

DIGITALES ARCHIV

ZBW – Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft
ZBW – Leibniz Information Centre for Economics

Eika, Lasse; Langørgen, Audun

Book

Drivere bak utviklingen i fattigdom blant barn

Provided in Cooperation with:

Statistics Norway, Oslo

Reference: Eika, Lasse/Langørgen, Audun (2025). Drivere bak utviklingen i fattigdom blant barn. [Oslo] : Statistisk sentralbyrå.

https://www.ssb.no/en/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/factors-behind-the-evolution-of-child-poverty-in-norway/_attachment/inline/ff706a5e-9025-4c74-9bfe-0d7cdbccc235:c8636f54ce5b171da2476b6c96c731553253d658/RAPP2025-07.pdf.

This Version is available at:

<http://hdl.handle.net/11159/707450>

Kontakt/Contact

ZBW – Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft/Leibniz Information Centre for Economics
Düsternbrooker Weg 120
24105 Kiel (Germany)
E-Mail: [rights\[at\]zbw.eu](mailto:rights[at]zbw.eu)
<https://www.zbw.eu/>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Dieses Dokument darf zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden. Sie dürfen dieses Dokument nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, aufführen, vertreiben oder anderweitig nutzen. Sofern für das Dokument eine Open-Content-Lizenz verwendet wurde, so gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der Lizenz gewährten Nutzungsrechte.
<https://zbw.eu/econis-archiv/termsfuse>

Terms of use:

This document may be saved and copied for your personal and scholarly purposes. You are not to copy it for public or commercial purposes, to exhibit the document in public, to perform, distribute or otherwise use the document in public. If the document is made available under a Creative Commons Licence you may exercise further usage rights as specified in the licence.

Driveere bak utviklingen i fattigdom blant barn

Lasse Eika og Audun Langørger

TALL

SOM FORTELLER

RAPPORTER / REPORTS

2025/7

I serien Rapporter publiseres analyser og kommenterte statistiske resultater fra ulike undersøkelser. Undersøkelser inkluderer både utvalgsundersøkelser, tellinger og registerbaserte undersøkelser.

© Statistisk sentralbyrå

Publisert: 28. mars 2025

ISBN 978-82-587-2996-6 (elektronisk)

ISSN 1892-7513 (elektronisk)

Standardtegn i tabeller	Symbol
Ikke mulig å oppgi tall Tall finnes ikke på dette tidspunktet fordi kategorien ikke var i bruk da tallene ble samlet inn.	.
Tallgrunnlag mangler Tall er ikke kommet inn i våre databaser eller er for usikre til å publiseres.	..
Vises ikke av konfidensialitetshensyn Tall publiseres ikke for å unngå å identifisere personer eller virksomheter.	:
Desimaltegn	,

Forord

Formålet med denne rapporten er å analysere hvilke faktorer som har bidratt til økt barnefattigdom i perioden 2010 - 2022. Rapporten beskriver hvordan barnefattigdom varierer med sosio-demografiske kjennetegn og hvordan endringer i befolkningens sammensetning bidrar til utviklingen i fattigdom blant barn. Videre undersøker rapporten hvordan yrkesdeltakelse, overføringssystemet, bokostnader, inflasjon og renter påvirker de fattige husholdene. Arbeidet er gjennomført på oppdrag av Bufdir som en del av prosjektet *Flerårig forskningsprosjekt om barn som vokser opp i fattigdom*, som skal styrke kunnskapsgrunnlaget om årsaker, konsekvenser og mulige tiltak mot barnefattigdom.

Statistisk sentralbyrå, 20. mars 2025

Linda Nøstbakken

Sammendrag

Formålet med denne rapporten er å analysere hvilke faktorer som har bidratt til økt barnefattigdom i perioden 2010 - 2022. Rapporten beskriver hvordan barnefattigdom varierer med sosio-demografiske kjennetegn og hvordan endringer i befolkningens sammensetning bidrar til utviklingen i fattigdom blant barn. Vi viser at andelen fattige er særlig høy blant innvandrerfamilier som er flyktninger eller som har bakgrunn fra land i Afrika eller vest i Asia. Videre er det høy risiko for å være fattig blant familier med enslige foreldre, mange barn, eller der foreldrene har lavt eller ukjent utdanningsnivå.

Rapporten viser at endringer over tid i størrelsen på ulike sosiodemografiske grupper forklarer rundt halvparten av økningen i andelen barn i fattige familier mellom 2010 og 2022 (sammensetningseffekter). Særlig har høy innvandring bidratt vesentlig til økningen, mens økt utdanningsnivå har dempet økningen. Den andre halvparten av økningen i barnefattigdom kommer av økt andel fattige innenfor ulike sosiodemografiske grupper.

Videre viser vi at det er en klar sammenheng mellom lav yrkesdeltakelse og fattigdom. Yrkesdeltakelsen økte imidlertid mellom 2010 og 2022 innen mange sosiodemografiske grupper, så økt barnefattigdom kan i liten grad forklares av endringer i yrkesdeltakelsen. Derimot finner vi at overføringene til hushold med lave yrkesinntekter, som er avhengige av betydelige overføringer, i gjennomsnitt utvikler seg svakere enn inntektene ellers i samfunnet.

Rapporten diskuterer også hvordan bokostnader, inflasjon og renter påvirker de fattige familiene.

Abstract

This report investigates the contribution of factors which may explain the increase in child poverty in Norway between 2010 and 2022. The report describes how child poverty varies with socio-demographic characteristics and how changes over time in the composition of the population contribute to the evolution of poverty among children. We show that exposure to child poverty is particularly high in groups of immigrants, which notably include refugees and families with background from countries in Africa and western parts of Asia. Moreover, risk of poverty is relatively high among families with a single parent, numerous children, or parents with a low or unreported level of educational attainment.

Based on Oaxaca-Blinder decomposition methods, the empirical results show that changes over time in the population shares of different sociodemographic groups explain about half of the increase in child poverty from 2010 to 2022 (compositional effects). Immigration contributes significantly to the increase, whilst increases in educational attainment has an offsetting effect on the increase in child poverty. The other half of the increase in child poverty is attributed to a higher proportion of poor families *within* various sociodemographic groups.

A rather strong association is found between low labor market participation and poverty. However, since labor market participation increases from 2010 to 2022 within most sociodemographic groups, the increase in child poverty is not explained by changes in labor market participation. On the other hand, *transfers* to households with low labor market incomes, with a high dependency on welfare transfers, grow relatively slowly in comparison to growth in market incomes.

The report also discusses how housing costs, inflation, and interest rates affect poor households.

Innhold

Forord.....	3
Sammendrag	4
Abstract.....	5
1. Introduksjon	8
1.1. Innledning	8
1.2. Sammendrag	11
1.3. Konklusjon	15
2. Vedvarende lavinntekt som mål på fattigdom.....	16
2.1. Beregning av vedvarende lavinntekt.....	16
2.2. Tidstrend i vedvarende lavinntekt.....	18
3. Gruppering av barnefamilier etter fattigdomsrisiko	21
3.1. Deskriptiv statistikk for risikofaktorer	21
3.2. Inndelinger i grupper som påvirker fattigdomsrisiko	26
3.3. Klassifisering av barnefamilier	30
4. Bakenforliggende faktorer og utviklingen i fattigdom blant barn.....	34
4.1. Endringer i sammensetningen av befolkningen	35
4.2. Endringer i andelen fattige barn i ulike sosiodemografiske grupper	38
4.3. Endringer i sammensetningen av de fattige barna	40
4.4. Endringer i sammensetning og fattigdom for ulike eksponeringsgrupper	42
4.5. Dekomponering av utviklingen i andelen fattige barn	44
5. Mellomliggende faktorer og utviklingen i fattigdom blant barn.....	49
5.1. Foreldrenes yrkesdeltakelse.....	49
5.2. Barnefamiliens avhengighet av overføringer som inntektskilde.....	54
5.3. Samvariasjon mellom yrkesdeltakelse, overføringsavhengighet og barnefattigdom	58
5.4. Dekomponering av fattigdomsgapet etter yrkesdeltakelse	60
5.5. Bidraget fra bakenforliggende og mellomliggende faktorer til utviklingen i fattigdom blant barn.....	63
6. Overføringer til fattige hushold	65
6.1. Inntektssammensetning	65
6.2. Inntektskomponenter og tidstrenden i vedvarende lavinntekt.....	68
6.3. Endringer i overføringer mellom 2010 og 2022.....	72
7. Utgifter og prisstigning.....	79
7.1. Bokostnader og geografisk fordeling av fattigdom.....	79
7.2. Utgifter til dagligvarer og transport.....	87
7.3. Inflasjon.....	88
7.4. Renteutgifter og formue	91
Referanser	95
Vedlegg A: Husholdstilørighet før 2004	98
Vedlegg B: Flere figurer til kapittel 2	99
Vedlegg C: Innvandrer kjennetegn.....	101
Vedlegg D: Overgangssannsynligheter	106
Vedlegg E: Tabell til kapittel 3	112
Vedlegg F: Sammenhenger mellom populasjonsandeler og fattigdomsandeler	114
Vedlegg G: Dekomponering av trenden i andelen fattige på sosiodemografiske grupper	115
Vedlegg H: Flere figurer til kapittel 4	119

Vedlegg I: Dekomponering av fattigdomsgapet etter yrkesdeltakelse	122
Vedlegg J: Dekomponering av fattigdomsgapet etter avhengighetsgrad av kontantoverføringer.....	126
Vedlegg K: Mer om Arbeidsavklaringspenger (AAP).....	129
Vedlegg L: Flere tabeller og figurer til kapittel 6.....	133
Vedlegg M: Geografisk fordeling av fattigdom blant leietakere.....	136
Vedlegg N: Flere tabeller og figurer til kapittel 7.....	138
Figurregister.....	140
Tabellregister	144

1. Introduksjon

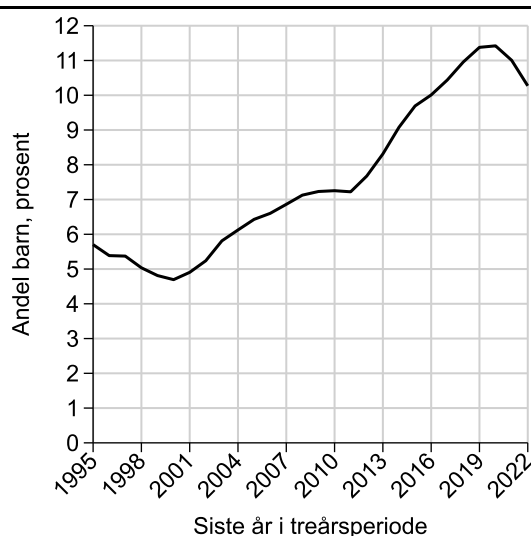
1.1. Innledning

I Norge har utviklingen av barnefattigdom i perioden fra 2000 – 2020 gitt grunn til bekymring. Andelen av barna som vokser opp i fattige familier har vært stigende gjennom hele perioden, som har medført mer enn en dobling av antallet barn som regnes som fattige. Denne uønskede trenden har blitt møtt med en rekke tiltak. Å bekjempe utenforskap og fattigdom blant barn er en politisk satsning¹ som gjør seg synlig i stortingsmeldinger,² strategier,³ utvalg,⁴ og forsknings-satsninger.⁵

Det er ikke etablert et offisielt fattigdomsmål i norsk statistikk, men SSB sitt mål for vedvarende lavinntekt benyttes ofte som en indikasjon på (utviklingen i) fattigdom. Vedvarende lavinntekt innebærer at den samlede husholdsinntekten over tre år er lavere enn 60 prosent av medianinntekten⁶ de samme tre årene (se kapittel 2). I denne rapporten bruker vi vedvarende lavinntekt som mål på fattigdom. I det følgende omtaler vi barn i hushold med vedvarende lavinntekt som *barn i fattige familier, fattige barn, e.l.* Barn i hushold med vedvarende lavinntekt er i risikogruppen for å oppleve levekårsutfordringer, materielle mangler og fattigdom.

Figur 1.1 viser at andelen barn i fattige familier økte nesten alle år mellom 2000 og 2019. Økningen var spesielt stor mellom 2011 og 2019, da andelen økte 4,2 prosentpoeng, fra 7,2 til 11,4 prosent. Mellom 2020 og 2022 ble imidlertid andelen redusert med 1,1 prosentpoeng. Som forklart i kapittel 2 er det utviklingen etter 2010 vi fokuserer på i denne rapporten.

Figur 1.1 Utviklingen i andelen barn med vedvarende lavinntekt, 1995-2022

Kilde: Våre beregninger. Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

¹ Se f.eks. Riksrevisjonen (2014), Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2015).

² Se f.eks. Meld. St. 13 (2018-2019): *Muligheter for alle – Fordeling og sosial bærekraft* og en framtidig stortingsmelding om sosial utjevning og mobilitet (Barne- og familiedepartementet m.m. (2025).

³ Se f.eks. *Like muligheter i oppveksten – Samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier, 2020-2023* (Barne- og familiedepartementet, 2020) og *Statusdokument for videreføring av Like muligheter i oppveksten* (Barne- og familiedepartementet, 2024).

⁴ Ekspertutvalg for barn i fattige familier (2023); Ekspertgruppen om betydningen av barnehage, skole og SFO for sosial utjevning og sosial mobilitet (2024).

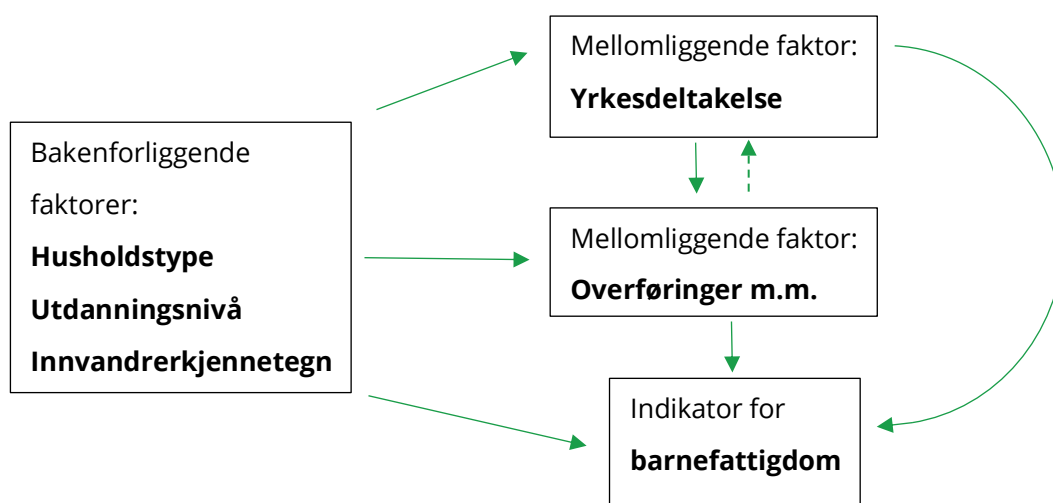
⁵ Se f.eks. *BarnUnge21-strategien* (Forskningsrådet, 2021), *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032* (Meld. St. 5, 2022-2023) og forskningsprosjektet der denne rapporten inngår.

⁶ Medianinntekten er inntekten til personen i midten av inntektsfordelingen – halvparten bor i et hushold som har lavere husholdsinntekt enn medianen, og den andre halvparten bor i et hushold som har høyere husholdsinntekt enn medianen.

Formålet med denne rapporten er å analysere hvilke faktorer som har bidratt til økt barnefattigdom. Arbeidet er gjennomført på oppdrag av Bufdir som en del av et større prosjekt der målet er å styrke kunnskapsgrunnlaget om årsaker, konsekvenser og mulige tiltak mot barnefattigdom. Denne rapporten inneholder resultater fra analyser av drivere bak utviklingen i barnefattigdom. Med drivere tenker vi på ulike forklaringsfaktorer som endrer seg over tid og som påvirker utviklingen i barnefattigdom. I praksis betyr det at vi vil studere hvilke faktorer som kan forklare økningen i andelen barn i fattige familier i perioden 2010 – 2022.

Vi vil drøfte ulike drivere innenfor en forklaringsmodell som er illustrert i figur 1.2. Figuren viser hvilke bakenforliggende og mellomliggende faktorer som antas å påvirke risikoen for å være fattig. Boksene inneholder variabler mens pilene viser årsakssammenhenger mellom variablene, det vil si hvilke variabler som antas å påvirke andre variabler i den teoretiske modellen.

Figur 1.2 Bakenforliggende og mellomliggende faktorer som påvirker risikoen for å være fattig

For å beskrive det utfallet som er av interesse i forklaringsmodellen benytter vi en indikator for barnefattigdom. For et gitt barn i en gitt periode viser indikatoren om barnet tilhører eller ikke tilhører et hushold med vedvarende lavinntekt.

Forklaringsmodellen skiller mellom to typer av forklaringsfaktorer: Bakenforliggende og mellomliggende forklaringsfaktorer. De bakenforliggende faktorene blir i hovedsak bestemt på et tidspunkt før barnets fødsel eller relativt tidlig i barnets livsløp. De mellomliggende faktorene beskriver i større grad tilstander som endrer seg over tid, blant annet som en følge av endringer i valgmuligheter og hvordan foreldrene tilpasser seg i arbeidsmarkedet.

Vi antar at de bakenforliggende faktorene både kan ha direkte og indirekte effekter på sannsynligheten for å være fattig. Indirekte effekter fanger opp påvirkningen fra de bakenforliggende faktorene som går via de mellomliggende faktorene, mens direkte effekter fanger opp påvirkningen via andre mekanismer utenom de inkluderte mellomliggende faktorene.

Vi gjør oppmerksom på at forklaringsmodellen er forenklet ved at den ikke inkluderer alle relevante forklaringsvariabler. Dessuten kan forholdene mellom årsak og virkning være mer komplisert enn det som framstilles i figuren. For eksempel kan foreldrene skille lag og dermed endre husholdstype som en konsekvens av at far eller mor mister jobben. Her er imidlertid modellen forenklet ved å anta at husholdstypen kan påvirke yrkesdeltakelsen, men ikke motsatt.

Vi benytter figur 1.2 som en bakgrunn for å fortolke resultatene i de empiriske analysene. På grunn av utelatte variabler, uobserverte kjennetegn, samt forenkling av sammenhengene i modellen, er

det imidlertid ikke grunnlag for å gi en kausal fortolkning av de empiriske resultatene. De inkluderte forklaringsvariablene er basert på hva som er tilgjengelige registerdata innenfor rammen av prosjektet. Datagrunnlaget omfatter følgende typer av variabler:

- i. Demografiske kjennetegn som antall voksne/forsørgere og barn i hvert hushold, utdanning, innvandrerbakgrunn (landbakgrunn, botid, flyktningstatus, m.m.) og bosted.
- ii. Foreldres tilknytning til arbeidsmarkedet (stillingsprosent, lønn, m.m.).
- iii. Inntektskilder som yrkesinntekter, kapitalinntekter og -utgifter (inkludert renteutgifter) og diverse overføringer (sosialhjelp, bostøtte, barnetrygd, foreldrepenger, div. pensjoner, m.m.).
- iv. Formue som finansformue, gjeld og bolig (inkludert egenskaper ved boligen).

Siden det finnes begrensninger på datatilgangen har vi ikke inkludert data om for eksempel foreldrenes helsetilstand, diagnoser eller ulike evner som forklaringsvariabler i denne rapporten. Det vil imidlertid være av betydelig interesse å inkludere slike forklaringsvariabler i framtidig forskning.

I analysen av bakenforliggende faktorer viser vi først hvordan omfanget av barnefattigdom varierer med sosiodemografiske kjennetegn, som husholdstype, utdanningsnivå og innvandrer kjennetegn. For eksempel finner vi at barn i familier med lavt eller ukjent utdanningsnivå har en relativt høy risiko for å være fattige. Vi benytter forskjeller i andelen fattige på tvers av sosiodemografiske grupper til å klassifisere barnefamiliene basert på om de har hhv. lav, middels eller høy fattigdomsrisiko. Fordi gruppene i klassifiseringen har forskjellig grad av eksponering overfor fattigdom, kaller vi disse gruppene for *eksponeringsgrupper*.

Deretter studerer vi hvordan *endringer* i befolkningens sammensetning på sosiodemografiske grupper og eksponeringsgrupper bidrar til utviklingen i fattigdom. I perioder med vekst i andel barn som vokser opp i familier med høy fattigdomsrisiko, vil endret sammensetning av befolkningen kunne bidra til at andelen fattige barn øker. Her benytter vi en ytterligere forenklet forklaringsmodell som utelater de mellomliggende faktorene i figur 1.2. Spørsmålet er i hvilken grad utviklingen i bakenforliggende faktorer kan forklare utviklingen av andelen barn i fattige familier.

Videre beskriver og analyserer rapporten mekanismer knyttet til de mellomliggende faktorene, som kan forklare utviklingen i barnefattigdom. Eksempler på slike mekanismer er endringer i yrkesdeltakelsen i ulike befolkningsgrupper, samt endringer i skatte- og overføringssystemet, boutgifter, inflasjon og rentenivå.

Yrkesdeltakelse beskriver en dimensjon av utenforskap som kan påvirke sannsynligheten for å være fattig. I forklaringsmodellen er yrkesdeltakelse en mellomliggende faktor som påvirker forekomsten av fattigdom. Det er en klar tendens til at familier med lav yrkesdeltakelse er overrepresentert blant de fattige. Vi finner også at sosiodemografiske grupper med høy fattigdomsrisiko typisk har relativt lav yrkesdeltakelse. På bakgrunn av slike sammenhenger undersøker vi i hvilken grad mellomliggende faktorer kan bidra til å forklare utviklingen i andelen av barna som tilhører en fattig familie.

I tillegg til yrkesdeltakelse inkluderer vi offentlige kontantoverføringer som en mellomliggende forklaringsfaktor. Lønnsinntekter og offentlige overføringer utgjør mesteparten av inntektene til mange av barnefamiliene, ikke minst for familier med relativt lav inntekt. Dersom lønnsinntektene og overføringene fratrasket skatt utgjør mer enn fattigdomsgrensen, vil familien ikke bli regnet som fattig. Dermed er det relevant å studere hvordan utformingen av velferdsordningene påvirker samspillet mellom de to komponentene, og hvordan slike sammenhenger påvirker utviklingen av barnefattigdom over tid.

Figur 1.2 viser at endret yrkesdeltakelse kan påvirke størrelsen på de offentlige overføringene. Grunnen er at retten til kontantoverføringer til dels er behovsprøvet mot (arbeids)inntekt, og til dels

at tilstander som for eksempel uførhet gir rett til overføringer samtidig som tilstanden påvirker muligheten for å delta i arbeidsmarkedet. Vi tar også med en stiplet pil som viser at kontantoverføringer kan påvirke yrkesdeltakelsen, for eksempel hvis overføringene gir insentiver som påvirker deltakelsen.

1.2. Sammendrag

Kapittel 2 drøfter og forklarer fattigdomsmålet som rapporten baserer seg på, *vedvarende lavinntekt*. Kapitlet viser at andelen barn i fattige familier øker gradvis etter 2000, med en særlig stor økning fra 2011 til 2019. I 2021 og 2022 synker andelen. Vi viser at de fleste fattige familier ligger forholdsvis nær fattigdomsgrensen, mens utviklingen over tid har vært mest markant om vi ser på andelen familier som ligger vesentlig under fattigdomsgrensen (i.e. 40 eller 50 prosent av medianen i stedet for 60 prosent).

Kapittel 3 beskriver hvordan fattigdom varierer med sosiodemografiske bakgrunnsfaktorer: husholdstype, utdanningsnivå og innvandrer kjennetegn. Innvandrer kjennetegn knyttes til hvorvidt foreldre og besteforeldre er innvandrere, og deres landbakgrunn, innvandringsgrunn og botid. Vi viser at andelen fattige er særlig høy i familier der begge foreldrene er innvandrere og har flyktning-bakgrunn og/eller bakgrunn fra Afrika eller vest i Asia. Fattigdomsandelene synker vesentlig med foreldrenes botid, men en del innvandrergrupper har høy fattigdomsandel selv om de har lang botid. Det er også en høy andel fattige blant familier med enslige foreldre, mange barn, eller der foreldrene har lavt eller ukjent utdanningsnivå.

På grunnlag av de sosiodemografiske kjennetegnene utarbeider vi en detaljert gruppeinndeling som vi benytter til å klassifisere barnefamiliene i seks *eksponeringsgrupper* etter fattigdomsrisiko. Med *fattigdomsrisiko* menes sannsynligheten for å være fattig betinget på observerbare kjennetegn ved familiene. For det første deler vi inn barna i to hovedgrupper som hhv. består av barn med minst én norskfødt forelder og barn med to innvandrerforeldre. Hver av de to hovedgruppene deles videre inn i tre grupper basert på om familiene har hhv. lav, middels eller høy fattigdomsrisiko.

Omtrent 9 prosent av barna tilhører en demografisk gruppe med *høy* fattigdomsrisiko, og nesten 60 prosent av disse var fattige i 2022. I motsatt ende bor over 60 prosent av barna med familier med *lav* fattigdomsrisiko, og under 2 prosent av disse var fattige. Av disse igjen bor 2/3 i familier med 3 eller færre barn og to norskfødte foreldre der minst én har fullført høyere utdanning: Under 1 prosent av barna i slike familier var fattige i 2022. Tallene viser at fattigdomsandelene varierer svært mye mellom ulike sosiodemografiske grupper. Om størrelsen på slike grupper – befolknings-sammensetningen – varierer over tid vil det kunne ha stor betydning for den samlede andelen barn i fattige familier.

Kapittel 4 studerer derfor hvordan endringer i befolkningssammensetningen – de bakenforliggende faktorene i figur 1.2 – har bidratt til utviklingen i andelen barn i fattige familier. Vi viser at andelen barn i sosiodemografiske grupper med høy eller middels fattigdomsrisiko har vokst betydelig mellom 2010 og 2022 på grunn av betydelig innvandring. Denne utviklingen vil isolert sett bidra til å øke den samlede andelen fattige barn. Økt utdanningsnivå blant foreldre med og uten innvandrings-bakgrunn bidrar i motsatt retning.

For å beskrive bidraget fra endringer i befolkningssammensetningen på utviklingen i barnefattigdom deler vi endringen i fattigdom i *sammensetningseffekter* og *eksponeringseffekter*:

For en gitt sosiodemografisk gruppe viser *populasjonsandelen* hvor stor andel av barna som tilhører gruppen mens *fattigdomsandelen* viser hvor stor andel av barna i gruppen som er fattige. Den samlede andelen fattige barn tilsvarer et *vektet* gjennomsnitt av fattigdomsandelene i ulike sosio-demografiske grupper, der gruppenes populasjonsandeler inngår som vekter. Med andre ord har

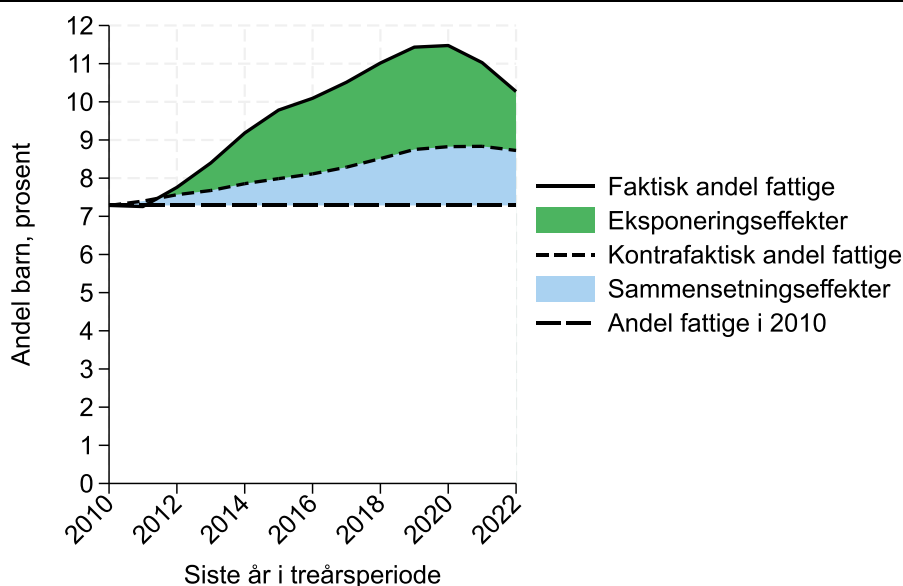
grupper med mange barn mer å si for det samlede gjennomsnittet enn grupper med færre barn. Den samlede andelen fattige barn påvirkes derfor av to komponenter: (i) endringer i populasjonsandelene til ulike sosiodemografiske grupper (sammensetningseffekter), og (ii) endringer i fattigdomsandelene innenfor de ulike gruppene (eksponeringseffekter). Bidraget fra de to komponentene til endringer i den samlede andelen fattige barn er definert ved følgende effekter:

Sammensetningseffekter beskriver hvordan populasjonsandelene påvirker den samlede andelen fattige barn. Bidragene blir forklart av endringer i husholdenes sammensetning etter sosiodemografiske kjennetegn.

Eksponeringseffekter beskriver hvordan de gruppespesifikke fattigdomsandelene påvirker den samlede andelen fattige barn. Bidragene er uforklart, dvs. at de ikke blir forklart av endringer i husholdenes sammensetning etter observerbare kjennetegn.

Figur 1.3 viser hvordan utviklingen i den samlede fattigdomsandelen (sort linje, tilsvarende figur 1.1) dekomponeres på bidraget fra sammensetningseffekter (blått område) og eksponeringseffekter (grønt område). Bidraget fra sammensetningseffekter blir beregnet på grunnlag av et kontrafaktisk scenario der de gruppespesifikke fattigdomsandelene holdes fast på samme nivå som i basisåret 2010. Ved å sette bidraget fra eksponeringsendringer lik null, viser det kontrafaktiske scenarioet hvor stor del av utviklingen i andelen fattige barn som skyldes endringer i sammensetningen av befolkningen. Forskjellen mellom den faktiske og kontrafaktiske trenden viser hvor stor del av utviklingen i andelen fattige barn som skyldes endringer i de sosiodemografiske gruppene eksponering overfor fattigdom.

Figur 1.3 Utviklingen i andelen barn i fattige familier dekomponert på sammensetningseffekter og eksponeringseffekter, 2010-2022

Note: Figuren viser den faktiske trenden i andelen barn med vedvarende lavinntekt, og kontrafaktiske trender når gruppespesifikke fattigdomsandelene holdes fast som i 2010. Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

Figuren viser at om lag halvparten av økningen i barnefattigdom mellom 2010 og 2022 tilskrives sammensetningseffekter, og halvparten tilskrives uforklarte eksponeringseffekter. I kapittel 4 viser vi at innvandring isolert sett har bidratt med så mye som 80 prosent av økningen i barnefattigdom mellom 2010 og 2022. Økt utdanningsnivå blant foreldre med og uten innvandringsbakgrunn har imidlertid bidratt i motsatt retning, slik at sammensetningseffektene totalt sett forklarer omtrent 50 prosent av økningen i barnefattigdom.

Figur 1.3 viser også at uforklarte eksponeringseffekter utgjorde hele 65 prosent av den totale økningen i barnefattigdom i 2019. Den store økningen i eksponeringseffekter mellom 2010 og 2019 kommer særlig av økninger i andelen fattige *innenfor* de sosiodemografiske gruppene med høy fattigdomsrisiko. Det betyr at andelen fattige økte særlig innenfor sosiodemografiske grupper hvor familiene i utgangspunktet har høy sannsynlighet for å være fattige. Bidraget fra eksponeringseffekter synker imidlertid vesentlig etter 2020, noe som skyldes redusert forekomst av fattigdom innenfor de fleste sosiodemografiske gruppene.

De store endringene over tid i uforklarte eksponeringseffekter motiverer en videre analyse av hvordan de mellomliggende faktorene bidrar til utviklingen i barnefattigdommen. Som vist i figur 1.2 kan mulige forklaringer på gruppespesifikke eksponeringsendringer være endringer i utenforskap i arbeidsmarkedet og/eller i overføringssystemet til velferdsstaten som påvirker omfanget av barnefattigdom over tid. Grunnen er at yrkesinntekter og kontantoverføringer utgjør de to hovedinntektskildene til barnefamiliene.

I **kapittel 5** blir yrkesdeltakelsen definert ved (gjennomsnittlig) stillingsprosent for den (eller de) foreldrene som barnet bor hos. Vi skiller mellom familier som har hhv. høy, middels eller lav yrkesdeltakelse. Siden fattigdomsratene typisk avtar med yrkesdeltakelsen, vil økt utenforskap i arbeidsmarkedet for en gitt eksponeringsgruppe isolert sett bidra til økt fattigdom.

Avhengighetsgraden av overføringer som inntektskilde blir i kapittel 5 definert som andelen av familiens samlede inntekt som består av offentlige kontantoverføringer. Dess større andel overføringene utgjør, desto større er avhengighetsgraden. Kontantoverføringer bidrar til at familier med lav yrkesdeltakelse får bedret sin materielle levestandard. Familier med høy avhengighetsgrad er imidlertid overrepresentert blant de fattige familiene, fordi overføringene i mange tilfeller er utilstrekkelige for å løfte barnefamiliene over lavinntektsgrensen.

De empiriske resultatene i kapittel 5 viser at fattigdomsandelene har økt relativt mye innenfor høyrisikogruppene, også når man tar hensyn til sammensetningen på deltakelsesgrupper i arbeidsmarkedet. Ikke minst har fattigdomsandelene økt betydelige i de undergruppene av høyrisiko-gruppene som har høy eller middels yrkesdeltakelse. De uforklarte eksponeringsendingene vi finner i kapittel 4, som har bidratt til mye av økningen i fattigdom, skyldes derfor i beskjeden grad endringer i yrkesdeltakelsen innenfor eksponeringsgruppene. Økt yrkesdeltakelse har isolert sett bidratt til å dempe økningen i andelen fattige barn fra 2010 – 2019, og fra 2019 – 2022 har økt yrkesdeltakelse bidratt til å redusere andelen fattige barn.

Vi finner at andelen med høy avhengighetsgrad blant barn med to innvandrereldre og høy fattigdomsrisiko økte fra 2010 til 2019 og deretter avtok fra 2019 til 2022. Videre finner vi en sterk negativ samvariasjon mellom avhengighetsgraden av overføringer og yrkesdeltakelsen. Det er en klar tendens til at barnefamilier med lav yrkesdeltakelse har høy avhengighetsgrad og motsatt. Det finnes imidlertid et mindretall av barnefamilier som både har lav yrkesdeltakelse og lav avhengighetsgrad av overføringer. Disse familiene faller altså utenfor både i arbeidsmarkedet og i overføringssystemet.

Siden endringer i yrkesdeltakelsen ikke forklare økningen i andelen barn i fattige familier, er det grunn til å anta at økningen i barnefattigdom har sammenheng med utvikling i yrkesinntekter for gitt yrkesdeltakelse, endringer i skatter eller endringer i fordelingen av overføringene som husholdene får.

Kapittel 6 viser at yrkesinntekten for *gitt yrkesdeltakelse* kan ha utviklet seg relativt svakt i enkelte grupper og dermed utlignet effekten av økt yrkesdeltakelse på utviklingen i fattigdom: samlet endres *fordelingen* av yrkesinntekter lite over perioden vi ser på. Vi viser også at endringer i skatteregler har lite å si for utviklingen i fattigdom. Blant hushold med lave yrkesinntekter, som er

avhengige av betydelige overføringer, utvikler imidlertid de gjennomsnittlige overføringene seg svakere enn inntektene ellers i samfunnet. Endringer i fordelingen av overføringer har dermed betydning for tidstrenden i barnefattigdom.

Noen overføringer er kun rettet mot fattige (eks. sosialhjelp og bostøtte), mens andre er rettet mot alle familier med barn (barnetrygd), en bestemt husholdstype (enslige forsørgere: overgangsstønad) eller familier i bestemte situasjoner (eks. kortvarig/langvarig redusert arbeidsevne: sykepenger/arbeidsavklaringspenger/uføretrygd). Vi finner en vesentlig nedgang i arbeidsavklaringspenger blant innvandrere som ikke blir erstattet av andre inntektskilder. Vi klarer imidlertid ikke fullt ut å forklare hvorfor denne endringen finner sted. Reduksjoner i andre overføringer, som redusert barnetrygd, overgangsstønad, offentlig administrerte barnebidrag og kontantstøtte har også bidratt betydelig til økningen i vedvarende lavinntekt, spesielt blant enslige foreldre.

For eksempel ble ikke barnetrygden prisjustert mellom 1996 og mars 2019, så realverdien sank jevnt og trutt. Våre beregninger viser at nedgangen i realverdien mellom 2010 og mars 2019 isolert sett kan forklare så mye som 0,7 prosentpoeng av økningen i (årlig) lavinntekt i den perioden.

Økning i målt fattigdom (i.e. vedvarende lavinntekt) som følger av reduksjoner i realverdien av offentlig administrerte barnebidrag og kontantstøtte kan derimot være misvisende. Som vi også diskuterer i kapittel 3 er det grunn til å tro at antall fattige barn med enslig forelder overdrives fordi vi antar at barnet ikke mottar støtte fra den andre forelderen, utover offentlig administrerte barnebidrag. Fordi andelen enslige med offentlige (observerte) barnebidrag går ned går sannsynligvis andelen med private (ikke-observerte) barnebidrag o.l. opp. Da øker måleproblemene over tid. Derfor er det rimelig å anta at både nivået og økningen i andelen barn i fattige familier med enslige foreldre kan være overdrevet. Det er også tolkningsproblemer knyttet til nedgangen i andelen familier med kontantstøtte. Nedgangen kommer av at stadig flere barn går i barnehage. Kontantstøtte er inkludert i inntektsmålet vårt mens fordeler av barnehage og stadig forbedrede moderasjonsordninger ikke er inkludert. Mer bruk av barnehage, som sannsynligvis er gunstig for mange barn, gir da isolert sett en økning i målt fattigdom, fordi kontantstøtten reduseres.

Mens de øvrige kapitlene i denne rapporten beskriver fattige barnefamiliers demografiske kjennetegn og inntekter, omhandler **kapittel 7** forhold knyttet til familienes utgifter. Spesielt bruker fattige hushold en høy andel av inntektene sin på bolig og dagligvarer.

Vi viser at de gjennomsnittlige boutgiftene (målt i kroner) i liten grad øker med inntekten blant hushold i den lavere delen av inntektsfordelingen. Dermed utgjør boutgiftene en mye større *andel* av de fattiges inntekt, enn blant hushold i midten av inntektsfordelingen: De 10 prosentene av hushold med barn som har lavest inntekt bruker typisk 1/3 av inntekten sin på å bo, mens husholdene i midten av inntektsfordelingen bare bruker 1/6.

Boutgiftene varierer mellom leietakere og boligeiere, og mellom geografiske områder. For eksempel er husleien for lignende boliger vesentlig høyere i mer sentrale områder enn mindre sentrale områder. Vi viser hvordan boutgifter og fattigdomsandel varierer mellom geografiske områder. Andelen barn i fattige hushold er forholdsvis høy i enkelte byer og bydeler. Dette mønsteret blir i utgangspunktet ikke forsterket om vi tar hensyn til boutgifter i beregning av fattigdom. Prisenivået på bolig later til å ha mer å si for boligene som barn i fattige hushold bor i: andelen fattige som bor trangt er vesentlig høyere i byen enn på landet.

Fattige hushold må også bruke mye av inntekten på dagligvarer. De 10 prosentene med lavest inntekt blant hushold med barn bruker typisk 20 prosent av inntekten på dagligvarer, mens husholdene i midten av inntektsfordelingen bare bruker litt over 10 prosent.

Fordi hushold med lav inntekt bruker en høy andel av inntekten på bolig og dagligvarer, er de særlig utsatt for økte leiepriser og matpriser. Vi diskuterer derfor hvordan fattige hushold påvirkes av den siste tids høye inflasjon. Konsumprisindeksen (KPI) viser ikke at leiepriser og matpriser har økt noe særlig mer enn andre priser om vi ser på trender over flere år. Det later heller ikke til å ha vært realinntektsnedgang i bunnen av inntektsfordelingen. Altså har de fleste fattige opplevd at inntektsveksten holder følge med inflasjonen. Dette kan tyde på at mange barn i fattige hushold ikke har blitt spesielt hardt rammet av inflasjonen.

Som med alle endringer rammes forskjellige hushold ulikt. For eksempel kan hushold få en stor økning i boutgiftene om de må tegne ny leiekontrakt, og hushold i store og dårlig isolerte boliger sør i Norge har fått betydelig økte strømkostnader. Inflasjon kan også være utfordrerne for fattige om inntekten bruker tid på å justere seg, selv om den over en lengre periode holder følge med prisveksten. Pågående arbeid i SSB skal vurdere nærmere om utgiftene har økt mer for fattige hushold enn andre hushold, ved å bruke mer detaljert informasjon om forbruk og priser.

Fordi det har vært høy inflasjon har også rentene økt mye de siste årene. Vi beskriver derfor gjeldsbelastningen for hushold i bunnen og midten av inntektsfordelingen, og vurderer hvordan de rammes av økt rente. En del fattige hushold som eier bolig har høy gjeld relativt til inntekten, men på grunn av prisvekst på bolig, egenkapitalkrav og avdragsplikt på boliglån har disse vanligvis positiv nettoformue (i.e. boligen er verd mer enn gjelda). Blant leietakere derimot, særlig de som ligger et stykke over bunnen av inntektsfordelingen, er det en del med betydelig gjeld og lite formue. Grovt sett har 10 prosent av leietakerne gjeld som er over dobbelt så høy som deres samlede inntekt (før skatt). Disse må gjerne betale høye renter pga. manglende sikkerhet, i tillegg til husleie. Personer i denne gruppen kan oppleve at de har dårlig råd, selv om inntekten deres (før rentekostnader) ikke er spesielt lav.

For hushold med mye gjeld kan økt rente virke utfordrerne. Høy rente vil imidlertid følge av høy inflasjon, og inflasjon er isolert sett gunstig for låntakere. Inflasjon innebærer at nominelle priser og inntekter øker (dvs. kronebeløpene øker), mens verdien av lånet ikke endrer seg. Inflasjon som bidrar til høy nominell inntektsvekst gjør det mer overkommelig å betjene framtidige renter og avdrag. De fleste boliglån er annuitetslån, og disse skyver økte rentekostnader framover i tid: Økt rente øker terminbeløpene moderat på kort sikt, men gir reduserte avdrag og dermed høyere framtidige avdrag og rentekostnader. I den grad økte kapitalkostnader kan skyves framover i tid, og husholdene oppnår å opprettholde eller øke sine realinntekter, følger det at økningen i nominelle rentesatser ikke nødvendigvis skaper likviditetsproblemer for låntakerne.

1.3. Konklusjon

For perioden 2010 - 2022 viser denne rapporten at endringer i størrelsen på ulike sosiodemografiske grupper forklarer rundt halvparten av økningen i andelen av barna som tilhører fattige familier (sammensetningseffekter). Særlig har høy innvandring fra land i Afrika og vest i Asia bidratt vesentlig til fattigdommen, mens økt utdanningsnivå har dempet utviklingen. Den andre halvparten av økningen i barnefattigdom kommer av økt andel fattige innenfor de ulike sosiodemografiske gruppene (uforklarte eksponeringseffekter). Vi viser at yrkesdeltakelsen økte mellom 2010 og 2022 innen mange sosiodemografiske grupper, og at økt barnefattigdom dermed ikke kan forklares av endringer i yrkesdeltakelsen. Videre finner vi at endringer i fordelingen av yrkesinntekter og endringer i skatteregler heller ikke forklarer økningen i barnefattigdom. Derimot finner vi at overføringene til hushold med lave yrkesinntekter, som er avhengige av betydelige overføringer, i gjennomsnitt utvikler seg betydelig svakere enn inntektene ellers i samfunnet. Relativt svak utvikling i yrkesinntekten for *gitt yrkesdeltakelse* kan også ha bidratt til utviklingen i fattigdom for enkelte grupper. Det er imidlertid rom for å utforske (endringer i) samspillet mellom yrkesdeltakelse, yrkesinntekter og overføringer mer inngående enn det vi gjør i denne rapporten.

2. Vedvarende lavinntekt som mål på fattigdom

I Norge har vi ikke et offisielt fattigdomsmål, men SSBs mål for vedvarende lavinntekt benyttes ofte som en indikasjon på (utviklingen i) fattigdom. Hushold med vedvarende lavinntekt er i risikogruppen for å oppleve levekårsutfordringer, materielle mangler og fattigdom. Dette kapittelet drøfter og forklarer SSBs mål på vedvarende lavinntekt. Vi viser at andelen barn i hushold med vedvarende lavinntekt steg jevnt og trutt mellom 2000 og 2020, og spesielt mye mellom 2011 og 2019. Etter 2020 har andelen barn i hushold med vedvarende lavinntekt gått ned. Mesteparten av denne rapporten prøver å forklare driverne bak utviklingen fra og med 2010.

2.1. Beregning av vedvarende lavinntekt

SSBs offisielle statistikk for vedvarende lavinntekt inngår i SSBs [Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger](#). Mesteparten av denne rapporten er basert på dette målet. Personer med *årlig* lavinntekt er i utgangspunktet personer i hushold med *husholdsinntekt* under 60 prosent av medianen det aktuelle året.⁷ Personer med *vedvarende* lavinntekt har samlet husholdsinntekt over tre år som er mindre enn summen av lavinntektsgrensene de samme tre årene (justert med Konsumprisindeksen, KPI). Målet på husholdsinntekt er *husholdets samlede inntekt etter skatt pr. forbruksenhet*. Hva som menes med *inntekt etter skatt, hushold og forbruksenhet* forklares i boksene nedenfor.

Boks 1. Inntekt etter skatt

Inntektsmålet som ligger til grunn for *vedvarende lavinntekt* i SSBs statistikk og denne rapporten, er *inntekt etter skatt*, definer som,

$$\text{Inntekt etter skatt} = \text{yrkesinntekt} + \text{kapitalinntekt} + \text{overføringer} - \text{skatt}$$

der

- *Yrkesinntekt* inkluderer lønnsinntekt og netto næringsinntekter.
- *Kapitalinntekt* inkluderer renteinntekter på bankinnskudd, inntekter fra verdipapirer og skattepliktige utleieinntekter, men ikke renteutgifter eller fordelene av å eie egen bolig og andre realkapitalobjekter.
- *Overføringer* inkluderer pensjoner, dagpenger, barnetrygd, sosialhjelp, offentlig administrerte barnebidrag, m.m.
- *Skatt* er gitt ved summen av utlignet inntekts- og formuesskatt som betales til kommune, fylke og stat samt medlemsavgift til folketrygden. Kommunal eiendomsskatt er ikke inkludert.

Kapittel 6 beskriver overføringene til fattige hushold mer detaljert.

Målet for inntekt etter skatt utelater noen komponenter som det kan virke naturlig å inkludere i et inntektsmål som skal bedømme om hushold er utsatt for fattigdom eller ikke. Spesielt inkluderer kapitalinntekt renteinntekter på bankinnskudd og inntekter fra verdipapirer, men ikke renteutgifter eller fordelene av å eie egen bolig og andre realkapitalobjekter. Hushold som ikke eier sin egen bolig må bruke deler av inntekten sin på husleie, mens hushold med renteutgifter bruker deler av inntekten sin på å betale disse. Kapittel 7 viser beregninger for inntektsmål som inkluderer renteutgifter og leiekostnader.

Inntektsmålet inkluderer ikke gaver og overføringer mellom hushold, utenom barnebidrag administrert av NAV. Sannsynligvis får enkelte fattige hushold overføringer fra familie, bekjente og velgjørere. Som diskutert i kapittel 3 kan dette særlig være tilfelle for barn med foreldre som ikke bor sammen. Målet inkluderer heller ikke inntekt fra svart arbeid eller kriminalitet. Spesielt svart arbeid kan tenkes å være en vesentlig inntektskilde for enkelte hushold i bunnen av «den observerte» inntektsfordelingen, som har svak tilknytning til det formelle arbeidslivet eller jobber i fleksible bedrifter. Sannsynligvis har enkelte hushold også inntekter i utlandet som ikke inkluderes i inntektsmålet vårt.

⁷ Medianinntekten er inntekten til personen i midten av inntektsfordelingen – halvparten bor i et hushold som har *lavere* husholdsinntekt enn medianen, og den andre halvparten bor i et hushold som har *høyere* husholdsinntekt enn medianen.

Boks 2. Hushold

Statistikk for lavinntekt skal være informativt om økonomiske levestandard. Inntekt aggregeres derfor på husholdsnivå fordi man antar at husholdene deler på mange utgifter. Dette innebærer en implisitt antakelse om at alle husholdmedlemmer nyter like godt av alle husholdsmedlemmenes inntekter. Spesielt virker en slik tilnærming naturlig for statistikk som skal belyse barns levestandard.

I utgangspunktet regnes personer som bor i samme bolig og har samme husholdsøkonomi som medlemmer i samme hushold. Barn med delt bosted plasseres i hushold med den av foreldrene som bor på samme offisielle adresse som barnet. Kapittel 3 diskuterer måleproblemer knyttet til fattigdom blant barn med foreldre som ikke bor sammen.

I motsetning til personer så er ikke hushold faste over tid. De endres ettersom personer fødes, dør, flytter sammen eller skiller lag. Derfor følges personene fra år til år i beregning av vedvarende lavinntekt. For hvert år tilordnes hver person husholdsinntekten til husholdet som personen tilhører det aktuelle året.

I mesteparten av denne rapporten benyttes de samme husholdene som SSBs offisielle statistikk for vedvarende lavinntekt. SSB benytter presis adresseinformasjon fra folkeregisteret og andre kilder for å bedømme om personer bor i samme bolig. Videre benyttes ulike kilder for å avgjøre om man kan anta at personene i samme bolig har samme husholdsøkonomi. For eksempel regnes personer som er i slekt eller har felles barn å tilhøre samme hushold. Videre antas personer å tilhøre samme hushold om de har flyttet på samme dato, har motsatt kjønn og aldersforskjell mindre enn 16 år, eller har rapportert å være samboere i folke- og bolig tellingen 2001.

SSB har ikke årlige variabler for husholdtilhørighet for hele populasjonen før 2004. Før den tid var innteks- og formuesstatistikken for husholdninger basert på representative utvalg. Vedlegg A beskriver hvordan vi har laget hushold før 2004 for denne rapporten.

Merk forøvrig at denne rapporten baseres på inntekt og demografiske kjennetegn på husholdsnivå, men det er mennesker (stort sett barn, dvs. de under 18 år), og ikke hushold som vi er opptatt av og som er analyseenheten. Ulike statistiske mål (gjennomsnitt, medianer, mm) for hushold vil derfor nesten alltid være beregnet med vektor proporsjonale med antallet barn i husholdet. For eksempel bor halvparten av *personene* i et hushold som har lavere husholdsinntekt enn medianen, og den andre halvparten bor i et hushold som har høyere husholdsinntekt enn medianen. Antallet *hushold* på hver side av medianen trenger ikke være det samme.

I denne rapporten omtaler vi ofte hushold som *familie*.

Boks 3. Forbruksenhet (EU-skalaen)

Hushold med mange personer trenger høyere inntekt enn hushold med få personer for å oppnå samme økonomisk levestandard, og det er stordriftsfordeler knyttet til forbruk av mange goder (for eksempel bil og bolig). For å gjøre husholdsinntekten sammenlignbar på tvers av forskjellige husholdstyper er det derfor vanlig å dele denne på antallet *forbruksenheter* i husholdet. Offisiell statistikk og denne rapporten benytter den såkalte EU-skalaen for å bestemme antall forbruksenheter. EU-skalaen tilordner den første voksne i husholdet forbruksvekt 1, mens øvrige voksne får forbruksvekt 0,5 og barn får forbruksvekt 0,3. Denne ekvivalensskalaen forutsetter altså at et hushold med to voksne og to barn vil måtte ha en husholdsinntekt som er 2,1 ganger så høy som en enslig persons inntekt for å oppnå samme økonomiske levestandard: husholdet har 2,1 forbruksenheter. Når vi omtaler husholdsinntekt i denne rapporten er det stort sett husholdets samlede inntekt etter skatt pr. forbruksenhet vi refererer til.

Boks 4. Utvalg

I mesteparten av denne rapporten benyttes en populasjon bestående av barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år. For å være barn må du være under 18 år i hele perioden (barn i 2020-2022 er født i 2005 eller senere, videre må de være født i 2020 eller tidligere for å kunne være bosatt alle år). Et mindre antall barn som bor i hushold uten voksne personer er utelatt. Husholdsinntekt og demografiske variabler er beregnet med informasjon om alle medlemmene i barnas hushold.

Medianinntekten som bestemmer lavinntektsgrensa er beregnet blant alle bosatte personer (også de som ikke bor i hushold med barn), utenom de som er fast bosatt på institusjon eller som studerer i utlandet. Før 2004 må vi gjøre en enkel justering for å ta høyde for dette.

Personer regnes som bosatt ett år om de er bosatt på slutten av året, men det kreves ikke at de er bosatte på starten av året. Hushold som kom til Norge i løpet av året kan da ha inntekter i et annet land som ikke nødvendigvis er rapportert i skattemeldingen, slik at vi underdriver inntekten deres. Omkring halvparten av barna som kom til landet i løpet av det første året i en treårsperiode har vedvarende lavinntekt. Vi har imidlertid undersøkt og funnet at disse husholdene stort sett også har vedvarende lavinntekt i treårsperioden etter. Vi har derfor valgt å inkludere disse husholdene i utvalget (tilsvarende annen statistikk i SSB). For å kunne ha eller ikke ha vedvarende lavinntekt i 2020-2022 må altså personen være bosatte i Norge ved utgangen av 2020, 2021 og 2022, men ikke nødvendigvis på starten av 2020.

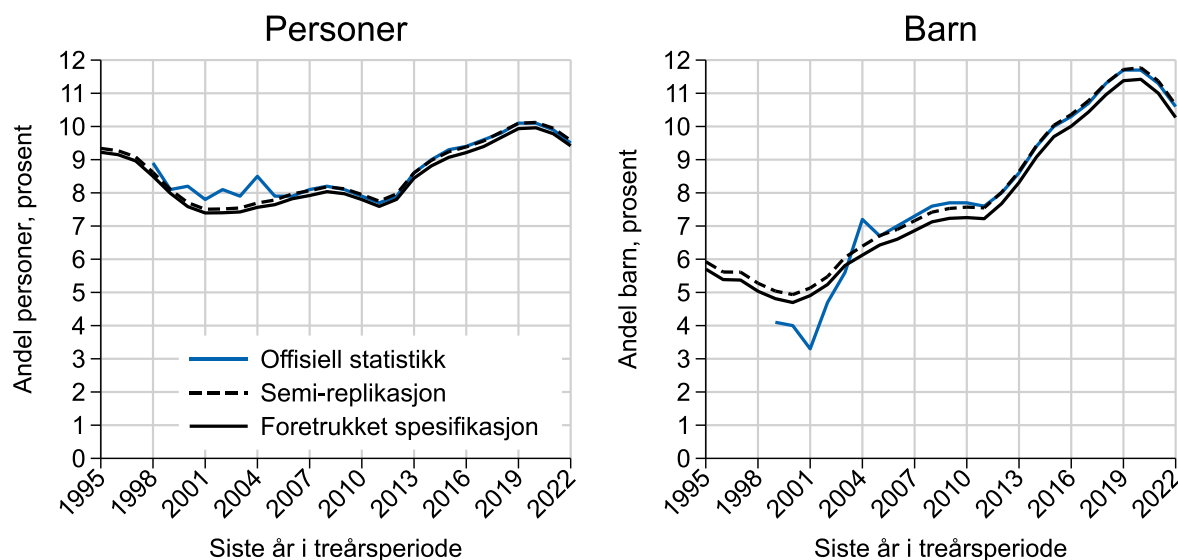
2.2. Tidstrend i vedvarende lavinntekt

I det følgende drøfter vi overordnede trekk ved målet for vedvarende lavinntekt og utviklingen over tid. I rapporten sikter vi til vedvarende lavinntekt når vi skriver «fattige» eller bare «lavinntekt». Vi omtaler stort sett bare det siste året i treårsperioder, så «1995» og «2022» betyr strengt tatt 1993–1995 og 2020–2022.

Figur 2.1 viser utviklingen i andelen med vedvarende lavinntekt mellom 1995 og 2022. De sorte, heltrukne linjene viser tall for vår foretrukne beregningsmetode. Andelen *personer* med vedvarende lavinntekt lå stabilt mellom 7 og 8 prosent mellom 1999 og 2012, før den økte til 10 prosent i 2020. For barna i befolkningen finner vi en relativt sterk vekst i omfanget av fattigdom. Andelen med lavinntekt steg fra 4,7 prosent i 2000 til 7,1 prosent i 2008. Andelen var deretter ganske stabil rundt finanskrisen, før den økte markert fra 7,2 prosent i 2011 til 11,4 prosent i 2019. I 2021 og 2022 sank andelen til 10,3 prosent. I denne rapporten studerer vi driverne bak den betydelige økningen mellom 2011 og 2019, og også nedgangen fra 2019 til 2022.

Figuren viser også andelen med vedvarende lavinntekt i offisiell statistikk (f.o.m. 1999) og våre beregninger der vi prøver å beregne på samme måte som offisiell statistikk gjorde f.o.m. 2006 (*semi-replikasjon*). Før (2004–) 2006 er offisiell statistikk basert på utvalgsundersøkelser, og det ble gjort fordi man ikke hadde variabler for husholdstilhørighet for hele populasjonen før 2004. Vedlegg A forklarer hvordan vi har laget variabler for husholdstilhørighet før 2004 for denne rapporten. Utvalgsundersøkelsen viser en brå økning i andelen barn med vedvarende lavinntekt mellom 2001 og 2004, mens våre registerbaserte tall gir en mindre og jevnere økning over en lengre periode. Forskjellen mellom semi-replikasjonen og den foretrukne beregningsmetoden kommer av små forskjeller i beregningsopplegget knyttet til forbruksenhetene, og har ingen betydning for tidstrenden.⁸

⁸ I beregningsopplegget for offisiell statistikk for vedvarende lavinntekt regnes 16-åringer som barn for forbruksenhetene når lavinntektsgrensene beregnes, og som voksne forbruksenheter når det vurderes om husholdets inntekt er over eller under grensa. I denne rapporten regnes alle personer 16 år og yngre som barn når vi beregner forbruksenheter. Merk for øvrig at når vi *teller* antallet barn med vedvarende lavinntekt regnes også 17-åringer som barn.

Figur 2.1 Utviklingen i prosentandelen med vedvarende lavinntekt, 1993-1995 til 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter personer som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år. Gruppen *personer* omfatter også *barn* (<18 år), men studenthushold er utelatt.

Lavininntetsgrensa følger av medianinntekten. Andelen med lavinntekt vil derfor ikke endres om alles realinntekt økes like mye relativt sett (med x prosent): Målet reflekterer relativ lavinntekt og ikke for eksempel inntekten som er nødvendig for å oppnå en bestemt levestandard. Figur B.1 i vedlegg B viser at median husholdsinntekt pr. forbruksenhet i faste kroner økte med hele 68 prosent fra 1995 til oljeprisfallet på slutten av 2014, fra 259 000 til 434 000 (KPI-justert til 2022). Økningen er mye svakere etter 2014, og ender på 443 000 i 2022. Økningen i andelen fattige fram til og med 2014 skjuler altså en utvikling der de aller fleste har fått mer å rutte med, men veksten har vært svakere i bunnen av inntektsfordelingen enn i resten av inntektsfordelingen. Figur B.2 viser andelen med vedvarende lavinntekt når vi benytter en fast lavinntetsgrensa mellom 2006 og 2022. Andelen barn under de faste grensene synker fram til 2014 og øker så til 2018.

Som nevnt var medianinntekten i 2022 kr. 443 000 pr. forbruksenhet. Lavinntetsgrensa er 60 prosent av dette, dvs. kr 266 000. Et hushold med to voksne og to barn utgjør 2,1 forbruksenheter (se boks 3), og må da ha kr 558 000 i inntekt etter skatt for å ikke ha lavinntekt i 2022 (målt per hushold og *ikke* per forbruksenhet, altså $443\,000 \cdot 0,6 \cdot 2,1$). Til sammenligning var SIFOs referansebudsjett for to voksne og to barn i 2022 (august), typisk kr 462 000.⁹ SIFOs referansebudsjett viser hva det koster å ha «et akseptabelt forbruksnivå», men inkluderer ikke utgifter knyttet til bolig, renter og energi. De færreste lavinntekts-hushold har da mulighet til å dekke utgiftene i SIFOs referansebudsjett om de leier bolig eller har betydelige renteutgifter.¹⁰

Valget av lavinntetsgrensen på 60 prosent av medianen kan virke ganske arbitrært. Grensen ble innført i Eurostat rundt 2000, blant annet fordi dette ofte gav omtrent samme fattigdomsgrenser som det tidligere målet, som var 50 prosent av *gjennomsnittsinntekten* (Atkinson, Marlier og Nolan, 2004). Videre er det nærliggende å se for seg at 50 prosent-grensen i sin tid ble valgt først og fremst fordi dette er et rundt tall. Fordi grensen på 60 prosent ikke er spesielt godt begrunnet, er det gjerne anbefalt å undersøke tidstrender også for andre grenser.

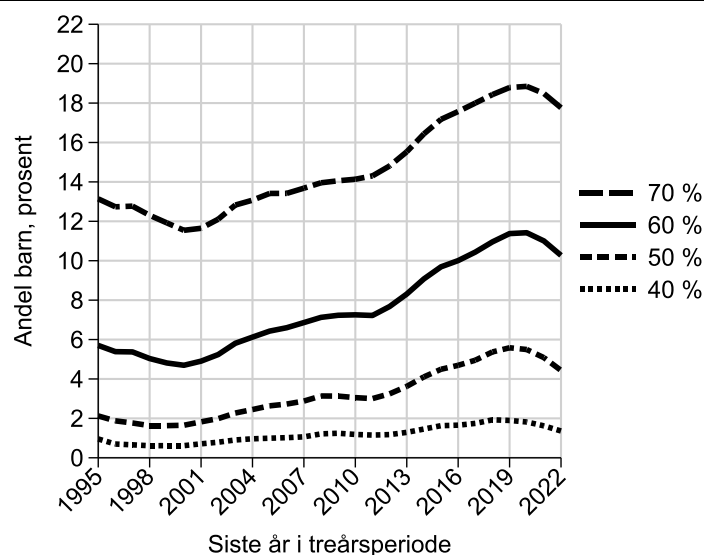
⁹ Tallet er hentet fra [SIFOs Referansebudsjettet-kalkulator](#), og gjelder et hushold med en kvinne (31-50 år, ikke student eller gravis/ammende), en mann (31-50 år, ikke student), en jente (10-13 år, går heldag i SFO) og en gutt (4-5 år, går i barnehage). Husholdet eier en fossilbil og inntekten er så høy at de de betaler fullpris i barnehagen og SFO.

¹⁰ Kapittel 7 beskriver boutgiftene til fattige hushold. Se for øvrig Eika (2024) for en diskusjon om lavinntektsmål som tar utgangspunkt i SIFOs referansebudsjett og minimumsbudsjett.

Figur 2.2 viser tidstrenden for andel barn med vedvarende lavinntekt når lavinntektsgrensen settes ved 40, 50, 60 og 70 prosent av medianen. Figur B.3 i vedlegg B viser andelen mellom de ulike grensene. Økningen i lavinntekt er relativt sett størst for de lavere fattigdomsgrensene. For eksempel økte andelen barn under 50-prosent-grensa med hele 240 prosent (3,9 prosentpoeng) mellom 2000 og 2019, fra 1,7 til 5,6 prosent. 2/3 av økningen kom etter 2011. Denne økningen framstår som vel så dramatisk som økningen i det «vanlige» lavinntektsmålet basert på 60-prosent-grensa. Den betydelige reduksjon i andelen barn med lavinntekt i 2021 og 2022 gjelder særlig for barnefamilier med inntekter under 50-prosent-grensa.

Figuren viser at de fleste husholdene under lavinntektsgrensa ligger i nærheten av grensa: I 2022 ligger 13 prosent av lavinntektsbarna (målt ved 60-prosent-grensa) også under 40-prosent-grensa, 30 prosent ligger mellom 40-prosent- og 50-prosent-grensa og de resterende 57 prosentene ligger mellom 50-prosent og 60-prosent-grensa. Vi ser også at rundt 7 prosent av alle barn ligger rett over lavinntektsgrensa (i.e. mellom 60-prosent- og 70-prosent-grensa), og denne andelen er forbløffende stabil gjennom hele perioden.

Figur 2.2 Prosentandel barn vedvarende lavinntekt, ulike lavinntektsgrenser, 1993-1995 til 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

3. Gruppering av barnefamilier etter fattigdomsrisiko

Formålet med dette kapittelet er å analysere og beskrive hvilke grupper av barn som er særlig utsatt for å vokse opp i fattigdom. Barnefamiliene blir klassifisert på grunnlag av fattigdomsrisikoen som en funksjon av observerbare sosiodemografiske kjennetegn. Med *fattigdomsrisiko* menes sannsynligheten for å være fattig, eller rett og slett andelen fattige innenfor en gitt gruppe, forutsatt at gruppen er homogen med hensyn til risikofaktorer. Med *risikofaktorer* menes kjennetegn som er relevante for å forklare variasjoner i sannsynligheten for å være fattig.

Vi viser at risikoen for å vokse opp i fattigdom er relativt høy blant barn med bakgrunn fra land i Afrika eller Vest-Asia, og blant flyktninger med kort botid. Det er også forhøyet risiko for å være fattig i familier med enslig forsørger, mange søsken, eller med foreldre som har lavt eller ukjent utdanningsnivå. Lav fattigdomsrisiko finner vi særlig blant familier med høyt utdanningsnivå. På grunnlag av slike kriterier utarbeider vi en detaljert gruppeinndeling som vi benytter til å klassifisere barnefamiliene i seks eksponeringsgrupper etter fattigdomsrisiko (lav, middels, høy) og innvandrerbakgrunn. Omtrent 9 prosent av barna tilhører en demografisk gruppe med *høy* fattigdomsrisiko, og hele 60 prosent av disse barna er registrert i et hushold med vedvarende lavinntekt i 2020-2022. Nesten 40 prosent av barna tilhører gruppen med lavest fattigdomsrisiko, og under 1 prosent av disse hadde vedvarende lavinntekt.

3.1. Deskriptiv statistikk for risikofaktorer

Som omtalt i kapittel 1 benytter vi hovedsakelig bakenforliggende sosiodemografiske kjennetegn til å forklare variasjoner i fattigdomsrisiko. Det er kjent fra statistikk og forskning at forekomsten av fattigdom varierer med følgende kjennetegn ved foreldrene og husholdene: familietype, utdanningsnivå, landbakgrunn, innvandringsgrunn og botid. Innvandrer kjennetegnene bestemmes i utgangspunktet av foreldrenes kjennetegn. For eksempel regnes barn med to innvandrerforeldre som *barn med innvandrerforeldre*, uavhengig av om barnet er født i Norge.¹¹ Vi vil derfor benytte slike kjennetegn som grunnlag for å klassifisere barnefamiliene og barna.

Den deskriptive analysen av risikofaktorer viser sammenhenger mellom ulike sosiodemografiske kjennetegn og et spesifikt fattigdomsmål. Langørgen mfl. (2024) viser at alternative inntektsdefinisjoner og fattigdomsmål gir ulike beskrivelser av omfanget og sammensetningen av fattigdom. Vi viser derfor til slutt hvor sensitive hovedresultatene er overfor valg av ulike inntektsdefinisjoner og fattigdomsmål. I utgangspunktet benytter vi SSBs definisjon av hushold med vedvarende lavinntekt som indikator for fattigdom.

Tabell 3.1 viser hvordan andelen fattige barn varierer med ulike innvandrer kjennetegn som innvandringsgrunn, botid og landbakgrunn. Vedlegg C gir mer detaljerte tall og en nærmere beskrivelse av innvandrervariablene. Lavest andel fattige finner vi blant barna som ikke har innvandrerbakgrunn, som utgjør majoriteten av barna. I denne gruppen er det 4,3 prosent som har vedvarende lavinntekt i perioden 2020 – 2022. Blant barna med kun én forelder som er innvandrer er det 8,5 prosent fattige.

¹¹ Datagrunnlaget gir ikke informasjon om innvandringsgrunn (f.eks. flyktningstatus) før 1990. I utgangspunktet knyttes innvandrerbakgrunn til den av foreldrene som barnet bor sammen med som har lengst botid. Om barnet bor med begge foreldrene og de ankom landet samme år, settes statusen i utgangspunktet lik mor, ved mindre far kom som flyktning eller mor kom som familieinnvandrer, da bestemmes status av far. Om barnet ikke bor sammen med foreldre eller adoptivforeldre, men f.eks. andre familiemedlemmer, settes status ut ifra barnets status dersom barnet kom som flyktning, ellers settes den ut ifra den i husholdet med lengst botid (barn i hushold uten voksne er utelatt fra analysen).

Det er 16,1 prosent fattige blant barn med en eller to norskfødte foreldre, men fire utenlandsfødte besteforeldre.¹² Blant barn der begge foreldrene er innvandrere finner vi at andelen fattige er på 32,6 prosent.

Tabell 3.1 Andel barn med vedvarende lavinntekt etter innvandringsbakgrunn, prosent, 2020 - 2022

Innvandringsbakgrunn	Andel fattige	Andel i populasjonen
Ingen innvandrerbakgrunn	4,3	67,4
En forelder innvandrer	8,5	12,5
Norskfødt forelder, men fire utenlandsfødte besteforeldre	16,0	1,1
Barn med innvandrerforeldre	32,6	18,9
Barn med innvandrerforeldre: innvandringsgrunn		
Utdanning	12,5	0,8
Arbeid	14,9	5,6
Annet/ukjent	17,8	2,1
Familie – andre	29,7	1,8
Familie - til flyktning	44,1	1,4
Flukt	50,7	7,4
Barn med innvandrerforeldre: botid		
>24 år	20,2	2,9
20-24 år	32,4	2,3
15-19 år	26,7	3,1
10-14 år	27,5	5,1
5-9 år	44,5	4,3
<5 år	56,0	1,2
Barn med innvandrerforeldre: landbakgrunn		
Vest-Europa m.m.	11,7	1,6
Øst-Asia	15,0	2,1
Øst-Europa	16,0	5,5
Latin-Amerika	19,9	0,3
Vest-Asia	48,5	5,2
Afrika	52,6	4,1
En forelder innvandrer: landbakgrunn		
Vest-Europa m.m.	6,2	6,3
Andre	9,1	4,6
Afrika og Vest-Asia	15,6	1,6

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020 – 2022. SSBs indikator for hushold med vedvarende lavinntekt (2020-2022) blir benyttet som fattigdomsmål. Botid, innvandringsgrunn og landbakgrunn er definert ut ifra foreldrenes bakgrunn, se Vedlegg C for detaljer. Vest-Europa m.m. inkluderer Vest-Europa, USA, Canada, Australia og New Zealand. I denne sammenheng er Vest-Europa landene som var med i EU før 2004 og/eller EØS og EFTA. Vest-Asia er definert som Pakistan og vestover, og Øst-Asia er definert som India og østover.

Basert på landbakgrunn er det særlig innvandrere fra Afrika og Vest-Asia som har en høy andel fattige. Vest-Asia er i denne rapporten definert som Pakistan og vestover, mens India og østover omtales som Øst-Asia. Det er en tendens til at andelen fattige avtar med økende botid. Figur 3.1 viser at det er om lag 80 prosent fattige blant barn i familier med 3 års botid og bakgrunn fra Afrika eller Vest-Asia. Selv om andelen avtar med lengre botid, finner vi relativt flere fattige i denne gruppen sammenliknet med barn med bakgrunn fra Øst-Asia, Øst-Europa eller Vest-Europa m.m.¹³ Dette gjelder også når vi sammenlikner familier med botid opp mot 30 år.

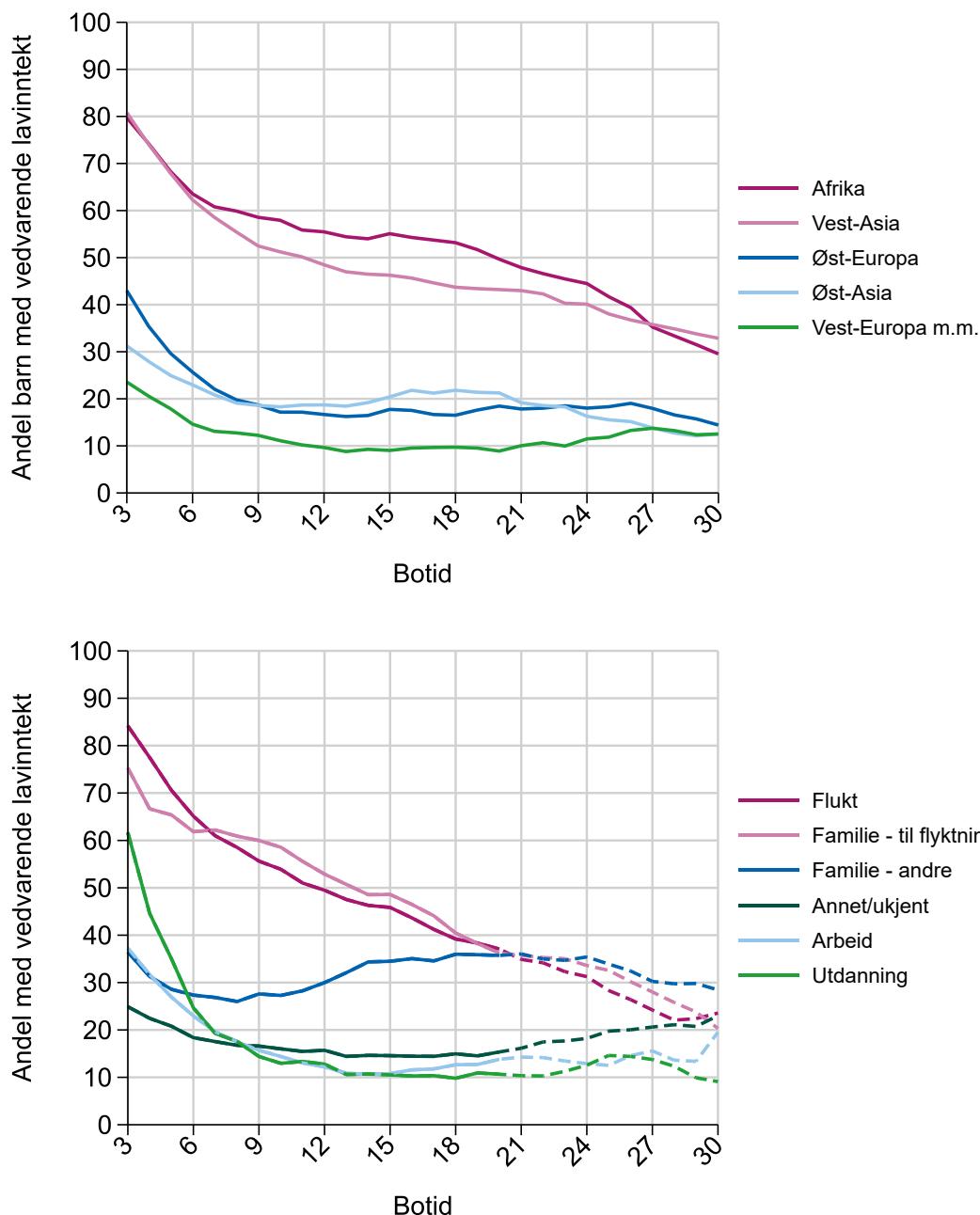
Når barna med innvandrerforeldre blir gruppert etter familienes innvandringsgrunn finner vi størst forekomst av fattigdom blant flyktninger og familier som er gjenforent til en flyktning. Blant barn i flyktningfamilier med 3 års botid er om lag 85 prosent fattige. Andelen fattige blant flyktninger og

¹² Gruppen med en eller to norskfødte foreldre, men fire utenlandsfødte besteforeldre, har vanligvis en norskfødt forelder, og i all hovedsak er alle besteforeldrene født utenfor Europa.

¹³ Vest-Europa m.m. inkluderer Vest-Europa, USA, Canada, Australia og New Zealand. I denne sammenheng er Vest-Europa landene som var med i EU før 2004 og/eller EØS og EFTA.

familiegjennforente med flyktninger avtar betydelig med botiden. Flyktningfamilier med 30 års botid har omtrent samme andel fattige som andre innvandringsgrupper. Merk at figuren i begrenset grad følger de samme individene fra år til år, og derfor ikke fanger opp at inntektene til forskjellige innvandringskohorter kan utvikle seg forskjellig med botiden. For eksempel kan det være flere forhold enn botiden som gjør at foreldre fra Somalia og Syria har høyere lavinntektsrisiko enn foreldre som selv kom som barn fra Jugoslavia på 1990-tallet.

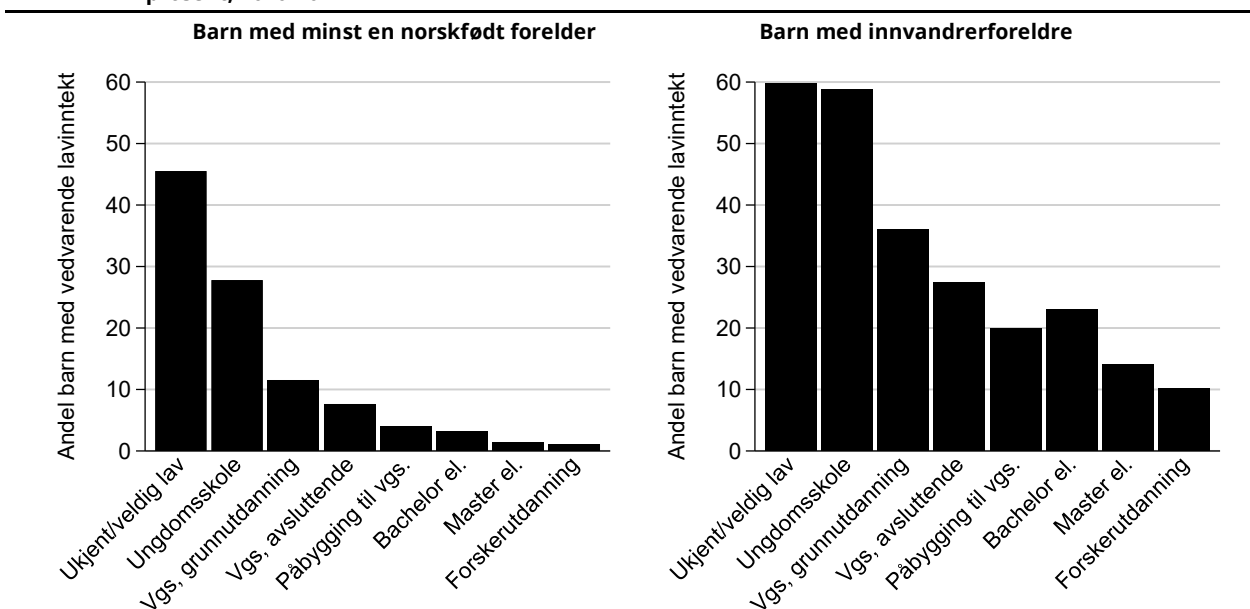
Figur 3.1 Andel barn med vedvarende lavinntekt etter foreldrenes innvandringsgrunn, landbakgrunn og botid, prosent, barn med innvandrerforeldre, 2010-2022

Note: Figuren viser andel barn med vedvarende lavinntekt etter landbakgrunn og botid. Andelene er beregnet separat for de 13 treårsperiodene som slutter mellom 2010 og 2022 (2008-2010, 2009-2011, ... 2020-2022). Botid, innvandringsgrunn og landbakgrunn er definert ut ifra foreldrenes bakgrunn, se Vedlegg C for detaljer. (Foreldrenes) botid regnes på slutten av hver treårsperiode. Vest-Asia er Pakistan og vestover, og Øst-Asia er India og østover. Linjene i øverste panel er stiplede for botid over 20 år fordi datagrunnlaget ikke gir informasjon om innvandringsgrunn for innvandrere som ankom før 1990 - da mangler vi innvandringsgrunn for personer i 2010 med botid over 20 år.

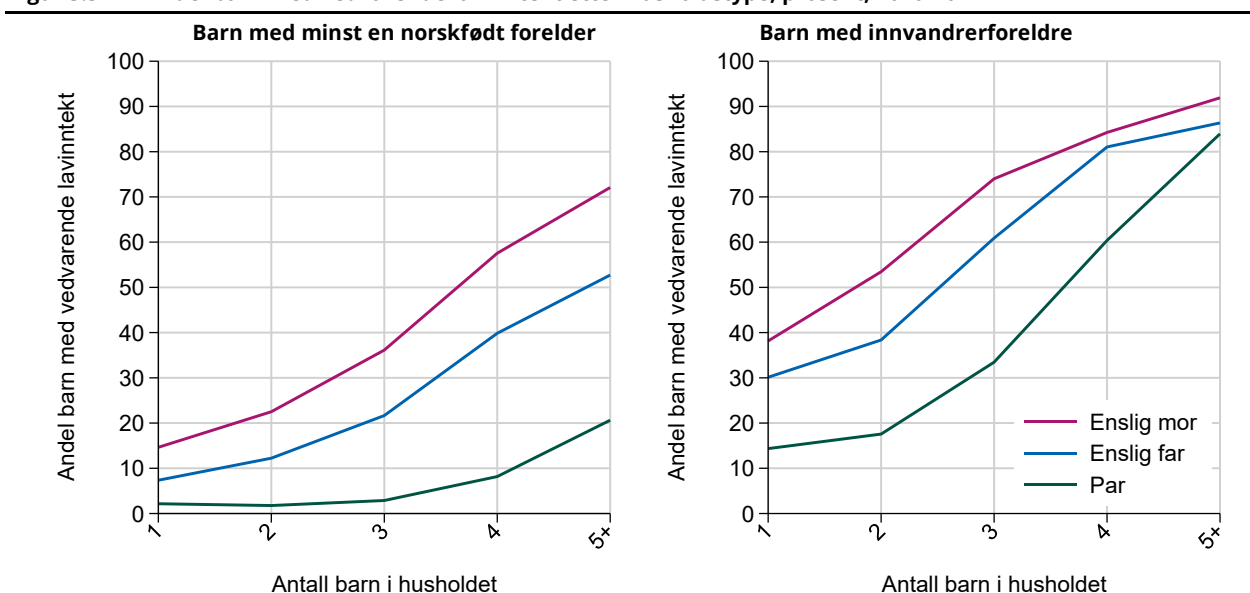
Figur 3.2 viser hvordan andelen fattige barn varierer med foreldrenes utdanningsnivå og landbakgrunn. Husholdene er gruppert etter høyeste utdanningsnivå blant de voksne husholdsmedlemmene. Figuren viser at andelen fattige barn avtar med økt utdanningsnivå, og at andelen fattige for gitt utdanningsnivå er høyere blant barna med to innvandrereforeldre enn barna med minst en norskfødt forelder. Barnefamilier som ikke har oppnådd noe videregående utdanning eller som har ukjent utdanningsnivå skiller seg ut som grupper med særskilt høy forekomst av fattigdom.

Figur 3.2 Andel barn med vedvarende lavinntekt etter foreldrenes utdanningsnivå og innvandrerbakgrunn, prosent, 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020 – 2022. Utdanningsnivå er det høyeste utdanningsnivået fullført av foreldren(e) som barnet bor med i 2022.

Figur 3.3 Andel barn med vedvarende lavinntekt etter husholdstype, prosent, 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020 – 2022. Barna er plassert i hushold med foreldrene som er registrert bosatt på samme adresse som barnet i 2022. Parhushold inkluderer hushold der foreldrene har felles barn, men også hushold med bare særkullsbarn.

Figur 3.3 viser andelen fattige barn etter familietype, antall barn i husholdet og innvandrerbakgrunn. Det er tydelig at barnefamilier med mange barn er sterkt overrepresentert blant de fattige. Barnerike hushold trenger å ha vesentlig høyere inntekt enn hushold med færre barn for å ha

samme levestandard, fordi de har større forbruksbehov. Barnerike hushold regnes derfor ofte som fattige fordi de har mange forbruksenheter, og inntekten måles pr. forbruksenhet (se boks 3 i kapittel 2 om forbruksenheter).

Vi benytter en tredeling av barnefamiliene etter familietype: enslig mor, enslig far og par med barn. Par med barn omfatter også alle par med særkullsbarn. For gitt antall barn i husholdet etter innvandrerbakgrunn er det familier med enslige mødre som har høyest andel fattige, par med barn har lavest andel fattige, mens familier med enslige fedre er i en mellomposisjon mht. andel fattige.

For gitt antall barn og gitt familietype er det høyere andel fattige blant innvandrerhusholdene enn blant ikke-innvandrerhusholdene. Ikke-innvandrerhusholdene med 5 eller flere barn viser relativt store forskjeller i andelen fattige etter familietype. Blant disse store barnefamiliene har barn med enslige mødre over 70 prosent fattige, mens barn i parfamilier har om lag 20 prosent fattige. Innvandrerhushold med 5 eller flere barn viser et høyt nivå og liten spredning i andelen fattige etter familietype. Disse barnefamiliene har over 80 prosent fattige i alle de tre familietypene, noe som viser at store innvandrerfamilier har en særskilt høy fattigdomsrisiko.

Registerbasert statistikk og denne rapporten overdriver sannsynligvis den reelle fattigdomsandelen blant barn med enslige foreldre. Grunnen til dette er at barnet plasseres i én av foreldrenes hushold,¹⁴ og det antas at barnet ikke har noen nytte av den andre forelderen, utover barnebidrag som administreres offentlig via Nav (som inngår i husholdsinntekten). I realiteten har mange barn delt bosted, mange foreldre har private barnebidrag (ikke registrert i offentlig statistikk) og det kan antas at en del foreldre bidrar økonomisk på andre måter. Spesielt rapporterer rundt 40 prosent av foreldre som ikke bor sammen at barna har delt bosted i Undersøkelsen om samvær og bosted 2020 (Wiik, 2024). Foreldrene som ikke bor sammen med barnet oppgir i gjennomsnitt 7 samværsdager i måneden. Videre er det nesten like mange som oppgir å ha privat barnebidrag som offentlig.

For å undersøke sensitiviteten til anslaget for fattige barn med enslige foreldre beregner vi andelen med (ettårig) lavinntekt i 2022 blant barn med enslige mødre med en alternativ antakelse om at barna har delt bosted, og at foreldrene fordeler husholdutgiftene likt mellom seg. Denne antakelsen overdriver bidraget fra en del fedre, mens standardantakelsen underdriver bidraget fra fedre. Vi lager da syntetiske hushold ved å slå sammen mor og fars husholdsinntekt, og beregner forbruksvekter der både mor og far har vekt 1 (fordi de ikke bor sammen) og deres felles barn har vekt 0,4 i stedet for 0,3 for å ta høyde for reduserte stordriftsfordeler ved delt bosted (se kapittel 7.3 i Wiik, 2024).

Tabell 3.2 viser at lavinntektsandelen blant barna med minst en norskfødt forelder som bor med bare moren nesten halveres fra 25,4 til 13,6 prosent med den alternative antakelsen. Lavinntektsandelen blant barna med innvandrerforeldre påvirkes i mindre grad fordi en del ikke har bosatte fedre (da justerer vi ikke husholdsinntekten) og en del fedre har så lav inntekt at den syntetiske husholdsinntekten ikke blir høyere enn husholdsinntekten til (bare) mor.

Tabell 3.2 (Årlig) Lavinntekt blant barn med enslig mor under antakelse om delt bosted, prosent, 2020-2022

	Barn med minst en norskfødt forelder	Barn med innvandrerforeldre
Standardantakelse: far bidrar minimalt	25,4	55,1
Alternativ antakelse: delt bosted	13,6	52,8

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020 – 2022, og som er registrert bosatt hos en enslig mor i 2022.

¹⁴ Barn plasseres i hushold med den av foreldrene som bor på samme offisielle adresse som barnet, se boks 2 i kapittel 2.

3.2. Inndelinger i grupper som påvirker fattigdomsrisiko

De empiriske resultatene viser at familietype, antall barn i husholdet, utdanningsnivå, landbakgrunn, innvandringsgrunn og botid er relevante bakgrunnsfaktorer for å forklare variasjoner i barnefamilienes fattigdomsrisiko. I tabell 3.1 og figur 3.1 – 3.3 har vi foretatt en inndeling av barnefamiliene etter kategoriske variabler som kan forklare variasjoner i sannsynligheten for å være fattig. For å definere relevante kategorier har vi tatt utgangspunkt i hva som finnes av tilgjengelige data. Deretter benytter vi faglig skjønn og deskriptive analyser for å finne fram til inndelinger som ivaretar at barnefamiliene er relativt homogene innenfor hver gruppe og relativt heterogene på tvers av grupper mht. fattigdomsrisiko.

I tabell 3.1 og figur 3.1 – 3.3 framgår det at noen av kategoriene har nokså lik andel fattige, mens andre kategorier er svært forskjellige mht. fattigdomsandeler. For eksempel viser figur 3.1 at innvandrere fra Afrika og Vest-Asia har en betydelig høyere fattigdomsrisiko enn innvandrere fra Øst-Asia, Øst-Europa, Latin-Amerika og Vest-Europa. Innvandrere som er flyktninger eller familie-gjenforent til en flyktning har betydelig høyere andel fattige enn innvandrere til arbeid, utdanning eller familie-gjenforening som ikke er flyktningsrelatert. Forskjellen mellom flyktninger og ikke-flyktninger er størst for familier med kortere botid. I figur 3.2 er det særlig hushold med et lavt eller ukjent utdanningsnivå som skiller seg ut med en høyere fattigdomsrisiko sammenliknet med hushold med middels eller høyt utdanningsnivå.

For å redusere antallet kategorier og mulige kombinasjoner av disse benytter vi en inndeling som er noe mer grovmasket enn ovenfor. Hensikten er å forenkle inndelingen ved å slå sammen noen av kategoriene som har nokså lik andel fattige. Vi oppnår dermed at det blir færre grupper samtidig som vi beholder mye av den essensielle informasjonen om kjennetegn som påvirker andelen fattige. Som et resultat vil vi benytte følgende variabler og kategorier til å klassifisere barnefamiliene:

1. Landbakgrunn
 - A. Barn med minst én norskfødt forelder
 - a. Én forelder fra Afrika eller Vest-Asia
 - b. Én forelder fra øvrige land
 - c. Norskfødt forelder, men fire utenlandsfødte besteforeldre
 - d. Ingen innvandrerbakgrunn (øvrige)
 - B. Barn med innvandrerforeldre
 - a. Bakgrunn fra Afrika eller Vest-Asia
 - b. Bakgrunn fra øvrige land
2. Innvandringsgrunn
 - a. Flyktning (inkludert familie-gjenforente til flyktning)
 - b. Ikke-flyktning (øvrige)
3. Botid
 - a. 0-9 år
 - b. 10 -19 år
 - c. 20 eller flere år
4. Husholdstype
 - a. Par med 1-3 barn
 - b. Par med 4 eller flere barn
 - c. Enslig mor med 1-3 barn
 - d. Enslig far med 1-3 barn
 - e. Enslig forelder med 4 eller flere barn

5. Familiens høyeste utdanningsnivå

- a. Lav/ukjent (ukjent, grunnskole eller lavere)
- b. Middels (videregående skole)
- c. Høy (høyere utdanning)

For barna med minst én norskfødt forelder er det tre grupper som har høyere andel fattige enn de øvrige barna: a) barn med én forelder med bakgrunn fra Afrika eller Vest-Asia, b) barn med én forelder med bakgrunn fra øvrige land, og c) barn med norskfødt forelder, men fire utenlandsfødte besteforeldre. I tillegg inkluderer vi d) barn helt uten innvandrerbakgrunn. Vi skiller derfor mellom fire grupper i inndelingen av barna med norskfødt forelder.

Blant barna med innvandrerforeldre har de med bakgrunn fra Afrika eller Vest-Asia relativt mange fattige. Vi skiller derfor mellom to grupper i inndelingen av innvandrere: Barn med bakgrunn fra Afrika eller Vest-Asia, og øvrige barn med bakgrunn fra Europa, Øst-Asia, Amerika eller Oseania.

Basert på innvandringsgrunn skiller vi mellom flyktninger og ikke-flyktninger, der innvandrere som er familiegjennforent med en flyktning regnes med blant flyktningene. Figur 3.1 viser at andelen fattige blant flyktninger avtar med botiden som en tilnærmet lineær trend. For å fange opp disse forskjellene i fattigdomsrisiko deler vi inn innvandrerne i tre grupper etter botid, der vi skiller på om botiden er under 10 år, 10-19 år og 20 eller flere år. For familier med lang botid på over 20 år har vi ufullstendig informasjon om innvandringsgrunn. Vi vil derfor ikke skille mellom flyktninger og ikke-flyktninger for innvandrere med lang botid. Det betyr at vi benytter i alt fem kombinasjoner i grupperingen av innvandrerne etter botid og innvandringsgrunn.

Befolkningen er delt inn i tre grupper etter utdanningsnivå. For husholdstype benytter vi fem grupper der vi skiller mellom par, enslig mor og enslig far, samt familiestørrelse, der grensen mellom små og store familier er satt mellom 3 og 4 barn. For store familier skiller vi ikke mellom enslig far og mor fordi det er få slike familier (spesielt få enslige fedre med 4 eller flere barn).

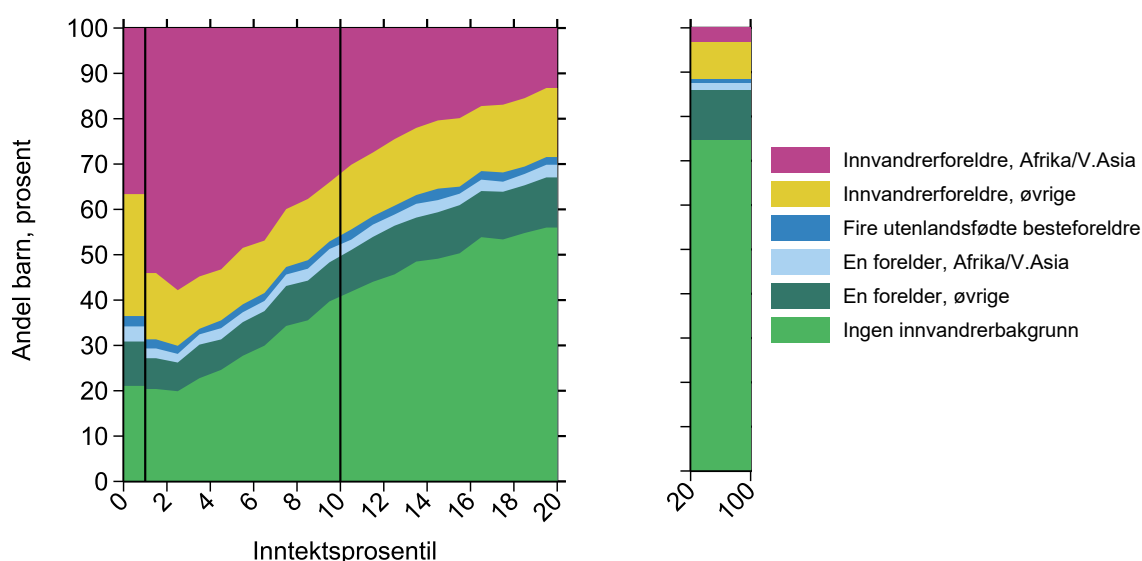
For å studere hvordan ulike inntektsgrupper er sammensatt av barn fra ulike bakgrunner og familietyper, grupperer vi barna etter prosentiler i inntektsfordelingen. Hvert barn i populasjonen blir tilordnet ekvivalentinntekten til det husholdet som barnet tilhører, der ekvivalentinntekten er definert ved inntekt etter skatt pr. forbruksenhet. Det p -te prosentilet er definert ved verdien på inntekten hvor p prosent av barna har lavere verdi, mens de resterende $100-p$ prosent av barna har høyere verdi. Lavinntektsgrensen ligger om lag på det 10. prosentilet i 2020-2022, slik at barn med lavere inntekt enn dette blir regnet som fattige.

Figur 3.4 viser andelen barn i seks hovedgrupper etter landbakgrunn innenfor inntektsprosentiler. Det framgår av figuren at barna med foreldre med bakgrunn fra Afrika og Vest-Asia er sterkt overrepresentert i den nederste delen av inntektsfordelingen. Rundt 3. prosentil utgjør denne gruppen nesten 60 prosent, mens den samme gruppen utgjør om lag 3 prosent av inntektsgruppen over 20. prosentil. Figuren viser en diskontinuitet i sammensetningen på grupper ved 1. prosentil. Spesielt inkluderer den nederste inntektsgruppen relativt mange barn med foreldre fra land utenom Afrika og Vest-Asia. En mulig forklaring kan være at noen av disse har inntekter utenfor Norge som ikke inkluderes i vårt inntektsmål.

Figur 3.5 viser andelen barn i fem hovedgrupper etter flyktningstatus og botid innenfor inntektsprosentiler. Andelen her omfatter kun barn med innvandrerforeldre, mens deres tilordning til prosentiler er foretatt i hht. en rangering av alle barna i populasjonen (som i figur 3.4). Vi får dermed fram andelen av innvandrerbarna innenfor hver prosentilgruppe som har de ulike kombinasjonene av flyktningstatus og botid. Resultatet viser at det særlig er flyktninger med relativt kort botid som er overrepresentert blant de fattige. I den 1. prosentilgruppen er det imidlertid en relativt stor andel av

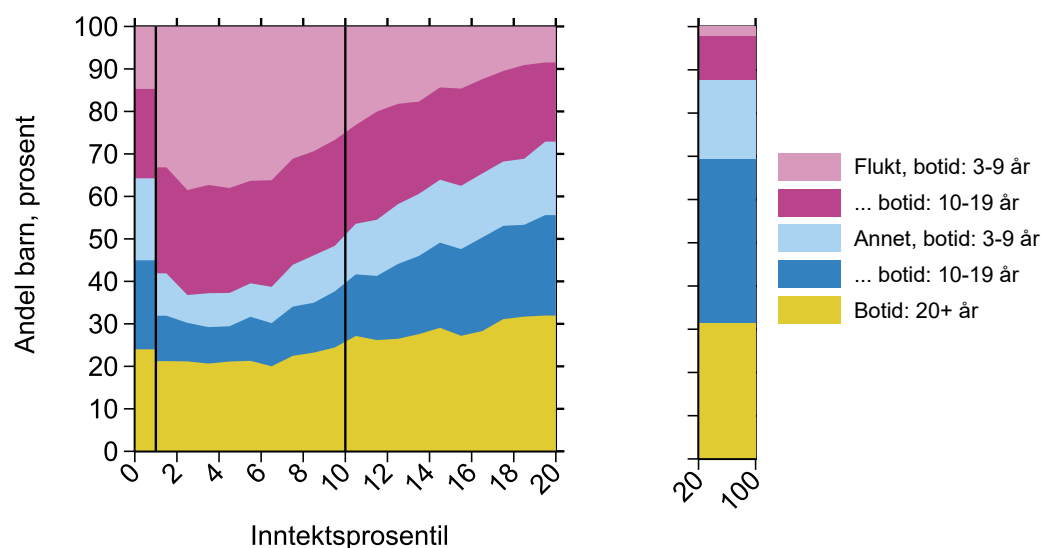
lavinntektsfamiliene som er ikke-flyktninger, og relativt få som er flyktninger med kortere botid. Dette kan ha sammenheng med at flyktninger med kortere botid oftere mottar kontantoverføringer.

Figur 3.4 Andel barn etter innvandringsbakgrunn i inntektsprosentil, prosent, 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020 - 2022. Barna er delt i 100 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten samlet for 2020 - 2022. Figuren viser fordelingen av innvandrerbakgrunn for hver inntektsgruppe, der de 80 øverste gruppene er slått sammen.

Figur 3.5 Andel barn etter foreldrenes innvandringsgrunn og botid i inntektsprosentil, barn med innvandrerforeldre, prosent, 2020-2022

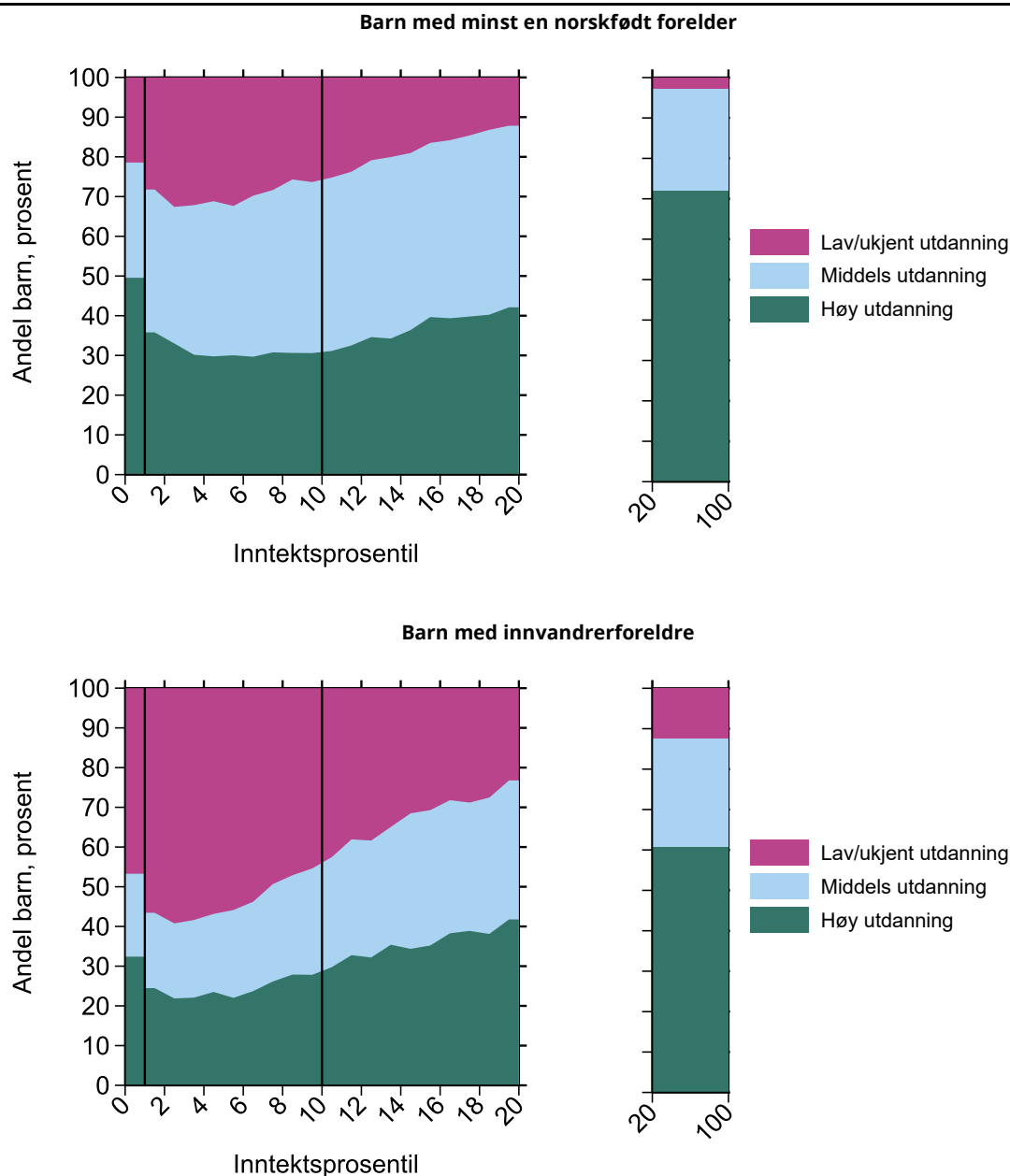

Note: Populasjonen omfatter i utgangspunktet *alle* barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020 - 2022. Barna er delt i 100 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten samlet for 2020 - 2022, men de 80 øverste gruppene slås sammen. Figuren viser fordelingen av innvandringskjennetegn blant barn med innvandrerforeldre i inntektsgruppene. Merk at inntektsgruppene er like store om vi ser på *alle* barn (1 % i hver gruppe), men avviker når vi her kun ser på barn med innvandrerforeldre. Dvs., prosentilgrensene er like som i øvrige figurer i dette kapittelet.

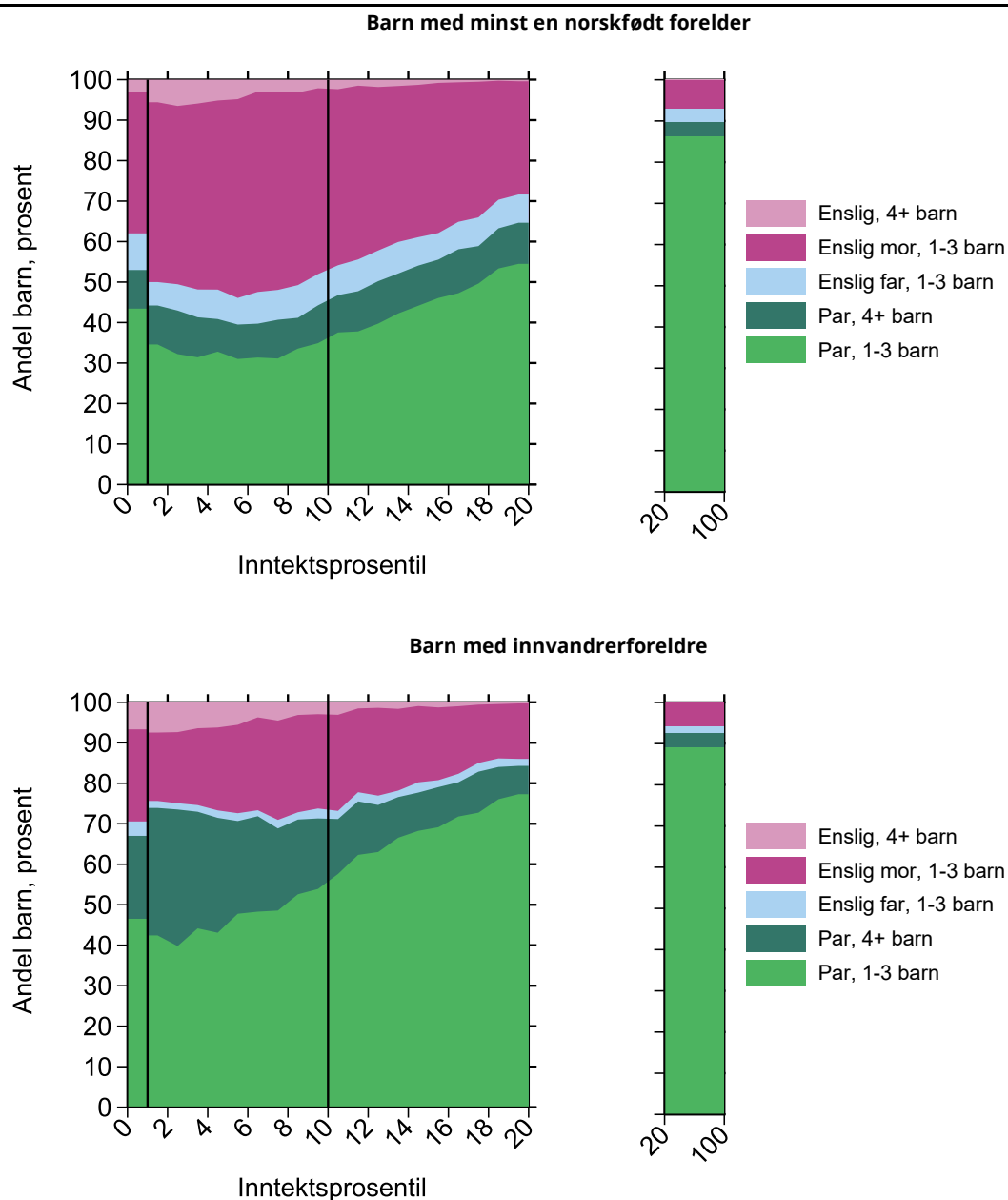
Figur 3.6 viser andelen barn i tre hovedgrupper etter utdanningsnivå og inntektsprosentil. Det første panelet omfatter barn med minst en norskfødt forelder, mens den andre figuren viser andeler for barn med innvandrerforeldre. Barn i familier med lav eller ukjent utdanning er overrepresentert blant de fattige. Ikke minst gjelder dette for barna med innvandrerforeldre.

Figur 3.7 viser andelen barn i seks hovedgrupper etter familietype, antall barn og inntektsprosentil. Figuren viser at enslige forsørgere og familier med 4 eller flere barn er overrepresentert blant de fattige. Blant barna med innvanderforeldre er det relativt mange av de fattige barna som tilhører par med 4 eller flere barn.

Figur 3.6 Andel barn etter foreldrenes utdanning i inntektsprosentil, prosent, 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020 - 2022. Barna er delt i 100 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten samlet for 2020 - 2022. Figuren viser fordelingen av foreldrenes høyeste utdanning for hver inntektsgruppe, der de 80 øverste gruppene er slått sammen. Merk at inntektsgruppene er like store om vi ser på *alle* barn (1 % i hver gruppe), men avviker når vi ser på kun ikke-/innvandrere. Dvs., prosentilgrensene er like for de to panelene. *Utdanning* er det høyeste utdanningsnivået fullført av foreldre(n) som barnet bor med i 2022, der *lav* innebærer at de ikke har fullført utdanning på videregående nivå, og *høy* innebærer at minst en forelder har fullført en bachelor e.l.

Figur 3.7 Andel barn etter husholdstype i inntektsprosentil, prosent, 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020 - 2022. Barna er delt i 100 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten samlet for 2020 - 2022. Figuren viser fordelingen av husholdstyper for hver inntektsgruppe, der de 80 øverste gruppene er slått sammen. Merk at inntektsgruppene er like store om vi ser på *alle* barn (1 % i hver gruppe), men avviker når vi ser på kun ikke-/innvandrere. Dvs., prosentilgrensene er like for de to panelene. Barna er plassert i hushold med foreldrene som er registrert bosatt på samme adresse som barnet i 2022. Parhushold inkluderer hushold der foreldrene har felles barn, men også hushold med bare særkullsbarn.

3.3. Klassifisering av barnefamilier

For å gruppere barnefamiliene etter fattigdomsrisiko benytter vi kombinasjoner av de seks kategoriske variablene landbakgrunn, botid, innvandringsgrunn, familietype, familiestørrelse og utdanningsnivå, med utgangspunkt i den mer grovmaskete inndelingen i kategorier.

Vi benytter to hovedgrupper etter landbakgrunn: A) barn med minst én norskfødt forelder, og B) barn med innvanderforeldre. De to øvrige innvandrervariablene, innvandringsgrunn og botid, er bare relevant for barna med innvanderforeldre. Derfor benytter vi innvandringsgrunn og botid til å gruppere familiene innenfor hovedgruppe B, men ikke innenfor hovedgruppe A.

Ved å kombinere kategoriene for husholdstype og utdanningsnivå får vi til sammen $5 \times 3 = 15$ mulige kombinasjoner. I hovedgruppe A benytter vi disse 15 gruppene i kombinasjon med hver av de 4 gruppene etter landbakgrunn. Alt i alt gir dette en inndeling i 60 grupper for barn med norskfødt forelder.

I hovedgruppe B benytter vi de 15 gruppene i kombinasjon med 2 grupper etter landbakgrunn, og 5 grupper etter botid og innvandringsgrunn. Ved å inkludere alle mulige kombinasjoner av disse gruppene gir dette en inndeling i 150 ($15 \times 2 \times 5$) grupper for barn med innvandrerforeldre. Sammert over begge hovedgruppene består inndelingen av 210 grupper som har ulik grad av eksponering mot fattigdomsrisiko.

Tabell 3.3 viser andelen fattige innenfor hver av de 210 gruppene og tabell E.1 viser hvordan (alle) barna fordeler seg på gruppene. Vi utarbeider en mer aggregert inndeling av de 210 gruppene basert på andelen fattige i hver celle. Vi benytter farger i tabellen til å indikere at fattigdomsrisikoen blir vurdert som

- i. Høy (rød)
- ii. Middels (gul)
- iii. Lav (grønn)

Når vi kombinerer de tre eksponeringsnivåene med to hovedgrupper for innvandrerbakgrunn (A og B) får vi en inndeling av barnefamiliene i 6 grupper. Lavrisikogruppene omfatter barn i visse typer parfamilier med middels eller høy utdanning og 1-3 barn. Disse barna har enten en norskfødt forelder, eller de har bakgrunn fra land utenom Afrika eller Vest-Asia som ikke-flyktninger med botid på 10 eller flere år. Som grense mellom husholdstyper med hhv. middels og høy fattigdomsrisiko benytter vi en gruppespesifikk andel på 35 prosent med vedvarende lavinntekt.

Tabell 3.3 Andel barn med vedvarende lavinntekt etter eksponeringsgruppe, prosent, 2020-2022

Panel a) Barn med minst en norskfødt forelder		1-3 barn			4+ barn	
		Par	Far	Mor	Par	Enslig
Ingen innvandrerbakgrunn	Høy utdanning	0,9	3,8	9,2	5,0	36,7
	Middels -	2,6	8,3	22,9	12,8	51,6
	Lav/ukjent -	10,8	20,0	41,2	30,3	80,0
En forelder fra øvrige land	Høy utdanning	3,1	10,5	15,5	12,6	43,3
	Middels -	5,5	14,7	27,4	22,6	
	Lav/ukjent -	14,1	28,4	41,0	42,6	78,7
En forelder fra Afrika eller Vest-Asia	Høy utdanning	5,4	14,8	16,2	20,5	63,4
	Middels -	11,7	23,0	28,0	37,1	
	Lav/ukjent -	19,4	49,8	48,2	45,6	90,2
Norskfødt forelder, men fire utenlandsfødte besteforeldre	Høy utdanning	6,6		23,3	18,6	
	Middels -	13,4	25,8	39,1	25,7	
	Lav/ukjent -	27,5	43,2	54,0	43,0	57,1

Panel b) Barn med innvanderforeldre				1-3 barn			4+ barn	
				Par	Far	Mor	Par	Enslig
Øvrige	Botid: 20+ år	Høy utdanning		6,0	13,1	15,0	16,1	
		Middels utdanning		10,6	23,0	30,9	28,4	
		Lav/ukjent utdanning		21,5	37,0	49,7	44,5	
	Ikke flyktning	Botid 10-19 år Høy utdanning		6,6	19,4	24,7	18,2	38,3
		Middels utdanning		12,3	20,0	36,1	38,0	
		Lav/ukjent utdanning		19,0	29,8	48,1	73,7	
	Botid 3-9 år	Høy utdanning		12,0	24,8	34,3	29,4	
		Middels utdanning		18,7	24,1	43,7	52,9	
		Lav/ukjent utdanning		24,9	31,6	53,6	68,1	
	Flyktning	Botid 10-19 år Høy utdanning		16,6		37,1	28,3	
		Middels utdanning		10,8		40,0	42,9	
		Lav/ukjent utdanning		22,9	55,6	53,8	59,7	
	Botid 3-9 år	Høy utdanning		57,3		62,5		
		Middels utdanning				60,6		
		Lav/ukjent utdanning		57,1		73,2		
Afrika eller Vest-Asia	Botid: 20+ år	Høy utdanning		18,0	33,3	22,4	43,7	55,4
		Middels utdanning		23,7	38,4	44,6	58,1	
		Lav/ukjent utdanning		41,9	56,5	64,1	73,6	89,6
	Ikke flyktning	Botid 10-19 år Høy utdanning		13,8	17,4	34,3	33,3	48,6
		Middels utdanning		22,0	63,3	47,6	69,3	
		Lav/ukjent utdanning		43,5	53,3	64,8	66,7	88,4
	Botid 3-9 år	Høy utdanning		27,6		58,3	74,3	
		Middels utdanning		34,0		57,0		
		Lav/ukjent utdanning		52,9	64,3	73,8		82,8
	Flyktning	Botid 10-19 år Høy utdanning		25,9	43,3	51,5	61,0	81,7
		Middels utdanning		24,1	53,2	45,8	65,4	80,1
		Lav/ukjent utdanning		44,4	58,0	71,3	82,4	92,9
	Botid 3-9 år	Høy utdanning		58,3	52,2	63,8	83,7	73,7
		Middels utdanning		50,6	53,3	59,4	84,4	
		Lav/ukjent utdanning		69,4	73,1	74,5	90,4	88,3

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020 - 2022. Note Tall for grupper med færre enn fire fattige hushold eller fire ikke-fattige hushold er ikke rapportert

Panel b i Tabell 3.3 viser at barn med innvanderforeldre i familier med høy utdanning og 10 eller flere års botid, og som har bakgrunn fra land utenom Afrika og Vest-Asia, har en relativt lav andel fattige på 6 – 7 prosent. Det er 3,4 prosent av hele barnepopulasjonen som havner i gruppen av barn med innvanderforeldre og lav fattigdomsrisiko. Middels fattigdomsrisiko finner vi blant familier med 1-3 barn og blant parfamilier. Grupper med høy fattigdomsrisiko er hovedsakelig flyktninger med botid under 10 år, samt familier med lav eller ukjent utdanning, og foreldre med bakgrunn fra Afrika og Vest-Asia som er enslige forsørgere eller parfamilier med mange barn.

Tabell 3.4 viser andelen fattige og populasjonsandeler etter eksponeringsgruppe. Her benytter vi to supplerende fattigdomsmål i tillegg til SSBs indikator for vedvarende lavinntekt. Det første supplerende målet fjerner hushold med høy formue fra definisjonen av hvilke hushold som er har vedvarende lavinntekt. Det andre supplerende målet benytter årlig lavinntekt i stedet for å måle inntektene over en tre-års-periode. For årlig lavinntekt har vi også fjernet hushold med høy formue

fra definisjonen av hvem som er fattige. Resultatene fra beregningen av de alternative fattigdomsmålene bekrefter hovedmønsteret i hvilke grupper som har høy, middels eller lav fattigdomsrisiko. Omtrent 9 prosent av barna tilhører en demografiske grupper med *høy* fattigdomsrisiko, og hele 60 prosent av disse barna *hadde* vedvarende lavinntekt i 2020-2022.

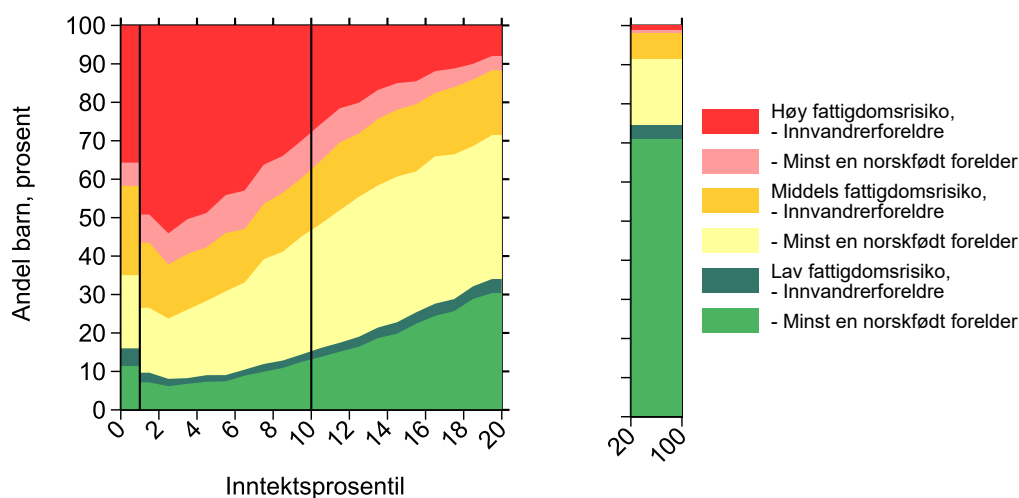
Tabell 3.4 Andel barn med vedvarende lavinntekt etter eksponeringsgruppe, prosent, 2020-2022

	Andel med vedvarende lavinntekt	Vedvarende lavinntekt eksklusive familier med høy formue	Årlig lavinntekt eksklusive familier med høy formue	Populasjonsandel
Barn med minst en norskfødt forelder				
Høy fattigdomsrisiko	44,1	39,3	44,3	2,1
Middels -	11,8	8,8	9,8	19,2
Lav -	1,5	1,0	1,0	59,8
Barn med innvandrerforeldre				
Høy fattigdomsrisiko	63,7	60,7	54,6	6,8
Middels -	18,6	15,5	14,4	8,7
Lav -	6,4	4,7	4,9	3,4

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020 - 2022.

Figur 3.8 viser hvordan eksponeringsgruppene er sammensatt på inntektsprosentiler. Blant de 10 prosentene av barna med lavest inntekt tilhører 42 prosent et innvandrerhushold i høyrisikogruppa. Også barn med innvandrerforeldre og middels fattigdomsrisiko utgjør en stor del av bunnen av inntektsfordelingen, men som det framgår av figuren (og tabellene ovenfor) er disse også godt representert i høyere deler av inntektsfordelingen.

Figur 3.8 Andel barn etter eksponeringsgruppe i inntektsprosentil, prosent, 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020 - 2022. Barna er delt i 100 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten samlet for 2020 - 2022. Figuren viser fordelingen på eksponeringsgruppe for hver inntektsgruppe, der de 80 øverste innteksgruppene er slått sammen

Vedlegg D supplerer dette kapittelet ved å analysere overganger mellom fattigdom og ikke-fattigdom over tid for de ulike eksponeringsgruppene. De fleste hushold i lavrisikogruppa som opplever fattigdom kommer seg raskt ut av fattigdommen, mens det motsatte er tilfelle for innvandrerhushold i høyrisikogruppen. Spesielt viser vi at nesten 1 av 3 innvandrerhushold med høy fattigdomsrisiko som hadde vedvarende lavinntekt 2008-2010, hadde vedvarende lavinntekt i *alle* periodene fram til og med 2022.

4. Bakenforliggende faktorer og utviklingen i fattigdom blant barn

I perioden etter 2010 har det vært en økning i andelen barn som vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt. Formålet med dette kapittelet er å undersøke hvordan utviklingen av barnefattigdommen kan forstås på bakgrunn av endringer i befolkningssammensetning og endringer i andelen fattige barn innenfor ulike sosiodemografiske grupper.

I kapittel 3 viser vi at forekomsten av fattigdom er høy blant barnefamilier med flyktningbakgrunn og/eller bakgrunn fra Afrika eller Vest-Asia. Det er også en høy andel fattige blant familier med enslige forsørgere og mange barn, og blant foreldre med lavt eller ukjent utdanningsnivå. I dette kapitlet vil vi beskrive tidstrender som påvirker utviklingen av barnefattigdommen over perioden 2010 – 2022. Vi benytter to hovedtyper av forklaringer på hvorfor andelen fattige barn i befolkningen øker (eller avtar) over tid:

- *Sammensetningseffekter*: Andelen av barna som tilhører grupper med en relativt høy (lav) risiko for å være fattige øker (avtar) over tid.
- *Uforklarte eksponeringseffekter*: Andelen fattige barn innenfor en gitt sosiodemografiske gruppe øker (avtar) over tid.

For å fange opp disse effektene benytter vi en detaljert inndeling av befolkningen etter de samme sosiodemografiske kriteriene som i kapittel 3. Når gruppene i inndelingen er homogene mht. sosiodemografiske kjennetegn antar vi at husholdene innenfor hver gruppe også er sammenliknbare mht. fattigdomsrisiko. Endringer i befolkningssammensetningen på slike grupper bidrar dermed til å forklare utviklingen i andelen fattige. Dersom en økende andel av befolkningen tilhører grupper med høy fattigdomsrisiko, så vil det isolert sett bidra til at det blir flere fattige i befolkningen.

Selv om vi har detaljert informasjon om kjennetegn som påvirker sannsynligheten for å være fattig, så vil ikke inndelingen av barnefamiliene i relativt homogene grupper være tilstrekkelig til å forklare endringer i andelen fattige innenfor de ulike gruppene. Andelen fattige barn totalt sett kan øke eller avta uten at dette kan forklares med endringer i familienes sammensetning basert på observerbare kjennetegn. Slike eksponeringsendringer er uforklart av de sosiodemografiske variablene, men de kan tenkes å bli forklart av variabler som er utelatt i vår forklaringsmodell, eller av forhold som vanskelig lar seg observere. For eksempel kan foreldrene innenfor en gitt sosiodemografisk gruppe ha forskjellige evner, ferdigheter, holdninger og preferanser som påvirker fattigdomsrisikoen på en måte som ikke lar seg måle og som derfor ikke blir fanget opp av forklaringsmodellen. Når sammensetningen av en gitt sosiodemografisk gruppe endrer seg etter uobserverbare kjennetegn, kan en mer positiv eller negativ seleksjon bidra til å endre andelen fattige. For eksempel kan økt utdanningsnivå i befolkningen over tid medføre at grupper med lav utdanning blir mer negativt selektert.

En annen mulig forklaring er at en gitt gruppe blir mer (eller mindre) eksponert for fattigdom selv om den observerte og uobserverte sammensetningen av gruppen er uendret. I kapittel 5 og 6 undersøker vi om eksponeringsendringer kan skyldes endringer i arbeidsmarkedet eller bruken av velferdspolitiske tiltak og virkemidler.¹⁵

De empiriske resultatene viser at en økende andel av de fattige barna har innvandrereforeldre og tilhører gruppene med høy og middels fattigdomsrisiko. Dette skyldes til dels en betydelig

¹⁵ På grunnlag av våre deskriptive analyser kan vi ikke trekke sikre konklusjoner om i hvilken grad de uforklarte effektene skyldes seleksjonseffekter eller mer rendyrkede eksponeringsendringer.

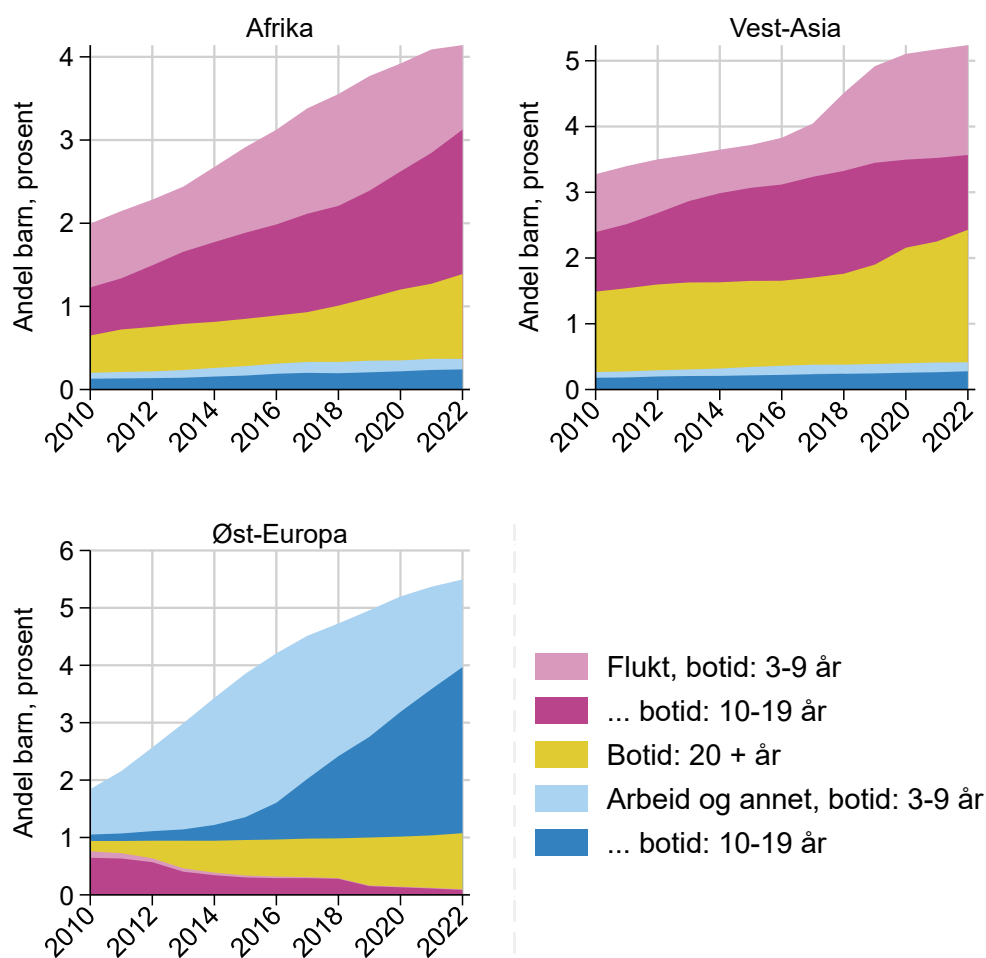
innvandring av disse eksponeringsgruppene. Dessuten finner vi økninger i andelen fattige innenfor gitte sosiodemografiske grupper, og særlig innenfor høyrisikogruppene. Det betyr at andelen fattige særlig har økt innenfor sosiodemografiske grupper hvor familiene i utgangspunktet har høy sannsynlighet for å være fattige.

Vi finner at innvandring isolert sett har bidratt med så mye som 80 prosent av økningen i barnefattigdom mellom 2010 og 2022. Økt utdanningsnivå blant foreldre med og uten innvandringsbakgrunn har imidlertid bidratt i motsatt retning, slik at de totale sammensetningsendringene forklarer omtrent 50 prosent av økningen i barnefattigdom. Det betyr at også uforklarte eksponeringseffekter, dvs. økning i fattigdom innenfor demografiske grupper, står for omtrent 50 prosent av økningen i barnefattigdom.

4.1. Endringer i sammensetningen av befolkningen

I perioden 2010 – 2022 har det vært en betydelig innvandring til Norge av voksne og barn med bakgrunn fra Øst-Europa, Afrika og Vest-Asia. I tillegg har mange innvandrere fått barn etter at de bosatte seg i Norge. Figur 4.1 viser at andelen barn med bakgrunn fra Øst-Europa økte fra 1,8 til 5,5 prosent i denne perioden, noe som utgjør en økning på 3,7 prosentpoeng. I starten av perioden er det forholdsvis mange med flyktningbakgrunn fra Balkan i denne gruppen, mens arbeidsinnvandrere som kom etter utvidelsen av EU i 2004 står for mesteparten av veksten.

Figur 4.1 Populasjonsandeler i innvandrergrupper, barn, prosent, 2010-2022

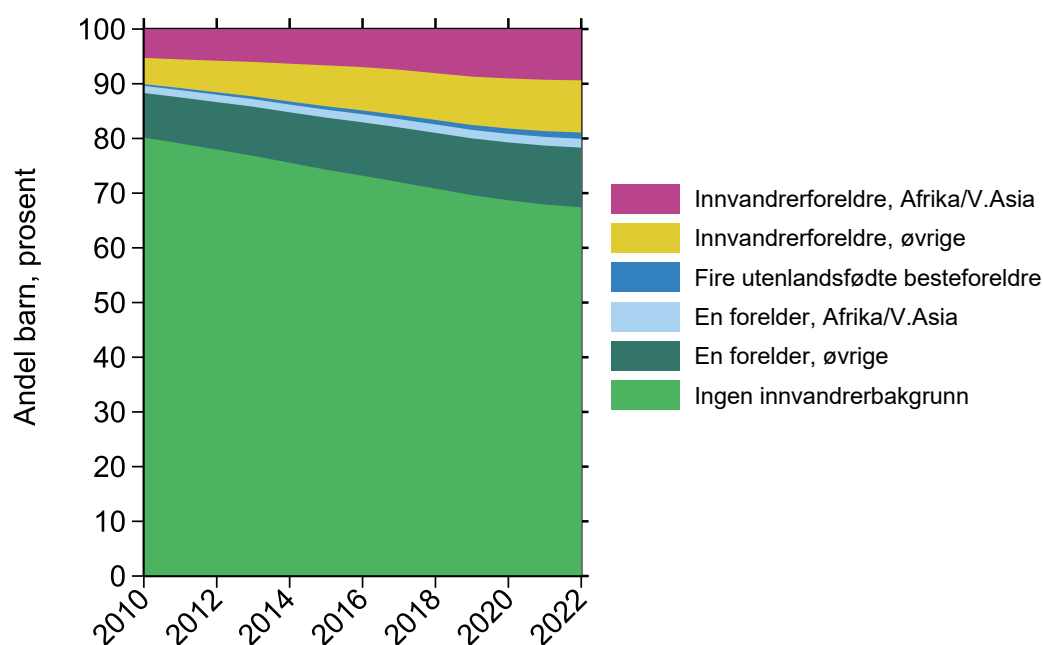

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år. Botid, innvandringsgrunn og landbakgrunn er definert ut ifra foreldrenes bakgrunn, se kapittel 3 og vedlegg C for detaljer.

Andelen barn med bakgrunn fra Afrika økte fra 2,0 til 4,1 prosent mellom 2010 og 2022, noe som utgjør en økning på 2,1 prosentpoeng. Andelen barn med bakgrunn fra Vest-Asia økte fra 3,3 til 5,2 prosent av barnepopulasjonen i denne perioden, som tilsvarer en økning på 1,9 prosentpoeng. Innvandrere fra disse to regionene omfatter i liten grad arbeidsinnvandrere, men består hovedsakelig av flyktninger med kortere eller lengre botid. Vi har imidlertid ufullstendig informasjon om innvandringsgrunn for innvandrere med over 20 års botid.

Figur 4.2 viser utviklingene i populasjonsandeler for innvandrergruppene som inngår i vår klassifisering av barnefamiliene etter fattigdomsrisiko (kapittel 3). Andelen av barna uten innvandrerbakgrunn går ned 12,8 prosentpoeng, fra 80,2 prosent i 2010 til 67,4 prosent i 2022. Alle de fem øvrige gruppene har økt i samme periode målt som andel av befolkningen. Gruppene med barn som har to innvandrerforeldre har til sammen økt med 8,8 prosentpoeng som andel av befolkningen. Gruppene med barn som har én innvandrerforelder har til sammen økt med 3,1 prosentpoeng som andel av befolkningen. Andelen barn med en eller to norskfødte foreldre, men fire utenlandsfødte besteforeldre har i samme periode økt fra 0,3 til 1,1 prosent av barnebefolkningen.

Figur 4.2 Populasjonsandeler i innvandrergrupper, barn, prosent, 2010-2022

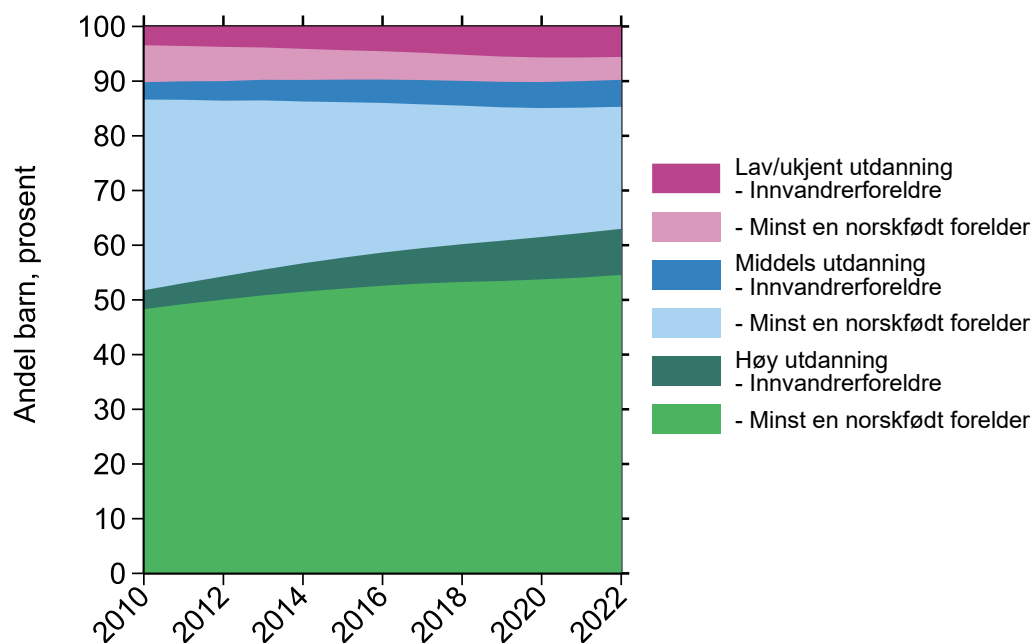
Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år. Innvandrergrupper er definert ut ifra foreldrenes bakgrunn, se kapittel 3 og vedlegg C for detaljer.

Figur 4.3 viser utviklingene i populasjonsandeler når barna er gruppert etter foreldrenes høyeste utdanningsnivå og innvandrerbakgrunn. Det har vært en betydelig økning i andelen barnefamilier med høyt utdanningsnivå både blant barn med og uten innvandrerbakgrunn. Den største reduksjonen i befolkningsandel finner vi for ikke-innvandrere med middels utdanningsnivå. Denne andelen faller fra 34,9 prosent i 2010 til 22,3 prosent i 2022.

Figur 4.4 viser utviklingene i populasjonsandeler når barna er gruppert etter familietype og antall barn i husholdet. Til forskjell fra de øvrige kjennetegnene er det ingen store endringer i sammensetning av familietyper. Vi finner en svak reduksjon i andelen barn i parfamilier med 4 eller flere barn, fra 6,7 prosent i 2010 til 5,7 prosent i 2022. I samme periode er det en svak reduksjon i andelen barn med enslig mor og 1-3 barn fra 12,4 til 11,7 prosent, og en tilsvarende økning for enslige fedre, fra 2,8 til 3,3 prosent.

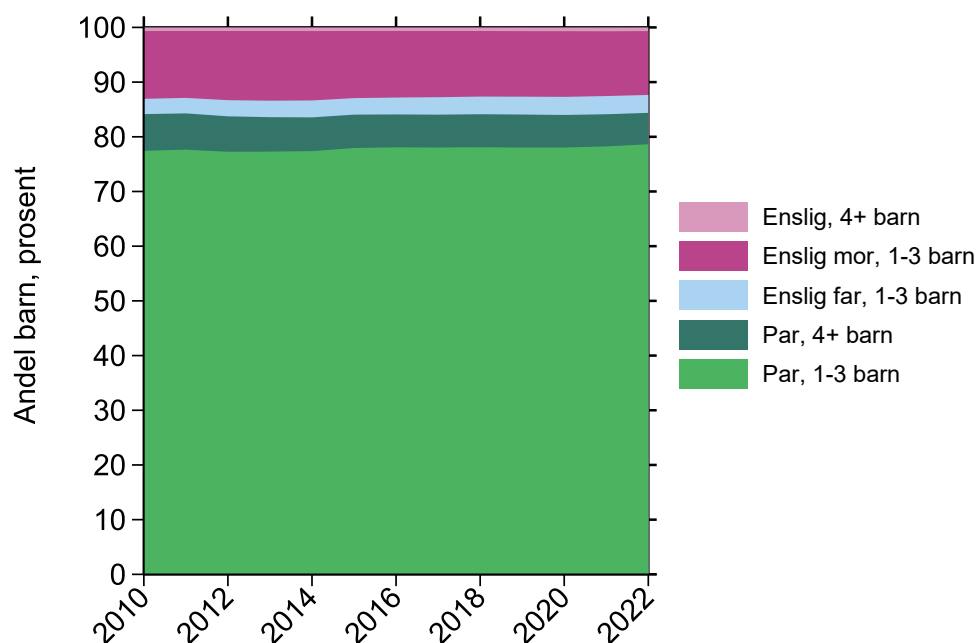
Alt i alt finner vi at ulike endringer i sammensetningen av barnepopulasjonen har motstridende effekter på omfanget av barnefattigdom i perioden 2010 – 2022. Det har vært en betydelig økning i andelen av barna med innvandrerbakgrunn, noe som er assosiert med relativt høy fattigdomsrisiko. I motsatt retning trekker reduksjonen i andelen med lav utdanning.

Figur 4.3 Populasjonsandeler i utdanningsgrupper, barn, prosent, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

Figur 4.4 Populasjonsandeler i husholdsgupper, barn, prosent, 2010-2022

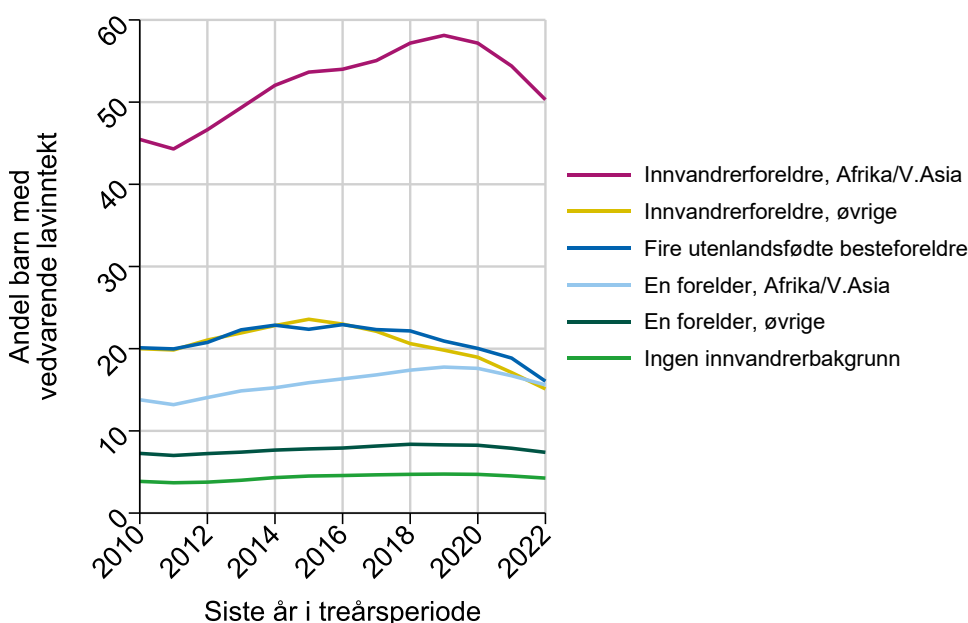

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

4.2. Endringer i andelen fattige barn i ulike sosiodemografiske grupper

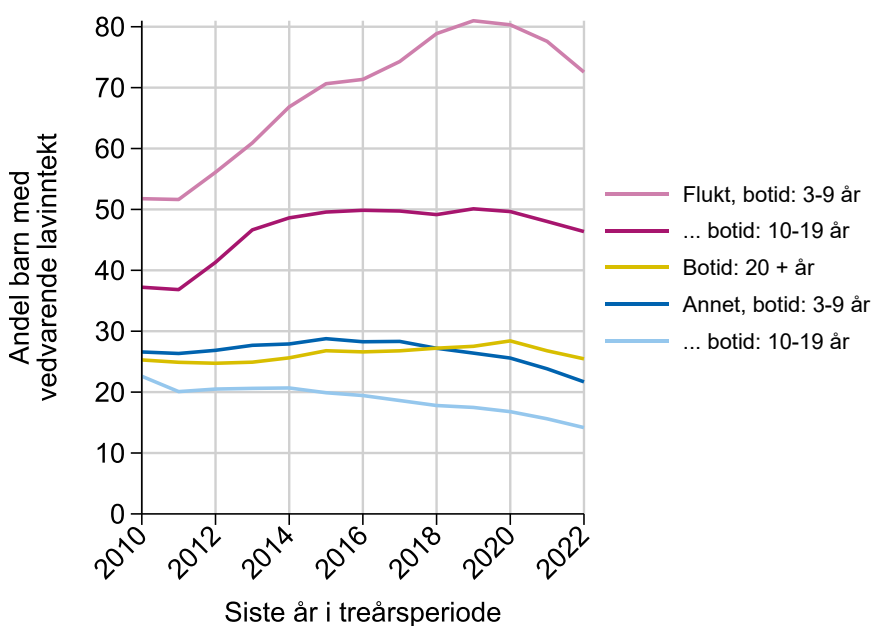
I dette avsnittet undersøker vi endringer i omfanget av fattigdom innenfor ulike sosiodemografiske grupper. Figur 4.5 viser at andelen fattige barn er særlig høy blant barn med to foreldre fra Afrika eller Vest-Asia. Denne andelen økte fra 45,5 prosent i 2010 til 58,1 prosent i 2019, men gikk deretter ned til 50,3 prosent i 2022. De øvrige gruppene av barn har også en økning i andelen fattige først i perioden og senere en nedgang. Denne nedgangen starter rundt 2016 for barn med foreldre fra øvrige land utenom Afrika og Vest-Asia, samt øvrige barn med fire utenlandsfødte besteforeldre.

Figur 4.5 Andelen barn med vedvarende lavinntekt etter innvandrergruppe, prosent, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

Figur 4.6 Andelen barn med vedvarende lavinntekt etter foreldrenes innvandringsgrunn og botid, barn med innvandrerforeldre, prosent, 2010-2022

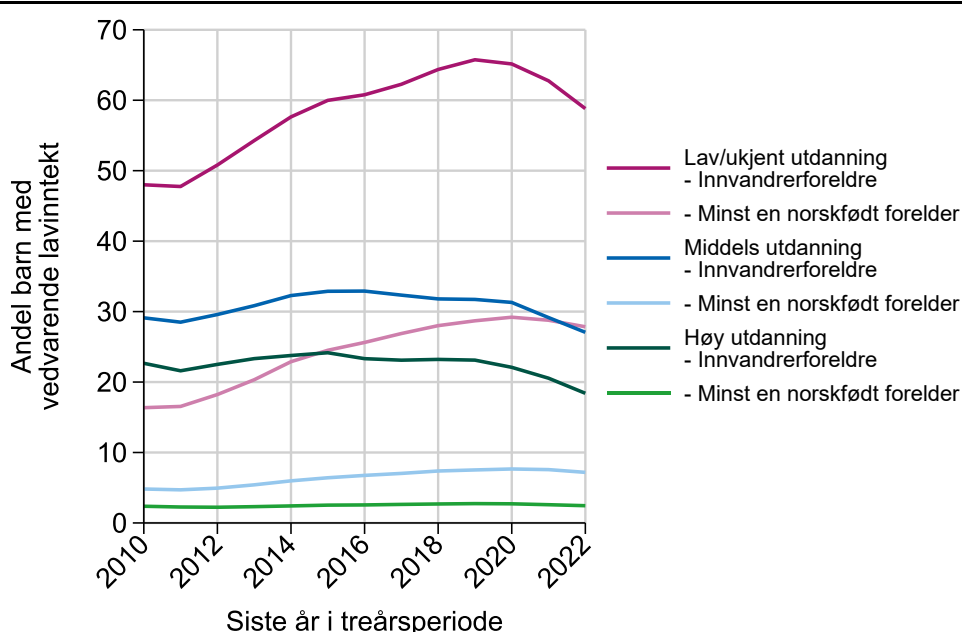

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

Figur 4.6 viser andelen fattige barn med innvandrerforeldre etter flyktningstatus og oppholdstid. Her er det flyktningbarn med relativt kort botid på 3-9 år som har en særlig høy andel fattige. Denne andelen øker fra 51,8 prosent i 2010 til 81,0 prosent i 2019, for deretter å avta til 72,5 prosent i 2022. Flyktningbarn med botid på 10-19 år har en økning i andelen fattige som særlig skjer fra 2011 til 2014. I denne perioden oppnår en del flyktninger fra Irak, Afghanistan, Somalia og Tsjetsjenia 10 års botid, mens en del fra Balkan oppnår 20 års botid. Barn som ikke er flyktninger har en nedgang i andelen fattige, særlig i perioden etter 2016.

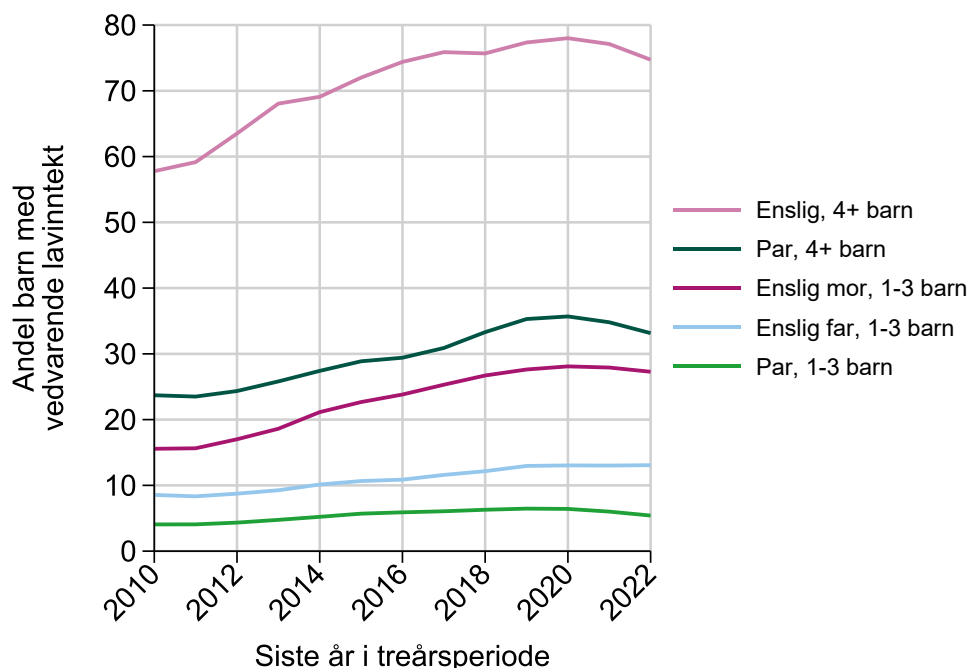
Figur 4.7 viser andelen fattige barn etter foreldrenes utdanningsnivå og innvandrerstatus. Her er det barn av innvandrerforeldre med lavt eller ukjent utdanningsnivå som har en særlig høy og økende andel fattige fra 2010 – 2019, med en påfølgende nedgang fra 2019 – 2022. På det høyeste nivået er andelen fattige i denne gruppen på 65,7 prosent i 2019. Fra 2010 -2020 er det en relativt sterk økning i andelen fattige i familier uten innvandrerbakgrunn hvor foreldrene har lavt eller ukjent utdanningsnivå.

Figur 4.7 Andelen barn med vedvarende lavinntekt etter utdanningsgruppe, prosent, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

Figur 4.8 viser andelen fattige barn etter husholdstype. Det er enslige foreldre med 4 eller flere barn som skiller seg ut med en høy og økende andel fattige i perioden 2010 – 2020, med en påfølgende nedgang fram til 2022. Denne gruppa er imidlertid ganske liten og dekker rundt 0,7 prosent av barna (figur 4.4). De øvrige familietyper viser en liknende trend i andelen fattige barn, men med utgangspunkt i lavere nivåer. Parfamilier med 4 eller flere barn har en høyere hyppighet av fattigdom sammenliknet med enslige mødre med 1-3 barn.

Figur 4.8 Andelen barn med vedvarende lavinntekt etter husholdsgruppe, prosent, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

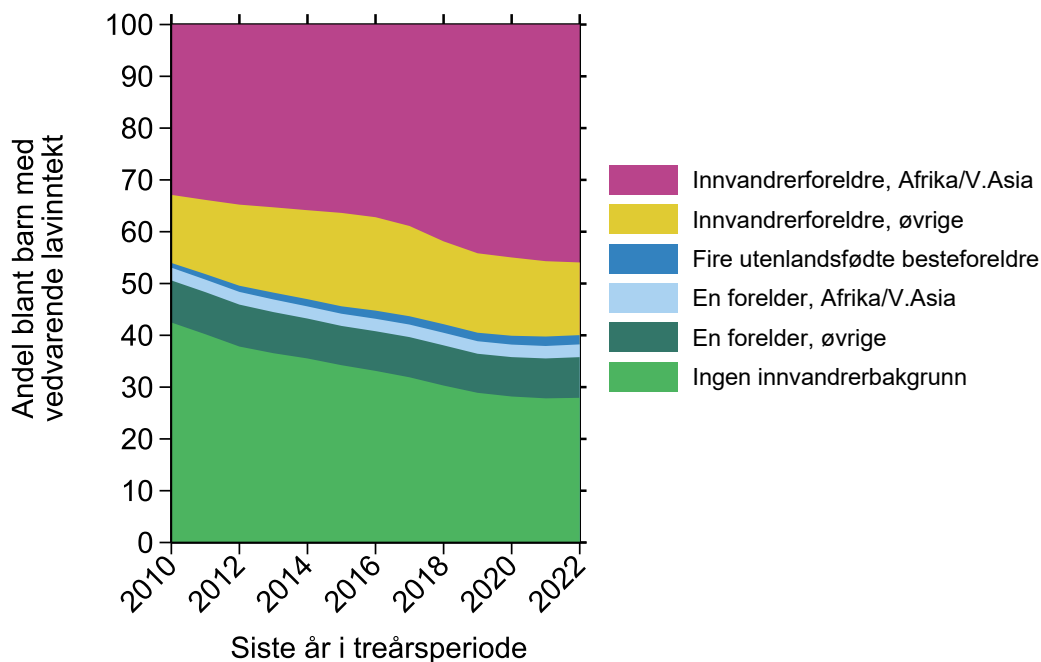
4.3. Endringer i sammensetningen av de fattige barna

I dette avsnittet undersøker vi sammensetningen av barnefattigdommen på ulike sosiodemografiske grupper og hvordan sammensetningen av de fattige barna har utviklet seg over tid. Som vist i Vedlegg F kan andelen av de fattige barna som tilhører en gitt sosiodemografisk gruppe uttrykkes som produktet av populasjonsandelen til gruppen og fattigdomsandelen innenfor gruppen. Vi skiller altså mellom andelen fattige innenfor gruppen og andelen av de fattige som tilhører gruppen (betinget på å være fattig). En økning i andelen av de fattige barna som tilhører en gitt gruppe skyldes enten at populasjonsandelen eller den gruppespesifikke fattigdomsandel (eller begge andelene) har økt.

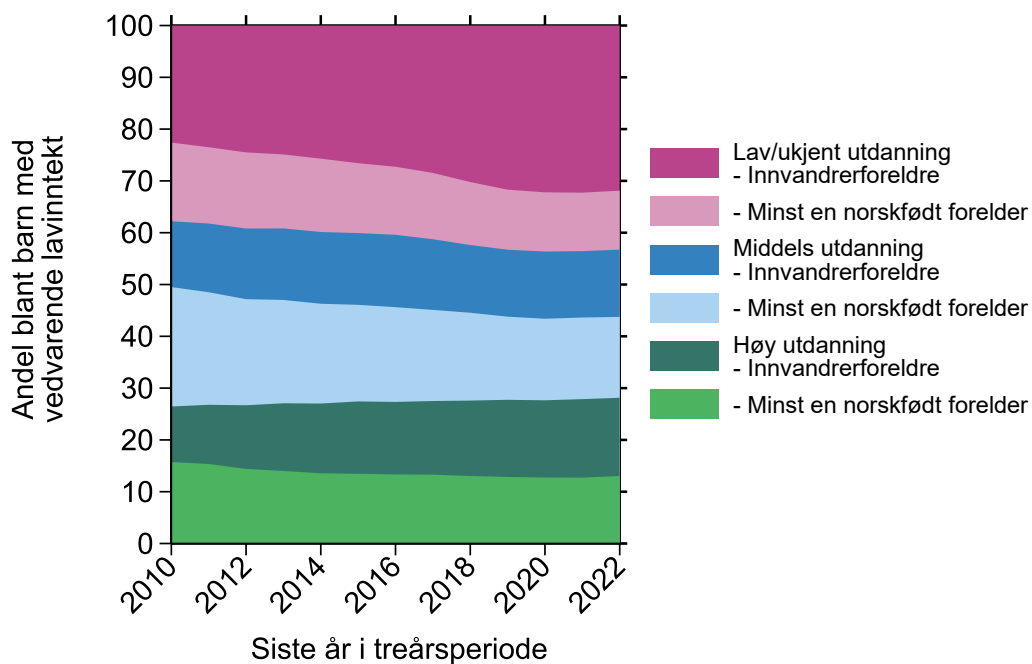
Figur 4.9 viser at barn med bakgrunn fra Afrika og Vest-Asia utgjør en høy og økende andel av de fattige barna i perioden 2010 – 2022. Økningen skyldes både at populasjonsandelen har økt (figur 4.2) og at andelen fattige innenfor gruppen har økt, særlig i årene fram til 2019 (figur 4.5). En motsatt utvikling finner vi blant barn som ikke har innvandrerbakgrunn, noe som særlig skyldes nedgang i populasjonsandelen til gruppen (figur 4.2).

I figur 4.10 framgår det at barn av innvandrerforeldre med et lavt eller ukjent utdanningsnivå utgjør en økende andel av de fattige barna i perioden fra 2010 – 2019. Dette har sammenheng med en økende populasjonsandel og en økende andel fattige innenfor gruppen.

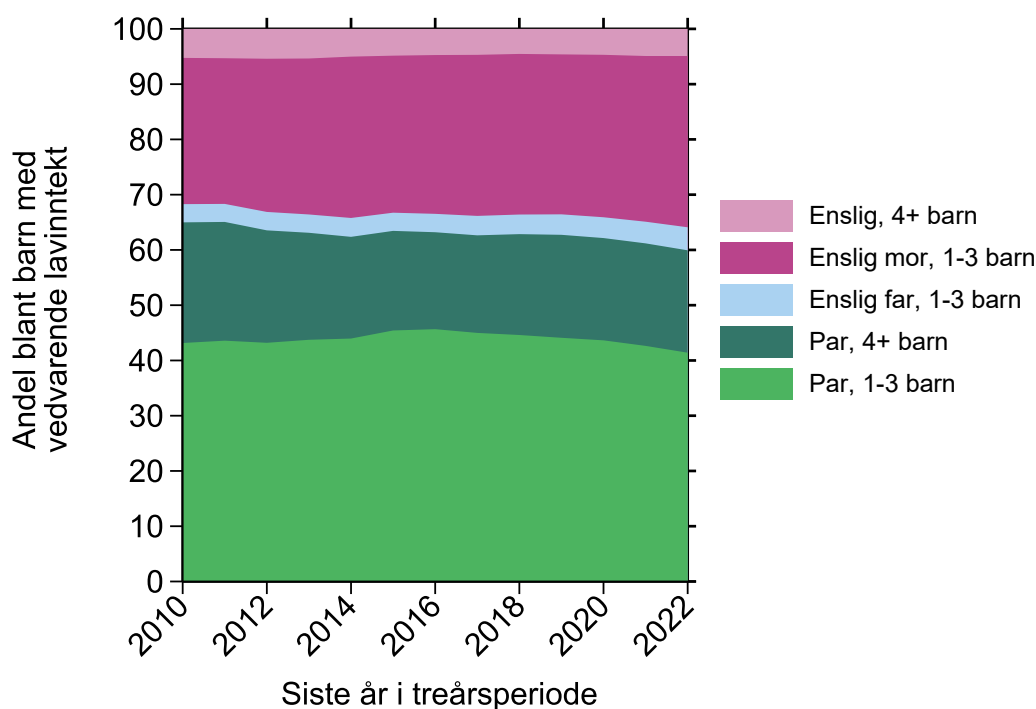
Figur 4.11 viser at 40 prosent av de fattige barna i 2022 har enslig forelder og nesten 20 prosent bor i parhushold med 4 eller flere barn. Andelene fattige med enslig mor øker noe, over tid.

Figur 4.9 Sammensetning av de fattige barna etter innvandrergruppe, prosent, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

Figur 4.10 Sammensetning av de fattige barna etter utdanningsgruppe og innvandrerstatus, prosent, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

Figur 4.11 Sammensetning av de fattige barna etter husholdstype, prosent, 2010-2022

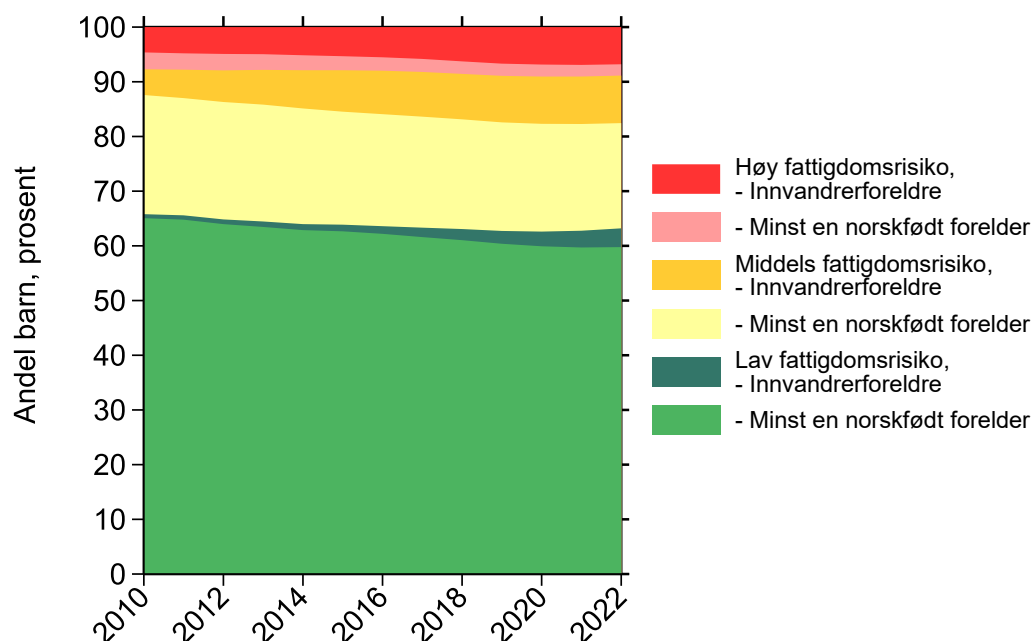
Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

4.4. Endringer i sammensetning og fattigdom for ulike eksponeringsgrupper

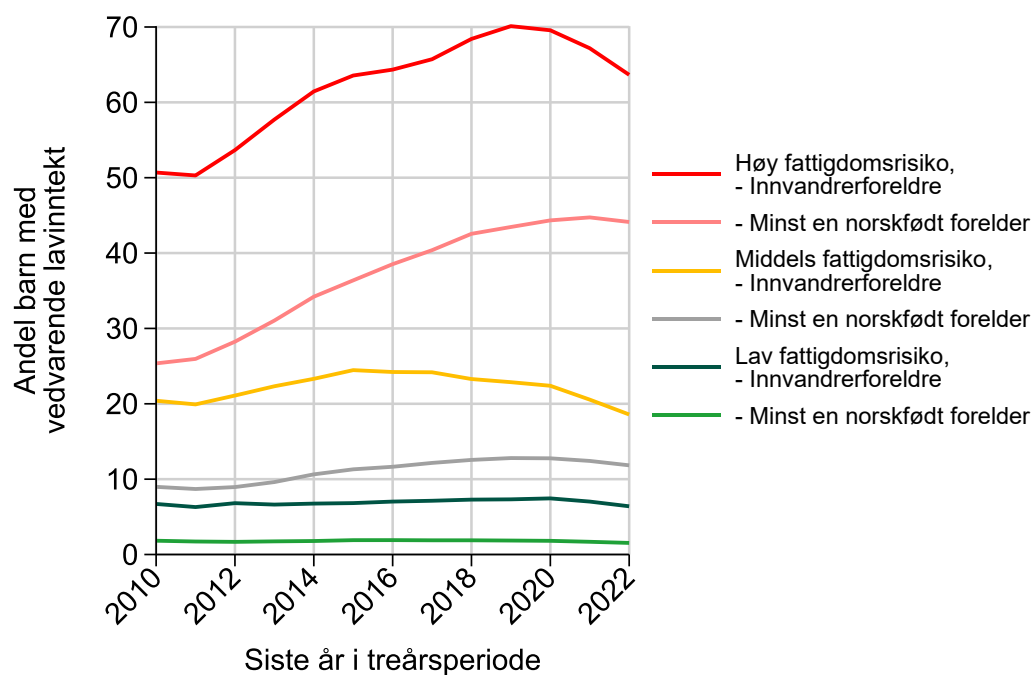
I kapittel 3 benytter vi en detaljert beskrivelse av barnefamiliene etter sosiodemografiske kjennetegn, slik at ulike kombinasjoner av kjennetegn blir benyttet til å klassifisere barnefamiliene etter fattigdomsrisiko. Figur 4.12 viser hvordan befolkningens sammensetning på de seks hovedgruppene utviklet seg fra 2010 til 2022. Andelen barn i innvandrerhushold med høy fattigdomsrisiko har økt fra 4,6 prosent i 2010 til 6,8 prosent i 2022. Tilsvarende andel for middels fattigdomsrisiko har økt fra 4,7 til 8,7 prosent.

Figur 4.13 viser at andelen fattige har økt relativt mye innenfor de to gruppene med høy fattigdomsrisiko, særlig for barn med innvandrerforeldre, men også for barn med minst en norskfødt forelder. Det betyr at de mest sårbare gruppene med høy fattigdomsrisiko har blitt mer eksponert for fattigdom over tid. Nedgangen i andelen fattige fra 2019 – 2022 er først og fremst drevet av trenden blant barn med innvandrerforeldre og middels eller høy fattigdomsrisiko.

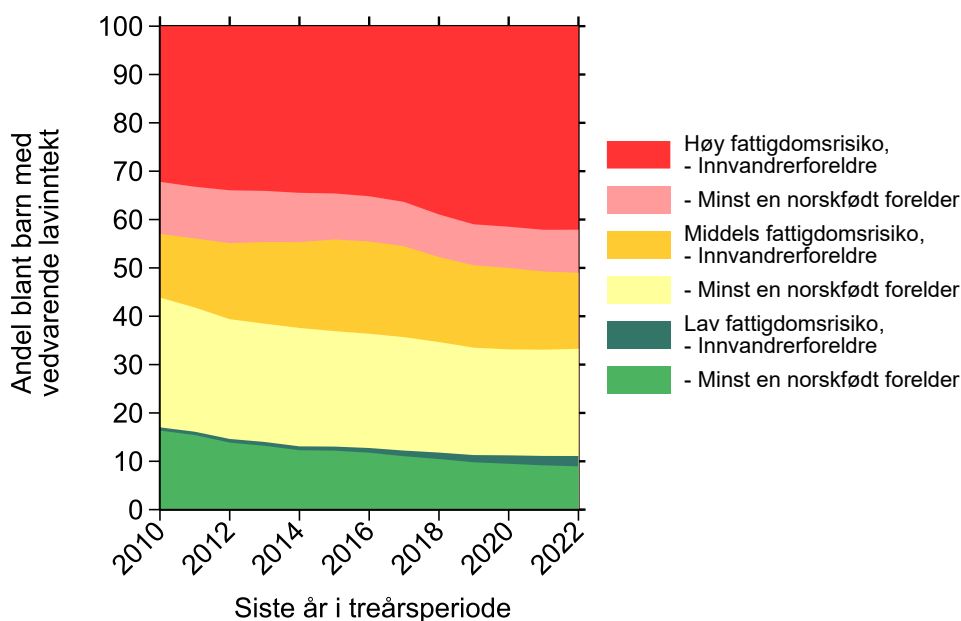
Figur 4.14 viser at innvandrerhushold med høy fattigdomsrisiko omfatter en betydelig andel av de fattige barna og har økt fra 32,2 prosent i 2010 til 42,1 prosent i 2022. Den nest største gruppen blant de fattige omfatter barn med minst en norskfødt forelder og middels fattigdomsrisiko. Denne gruppen har fått redusert sin andel av de fattige barna fra 26,9 prosent i 2010 til 22,2 prosent i 2022. Innvandrerhushold med middels fattigdomsrisiko har derimot fått økt sin andel fra 13,2 prosent til 15,7 prosent. Disse trendene skyldes til dels økningen i innvandrerbefolkningen og til dels at andelen fattige har økt blant innvandrerhushold med høy fattigdomsrisiko. Blant barn med minst én norskfødt forelder og høy fattigdomsrisiko er det en uforklart økning i andelen fattige som trekker i motsatt retning av sammensetningsendringen. Det er den sistnevnte effekten som dominerer slik at det totalt sett er en reduksjon i andelen av de fattige barna som har minst en norskfødt forelder og høy fattigdomsrisiko.

Figur 4.12 Befolkningsandeler i eksponeringsgrupper, barn, prosent, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

Figur 4.13 Andelen barn med vedvarende lavinntekt etter eksponeringsgruppe, prosent, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

Figur 4.14 Sammensetning av de fattige barna etter eksponeringsgrupper, prosent, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

4.5. Dekomponering av utviklingen i andelen fattige barn

En dekomponeringsmetode som er mye brukt i litteraturen bygger på arbeidene til Oaxaca (1973) og Blinder (1973). Vi vil nå benytte denne metoden for å dekomponere trenden i andelen fattige barn i befolkningen på hhv. bidraget fra sammensetningseffekter og uforklarte eksponeringseffekter. For å identifisere endringer i barnebefolkningens sammensetning benytter vi samme type inndelinger etter sosiodemografiske kjennetegn som i kapittel 3.2: Barnebefolkningen deles i 210 grupper basert på utdanningsgruppe, husholdstype og innvandergruppe. Når vi kombinerer kjennetegn langs flere dimensjoner samtidig oppnår vi en finmasket inndeling av befolkningen i mange forskjellige grupper som hver for seg er relativt homogene etter observerbare kjennetegn.

Vedlegg G gir en presis matematisk beskrivelse av dekomponeringsmetoden. Vi benytter kontrafaktiske scenarioer der andelen fattige blir holdt fast på samme nivå som i basisåret innenfor hver av de sosiodemografiske gruppene i klassifiseringen. I utgangspunktet benytter vi 2010 – 2022 som beregningsperiode og 2010 som basisår. Når de gruppespesifikke fattigdomsandelene holdes fast over tid, vil dekomponeringen svare på følgende type spørsmål:

Hva ville den samlede fattigdomsandelen ha vært i 2022 dersom sammensetningen av befolkningen var som i 2022 og de gruppespesifikke fattigdomsandelene var som i 2010?

Dette gir oss den kontrafaktiske fattigdomsandelen i 2022 som vi bruker til å definere de følgende to komponentene:

- *Sammensetningseffekten* er lik differansen mellom den kontrafaktiske fattigdomsandelen i 2022 og den faktiske fattigdomsandelen i 2010
- Den uforklarte *eksponeringseffekten* er lik differansen mellom den faktiske og den kontrafaktiske fattigdomsandelen i 2022

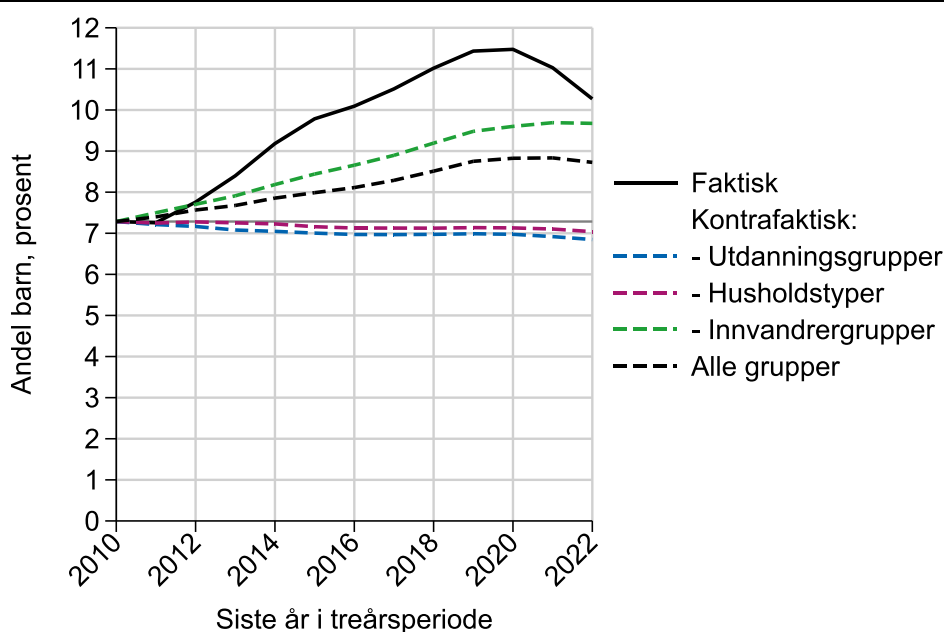
Vi beregner tilsvarende kontrafaktiske fattigdomsandel for alle årene i beregningsperioden. I basisåret er det per definisjon ingen forskjell mellom den faktiske og den kontrafaktiske fattigdomsandelen.

Vi skiller mellom marginale og simultane bidrag i dekomponeringen. Det marginale bidraget refererer til en gitt sosiodemografisk variabel, og viser den kontrafaktiske fattigdomsandelens når vi benytter en gruppeinndeling kun basert på den ene variabelen og holder fattigdomsandelene fast innenfor hver av disse gruppene. Det simultane bidraget viser den kontrafaktiske fattigdomsandelens når vi benytter en gruppeinndeling basert på flere variabler og holder fattigdomsandelene fast innenfor hver av gruppene i den mer detaljerte, finmaskede inndelingen.

Ved å endre gruppeinndelingen kan vi undersøke hvordan ulike bakgrunnsfaktorer bidrar til sammensetningseffektene. For eksempel benytter vi en gruppeinndeling kun basert på innvandrerkjennetegn og holder fattigdomsandelene fast innenfor hver av disse gruppene. Dermed benytter vi en mer grovmasket inndeling til å rendyrke bidraget til sammensetningseffekter som skyldes innvandrerkjennetegn. Tilsvarende benytter vi gruppeinndelinger som kun tar hensyn til sammensetningen av barnefamiliene hhv. på utdanningsgrupper og husholdstyper. For å beregne de samlede sammensetningseffektene basert på sosiodemografiske kjennetegn benytter vi den detaljerte, finmaskede inndelingen som kombinerer alle de tre dimensjonene i klassifiseringen.

Figur 4.15 viser faktiske og kontrafaktiske fattigdomsandelers for perioden 2010 – 2022. Den sorte stiplede linjen («alle grupper») viser den kontrafaktiske utviklingen som måler den samlede effekten av endringer i utdanningsgruppe, husholdstype og innvandrerguppe (de 210 gruppene i kapittel 3.2). Boks 5 forklarer hvordan de faktiske og kontrafaktiske linjene beskriver sammensetningseffekter og eksponeringseffekter.

Figur 4.15 Faktisk og kontrafaktisk trend i vedvarende lavinntekt, barn, prosent, 2010-2022

Note: Figuren viser den faktiske trenden i andelen barn med vedvarende lavinntekt, og kontrafaktiske trender når gruppespesifikke fattigdomsandelers holdes fast som i 2010. Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

Figuren viser at sammensetningseffekten totalt bidrar med en økning av fattigdomsandelens på 1,4 prosentpoeng fra 2010 til 2022, mens eksponeringseffekten bidrar med en økning på 1,5 prosentpoeng. Det betyr at omtrent halvparten av økningen i barnefattigdommen skyldes uforklarte eksponeringseffekter. I 2019 utgjør uforklarte eksponeringseffekter hele 65 prosent av den totale økningen fra 2010.

Boks 5. Sammensetningseffekter og eksponeringseffekter

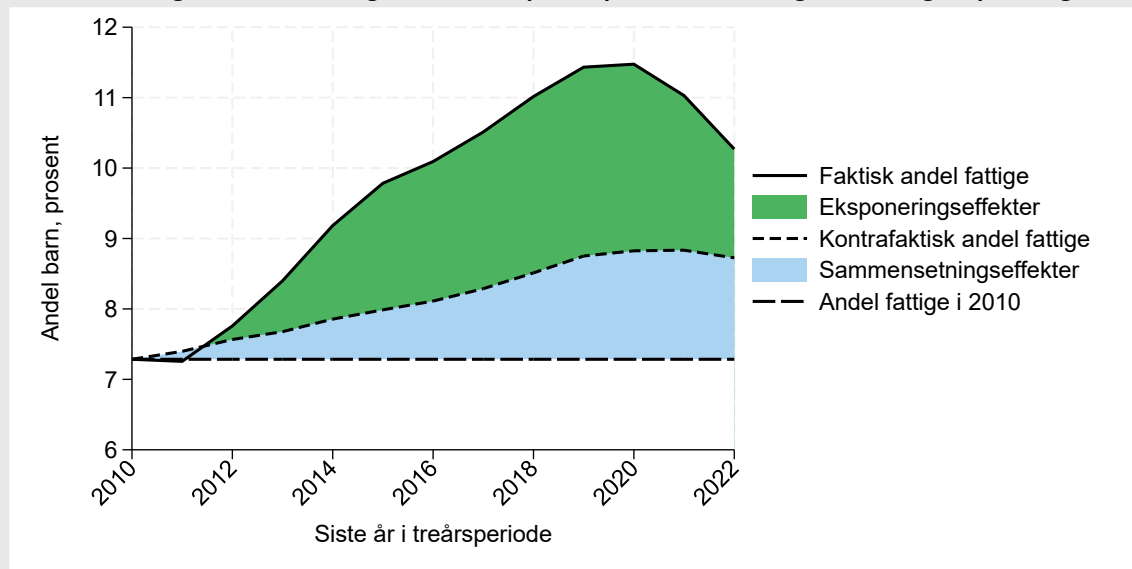
For en gitt gruppe viser *fattigdomsandelen* hvor stor andel av personene i gruppen som er fattige, mens *populasjonsandelen* viser hvor stor andel av befolkningen som tilhører gruppen. Den samlede andelen fattige barn i befolkningen tilsvarer *et vektet* gjennomsnitt av fattigdomsandelene i ulike befolkningsgrupper, der gruppenes populasjonsandeler inngår som vektorer. Populasjonsandelene beskriver befolkningens *sammensetning*, mens fattigdomsandelene beskriver graden av *eksponering* mot fattigdom for en gitt sosiodemografisk gruppe. Som nærmere forklart i vedlegg F og G, kan vi benytte det vektete gjennomsnittet til å dekomponere endringer i andelen fattige barn på bidrag fra endringer i hhv. sammensetning og eksponering:

Sammensetningseffekter beskriver hvordan populasjonsandelene påvirker andelen fattige barn. Bidragene blir forklart av endringer i husholdenes sammensetning etter observerbare kjennetegn.

Eksponeringseffekter beskriver hvordan de gruppespesifikke fattigdomsandelene påvirker andelen fattige barn i populasjonen. Bidragene er uforklart, dvs. at de *ikke* blir forklart av endringer i husholdenes sammensetning etter observerbare kjennetegn.

Figur 4.16 illustrer hvordan vi *dekomponerer* utviklingen i den aggregerte fattigdomsandelen basert på bidraget fra sammensetningseffekter (blått område) og eksponeringseffekter (grønt område). Bidraget fra sammensetningseffekter blir beregnet på grunnlag av et kontrafaktisk scenario der de gruppespesifikke fattigdomsandelene holdes fast på samme nivå som i basisåret 2010. Ved å sette bidraget fra eksponeringsendringer lik null, viser det kontrafaktiske scenarioet hvor stor del av utviklingen i andelen fattige barn som skyldes sammensetningsendringer. Forskjellen mellom den faktiske og kontrafaktiske trenden viser hvor stor del av utviklingen i andelen fattige barn som skyldes eksponeringsendringer. Vedlegg G gir en mer presis beskrivelse av dekomponeringsmetoden.

Figur 4.16 Utviklingen i andelen fattige barn dekomponert på sammensetningseffekter og eksponeringseffekter

Note: Figuren viser den faktiske trenden i andelen barn med vedvarende lavinntekt, og den kontrafaktiske trenden når gruppespesifikke fattigdomsandelene holdes fast som i 2010. Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

Figur 4.15 og tabell 4.1 viser også hvordan de tre sammensetningsvariablene utdanning, husholdstype og innvandrergupper hver for seg bidrar til utviklingen i fattigdom. Vi bruker da samme framgangsmåte som når vi ser på alle gruppene samlet, bortsett fra at vi skiller mellom færre grupper.

Når gruppeinndelingen kun er basert på innvandrergupper finner vi at sammensetningseffekten isolert sett forklarer 80 prosent (2,4 prosentpoeng) av økningen i barnefattigdommen fra 2010 til 2022. Dette betyr at den betydelige innvandringen av grupper med høy fattigdomsrisiko har bidratt til at det har blitt flere fattige barn. Når gruppeinndelingen i stedet kun er basert på utdanningsgrupper eller husholdstyper finner vi at sammensetningseffekten isolert sett har bidratt til redusert barnefattigdom.

Samlet har altså økningen i andelen flyktninger og andre innvandrere bidratt mye til økt barnefattigdom, mens økt utdanningsnivå og færre store søskenflokker, både blant innvandrere og andre, har dempet veksten i barnefattigdom. Basert på den mest detaljerte gruppeinndelingen finner vi at omtrent halvparten av økningen i barnefattigdommen skyldes sammensetningseffekter.

Som vist i vedlegg G vil ikke nødvendigvis bidragene fra hver av sammensetningsvariablene summere seg opp til den totale sammensetningseffekten. Dette skyldes overlapp og korrelasjon mellom de forskjellige gruppeinndelingene som kan gi opphav til samspillseffekter mellom de ulike bidragene. Tabell 4.1 viser imidlertid at disse samspillseffektene er relativt små. Når vi benytter 2022 som basisår i stedet for 2010 finner vi at sammensetningseffektene får noe mindre betydning totalt sett.

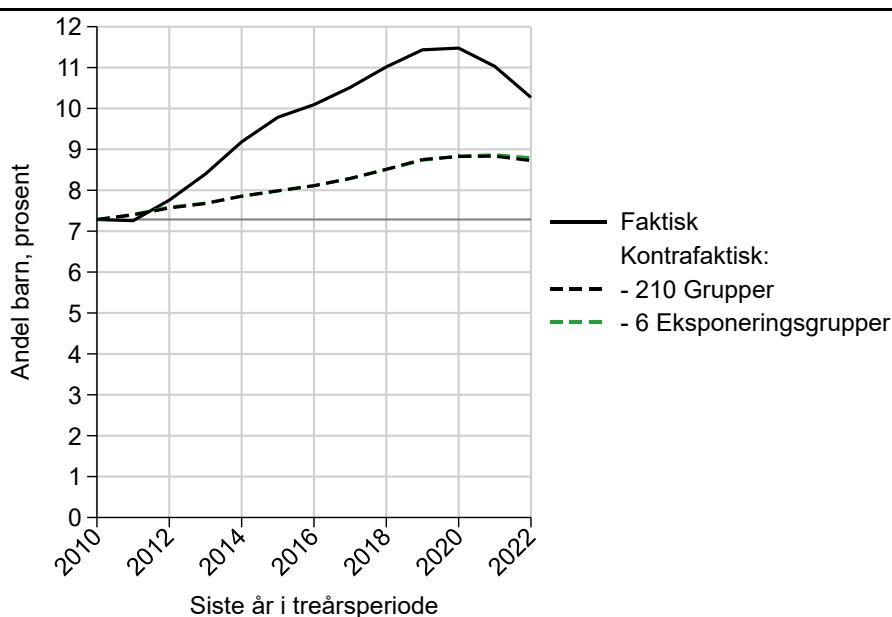
Tabell 4.1 Endring i andelen barn med vedvarende lavinntekt dekomponert på sammensetningseffekter og eksponeringseffekter, prosentpoeng, 2010-2022

	Basisår: 2010	Basisår: 2022
(Faktisk) Endring mellom 2010 og 2022	3,0	3,0
Eksponeringseffekter	1,5	1,8
Sammensetningseffekter (totalt)	1,4	1,2
- Husholdtype	-0,2	-0,4
- Utdanning	-0,4	-0,8
- Innvandring	2,4	2,3
Sammensetningssamspill	-0,3	0,1

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

Figur 4.17 viser den faktiske utviklingen i andelen fattige barn sammenliknet med to kontrafaktiske alternativer. Det første alternativet er det samme som i figur 4.15 basert på den detaljerte gruppeinndelingen som kombinerer alle dimensjonene samtidig. Dette alternativet holder fattigdomsandelene konstant på 2010-nivå innenfor hver av de 210 gruppene i vår gruppering. Det andre alternativet benytter i stedet den aggregerte inndelingen i seks eksponeringsgrupper, og holder fattigdomsandelen fast på 2010-nivå innenfor hver av disse seks gruppene. Vi finner at de to kontrafaktiske scenarioene gir samme tidstrend for andelen fattige barn. Dette resultatet antyder at den aggregerte inndelingen i seks grupper er tilstrekkelig til å fange opp bidraget fra endringer i befolkningens sammensetning etter sosiodemografiske kjennetegn.

Figur 4.17 Faktisk og kontrafaktisk trend i vedvarende lavinntekt, 210 grupper vs. 6 eksponeringsgrupper, barn, prosent, 2010-2022

Note: Figuren viser den faktiske trenden i andelen barn med vedvarende lavinntekt, og kontrafaktiske trender når gruppespesifikke fattigdomsandelers holdes fast som i 2010. Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

Vi undersøker dette nærmere i Figur H.1 i vedlegg H, som viser resultatet av den mest detaljerte dekomponeringen innenfor hver av de seks eksponeringsgruppene som er definert i kapittel 3.3. Her ser vi at endringene i andelen fattige barn innenfor de seks hovedgruppene skyldes uforklarte eksponeringseffekter, dvs. endring i fattigdom *innenfor* de detaljerte demografiske gruppene. Eksponeringseffektene er særlig store i gruppene med høy fattigdomsrisiko. Dette betyr at de betydelige sammensetningseffektene som vi finner i Figur 4.15 og 4.17 hovedsakelig kan forklares med at sammensetningen av befolkningen på de seks eksponeringsgruppene har endret seg i perioden. Ikke minst har det vært en økning i andelen av barnebefolkningen som har innvandrereforeldre og som tilhører gruppen med middels eller høy fattigdomsrisiko.

Figur H.2 viser trender i faktisk og kontrafaktisk lavinntekt når vi benytter ulike lavinntektsgrenser, hhv. 40, 50, 60 og 70 prosent av medianinntekten. Grensa på 60 prosent tilsvarer den grensa som vi benytter i de øvrige figurene i denne rapporten. Som vist i kapittel 2 er det en relativt stor økning i andelen barn under de lavere grensene fram til 2019, og det er også her reduksjonen fram til 2022 finner sted. Figuren viser at sammensetningsendringer forklarer omtrent like mye av fattigdomsveksten fram til 2019 for de ulike inntektsgrensene. Reduksjonen mellom 2020 og 2022 forklares imidlertid ikke av sammensetningsendringer, og tolkes derfor som uforklarte eksponeringsendringer. Når vi bruker 40-prosent-grensa blir det faktiske lavinntektsnivået i 2022 liggende under det kontrafaktiske. Det betyr at veksten i andel barn med inntekt under 40 prosent av medianen mellom 2010 og 2022 er svakere enn det sammensetningsendringene skulle tilsi, så eksponeringseffekten er negativ.

Siden målet for vedvarende lavinntekt måler inntektene over en tre-års-periode, undersøker vi om nivået og trenden for andelen fattige endrer seg når vi ser på forskjeller i årlig opptjening av inntekt.¹⁶ Vi kombinere hver av de to måleperiodene med justering for formue som beskrevet i Langørgen og Eika (2024a). Denne justeringen innebærer at hushold med høy formue ikke regnes med blant de fattige. Vi innfører da et tilleggskrav om at finansformuen og nettoformuen pr. forbrukenhet er mindre enn medianen i befolkningen for at husholdet skal regnes som fattig (se Langørgen og Eika, 2024a).

Figur H.3 viser faktisk og kontrafaktisk andel barn med vedvarende og årlig lavinntekt, hhv. med og uten justering for formue. Både nivå og trend for andelen fattige er nokså lik når vi sammenlikner målene for vedvarende og årlig lavinntekt. Nivået på andelen fattige ligger om lag 15 – 25 prosent lavere når vi fjerner barn i familier med høy formue fra fattigdomsmålet, men bidraget fra denne reduksjonen har blitt relativt mindre over tid i den aktuelle perioden. For alle de tre supplerende fattigdomsmålene finner vi at sammensetningseffektene har bidratt noe mindre enn i hovedvarianten som er gitt ved vedvarende lavinntekt uten formuesjustering. Med andre ord blir uforklarte eksponeringsendringer tillagt noe større betydning basert på de supplerende fattigdomsmålene.

Alt i alt finner vi at en betydelig del av økningen i barnefattigdom skyldes uforklarte endringer i eksponeringen innenfor ulike sosiodemografiske grupper. I neste kapittel undersøker vi hvorvidt slike eksponeringsendringer kan forklares av mellomliggende faktorer knyttet til yrkesdeltakelse og avhengighet av offentlige kontantoverføringer.

¹⁶ For sammenlignbarhet beholder vi utvalget der personer må være bosatt i tre sammenhengende år, også når vi beregner årlig lavinntekt. Offisiell statistikk viser en økning i lavinntekt i 2022 pga. ukrainske flyktninger, men disse er da ikke med i utvalget vårt.

5. Mellomliggende faktorer og utviklingen i fattigdom blant barn

I kapittel 4 viser vi at om lag halvparten av økningen i barnefattigdommen fra 2010 - 2022 skyldes uforklarte eksponeringsendringer, dvs. endring i fattigdom innenfor detaljerte demografiske grupper. Slike endringer kan ikke forklares av endringer i sammensetningen av barnebefolkningen basert på vår klassifisering i kapittel 3. En mulig hypotese er at de endringene som ikke kan forklares av utviklingen i bakenforliggende faktorer kan forklares av endringer i mellomliggende faktorer. Som vist i figur 1.2 kan omfanget av utenforskap i arbeidsmarkedet og/eller avhengighet av overførings-systemet til velferdsstaten påvirke omfanget av barnefattigdom over tid. Grunnen er at yrkesinntekter og kontantoverføringer utgjør de to hovedinntektskildene til barnefamiliene. En familie regnes som fattig dersom inntektskomponentene hver for seg og til sammen er mindre enn lavinntektsgrensen.

De empiriske resultatene i dette kapitlet viser at fattigdomsandelene har økt relativt mye innenfor høyrisikogruppene, også når man tar hensyn til sammensetningen på deltakelsesgrupper i arbeidsmarkedet. Ikke minst har fattigdomsandelene økt betydelige i de undergruppene av høyrisikogruppene som har høy eller middels yrkesdeltakelse. De uforklarte eksponeringsendringene vi finner i kapittel 4, som har bidratt til mye av økningen i fattigdom, skyldes i beskjeden grad endringer i yrkesdeltakelsen innenfor eksponeringsgruppene. Økt yrkesdeltakelse har isolert sett bidratt til å dempe økningen i andelen fattige barn fra 2010 – 2019, og fra 2019 – 2022 har økt yrkesdeltakelse bidratt til å redusere andelen fattige barn. Endringer i avhengighetsgraden av overføringer bidrar i liten grad til å forklare trenden i andelen fattige barn.

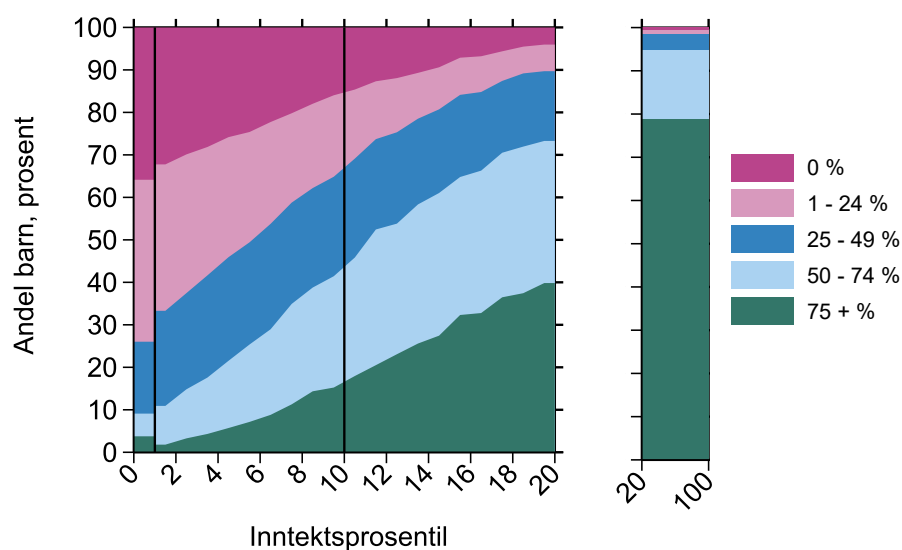
5.1. Foreldrenes yrkesdeltakelse

Figur 5.1 viser foreldres yrkesdeltakelse etter inntektsprosentil. Deltakelse er beregnet som gjennomsnittlig stillingsprosent blant foreldrene som barnet bor med, over de 36 månedene i 2020 til 2022. Stillingsprosent er oppgitt i A-meldingen for arbeidstakere, og er beregnet på bakgrunn av næringsinntekten for næringsdrivende (se Boks 6). I figuren er barnefamiliene gruppert i fem grupper etter yrkesdeltakelse. De som er helt utenfor arbeidsmarkedet har 0 prosent deltakelse, mens deltakelse på over 75 prosent kan regnes som høy grad av arbeidstilknytning.

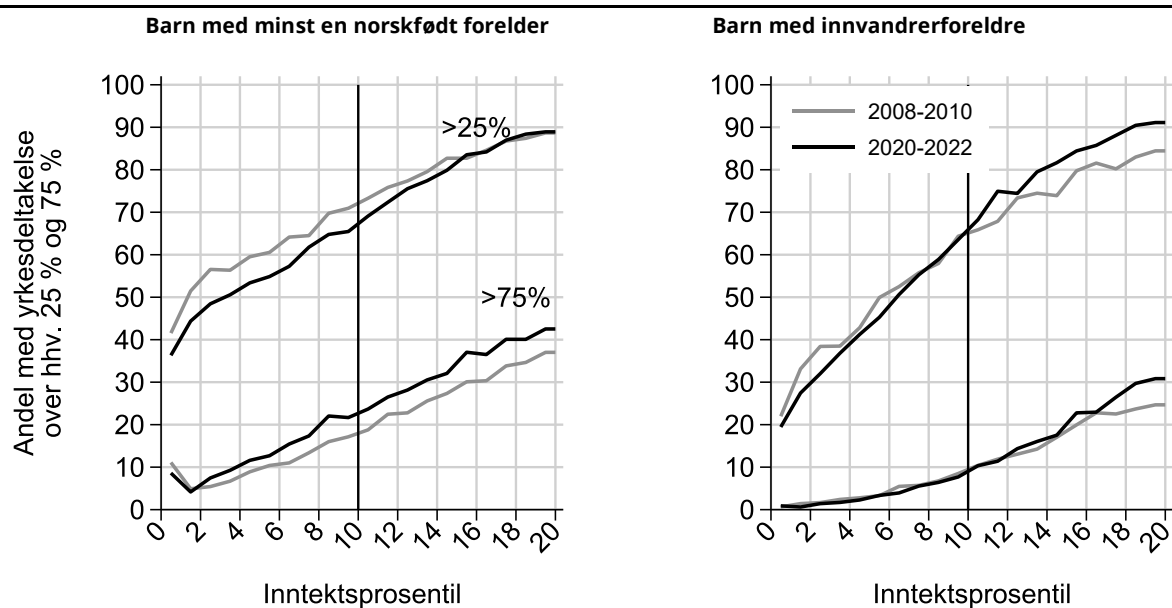
Figur 5.1 viser en klar tendens til at yrkesdeltakelsen øker med inntektsrangen. Dette kan forklares mekanisk ved at økt yrkesdeltakelse for et gitt hushold gir høyere arbeidsinntekter, noe som medfører høyere inntektsrang og redusert risiko for å være fattig.

Figur 5.2 sammenligner yrkesdeltakelsen etter inntektsprosentil i 2008-2010 og 2020-2022 blant barn som er hhv. ikke-innvandrere eller innvandrere. Figuren må tolkes med noe varsomhet, fordi datagrunnlaget endres mellom periodene.

Blant barn med minst en norskfødt forelder har andelen i bunnen av inntektsfordelingen med lav/ingen yrkesdeltakelse (<25%) økt moderat mellom 2008-2010 og 2020-2022. Videre viser figuren at andelen med høy yrkesdeltakelse (>75%) har økt vesentlig for barna som ikke er i bunnen av inntektsfordelingen. Dette kommer først og fremst av at stadig flere mødre jobber heltid. Blant barn med innvandrerforeldre er det en reduksjon av andelen med lav deltakelse og en økning i andelen med høy deltakelse i arbeidsmarkedet, men dette gjelder først og fremst for barnefamilier som ikke er fattige (fra 10. til 20. prosentil).

Figur 5.1 Andel barn etter foreldrenes yrkesdeltakelse i inntektsprosentil, prosent, 2020-2022

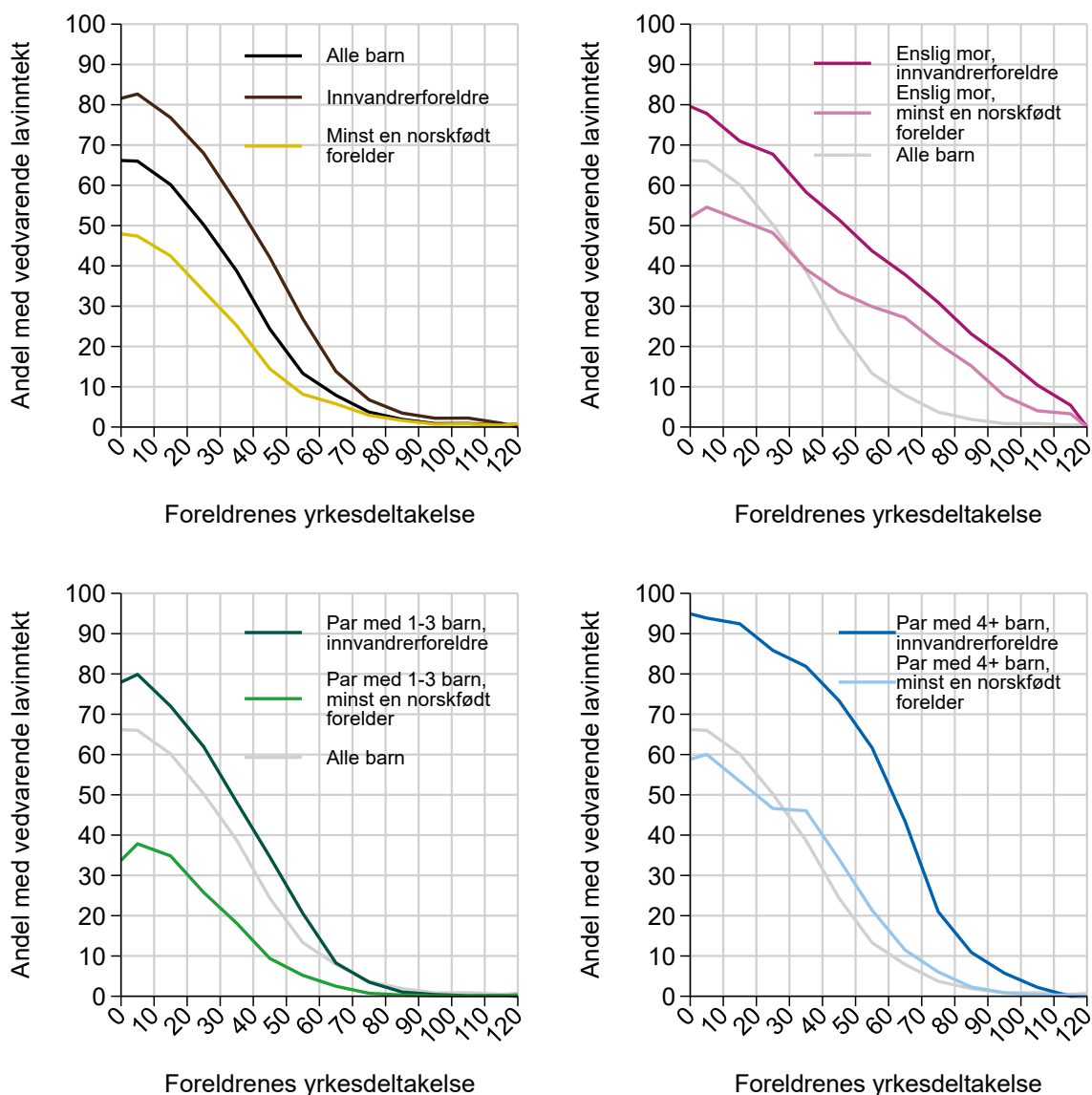
Note: Populasjonen omfatter alle barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020-2022. Barna er delt i 100 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten samlet for 2020-2022, men de 80 øverste gruppene slås sammen. Figuren viser hvordan foreldres yrkesdeltakelse varierer med inntektsprosentil.

Figur 5.2 Andel barn etter foreldrenes yrkesdeltakelse i inntektsprosentil, 2008-2010 vs 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter i utgangspunktet alle barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2008-2010 og/eller 2020-2022. Barna er delt i 100 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten samlet for 2008-2010 eller 2020-2022, men de 80 øverste gruppene vises ikke. Figuren viser hvordan foreldres yrkesdeltakelse varierer med inntektsprosentil i de to periodene.

Figur 5.3 viser andelen fattige barn som en funksjon av foreldrenes yrkesdeltakelse, hhv. blant alle barn og innenfor ulike sosiodemografiske grupper. For alle grupper finner vi at andelen fattige barn avtar med foreldrenes yrkesdeltakelse. For hvert nivå på yrkesdeltakelsen er andelen fattige høyere blant barn som er innvandrere enn ikke-innvandrere. Blant barn i familier med høy yrkesdeltakelse er det kun en liten andel av barna som er fattige. Andelen fattige er imidlertid relativt stor blant yrkesaktive enslige mødre og yrkesaktive parfamilier med mange barn, ikke minst for innvandrere.

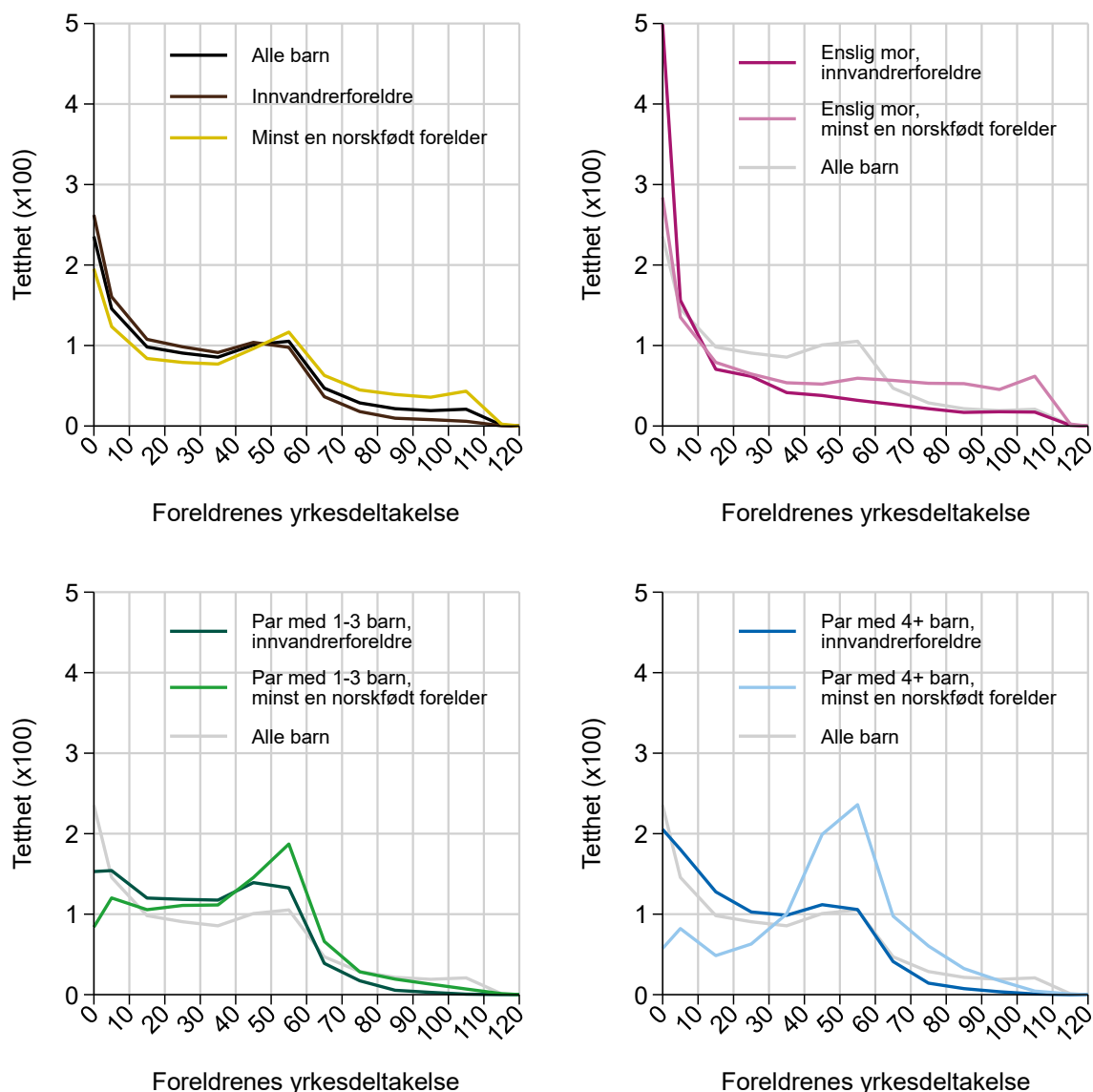
Figur 5.3 Andel barn med vedvarende lavinntekt etter foreldrenes yrkesdeltakelse, prosent, 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter i utgangspunktet alle barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020-2022. Barna er delt i 12 grupper etter foreldres yrkesdeltakelse i 2020-2022 (0; 0-10; 10-20 osv), samt ulike demografiske grupper. Figuren viser hvor stor andel av barna i hver gruppe som hadde vedvarende lavinntekt i 2020-2022.

Mens figur 5.3 viser hvor stor andel av alle barna som er fattige betinget på foreldrenes grad av yrkesdeltakelse, viser figur 5.4 viser tettheten av barn som tilhører familier med ulik grad av yrkesdeltakelse betinget på å være fattig. Det framgår at majoriteten av de fattige barna tilhører familier med lav eller middels yrkesdeltakelse.

Figur 5.4 Foreldrenes yrkesdeltakelse blant barn med vedvarende lavinntekt, tetthet, 2020-2022

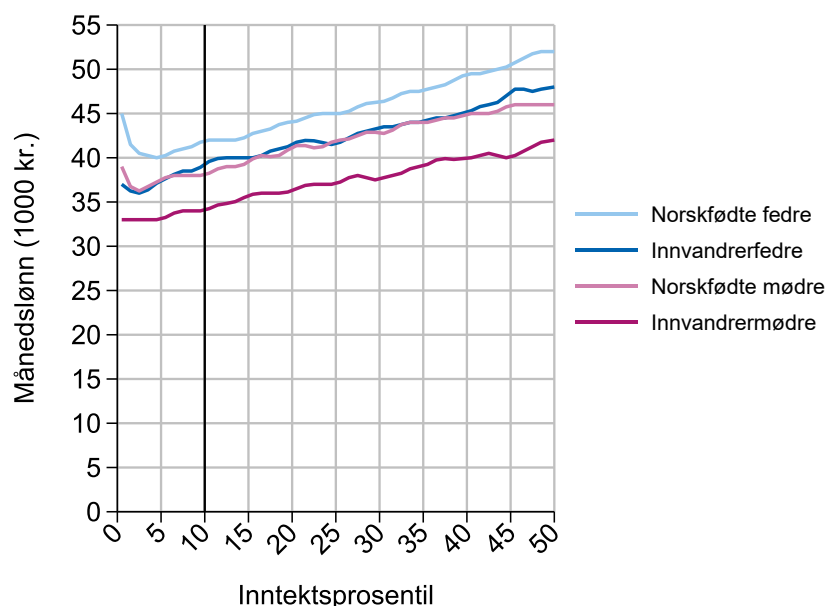

Note: Populasjonen omfatter i barn under 18 år med vedvarende lavinntekt i 2020-2022. Barna er delt i 12 grupper etter foreldres yrkesdeltakelse i 2020-2022 (0; 0-10; 10-20 osv), samt ulike demografiske grupper. Figuren viser hvordan barn med ulike demografiske kjennetegn fordeler seg på de 12 yrkesdeltakelsesgruppene.

Figur 5.5 viser foreldres heltidsekvivalente månedslønn fra lønnsstatistikken for november 2022. Foreldre er delt i inntektsgrupper likt som i øvrige figurer, men omfatter ellers bare foreldre som var i arbeid på tellingstidspunktet i november 2022. Månedslønn er hovedbegrepet i Statistisk sentralbyrås lønnsstatistikk og omfatter avtalt månedslønn, uregelmessige tillegg og bonuser. Overtidsgodtgjørelser er ikke medregnet i månedslønn. Månedslønn er justert for å tilsvare en heltidsstilling.

Figuren viser at det er en moderat forskjell på månedslønn mellom inntektsgruppene, og underbygger at det heller er arbeidstid enn lønn som gjør at hushold er fattige. Grini og Pettersen (2021) gir en mer inngående beskrivelse av jobbene til voksne i fattige familier.

Figur 5.5 Median månedslønn i november 2022 etter inntektsprosentil (2020-2022)

Note: Figuren viser median månedslønn i november 2022 etter inntektsprosentil, blant foreldre som var arbeidstakere (og vektet etter antallet barn). Prosentilgrensene er beregnet blant alle barn i populasjonen (i.e. bosatte 2020-2022). Månedslønn er hovedbegrepet i SSBs lønnsstatistikk, og omfatter avtalt månedslønn, uregelmessige tillegg og bonuser, men ikke overtidsgodtgjørelser. Månedslønna er justert til å tilsvare en 100 % stilling.

Boks 6: Mål på yrkesdeltakelse

Denne rapporten måler yrkesdeltakelse som gjennomsnittlig *stillingsprosent* blant foreldrene som barnet bor med. For hushold med to foreldre kan «100%» bety at begge foreldrene jobbet heltid, hele året, i tre år.

For 2020-2022 er stillingsprosenten for arbeidstakere beregnet med månedlig opplysninger fra A-meldingen for jobbene foreldrene har. Stillingsprosenten er summert (over jobber) for hver forelder hver måned, så beregnes gjennomsnitt over de 36 månedene i 2020-2022 for foreldrene som barnet bor med.

For 2008-2010 er stillingsprosenten for arbeidstakere beregnet med årlige opplysninger i Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret (Aa-registeret, påkoblet LTO-registeret). Aa-registeret inkluderer opplysninger om antallet dager for arbeidsforhold (i.e. dager mellom start og slutt) og avtalt arbeidstid pr. uke. Stillingsprosent pr. forelder pr. år er da summert for alle arbeidsforhold av $100 \cdot \text{antall dager} / 365 \cdot \text{avtalt timer} / 37,5$.

Vi antar at det ikke blir veldig store forskjeller mellom beregningsopplegget for 2008-2010 (Aa-registeret) og 2020-2022 (A-ordningen). Aa-registeret har imidlertid noen svakheter i forhold til A-ordningen, som kan gjøre at noen arbeidsforhold ikke er inkludert, og at noen arbeidsforhold får feil implisitt arbeidstid (f.eks. noen arbeidsforhold som egentlig avsluttes i løpet av året er først registrert avsluttet 31.12).

Vi har ikke registeropplysninger om arbeidstid for næringsdrivende. For næringsdrivende beregnes derfor stillingsprosenten som næringsinntekten (fra skattemeldingen) relativt til en beregnet heltidsinntekt. Beregnet heltidsinntekt settes til personens heltidsinntekt (samlet lønnsinntekt/samlet stillingsprosent) i arbeidsforhold dersom personen også er arbeidstaker, eller til 1. kvartilgrense blant alle arbeidstakere i utvalget dersom personen ikke er arbeidstaker. Næringsdrivende med lav (høy) næringsinntekt får dermed beregnet lav (høy) stillingsprosent, uavhengig av hvor mange timer de i virkeligheten bruker på næringsvirksomheten.

For personer som både har arbeidsforhold og næringsvirksomhet er stillingsprosenten summen av stillingsprosenter knyttet til arbeidsforhold og næringsvirksomhet.

5.2. Barnefamilienes avhengighet av overføringer som inntektskilde

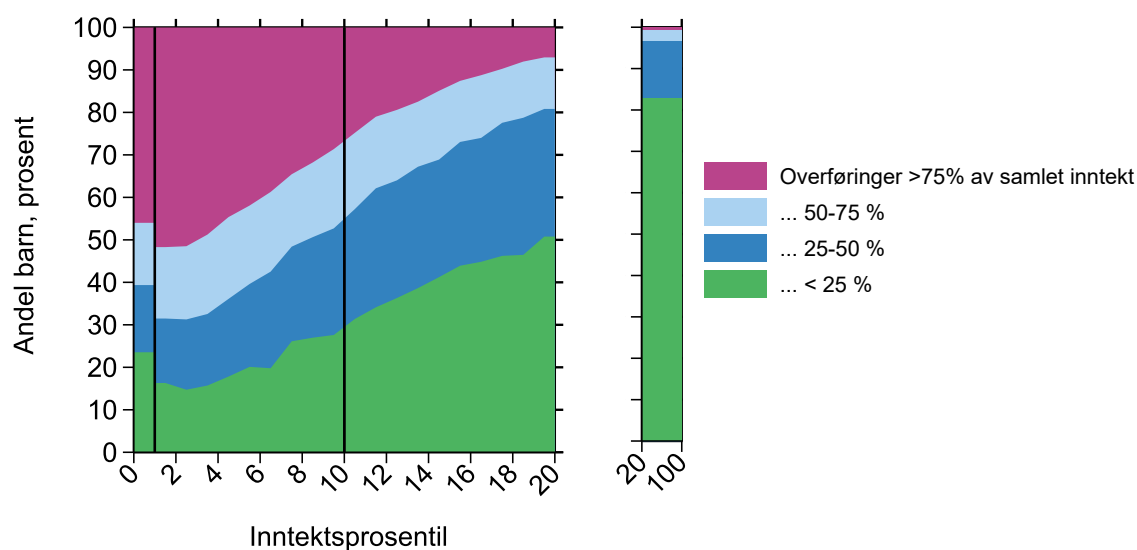
Som en mekanisme for å forstå barnefattigdom er det relevant å studere i hvilken grad familier med lav inntekt er avhengige av kontantoverføringer som viktigste inntektskilde. Gottschalk og Moffit (1994) drøfter konseptuelle utfordringer med å måle velferdsavhengighet, og de foreslår følgende operasjonalisering: *Avhengighetsgraden* for personer og hushold kan måles ved andelen av samlet inntekt over en gitt periode som stammer fra kontantoverføringer. U.S. Department of Health and Human Services (2024) og Burkhauser m.fl. (2024) benytter avhengighetsgraden for befolkningen som en ledende indikator for velferdsavhengighet. Avhengighetsgraden er her definert ved andelen i en befolkningsgruppe som mottar mer enn halvparten av samlet inntekt fra kontantoverføringer.

I tråd med litteraturen vil vi benytte avhengighetsgraden som et rent beskrivende begrep for å belyse sammensetningen av inntekter blant barnefamilier i den lavere delen av inntektsfordelingen.¹⁷ Samlet inntekt er definert ved inntekt før skatt. Vi tar utgangspunkt i en inndeling av husholdene i fire grupper basert på overføringenes inntektsandel. Gruppen med høy (lav) avhengighetsgrad omfatter hushold med en overføringsandel på over 75 prosent (under 25 prosent). Nedenfor vil vi også benytte en todeling av husholdene, der vi skiller mellom hushold som har en overføringsandel som er hhv. større eller mindre enn 50 prosent.

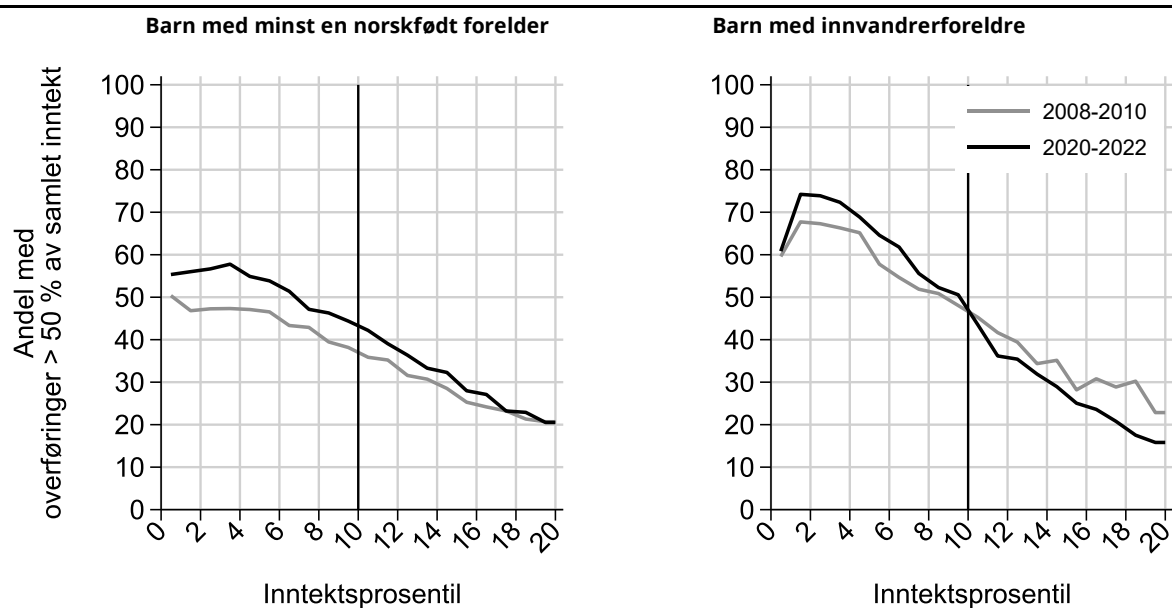
Figur 5.6 viser fordelingen av barna etter familiens gruppe for avhengighetsgrad og etter inntektsprosentil. Det framgår at andelen av barnefamiliene som er overføringsavhengige avtar med inntektsprosentil, bortsett fra helt i bunnen av inntektsfordelingen. Flertallet av de fattige barna tilhører hushold med høy eller middels avhengighetsgrad. Blant de barnefamiliene som ligger like over fattigdomsgrensen er det om lag xx prosent som har høy eller middels avhengighetsgrad. Dette antyder at overføringene bidrar til å løfte mange av barnefamiliene over fattigdomsgrensen. På den annen side kan det tenkes at høy avhengighetsgrad fungerer som en vedvarende lavinntektsfelle for noen av barnefamiliene, dersom overføringene gir insentiver til å redusere arbeidstilbudet.

I figur 5.7 sammenligner vi avhengighetsgraden etter inntektsprosentil i 2008-2010 og 2020-2022 blant barn som er hhv. ikke-innvandrere eller innvandrere. I denne figuren benytter vi en grense på 50 prosent for overføringenes inntektsandel for å skille mellom hushold med hhv. lav og høy overføringsavhengighet. Blant hushold med inntekter under lavinntektsgrensen finner vi at andelen med høy avhengighetsgrad har økt fra 2010 til 2022. For barn med innvandrerforeldre finner vi imidlertid en nedgang i andelen med høy avhengighetsgrad blant familiene med inntekter over lavinntektsgrensen.

¹⁷ Inntektsandelen til overføringene sier ikke noe om hvorvidt husholdet har et lite eller stort behov for kontantoverføringer, for eksempel på grunn av uførhet eller funksjonshemming.

Figur 5.6 Overføringsgruppe blant barn i inntektsprosentil, prosent, 2020-2022

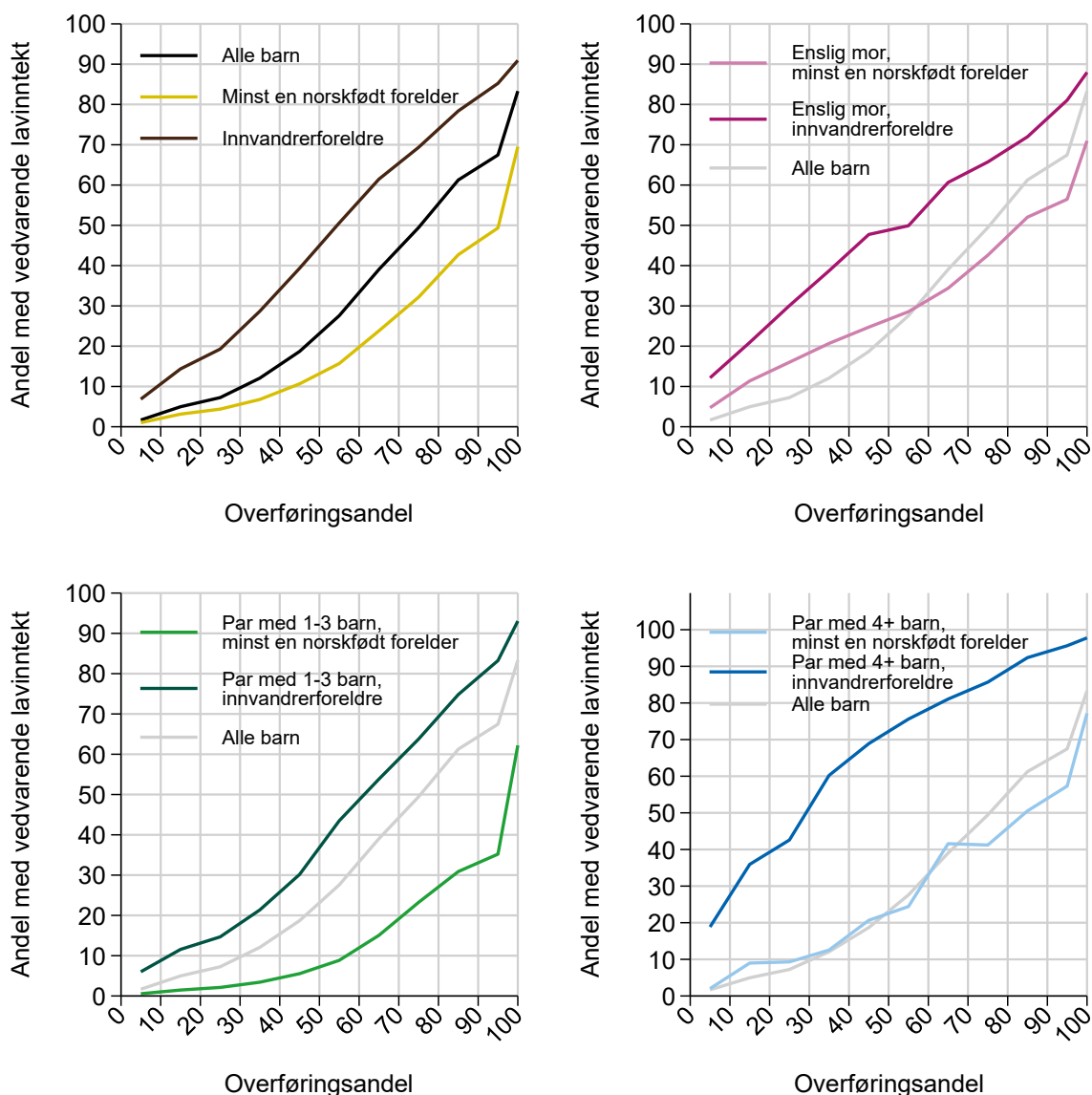
Note: Populasjonen omfatter i utgangspunktet alle barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020-2022. Barna er delt i 100 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten samlet for 2020-2022, men de 80 øverste gruppene slås sammen. Videre er barna klassifisert etter hvor mye overføringer 2020-2022 utgjør av husholdets samlede inntekt (dvs inntekt før skatt).

Figur 5.7 Andel barn med overføringer > 50 % av samlet inntekt etter inntektsprosentil, 2008-2010 vs 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter i utgangspunktet alle barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2008-2010 og/eller 2020-2022. Barna er delt i 100 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten samlet for 2008-2010 eller 2020-2022, men de 80 øverste gruppene vises ikke. Figuren viser hvor stor andel av barna som bor i et hushold der overføringene er større enn markedsinntektene (dvs. overføringer utgjør mer enn 50% av husholdets samlede inntekt (dvs inntekt før skatt)).

Figur 5.8 viser andelen fattige barn som en funksjon av overføringeres inntektsandel, hhv. blant alle barn og innenfor ulike sosiodemografiske grupper. For alle grupper finner vi at andelen fattige barn øker med avhengighetsgraden. For hvert nivå på overføringsandelen er andelen fattige høyere blant barn som er innvandrere enn ikke-innvandrere. For innvandrerfamilier med mange barn og som har lav eller middels avhengighetsgrad finner vi at relativt mange av barna er fattige.

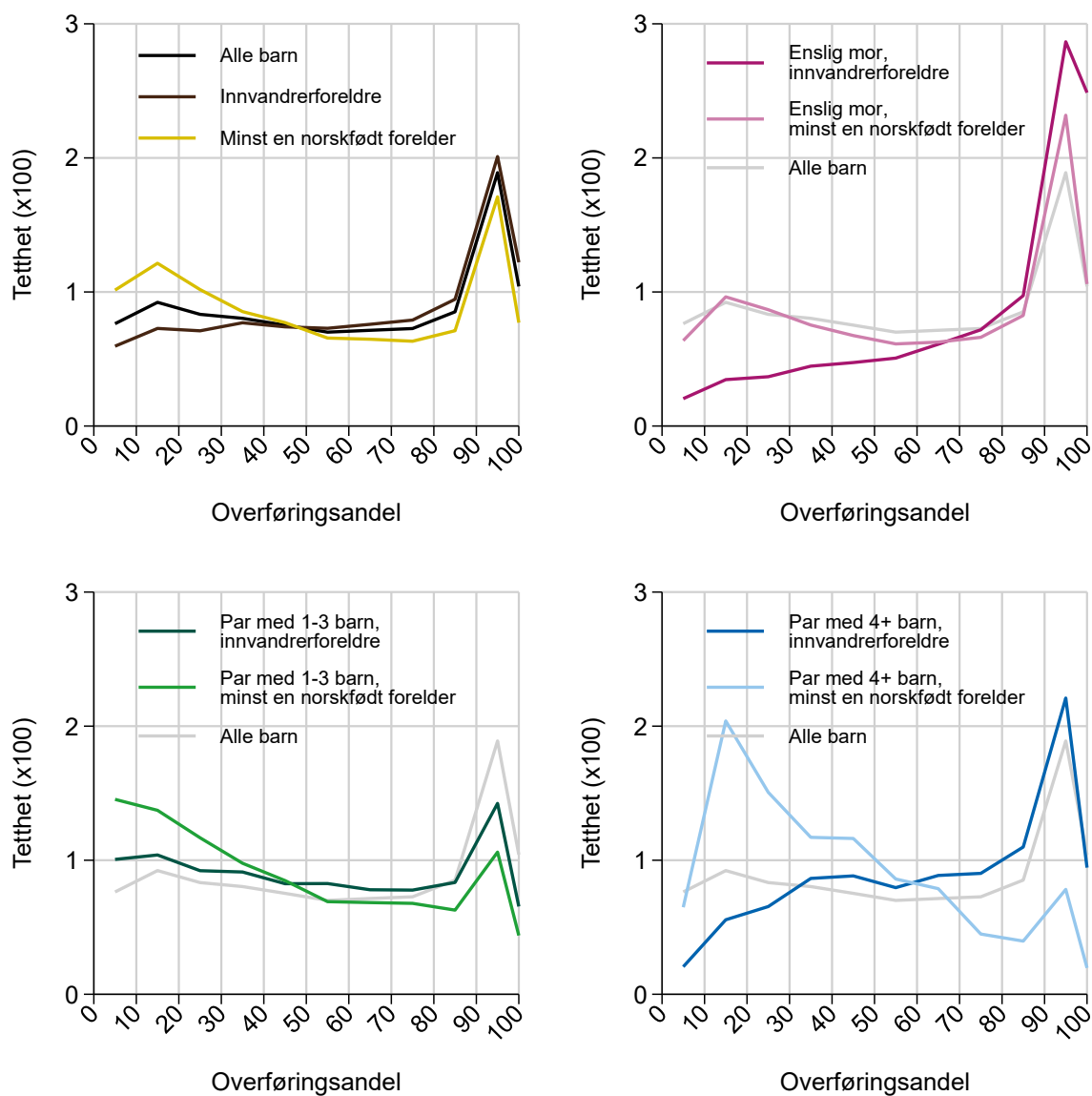
Figur 5.8 Andel barn med vedvarende lavinntekt etter overføringeres inntektsandel, prosent, 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter i utgangspunktet alle barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020-2022. Barna er delt i 10 grupper etter hvor mye overføringer i 2020-2022 utgjør av husholdets samlede inntekt (dvs inntekt før skatt), samt ulike demografiske grupper. Figuren viser hvor stor andel av barna i hver gruppe som hadde vedvarende lavinntekt i 2020-2022.

Mens figur 5.8 viser hvor stor andel av barna som er fattige betinget på familienes grad av overføringsavhengighet, viser figur 5.9 tettheten av barn som tilhører familier med ulik grad av overføringsavhengighet betinget på å være fattig. Det framgår at majoriteten av de fattige barna tilhører familier med høy eller middels avhengighetsgrad. Blant fattige barn som ikke er innvandrere finner vi en relativt høy andel med lav avhengighetsgrad, særlig for familier med mange barn.

Figur 5.9 Fordelingen av barn med vedvarende lavinntekt etter overføringens inntektsandel, tetthet, 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter i barn under 18 år med vedvarende lavinntekt i 2020-2022. Barna er delt i 10 grupper etter hvor mye overføringer i 2020-2022 utgjør av husholdets samlede inntekt (dvs inntekt før skatt). Figuren viser hvordan barn med ulike demografiske kjennetegn fordeler seg på de 10 overføringsgruppene.

5.3. Samvariasjon mellom yrkesdeltakelse, overføringsavhengighet og barnefattigdom

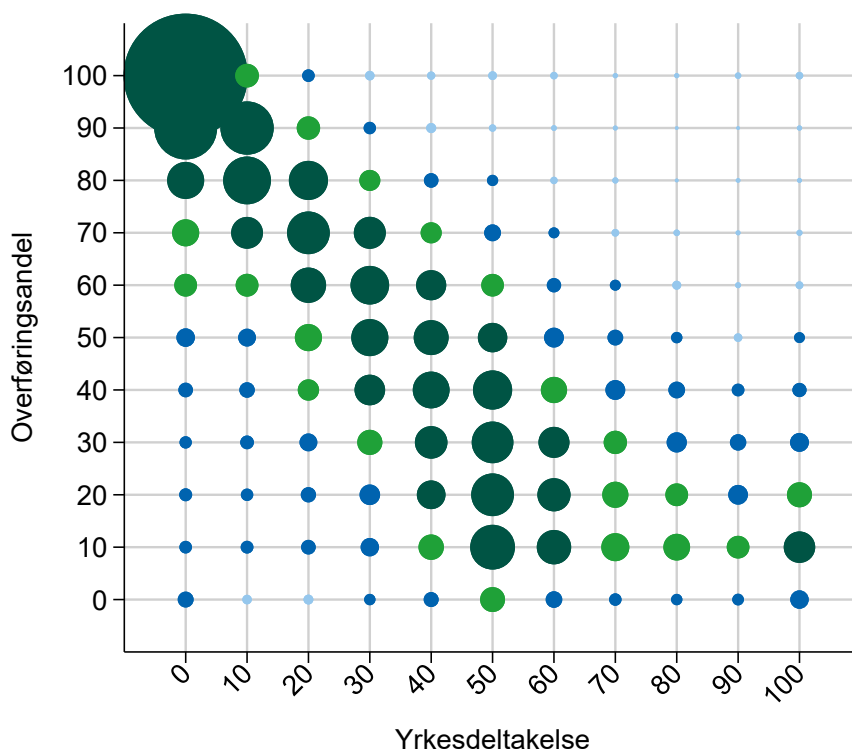
Hvis det var en perfekt lineær sammenheng mellom yrkesdeltakelsen og familienes avhengighetsgrad av overføringer, ville de to indikatorene ikke gi noe supplerende informasjon om hvilke inntektskomponenter som bidrar til inntektsforskjellene. I dette kapitlet vil vi derfor se nærmere på sammenhengen mellom barnefamilienes yrkesdeltakelse og avhengighetsgrad, særlig blant fattige familier.

Figur 5.10 viser et boblediagram for simultanfordelingen av yrkesdeltakelse og overføringsavhengighet blant de fattige barna. Størrelsen på sirklene illustrerer den relative størrelsen til grupper av barn som er fattige. Som forventet finner vi en negativ samvariasjon mellom de to variablene betinget på å være fattig.

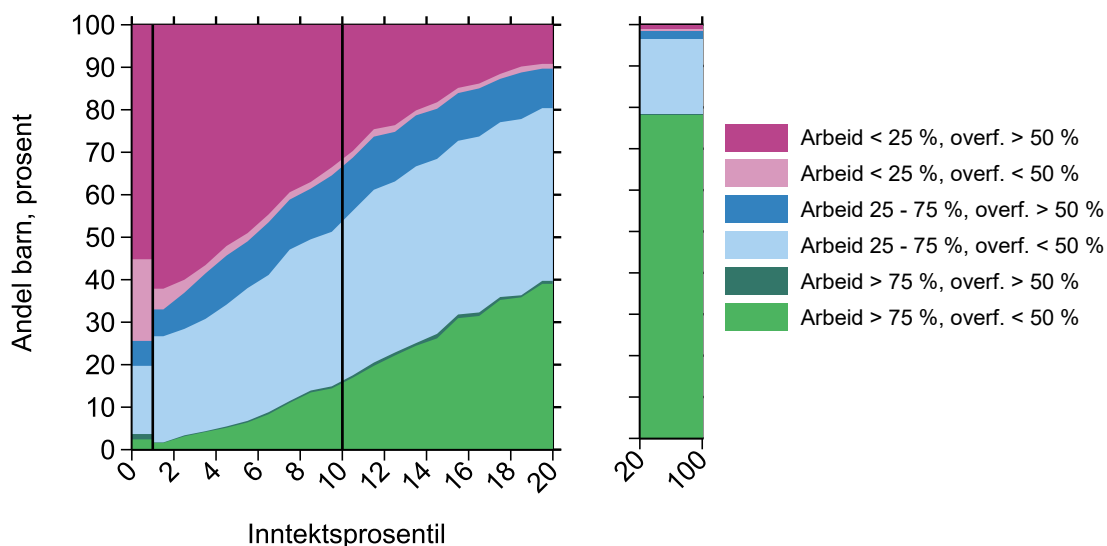
Den største gruppen består av fattige barn som tilhører hushold med lav yrkesdeltakelse og høy avhengighetsgrad av overføringer som inntektskilde. De færreste av de fattige barna tilhører hushold som både har høy yrkesdeltakelse og høy avhengighetsgrad. Forekomsten av fattigdom blant fulltids yrkesaktive er relativt lav, og når overføringer kommer i tillegg vil slike hushold ha inntekter som overstiger fattigdomsgrensen. Det er også relativt uvanlig at de fattige barna tilhører hushold med lav yrkesdeltakelse og lav overføringsandel. Slike familier faller utenfor både i arbeidsmarkedet og som mottakere av økonomiske stønader fra velferdsstaten og kommunene.

En betydelig andel av de fattige barna tilhører hushold med middels yrkesdeltakelse og lav eller middels avhengighetsgrad. For disse familiene er kombinasjonen av delvis yrkesdeltakelse og delvis avhengighet av overføringer utilstrekkelig for å løfte dem over fattigdomsgrensen. Dette problemet omfatter blant annet en del parfamilier hvor far jobber fulltid og mor ikke deltar i arbeidsmarkedet, men i stedet er hjemmeværende med barna.

Figur 5.11 viser sammensetningen av barnefamilier etter inntektsprosentil for ulike kombinasjoner av yrkesdeltakelse og avhengighetsgrad. Her benytter vi en inndeling i tre grupper (lav/middels/høy) etter yrkesdeltakelse og to grupper (lav/høy) etter avhengighetsgrad. Middels yrkesdeltakelse omfatter familier med 25 – 75 prosent deltakelse, mens skillet mellom lav og høy avhengighetsgrad er satt på 50 prosent. Vi finner at to av de seks gruppene omfatter en ubetydelig andel av barnefamiliene. Blant familier med lav yrkesdeltakelse er de fleste familiene overføringsavhengige, mens det motsatte er tilfellet blant familier med høy yrkesdeltakelse. Blant fattige familier med middels yrkesdeltakelse er det en overvekt av familiene som har en overføringsandel på mindre enn 50 prosent. Denne gruppen er preget av delvis utenforskap i arbeidsmarkedet og begrenset inntektskompensasjon gjennom overføringene fra velferdsstaten.

Figur 5.10 Simultanfordeling av yrkesdeltakelse og avhengighetsgrad, barn med vedvarende lavinntekt, 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter i barn under 18 år med vedvarende lavinntekt i 2020-2022. Barna er delt i 11 grupper etter foreldres yrkesdeltakelse i 2020-2022, og 11 grupper etter hvor mye overføringer i 2020-2022 utgjør av husholdets samlede inntekt (dvs inntekt før skatt). Samlet er det da 121 (11*11) grupper. Størrelsen på prikkene antyder hvor mange barn som er i hver av de 121 gruppene.

Figur 5.11 Yrkesdeltakelse og overføringenes inntektsandel, etter inntektsprosentil, prosent, 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter alle barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020-2022. Barna er delt i 100 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten samlet for 2020-2022, men de 80 øverste gruppene slås sammen. Figuren viser hvordan foreldres yrkesdeltakelse og overføringsavhengighet varierer med inntektsprosentil.

5.4. Dekomponering av fattigdomsgapet etter yrkesdeltakelse

I kapittel 4 benytter vi Oaxaca-Blinder metoden til å dekomponere utviklingen i andelen fattige barn på bidraget fra hhv. bakenforliggende sosiodemografiske faktorer og en uforklart komponent. Vi vil nå benytte en liknende metode til å studere hvordan endringer i yrkesdeltakelse bidrar til utviklingen i andelen fattige barn innenfor ulike sosiodemografiske grupper.

Vi sammenlikner utviklingen av fattigdom i ulike grupper basert på inndelingen i seks hovedgrupper, dvs. de seks eksponeringsgruppene etter landbakgrunn og fattigdomsrisiko som vi beskriver i kapittel 3.3. Figur 4.16 i kapittel 4 viser utviklingen i andelen fattige barn innenfor hver av de seks hovedgruppene over perioden 2010 – 2022. Veksten over tid i fattigdomsandelene er nokså ulik på tvers av eksponeringsgruppene. Det er særlig høyrisikogruppene som har bidratt til den økte eksponeringen for barnefattigdom. Andelen fattige barn i lav-risikogruppen med minst en norskfødt forelder ligger på et lavt og nokså stabilt nivå.

For å studere forskjeller i fattigdomstrenden mellom ulike eksponeringsgrupper kan vi benytte fattigdomsgapet mellom gruppene. *Fattigdomsgapet* er definert ved forskjellen i andelen fattige mellom en gruppe som har relativt høy fattigdomsandel og en referansegruppe som har lavere fattigdomsandel.¹⁸ Dette gapet kan vi benytte til å sammenlikne nivåforskjeller mellom grupper og forskjeller i tidstrender for de gruppespesifikke fattigdomsratene.

Vedlegg I gir en presis matematisk beskrivelse av Oaxaca-Blinder-metoden som dekomponerer fattigdomsgapene på bidragene fra yrkesdeltakelse og eksponering overfor fattigdom. Vi kombinerer de seks eksponeringsgruppene med tre deltakelsesgrupper med hhv. lav, middels og høy yrkesdeltakelse. Dette gir til sammen 18 grupper med ulike kombinasjoner av fattigdomsrisiko og yrkesdeltakelse.

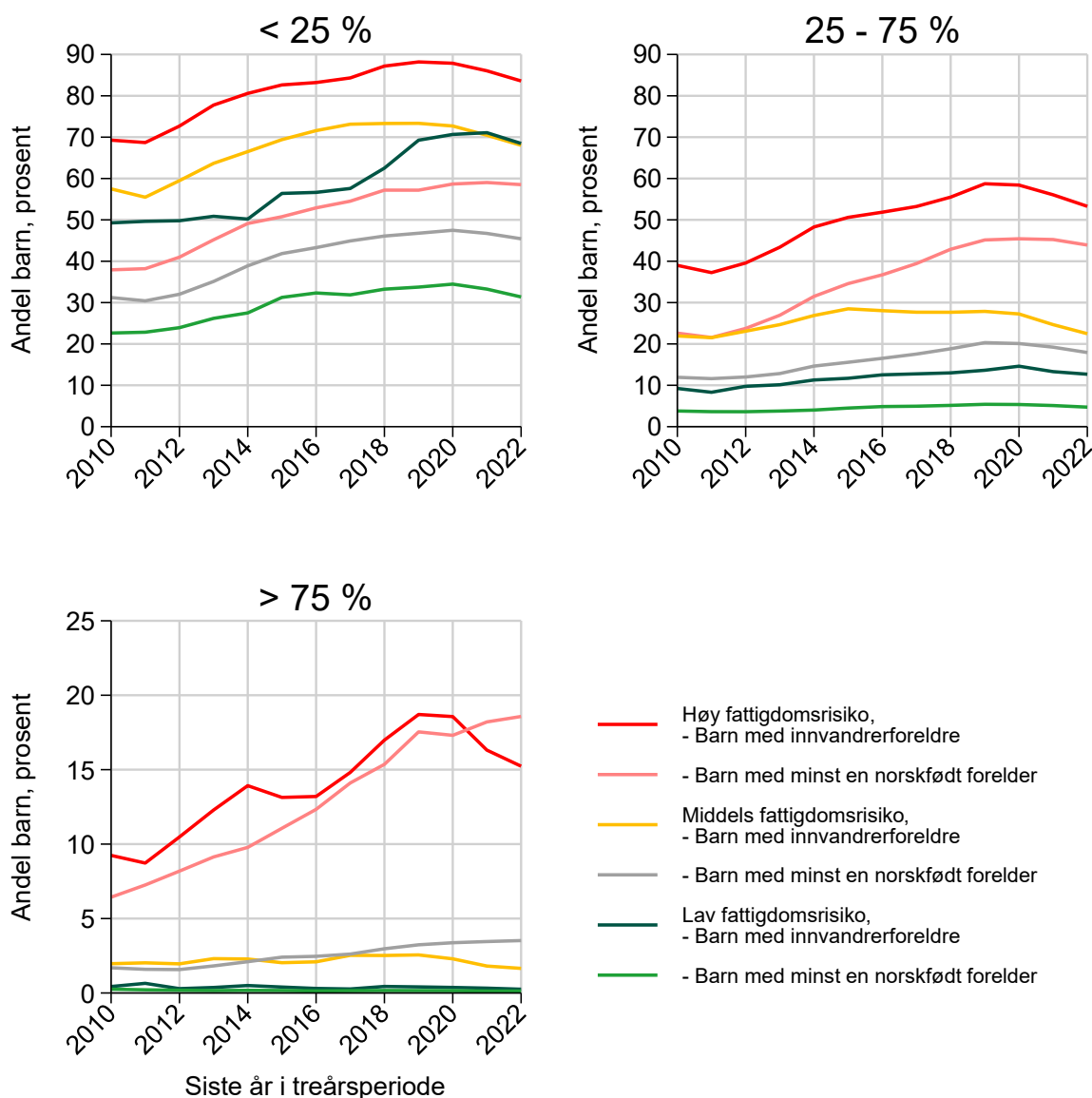
For hver av de 18 gruppene benytter vi gruppespesifikke fattigdomsandelers til å beskrive forskjeller i eksponeringsgrad og hvordan slike forskjeller utvikler seg over tid. Figur 5.12 viser utviklingen i disse fattigdomsandelene for hhv. lav, middels og høy yrkesdeltakelse. Fattigdomsandelene er som forventet relativt høye i gruppene med lav yrkesdeltakelse. Et noe overraskende funn er at innvandrere med lav fattigdomsrisiko og lav yrkesdeltakelse har en høyere andel fattige enn ikke-innvandrere med høy fattigdomsrisiko og lav yrkesdeltakelse. Den førstnevnte andelen er også sterkt økende over tid. Blant de som har lav yrkesdeltakelse finner vi at det særlig er innvandrergruppene som har høy forekomst av fattigdom.

For gruppene med middels yrkesdeltakelse finner vi en relativt stor økning i fattigdomsandelen blant ikke-innvandrere og innvandrere med høy fattigdomsrisiko. Det samme er tilfellet for gruppene med høy yrkesdeltakelse; også her er økningen i fattigdomsandelen relativt stor i begge høyrisikogruppene. Utviklingen mot slutten av perioden er forskjellig, noe som medfører at fattigdomsandelen i 2022 for gruppene med høy yrkesdeltakelse og høy fattigdomsrisiko er høyere blant ikke-innvandrere enn innvandrere.

For barn med minst en norskfødt forelder og middels fattigdomsrisiko finner vi en relativt stor økning i fattigdomsandelene innenfor gruppene med middels eller høy yrkesdeltakelse.

¹⁸ Dette fattigdomsgapet må ikke forveksles med inntektsgapet som blir definert av Foster, Greer og Thorbecke (1984) og som noen ganger blir omtalt som «fattigdomsgapet» i den norskspråklige litteraturen.

Figur 5.12 Andel barn med vedvarende lavinntekt etter foreldrenes yrkesdeltakelse og eksponeringsgruppe, prosent, 2010-2022

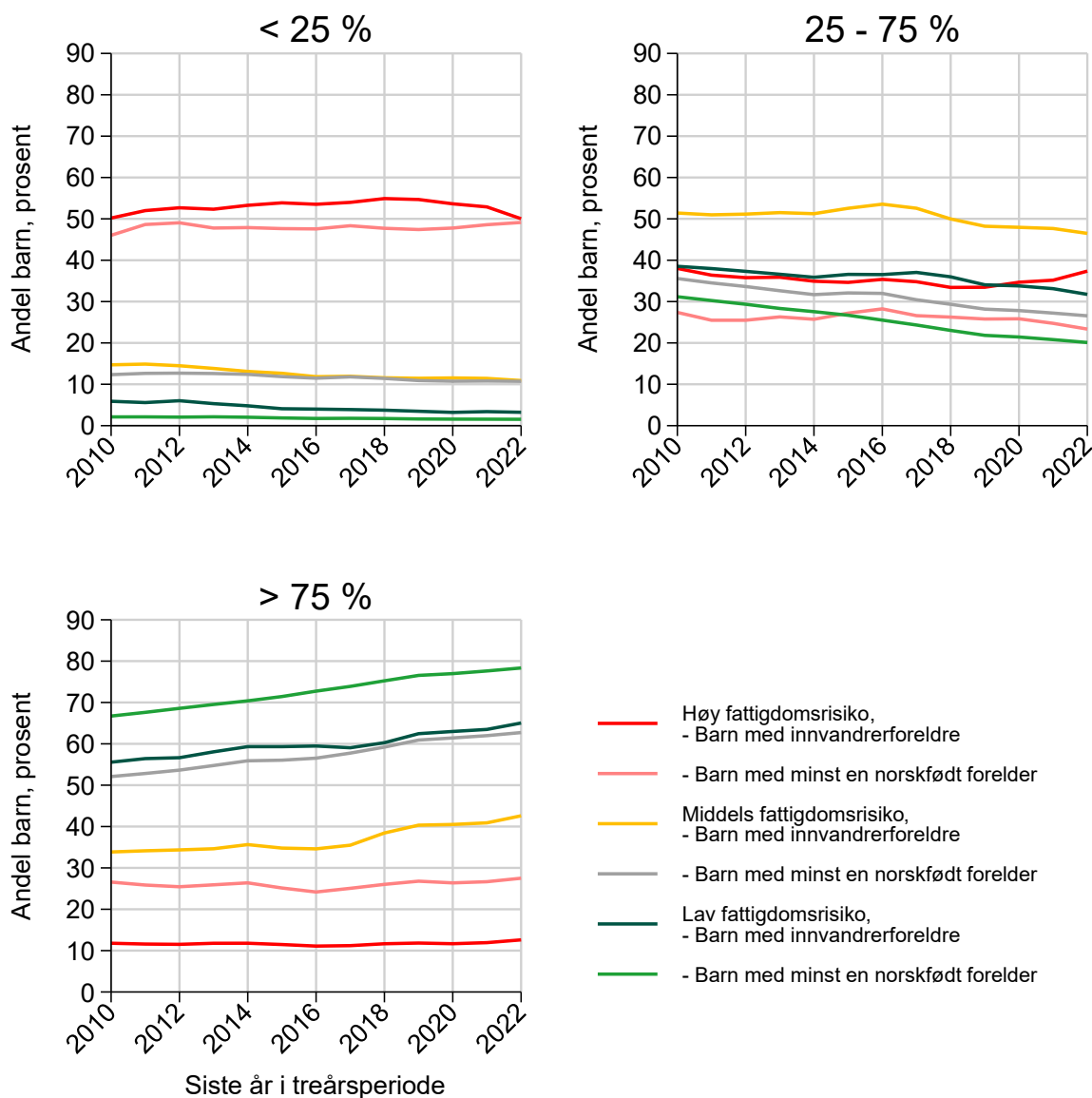
Note: Populasjonen omfatter alle barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år mellom 2008 og 2022. Figuren viser tidstrenden i andelen barn med vedvarende lavinntekt etter eksponeringsgruppe og den gjennomsnittlige yrkesdeltakelsen målt over tre år for foreldrene i barnets hushold (<25%, 25%-75%, >75%).

I dekomponeringsmetoden som vi forklarer nærmere i vedlegg I inngår gruppespesifikke fattigdomsandelersom som komponenter, men også deltakelsesandeler. Deltakelsesandelene viser andelen av barna innenfor en eksponeringsgruppe som tilhører familier med hhv. lav, middels eller høy yrkesdeltakelse. Det betyr at deltakelsesandelene summerer seg til 100 prosent innenfor hver eksponeringsgruppe.

Figur 5.13 viser utviklingen i deltakelsesandelene for hhv. lav, middels og høy yrkesdeltakelse. Vi finner en økende andel med høy yrkesdeltakelse, særlig for gruppene med lav eller middels fattigdomsrisiko. Gruppene med høy fattigdomsrisiko har (i) en relativt høy og stabil andel med lav yrkesdeltakelse, og (ii) en relativt lav og stabil andel med høy yrkesdeltakelse. Begge deler antyder en relativt svak utvikling av yrkesdeltakelsen innenfor høyrisikogruppene, og at dette kan være noe av forklaringen på den relativt sterke økningen i barnefattigdommen innenfor høyrisikogruppene.

Vedlegg I inneholder mer detaljerte resultater fra dekomponeringen. Resultatene viser at forskjeller i fattigdomsandelene mellom de 18 eksponerings- og deltakelsesgruppene bidrar til å forklare en relativt stor del av fattigdomsgapene og hvordan disse utvikler seg over tid.

Figur 5.13 Andel barn etter foreldrenes yrkesdeltakelse og eksponeringsgruppe, prosent, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter alle barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år mellom 2008 og 2022. Figuren viser for hver eksponeringsgruppe: andelen barn i grupper etter den gjennomsnittlige yrkesdeltakelsen målt over tre år for foreldrene i barnets hushold (<25%, 25%-75%, >75%).

Vedlegg J rapporterer tilsvarende resultater som kapittel 5.4, når husholdene er inndelt i grupper basert på avhengighetsgraden av overføringer i stedet for yrkesdeltakelse. Vi finner at endringer i avhengighetsgraden i begrenset grad forklarer utviklingen i fattigdom blant barn. Imidlertid finner vi at endringer i avhengighetsgraden blant barn med innvandrerforeldre og høy fattigdomsrisiko har bidratt til økningen i andelen fattige barn fra 2010 til 2019 og videre til reduksjonen i andelen fattige barn fra 2019 til 2022.

5.5. Bidraget fra bakenforliggende og mellomliggende faktorer til utviklingen i fattigdom blant barn

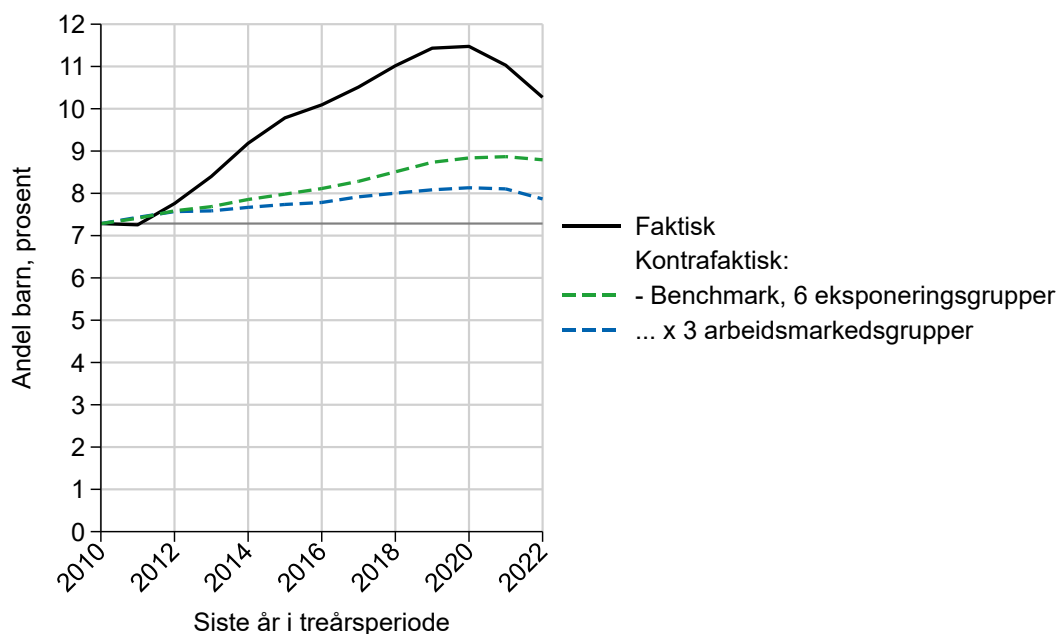
Vi vil nå undersøke hvordan endringer i barnefamiliernes sammensetning etter yrkesdeltakelse bidrar til utviklingen av barnefattigdom i perioden 2010 - 2022. Kapittel 4.5 viser at sammensetningen på seks eksponeringsgrupper gir en tilstrekkelig detaljert inndeling for å fange opp bidraget fra sammensetningseffekter etter sosiodemografiske kjennetegn. Derfor tar vi utgangspunkt i de seks eksponeringsgruppene som vi vil kombinere med grupper for yrkesdeltakelse. Hensikten er å fange opp bidragene fra sammensetningen etter hhv. bakenforliggende og mellomliggende faktorer (jfr. figur 1.1). Dette gir opphav til inndelinger av barnefamiliene etter følgende kriterier:

1. Sosiodemografiske kjennetegn (6 eksponeringsgrupper)
2. Sosiodemografiske kjennetegn (6 eksponeringsgrupper) og yrkesdeltakelse (lav, middels, høy), i alt $6 \times 3 = 18$ grupper

Vi oppnår at gruppeinndelingen blir suksessivt mer detaljert ved å kombinere de sosiodemografiske eksponeringsgruppene med inndelinger etter gruppene for yrkesdeltakelse.

For hver av de to inndelingene benytter vi samme type kontrafaktisk beregning som i kapittel 4.5. Det første scenarioet er et referansealternativ for den kontrafaktiske utviklingen som vi gjentar fra figur 4.16. Det andre scenarioet holder fattigdomsandelene fast på 2010-nivå innenfor hver av de 18 gruppene.

Figur 5.14 Faktisk og kontrafaktisk trend i vedvarende lavinntekt, barn, prosent, 2010-2022

Note: Figuren viser den faktiske trenden i andelen barn med vedvarende lavinntekt, og kontrafaktiske trender når gruppespesifikke fattigdomsandelers holdes fast som i 2010. Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

Figur 5.14 viser resultatene for den faktiske utviklingen og de to kontrafaktiske scenarioene for utviklingen av andelen fattige barn. Det andre scenarioet, som tar hensyn til endringer i sammensetningen etter sosiodemografiske kjennetegn og yrkesdeltakelse, viser at endringer i sammensetningen på deltakelsesgrupper i arbeidsmarkedet isolert sett har bidratt til en reduksjon i andelen fattige barn. Dette kan sees i sammenheng med figur 5.13 som viser en tendens til økt yrkesdeltakelse over tid. Innenfor hver av de seks hovedgruppene har andelen med høy yrkesdeltakelse økt fra 2010 til 2022.

Mot slutten av perioden, fra 2019 til 2022, viser figur 5.13 at barnefamilier med to innvandrerforeldre og høy eller middels fattigdomsrisiko har hatt en økning i yrkesdeltakelsen. Dette bidrar delvis til å forklare reduksjonen i andelen fattige barn fra 2019 til 2022. Men som vist i Figur 5.12 er det en betydelig del av utviklingen i andelen fattige barn som ikke kan forklares av endringer i sammensetningen av barnefamiliene på eksponeringsgrupper og deltakelsesgrupper.

6. Overføringer til fattige hushold

Lasse Eika og Trine Engh Vattø

Kapittel 4 viser at endringer i størrelsen på ulike sosiodemografiske grupper forklarer rundt halvparten av økningen i andelen barn i fattige hushold mellom 2010 og 2022 (*sammensetnings-effekter*). Den andre halvparten av økningen kommer av økt andel fattige innen de sosiodemografiske gruppene (*eksponeringseffekter*). Videre viser kapittel 5 at graden av yrkesdeltakelse økte mellom 2010 og 2022 innen mange sosiodemografiske grupper, og at økt barnefattigdom dermed ikke kan forklares av endringer i yrkesdeltakelse. Økningen i barnefattigdom må derfor følge av svak utvikling i yrkesinntekter o.l. for gitt yrkesdeltakelse, eller endringer i overføringene som husholdene får og skattene de betaler. Dette kapittelet viser at særlig endringer i overføringer later til å ha betydning for tidstrenden i barnefattigdom.

Noen overføringer er kun rettet mot fattige (eks. sosialhjelp og bostøtte), mens andre er rettet mot alle hushold med barn (barnetrygd), en bestemt husholdstype (enslige forsørgere: overgangsstønad) eller hushold i bestemte situasjoner (eks. kortvarig/langvarig redusert arbeidsevne: sykepenges/ arbeidsavklaringspenger/uføretrygd). Vi finner at endringer i fordelingen av overføringer har vesentlig betydning for de trendene i vedvarende lavinntekt som *ikke* skyldes sammensetnings-effekter. Blant annet ser vi en vesentlig nedgang i arbeidsavklaringspenger blant innvandrere som ikke blir erstattet av andre inntektskilder. Vi klarer imidlertid ikke fullt ut forklare hvorfor denne endringen finner sted. Reduksjoner i andre overføringer, som redusert barnetrygd, kontantstøtte, overgangsstønad og registrert barnebidrag, har bidratt til å øke fattigdommen spesielt blant enslige foreldre. Økning i målt fattigdom som følger av reduksjoner i registrert barnebidrag kan imidlertid komme av økt målefeil i ensliges faktiske barnebidrag, og kan derfor være misvisende (se diskusjon i kapittel 3.1).

Det er en veldig klar sammenheng mellom arbeidstilknytning og fattigdom, men *endringer* i fordelingen av *yrkesinntekter* over tid er små, og later derfor ikke til å være en viktig driver for *utviklingen* i fattigdom over tid. Det er imidlertid tegn til at yrkesinntekten for gitt yrkesdeltakelse har utviklet seg relativt svakt i enkelte grupper. Nedgangen i fattigdom etter 2020 kan i noen grad forklares ved at yrkesinntekten til fattige hushold økte noe, samtidig som andelen på arbeidsavklaringspenger gikk opp.

6.1. Inntektssammensetning

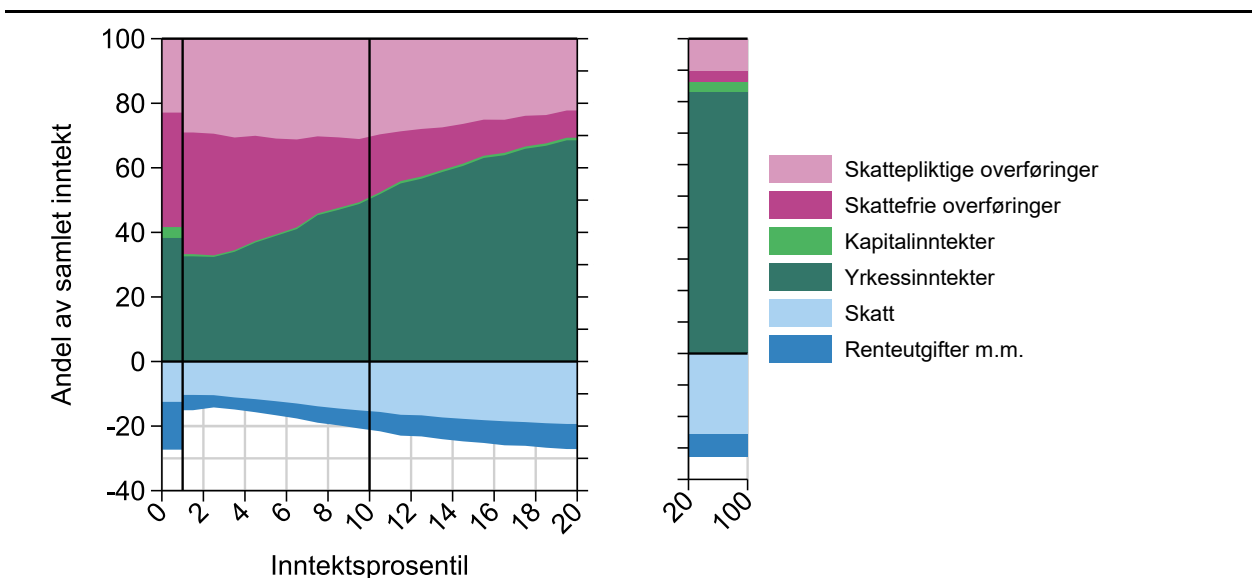
Figur 6.1 viser inntektssammensetningen for ulike inntektsgrupper i 2020-2022. Hushold med barn er delt i 100 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten etter skatt pr. forbruksenhet samlet over de tre årene (de 80 øverste gruppene er slått sammen). Figuren viser hvor mye ulike inntektskilder i gjennomsnitt utgjør av husholdenes samlede inntekt (dvs. bruttoinntekten: yrkesinntekt, kapitalinntekt og overføringer).¹⁹ Tabell 6.1 tilsvarer figur 6.1, men viser mer detaljerte tall for overføringer og slår sammen fem og fem prosentilgrupper (0-5; 5-10; osv.).

Figuren og tabellen viser at yrkesinntekter (lønns- og næringsinntekt) utgjør rundt 35 prosent av den samlede inntekten til de fattigste husholdene i 2020-2022. Andelen stiger jevnt og trutt med inntekt etter skatt, og utgjør i snitt over 80 prosent av den samlede inntekten til de 80 prosent rikeste.

¹⁹ Merk at tallene viser gjennomsnittet av andeler (inntektskomponent/samlet inntekt), ikke andeler av gjennomsnitt. Vi risikerer da at noen hushold med lav samlet inntekt får stor påvirkning på tallene, f.eks. vil et hushold med 1 kr i samlet inntekt og 1000 kroner i renteutgift ha 1000 ganger så høye renteutgifter som samlet inntekt. For å unngå at noen hushold med lave samlede inntekter påvirker gjennomsnittstallene mye reduserer vi inntektskomponentene slik at de ikke er større enn samlet inntekt. Denne justeringen påvirker bare et fåtall hushold med svært lav samlet inntekt.

Kapitalinntekter utgjør en ubetydelig andel av inntekten til de fleste fattige. Om man gjør tilsvarende beregninger med ettårig inntekt vil flere med vesentlige kapitalinntekter komme med i bunnen av inntektsfordelingen, men svært få barnefamilier med vesentlige kapitalinntekter har lav inntekt over tre år.

Figur 6.1 Inntektskomponenter etter inntektsprosentil, hushold med barn, prosentandel av samlet inntekt, 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter alle barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020-2022. Barna er delt i 100 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten (pr. forbruksenhet) samlet for 2020-2022, men de 80 øverste gruppene slås sammen (>20. prosentil). Den vertikale linjen rundt 10. inntektsprosentil tilsvarer omtrent lavinntektsgrensen i 2020-2022. Videre er figuren basert på samlede inntektsopplysninger for barnas hushold for 2020-2022. Inntektskomponentene er uttrykt som andel av husholdets bruttoinntekt (yrkesinntekt, kapitalinntekt og overføringer, dvs. de positive inntektskomponentene). Figuren viser gjennomsnittlig andel i inntektsprosentilgruppene. Justeringer er gjort for noen få hushold med svært lav samlet inntekt. Kapitalinntekter og næringsinntekter er bare inkludert om de er positive samlet for 2020-2022. Om de er negative inkluderes de i *renteutgifter m.m.*

Skattepliktige overføringer, som sykepenger, foreldrepenger, dagpenger, uføretrygd og arbeidsavklaringspenger, utgjorde rundt 30 prosent av inntektene til lavinntekts-hushold i 2020-2022.

Skattefrie overføringer er også viktige for mange hushold med moderate inntekter, f.eks. utgjør disse 24 prosent av inntekten til husholdene mellom 15. og 20. prosentil.

Sykepenger og foreldrepenger (ikke engangsstønad ved fødsel) utgjør en liten del av inntekten til fattige hushold: dette er overføringer rettet mot personer i arbeid, som er ment å erstatte arbeidsinntekt i korte perioder.

Øvrige skattepliktige overføringer er viktige inntektskilder for de fattigste husholdene, og utgjør rundt 25 prosent av inntekten til de 15 prosent med lavest inntekt, og bare 5 prosent av inntekten til de 80 prosent rikeste. Spesielt utgjør uføretrygd og arbeidsavklaringspenger rundt (hhv.) 8 og 6 prosent av samlet inntekt til de fattigste.

Skattefrie overføringer, som barnetrygd, bostøtte, sosialhjelp og studiestipend, utgjør 36 prosent av inntekten til de fattigste 5 prosentene, og bare 3 prosent for de rikeste 80 prosent.

Barnetrygd utgjør 9 prosent av samlet inntekt blant de fattigste 5 prosentene. For de rikeste 80 prosent er barnetrygd den eneste skattefrie overføringen av betydning.

10 prosent av inntekten til de fattigste er sosialhjelp, mens 6 prosent er bostøtte finansiert av husbanken. I tillegg får mange som bor i kommunal bolig bostøtte finansiert av kommunen, som ikke er inkludert i våre tall. Om vi inkluderer kommunal bostøtte fra Oslo og Bergen øker bostøtten

med 1,6 prosentpoeng blant de fattigste.²⁰ Rundt 2022 fikk bostøttemottakere også hjelp til å dekke høye strøm- og utgifter, ca. 30 000 kr utbetalt over en periode på 1,5 år (uavhengig av faktiske strøm- og utgifter). Denne støtten er ikke inkludert i vårt inntektsmål eller i SSB sin statistikk. Andelen med vedvarende lavinntekt ville antakelig vært vesentlig lavere i 2022 om støtten hadde vært inkludert i inntektsbegrepet. At støtten ikke er inkludert kan i noen grad forsvares med at mottakerne ofte (men ikke alltid)²¹ var hardere rammet av høye strømpriser enn andre hushold, fordi de bruker en større andel av inntekten sin til å dekke strømregningen.

Tabell 6.1 Inntektskomponenter etter inntektsprosentil, hushold med barn, prosentandel av samlet inntekt, 2020-2022

Inntektsprosentil	0 - 5	5 - 10	10 - 15	15 - 20	20 +
Markedsinntekt	35,9	44,7	57,3	66,4	86,4
Yrkesinntekt	34,8	44,2	56,6	65,7	83,1
Lønnsinntekter	31,7	41,9	54,2	63,1	79,3
Næringsinntekter (+)	3,1	2,3	2,4	2,6	3,8
Kapitalinntekter (+)	1,1	0,5	0,7	0,7	3,3
Overføringer	64,2	55,2	42,7	33,6	13,7
Skattepliktige overføringer	28,5	30,8	28,0	24,0	10,4
Foreldrepenger	1,0	1,5	2,0	2,4	2,4
Sykepenger	2,1	3,0	3,9	4,3	2,8
Dagpenger	3,8	3,3	3,2	2,8	1,1
Kvalifiseringsstønad	1,6	1,5	0,6	0,3	0,0
Arbeidsavklaringspenger	5,8	6,6	5,6	4,3	1,3
Uføretrygd	5,2	8,3	8,6	6,9	1,7
Alderspensjon, AFP, mv.	0,9	0,8	1,0	1,2	0,9
Andre pensjoner fra folketrygden	2,7	3,4	2,4	1,3	0,2
Andre skattepliktige overføringer	5,2	2,5	0,8	0,4	0,1
Skattefrie overføringer	35,7	24,4	14,7	9,6	3,3
Barnetrygd	9,2	6,6	5,3	4,5	2,3
Kontantstøtte	1,0	0,6	0,5	0,5	0,2
Studiestipend	4,5	3,3	1,7	0,9	0,2
Grunn- og hjelpestønad	0,5	0,6	0,6	0,5	0,3
Bostøtte	6,0	3,2	1,2	0,4	0,0
Sosialhjelp	9,8	6,2	2,5	0,9	0,1
Andre skattefrie overføringer	4,7	4,0	2,9	1,9	0,4
Skatt	11,0	13,8	16,8	18,8	25,5
Diverse negative komponenter	1,9	0,9	1,0	1,2	1,0
Renteutgifter	3,7	4,1	5,5	6,3	6,3

Note: Populasjonen omfatter *alle* barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020-2022. Barna er delt i 20 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten (pr. forbruksenhet) samlet for 2020-2022 (0-5. prosentil, 5.-10. prosentil, osv.), men de 16 øverste gruppene slås sammen (>20. prosentil). Videre er tabellen basert på samlede inntektsopplysninger for barnas hushold for 2020-2022. Inntektskomponentene er uttrykt som andel av husholdets samlede inntekt (lønns- og næringsinntekt, kapitalinntekt og overføringer, dvs. de positive inntektskomponentene). Tabellen viser gjennomsnittlige andeler. Justeringer er gjort for noen få hushold med svært lav samlet inntekt. Kapitalinntekter og næringsinntekter er bare inkludert om de er positive. Om de er negative inkluderes de i *diverse negative komponenter*. Andre pensjoner fra folketrygden inkluderer bl.a. overgangsstønad. Andre skattefrie overføringer inkluderer engangsstønad ved fødsel, mottatt barnebidrag underlagt offentlig avtale, stønad til barnetilsyn, utdanningsstønad til enslige forsørgere, mm.

Studiestipend utgjør 5 prosent av inntekten til de fattigste. Ikke spesielt mange av de fattige foreldrene er studenter (andelen avhenger vesentlig av hvordan man definerer student), men for de som studerer vil stipendet kunne utgjøre en stor andel av inntekten (merk at studielån ikke regnes som inntekt). Spesielt er det en del flyktninger med kort botid som både har barn og studerer.

²⁰ Vi har registerdata for Oslo og Bergen. Disse byene er antatt å stå for mesteparten av den kommunale bostøtten.

²¹ F.eks. fikk også bostøttemottakere i strømregionene i Midt- og Nord-Norge, som ikke hadde høye priser, denne støtten.

Andre skattefrie overføringer, som engangsstønad ved fødsel, barnebidrag underlagt offentlig avtale, stønad til barnetilsyn, utdanningsstønad til enslige forsørgere, mm. utgjør 5 prosent av inntekten til de 5 prosent fattigste.

Offentlige tjenester

I tillegg til (kontant)overføringer, støttes husholdningene med offentlige tjenester, som gratis eller subsidierte barnehage, utdanning og helse- og omsorgstjenester. De offentlige tjenestene er særlig rettet mot barnefamilier og unge voksne, samt de eldre. Tjenestene er viktige for å bekjempe fattigdom og konsekvensene av fattigdom, og for barnefamiliene utgjør disse en vesentlig større andel av offentlige utgifter enn de rene overføringene: overføringene til barnefamiliene i figur 6.1 og tabell 6.1 var til sammen 122 milliarder i 2022, mens kommunenes utgifter bare til barnehage og grunnskole var 142 milliarder samme år, og disse utgiftene har økt vesentlig over tid ([SSB tabell: 12362](#)).

Barnehage, skole og SFO skal gi barn gode læringsmuligheter og kan bidra til å få foreldre i jobb, mens redusert foreldrebetaling i barnehage og SFO virker direkte på husholdenes økonomi. Vi har ikke regnet på fordelene av (endringer i) offentlige tjenester eller foreldrebetaling for denne rapporten, og viser til Langørger og Eika (2024b) for en gjennomgang av tidligere arbeider i SSB om temaet. Det er all grunn til å anta at stadig forbedre moderasjonsordninger for barnehage og SFO har vært gunstig for barn i lavinntektshushold, men det reflekteres altså ikke i beregningene i denne rapporten.

6.2. Inntektskomponenter og tidstrenden i vedvarende lavinntekt

Dette delkapittelet viser at reduserte overføringer, og ikke yrkesinntekter, forklarer mye av økningen i vedvarende lavinntekt i perioden vi ser på. I det følgende deler vi husholdenes inntekt etter skatt (pr. forbruksenhet) i to komponenter:

- (i) Markedsinntekt – inntekten husholdet «skaffer selv» i arbeidsmarkedet og kapitalmarkedet o.l. (dvs. yrkesinntekt og kapitalinntekt). For de aller fleste hushold med barn og moderat inntekt består markedsinntekten stort sett av lønnsinntekt.
- (ii) Overføringer (skattepliktige og skattefrie) fratrukket all inntektsskatt og formuesskatt – dvs. netto overføringer fra staten, samt barnebidrag underlagt offentlig avtale, AFP, tjenestepensjoner, m.m.

Kapittel 4 viser at *sammensetningseffekter* knyttet til endringer i størrelsen på ulike sosiodemografiske grupper forklarer rundt halvparten av økningen i andelen barn i fattige hushold mellom 2010 og 2022. Den resterende økningen, *eksponeringseffekten* (se boks 5), må komme av endringer i komponentene (i) og (ii) innen de sosiodemografiske gruppene. Videre viser kapittel 5 at yrkesdeltakelsen økte mellom 2010 og 2022 i de fleste demografiske gruppene vi ser på. Det er derfor grunn til å anta at endringer i (ii) overføringer eller skatter er klart viktigst for å forklare økningen i eksponeringseffekten.

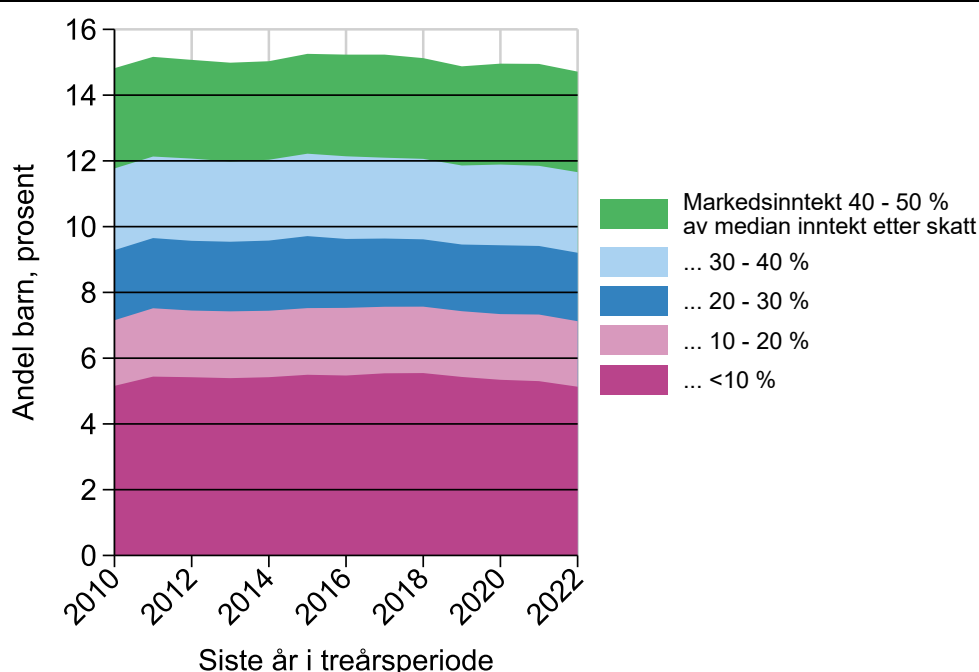
For å underbygge dette viser figur 6.2 utviklingen i andelen barn i hushold med ulik grad av moderat markedsinntekt for alle treårs perioder fra 2008-2010 til 2020-2022. For at markedsinntekten skal være sammenlignbar mellom periodene er de normert mot median inntekt etter skatt (pr. forbruksenhet). Videre er inntektsfordelingene justert slik at den underliggende fordelingen av sosiodemografiske kjennetegn er lik fordelingen i 2022. Vi bruker da (tilnærmet) samme metode som i kapittel 4, se boks 7. Justeringen er gjort fordi vi ønsker å forklare eksponeringseffekten: forskjellen mellom den faktiske lavinntektsandelen i 2022 og den kontrafaktiske fra kapittel 4 - når lavinntektsandeler innen sosiodemografiske grupper er som i (f.eks.) 2010, men fordelingen av sosiodemo-

grafiske kjennetegn er som i 2022. Justeringen skal gjøre at vi «tar ut» effekter av sammensetningsendringer mellom de to periodene.

Figuren viser at andelene barn med ulike grader av moderat markedsinntekt er forbløffende stabile gjennom hele perioden vi ser på, spesielt mellom 2011 og 2021. Dette indikerer at endringer i fordelingen av markedsinntekt ikke er en viktig driver for eksponeringseffekten. For eksempel tilsvarer det rosa og blå arealet i figuren andelen barn i hushold der markedsinntekten er under 40 prosent av median inntekt etter skatt. Denne andelen er tilnærmet 12 prosent gjennom hele perioden (når vi altså holder fordelingen av demografiske kjennetegn fast som i 2022). Disse husholdene må ha betydelige overføringer for å komme seg over lavinntektsgrensa (i.e. 60 % av median inntekt etter skatt). Figur L.1 i vedlegg L viser fordelingen av markedsinntekt i 2010 og 2022 mer detaljert, og bekrefter inntrykket av at bunnen av inntektsfordelingen er forbløffende stabil gjennom perioden.

Kapittel 5 viser at yrkesdeltakelsen økte noe mellom 2010 og 2022 i de fleste demografiske gruppene vi ser på. At graden av yrkesdeltakelsen har økt mens markedsinntekten er mer stabil kan i noen grad komme av kvalitetsforbedringer over tid i måling av yrkesdeltakelsen (se boks 6). Det er imidlertid også sannsynlig at markedsinntekten for gitt yrkesdeltakelsen har utviklet seg svakere enn medianinntekten i enkelte grupper. En slik utvikling er konsistent med figur 1.3 i Lavlønsutvalgets rapport ([NOU 2024:11](#)) som viser at andelen årsverk med lavlønn (lønn under 3/2 av medianen) økte fra 6 til 8 prosent mellom 2008 og 2015 (og lite etter det).

Figur 6.2 Andel barn i hushold med lav markedsinntekt, fast demografisk sammensetning, prosent, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år. Barna deles i grupper etter husholdets samlede markedsinntekt over tre år (pr. forbruksenhet), relativt til median inntekt etter skatt (pr. forbruksenhet). Median inntekt etter skatt pr. forbruksenhet er da beregnet blant alle hushold (også de uten barn), vektet etter antallet husholdsmedlemmer. Husholdene er vektet slik at sammensetningen av demografiske kjennetegn tilsvarer sammensetningen i 2022 (se boks 7)

Endringer over tid i fordelingen av markedsinntekt er altså små og påvirker derfor tidstrenden i andelen barn i fattige hushold lite. Figur L.2 i vedlegg L viser dette mer eksplisitt.

Videre viser det venstre panelet i figur 6.3 hvordan (ii) overføringer fratrasket skatt varierer med (i) markedsinntekten i 2010 og 2022. For grupper med lignende markedsinntekt har vi beregnet median i overføringer fratrasket skatt: for hvert punkt har da halvparten mer og halvparten mindre

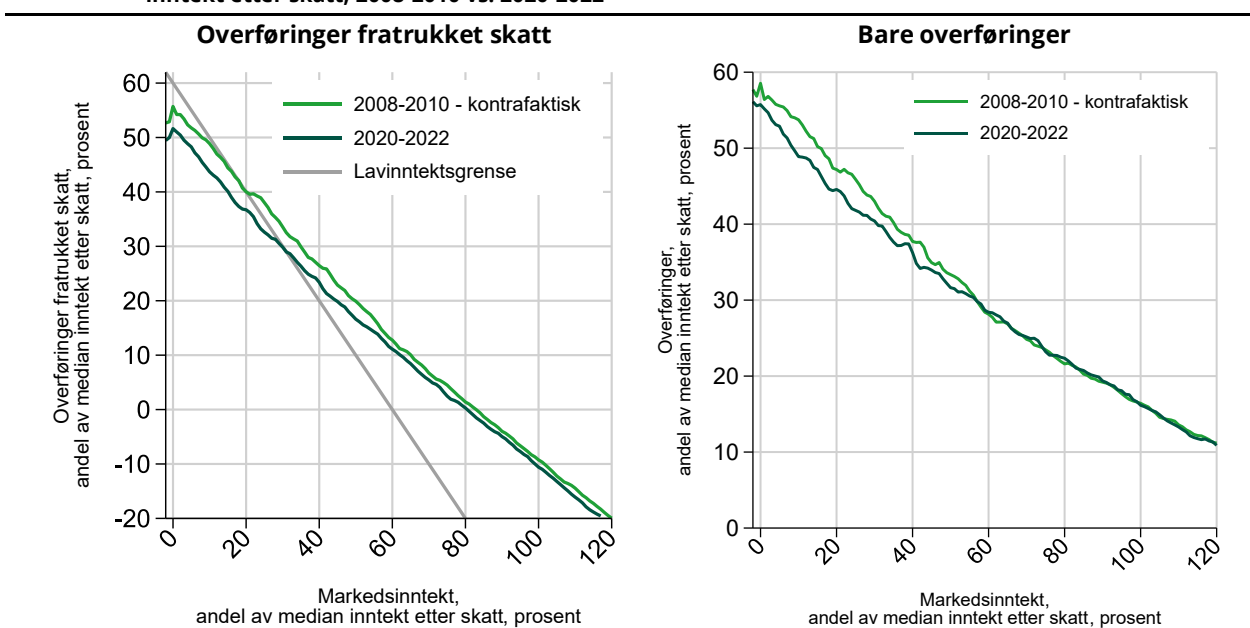
overføringer fratrasket skatt. Begge inntektskomponenter er uttrykt relativt til median inntekt etter skatt. Hushold har vedvarende lavinntekt om summen av de to normerte komponentene er mindre enn 60 prosent: inntekt etter skatt er under 60 prosent av median inntekt etter skatt. Dette tilsvarer området nedenfor/til venstre for den grå streken i figuren. Figuren viser tydelig at overføringer fratrasket skatt er vesentlig lavere for hushold med lave markedsinntekter i 2022, sammenlignet med tilsvarende hushold i 2010.

Fra punktene der de grønne linjene krysser den grå linjen (lavinntektsgrensa) ser vi at rundt halvparten av husholdene i 2022 med markedsinntekter rundt 30 % av median inntekt etter skatt, har så lave overføringer fratrasket skatt at de regnes som fattige. I 2010 krysser linjene rundt 15-20 prosent. Dette betyr at flere med moderat markedsinntekt havner under lavinntektsgrensa i 2022 enn 2010, og at dette er pga. lavere overføringer og/eller høyere skatter.

Panelet til høyre tilsvarer panelet til venstre, men der er overføringene ikke fratrasket skatt. Panelet viser en lignende trend som panelet til venstre, noe som indikerer at det er lavere overføringer heller enn høyere skatter som bidrar til økt andel med.

Boks 8 bekrefter at endringene i skattepolitikken mellom 2010 og 2022 neppe har bidratt vesentlig til økningen i andelen barn i fattige hushold. Boksen beskriver endringene i skattesystemet gjennom perioden vi studerer, og presenterer separate beregninger som viser at andelen barn med (ettårig) lavinntekt påvirkes lite av endringene i skattesystemet.

Figur 6.3 Overføringer og skatt som funksjon av makedsinntekt, hushold med barn, prosentandel av median inntekt etter skatt, 2008-2010 vs. 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2008-2010 eller 2020-2022. Figuren viser median overføringer (fratrasket skatt), for ulike nivåer av markedsinntekt. Husholdenes overføringer (fratrasket skatt) og markedsinntekt er summert over tre år og delt på summen av median inntekt etter skatt over de samme tre årene (alt pr. forbruksenhet). Median inntekt etter skatt pr. forbruksenhet er da beregnet blant alle hushold (også de uten barn), vektet etter antallet husholdsmedlemmer. Husholdene i 2008-2010 er vektet slik at sammensetningen av husholdkjennetegn er som i 2020-2022 (se boks 7).

Boks 7: Om å holde sammensetningen av demografiske kjennetegn uendret

Endret sammensetning kan forklare en del av endringene i fordelingene av markedsinntekter og overføringer. For eksempel er det relativt flere innvandrershushold enn andre hushold som har lav markedsinntekt. Når andelen innvandrershushold øker trekker det opp den samlede andelen med lave markedsinntekter.

For å ta høyde for endringer i sammensetningen av kjennetegn over tid følger vi metoden for vekting basert på DiNardo mfl. (1996). Metoden er en generalisering av metoden brukt for å lage kontrafaktiske lavinntekts-andeler i kapittel 4. Metoden går ut på å gi observasjoner med ulike kjennetegn bestemte vektorer, slik at den vektete fordelingen av kjennetegn tilsvarer fordelingen i et referanse-utvalg (i.e. fordelingen i 2022). For eksempel kan vi gi innvandrere i 2010 en høy vekt, og ikke-innvandrerne i 2010 lav vekt, slik at den vektete andelen innvandrere i 2010 tilsvarer andelen i 2022. Den vektete andelen med lave markedsinntekter tilsvarer da andelen i 2010 slik den ville ha vært dersom andelen innvandrere i 2010 var som i 2022, under forutsetning om at andelen innvandrere i seg selv ikke påvirker andelen med lav markedsinntekt innen hver gruppe. Når vi sammenligner vektete tall for 2010 med tall for 2022 sier vi at vi har tatt ut sammensetningseffektene: Vi sammenligner tall (f.eks. andel med lav markedsinntekt) når sammensetningen (av f.eks. innvandrere/ikke-innvandrere) holdes fast.

Et alternativ til denne metoden er å presentere resultater for ulike underutvalg, for eksempel innvandrere/ikke-innvandrere. Det gjør vi i og for seg, men vekte-metoden gjør at vi kan ta hensyn til flere kjennetegn, uten at antallet spesifikasjoner blir veldig høyt. Vi vekter etter kjennetegnene spesifisert i kapittel 3.2, dvs. husholdstype, utdanningsnivå, landbakgrunn, innvandringsgrunn og botid. Vektene beregnes i utgangspunktet blant alle husholdene med barn i utvalget vårt. Når utvalget begrenses til hushold med lav markedsinntekt benytter vi vektorer som er beregnet for hushold med lav markedsinntekt. Vi tar ikke hensyn til sammensetningseffekten av variabler som av ulike grunner ikke brukes (f.eks. om noen grupper har blitt sykere eller friskere gjennom perioden vi ser på).

Boks 8: Betydning av endringer i skatt for andel barn i lavinntekt

Ved hjelp av mikrosimuleringsmodellen LOTTE-Skatt (Jia m.fl., 2024), kan vi undersøke hvorvidt regelverksendringer i inntektsskatt og formuesskatt fra 2010 til 2022 har hatt en direkte påvirkning på andel barn i lavinntekt. Merk at mikrosimuleringsmodellen kun er tilrettelagt for ettårige beregninger, som betyr at vi her kun ser på potensielle endringer i årlig lavinntekt, og ikke vedvarende lavinntekt over treårsperioder som i rapporten for øvrig.

Det har skjedd en rekke endringer i skattereglene i perioden 2010-2022. Når det gjelder inntektsskatt, ble skattesatsen på alminnelig inntekt gradvis redusert fra 28 % i 2013 til 22 % i 2019. For å kompensere for tapet i skatteinntekter for personer ble trinnskatten innført i 2016, som dermed også erstatter den tidligere toppskatten. Trinnskatten er en progressiv skatt på personinntekt og består av fem trinn med stigende skattesatser. Videre har skattekasse 2, som tidligere ga høyere personfradrag for ektefeller med lav eller ingen inntekt, gradvis mistet betydning og ble fjernet helt i 2018. For enslige forsørgere ble skattekasse 2 erstattet av et særfradrag i 2013. Det har også vært justeringer i trygdeavgiften, med en generell reduksjon i satsene for lønnsinntekt og annen næringsinntekt. Personfradrag og minstefradrag har blitt justert flere ganger for å ta hensyn til forventede endringer i lønns- og prisvekst. Det har også vært justeringer i øvrige fradrag. Når det gjelder formuesskatt har det vært justeringer i bunnfradraget og innføring av et trinn med lavere satser som har gitt lettelse i formuesskatten over perioden 2010-2022. Det har også vært noen endringer i verdsettelsen av formue, f.eks. har verdsettelsesrabatt for sekundærbolig blitt redusert, mens verdsettelsesrabatt for aksjer og driftsmidler har blitt innført.

For å identifisere skattepolitikkenes bidrag til omfordeling av inntekt bruker vi en metode som består av at inntektene før skatt holdes fast til ett bestemt år, mens inntekt etter skatt beregnes ved å benytte skatteregler for ulike år, se mer om dette i SSB (2024). I dette tilfellet bruker vi først 2022-dataene som sammenlikningsgrunnlag (referanse), men bruker skattesatsene i 2010, samt 2010 innslagspunkt justert med veksten i median inntekt etter skatt (per forbruksenhet) for å beregne om endringer i skattereglene isolert sett har hatt effekt for andel barn i lavinntekt. Vi finner at andel barn i lavinntekt blir redusert marginalt med 0,1 prosentpoeng, fra 11,9 prosent (2022-referanse) til 11,8 prosent (med 2010 skatteregler oppjustert til 2022). Omvendt, dersom vi bruker 2010-dataene som sammenlikningsgrunnlag (referanse), men bruker skattesatsene i 2022, samt 2022 innslagspunkt nedjustert til 2010, finner vi at andel barn i lavinntekt øker marginalt med 0,2 prosentpoeng, fra 9,5 (2010-referanse) til 9,7 (2022 regler nedjustert til 2010). Dette betyr at uansett hvilket av de to grunnlagene vi tar utgangspunkt i, ser det ut til at endringene i skattepolitikken mellom 2010 og 2022 har bidratt til å marginalt øke andel barn i lavinntekt.

6.3. Endringer i overføringer mellom 2010 og 2022

Basert på funnene ovenfor ser det ut som at endringer i overføringer er en betydelig driver for tidstrenden i vedvarende lavinntekt. Det er svært krevende å slå fast nøyaktig hvilke endringer i overføringene som påvirker inntektsfordelingen, dels fordi det er mange kompliserte overføringer å holde styr på, og dels fordi inntektskomponentene påvirker hverandre. For eksempel kan innstramninger i en overføring (arbeidsavklaringspenger) føre til økninger i «konkurrerende» overføringer (sosialhjelp og uføretrygd) og/eller yrkesinntekt (pga. sterkere insentiv til å arbeide). Trender i arbeidsmarkedet vil også påvirke behovet for overføringer. Vi fortsetter å «ta ut» sammensetningseffekter (se boks 7), men det er likevel noen sammensetningseffekter vi ikke tar ut. For eksempel vil overføringene til flyktninger kunne avhenge av nøyaktig hvor lenge de har vært bosatt (vi skiller bare mellom mer/mindre enn 10 år).²²

Det faller utenfor rammene til dette prosjektet å beskrive alle endringer i overføringssystemet i perioden vi ser på, men vi prøver likevel å trekke fram noen som kan være av betydning.

Ofte når man ser på overføringer er det hensiktsmessig å følge personer, men vi måler overføringene på husholdsnivå fordi dette er mest relevant for barnefattigdom, samt at vi ikke har ambisjoner om å beskrive overføringene veldig presist. Vedlegg K viser likevel noen trender på individnivå.

Figur 2.1 viser at andelen barn med vedvarende lavinntekt økte mye mellom 2011 og 2015, så moderat til 2019 før andelen sank mellom 2020 og 2022. Videre viser Figur 6.2 at andelen barn i hushold med ulik grad av moderat markedsinntekt er ganske stabil gjennom perioden. I resten av delkapittelet konsentrerer vi oss om barna i hushold der markedsinntekten samlet over en treårsperiode utgjør mindre enn 40 prosent av median inntekt etter skatt i samme periode (alt målt pr. forbruksenhet).²³ vi omtaler dette som *lav markedsinntekt*. Hushold med *lav markedsinntekt* må ha store overføringer for å ikke ha vedvarende lavinntekt (i.e. 60% av median inntekt etter skatt). Omkring 12 prosent av barna tilhører et hushold med lav markedsinntekt (blått og rosa område i figur 6.2). Denne andelen er svært stabil over tid, spesielt om vi ser bort fra første og siste år. I overkant av 70 prosent av barna med vedvarende lavinntekt har lav markedsinntekt.

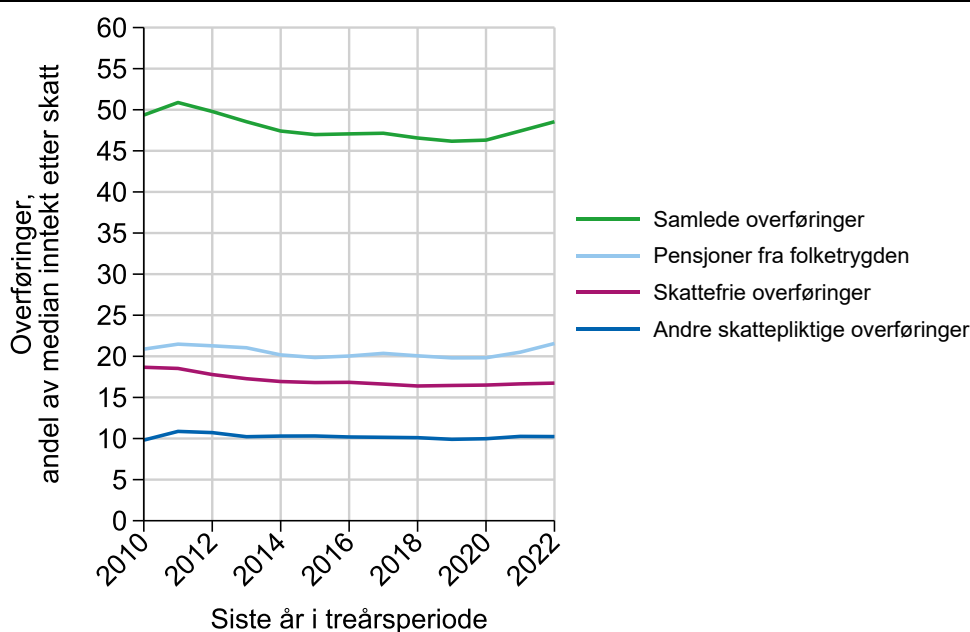
Figur 6.4 viser gjennomsnittlige overføringer til husholdene med lav markedsinntekt. De gjennomsnittlige overføringene går ned 3,9 prosentpoeng, fra 50,9 til 47,0, i perioden da andelen med lavinntekt gikk mest opp, 2011 til 2015. Overføringene synker videre til 46,2 prosent i 2019, før de øker til 48,5 prosent i 2022 (alt målt i treårsperioder, relativt til median inntekt etter skatt).

Bevegelsene kan virke moderate, men som vist i kapittel 2.2 ligger de fleste fattige hushold forholdsvis nære fattigdomsgrensa. Moderate endringer i overføringer kan da ha stor betydning for andelen som havner over eller under grensa. Nedenfor beskriver vi nærmere hvordan overføringene endrer seg.

²² Merk også at vi hele veien normerer ulike overføringer mot median inntekt etter skatt. Vi legger dermed vekt på relative forskjeller og ingen vekt på at eventuelle endringer i overføringer over tid også påvirker medianinntekten. F.eks. vil en endring i ordinær barnetrygd, som alle hushold med barn mottar, påvirke medianinntekten (selv om også hushold uten barn inngår i beregningen av medianinntekten).

²³ Grensen på 40 % er satt ad hoc og resultatene endres ikke fundamentalt om vi bruker en annen grense.

Figur 6.4 Gjennomsnittlige overføringer til hushold med lav markedsinntekt, hushold med barn, fast demografisk sammensetning, prosentandel av median inntekt etter skatt, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år i hushold der markedsinntekten over tre år utgjør mindre enn 40 prosent av median inntekt etter skatt de samme tre årene (alt pr. forbruksenhet). Husholdene er vektet slik at sammensetningen av demografiske kjennetegn tilsvarer sammensetningen i 2022 (se boks 7).

Skattefrie overføringer til barnehushold med lav markedsinntekt

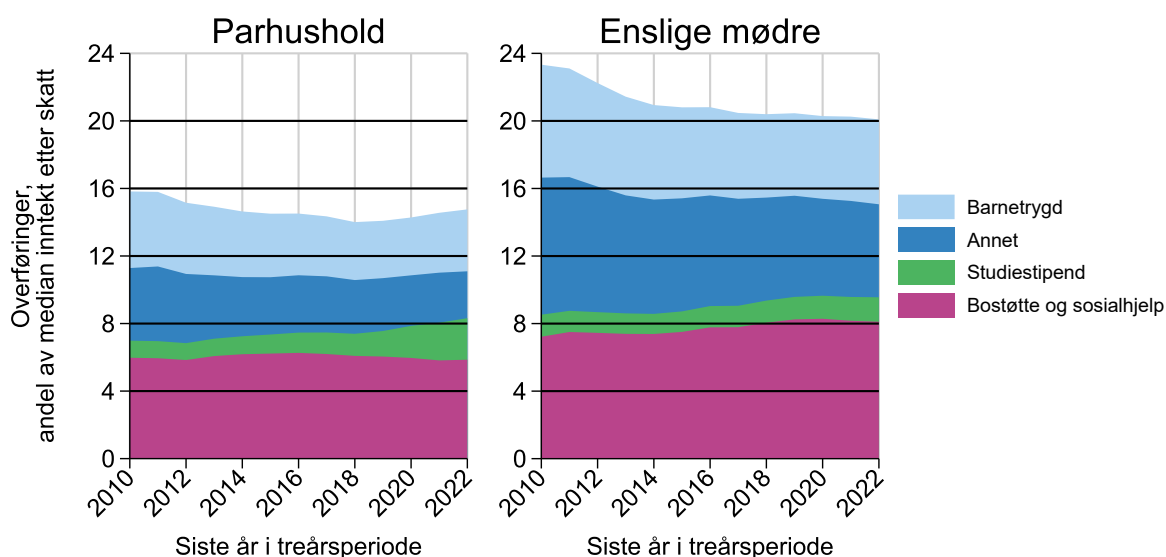
Figur 6.5 viser gjennomsnittlige skattefrie overføringer til hushold med barn som har markedsinntekt under 40 prosent av median inntekt etter skatt (*lav markedsinntekt*). Husholdene er delt i to grupper: par og enslige mødre (enslige fedre er utelatt fordi det er en liten gruppe).

Samlet går de skattefrie overføringen ned 1,7 prosentpoeng mellom 2011 og 2019 for parhushold med lav markedsinntekt, fra 15,8 til 14,1 prosent. Enslige mødre mottar vesentlig mer skattefrie overføringer, og disse synker med 2,8 prosentpoeng, fra 23,3 til 20,5 prosent, i samme periode, og spesielt i starten av perioden.

For par går barnetrygden ned 1,1 prosentpoeng mellom 2010 og 2019 (treårs gjennomsnitt). Barnetrygden ble ikke prisjustert mellom 1996 og 2018, så realverdien sank jevnt og trutt i denne perioden, mens den har økt fra 2019. Barnetrygden går ned 1,8 prosentpoeng for enslige mødre. Enslige forsørgere har rett til utvidet barnetrygd som i denne perioden tilsvarer ordinær barnetrygd for ett ekstra barn. I tillegg kan enslige forsørgere motta småbarnstillegg for barn under 3 år dersom forsørgeren mottar full overgangsstønad. I Boks 9 presenterer vi separate beregninger som viser at nedgangen i barnetrygd mellom 2010 og mars 2019 isolert sett kan forklare så mye som 0,7 prosentpoeng av økningen i (årlig) lavinntekt.

Bostøtte og sosialhjelp har ligget relativt stabilt over perioden for parhushold, men økt en del for enslige mødre, sannsynligvis fordi en del andre overføringer gikk ned. I figuren for parhushold antydes det også at studiestipend øker noe mot slutten av perioden. Vi finner at økningen stort sett er knyttet til flyktninger med kort botid, men har ikke oversikt over hva dette skyldes.

Figur 6.5 Gjennomsnittlige skattefrie overføringer til hushold med lav markedsinntekt, hushold med barn, fast demografisk sammensetning, prosentandel av median inntekt etter skatt, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år i hushold der markedsinntekten over tre år utgjør mindre enn 40 prosent av median inntekt etter skatt de samme tre årene (alt pr. forbruksenhet). Hushold med enslige fedre er utelatt. Husholdene er vektet slik at sammensetningen av demografiske kjennetegn tilsvarer sammensetningen i 2022 (se boks 7). Figuren viser gjennomsnittlige skattefrie overføringer over tre år delt på summen av median inntekt etter skatt over de samme tre årene (alt pr. forbruksenhet). Median inntekt etter skatt pr. forbruksenhet er da beregnet blant alle hushold (også de uten barn), vektet etter antallet husholdsmedlemmer.

Øvrige skattefrie overføringer («annet» i figuren) inkluderer engangsstønad ved fødsel, kontantstøtte og barnebidrag underlagt offentlig avtale. I dataene vi benytter i dette prosjektet har vi begrensede muligheter for å skille en del av disse overføringene fra hverandre, men samlet har de gått vesentlig ned i perioden vi ser på.²⁴ Reduksjonen i overføringene er spesielt stor blant enslige mødre, fra 8,1 til 5,5 poeng. En del kommer trolig av nedgang i barnebidrag underlagt offentlig avtale. Tall fra NAV (2024) viser at det var 99 000 bidragsmottakere i 2008 (31.12), og at antallet sank jevnt og trutt til 52 000 i 2022 (31.12). Antallet enslige foreldre har imidlertid ikke sunket vesentlig. Som diskutert i kapittel 3 er det grunn til å anta at antall fattige barn med enslig forelder overdrives vesentlig fordi man antar at barnet ikke har noen nytte av den andre forelderen, utover barnebidrag som administreres offentlig. Om andelen offentlige (observerte) barnebidrag går ned, mens andre (ikke-observerte) overføringer går opp, øker måleproblemene over tid. Det er derfor grunn til å anta at både nivået og økningen i andelen barn i fattige hushold med enslige foreldre overdrives.

Også reduksjoner i gjennomsnittlig kontantstøtte (se tabell L.1) kan gi et unyansert inntrykk av reduserte overføringer som igjen øker andelen med lavinntekt. Reduksjon i gjennomsnittlig kontantstøtte kommer ikke av redusert støttebeløp, men heller av at færre mottar kontantstøtte fordi stadig flere barn går i barnehage. Som også omtalt på slutten av kapittel 6.1 er det grunn til å anta at stadig forbedre moderasjonsordninger for barnehage og SFO har vært gunstig for barn i fattige hushold, uten at det reflekteres i våre beregninger.

²⁴ Aggregererte tall fra NAV viser for eksempel at antall mottakere av engangsstønad relativt til fødsler sank fra 20 til 15 prosent mellom 2009 og 2012, sannsynligvis delvis fordi arbeidsavklaringspenger gav opptjeningsrett til foreldrepenger, mens de tilsvarende tidligere ordningene ikke gjorde det (Grambo og Nicolaisen, 2015).

Boks 9: Betydning av endringer i barnetrygdsats pr. barn

Ved hjelp av mikrosimuleringsmodellen LOTTE-Skatt kan vi beregne i hvilken grad endring i barnetrygd satser pr. barn fra 2010 til 2022 har en direkte påvirkning på andel barn i lavinntekt. Merk at mikrosimuleringsmodellen er tilrettelagt kun for ettårige beregninger, som betyr at vi her kun ser på potensielle endringer i årlig lavinntekt (og ikke vedvarende lavinntekt over treårs perioder som i rapporten for øvrig). Enslige forsørgere mottar utvidet barnetrygd som gir støtte for ett barn ekstra; dette inngår i beregningene beskrevet under.

I 2010 var barnetrygdsatsen nominelt 970 kr pr. barn (11 640 kr pr. år), mens i 2022 var satsen 1054 kr pr. måned (12 648 kr pr. år) for barn over 6 år og 1 676 kr pr. måned (20 112 kr pr. år) for barn under 6 år. Når vi oppjusterer 2010-satsen ved å bruke vekst i median inntekt etter skatt (pr. forbruksenhet) i datagrunnlaget til modellen over perioden ville dette tilsvart et årlig beløp på 16 985 kr pr. barn (0-18 år) i 2022.

Ved å benytte mikrosimuleringsmodellen LOTTE-Skatt finner vi at å erstatte satsene i 2022 med den oppjusterte barnetrygd satsen fra 2010 reduserer andel barn i lavinntekt med 0,4 prosentpoeng, fra 11,9 prosent (2022-referanse) til 11,5 prosent.

Dersom vi isteden bruker data fra 2019 som referanse, og tar utgangspunkt i barnetrygdsatsen som gjaldt fra før 1 mars 2019 på 970 kr pr. måned (11 640 kr pr. år) for alle barn 0-18 år, og sammenlikner dette med 2010-satsene, blir endringen i andel barn i lavinntekt enda større. Barnetrygdsatsene i 2010 oppjustert til 2019 (med vekst i median inntekt etter skatt pr. forbruksenhet) tilsvarer et årlig beløp på 15 565 kr pr. barn (0-18 år). Vi finner at å erstatte 2019-satsen med dette oppjusterte beløpet fra 2010 ville ha redusert andel barn i lavinntekt med 0,7 prosentpoeng, fra 12,7 til 12,0.

Pensjoner fra folketrygden til barnehushold med lav markedsinntekt

I SSBs *Inntekt og formuesstatistikk for husholdninger* og denne rapporten inkluderer *Pensjoner fra folketrygden* blant annet arbeidsavklaringspenger (AAP), uføretrygd, alderspensjon og overgangsstønad. Begrepet «pensjon» er litt pussig å bruke om f.eks. AAP, men som vi skal se er det nyttig å se disse overføringene i sammenheng. De fleste på AAP går videre til enten uføretrygd eller arbeid (se vedlegg K). I det følgende har vi delt hushold med lav markedsinntekt og pensjoner fra folketrygden i tre grupper, avhengig av hvilken pensjon de mottar mest av: AAP, uføretrygd eller annet. Videre er husholdene delt mellom innvanderforeldre/norskfødt foreldre og par/enslig mor (enslige fedre er utelatt). Vi bruker markedsinntekten over tre år (f.eks. 2008-2010) for å avgjøre om husholdet har lav markedsinntekt (likt som ovenfor), mens vi benytter informasjon om pensjoner bare for det siste året (f.eks. 2010) for å kategorisere husholdene.

Figur 6.6 viser at nesten 80 prosent av enslige mødre med lav markedsinntekt og uten innvanderbakgrunn, mottok pensjoner fra folketrygden i 2011: 11 prosent hadde mest uføretrygd, 36 prosent hadde mest AAP og 31 prosent hadde mest andre «pensjoner». Fram til 2020 synker andelen med AAP og andre pensjoner vesentlig til hhv. 18 og 24 prosent, samtidig som andelen med mest uføretrygd øker til 29 prosent. Etter 2020 stiger også andelen med AAP, mens andelen med «andre pensjoner» synker videre til 15 prosent.

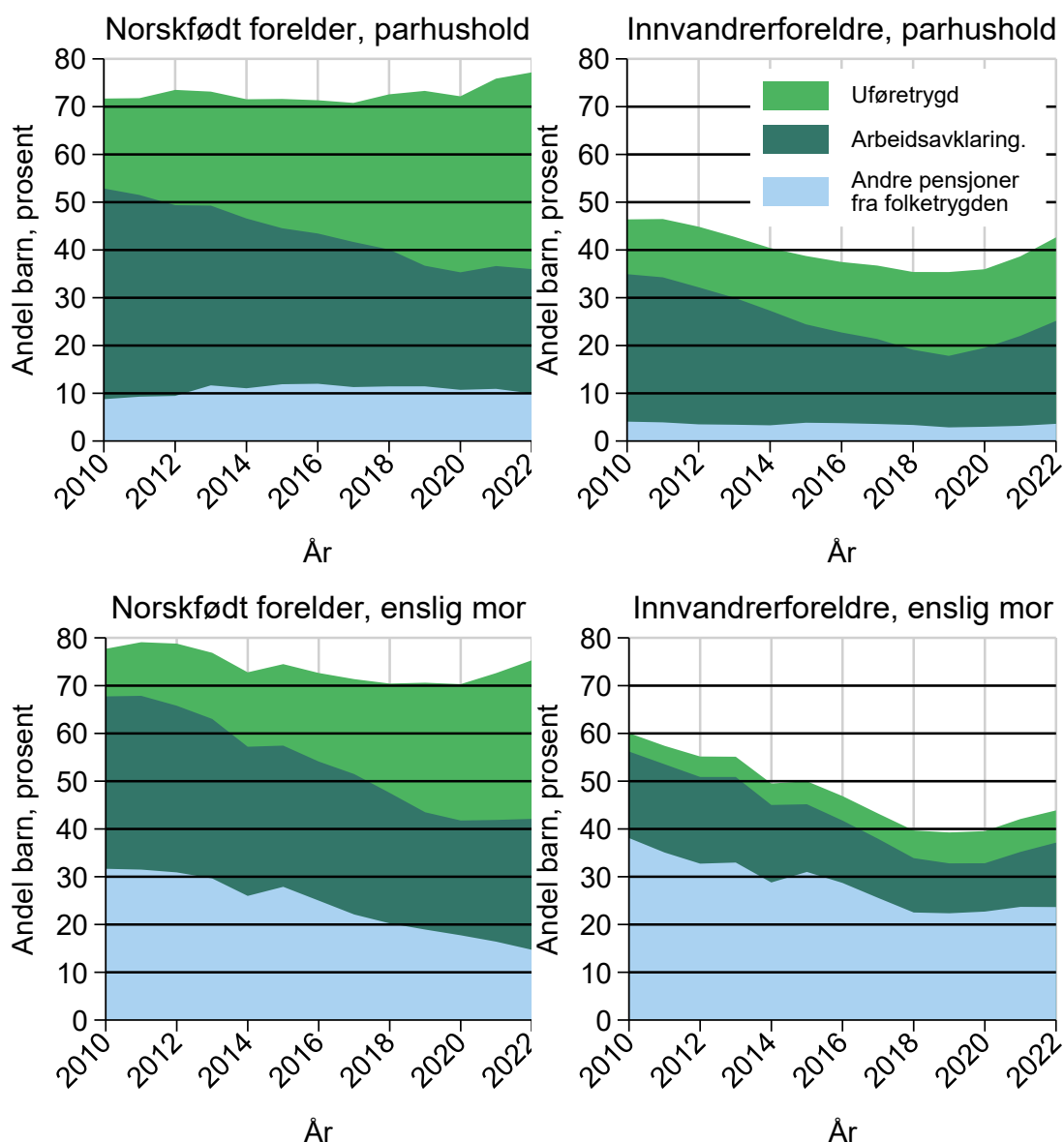
Den voldsomme nedgangen i «andre pensjoner» kommer sannsynligvis blant annet av en kraftig nedgang i andel enslige mødre med overgangsstønad (o.l.), som igjen kan komme av strengere krav til mottakerne av denne stønaden (Omholt, 2018).

Utviklingen blant enslige innvandrer-mødre ligner noe på utviklingen til de uten innvanderbakgrunn, men her er det færre i kategorien med AAP, og langt færre med uføretrygd, spesielt i slutten av perioden vi ser på. Den samlede andelen med pensjoner fra folketrygden går kraftig ned for denne gruppa, fra 60 prosent i 2010 til 39 prosent i 2019. Vi har benyttet metoden med å «ta ut» effekter av sammensetningsendringer (boks 7), så andelen flyktninger med botid over/under 10 år m.m. holdes fast. Trendene er ganske like dersom vi ser på mer heterogene grupper enslige innvandrer-mødre, f.eks. ved å ta ut flyktninger og de fra Afrika og vest-Asia.

Blant parhusholdene er det lite endringer i «andre pensjoner» – rundt 10% av parene uten innvandrerbakgrunn har andre pensjoner, rundt halvparten av disse igjen har alderspensjon. Det er imidlertid en stor endring i forholdet mellom AAP og uføretrygd: Andelen med AAP synker fra 44 til 25 prosent mellom 2010 og 2020, mens andelen uføretrygdde stiger fra 19 til 37 prosent. Samlet ligger andelen med pensjoner fra folketrygden rundt 72 prosent, men den stiger de to siste årene til 77 prosent.

Blant innvandrerpar med lav markedsinntekt er det også en tydelig dreining fra AAP til uføretrygd mellom 2010 og 2020: andelen med AAP går fra 31 til 16 prosent, mens andelen uføretrygdde går fra 11 til 16 prosent. Siden veksten i uføretrygd er mye svakere enn nedgangen i AAP går den samlede andelen med pensjoner ned fra 46 til 36 prosent.

Figur 6.6 Andel i overføringsgruppe blant hushold med lav markedsinntekt, hushold med barn, fast demografisk sammensetning, prosentandel av median inntekt etter skatt, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år i hushold der markedsinntekten over tre år utgjør mindre enn 40 prosent av median inntekt etter skatt de samme tre årene (alt pr. forbruksenhet). Hushold med enslige fedre er utelatt. Husholdene er vektet slik at sammensetningen av demografiske kjennetegn tilsvarer sammensetningen i 2022 (se boks 7). Figuren viser andelen som mottar «pensjoner fra folketrygden» det siste året i treårsperioden, og hvilken type ytelse de mottar mest av.

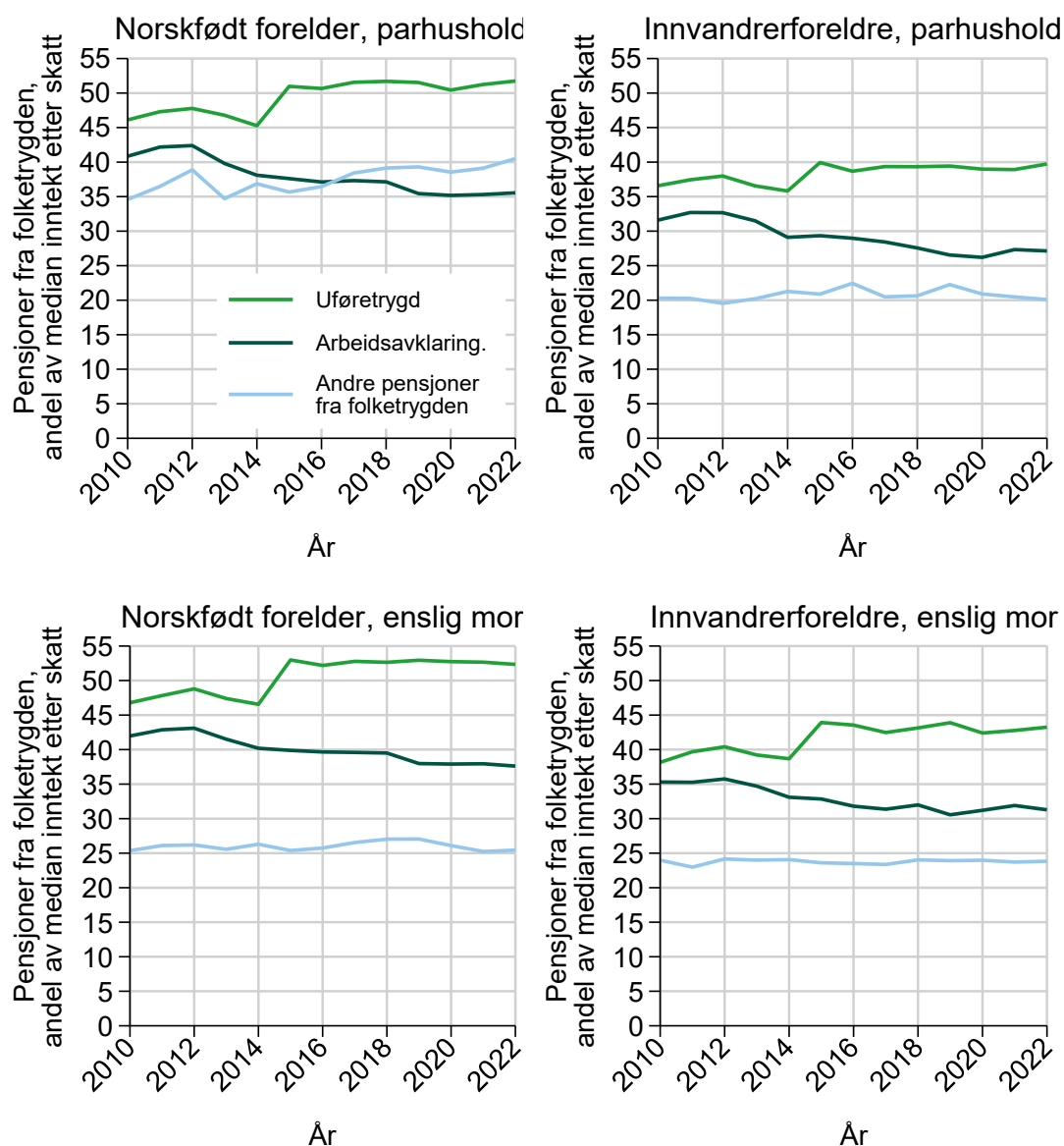
Figur 6.7 viser gjennomsnittlige overføringer til de ulike gruppene mottakere av pensjoner fra folketrygden. Uføretrygd ligger godt over de andre gruppene og er ganske stabil, bortsett fra et hopp i 2015. Hoppet skyldes en justering da uføretrygden gikk fra å skattes som pensjon til å skattes som lønn.

Overføringene til mottakere av «Andre pensjoner fra folketrygden» er helt stabil over tid for enslige mødre. Samlet virker det da sannsynlig at reduksjonen i andelen enslige mødre med slike overføringer, f.eks. overgangsstønad, er en driver for økningen i fattigdom blant barn med enslige mødre.

AAP-overføringer går ned gjennom perioden, og det er ikke knyttet til endringer i støttebeløpet i seg selv. Sannsynligvis er dette knyttet til overgangene fra AAP til uføretrygd i perioden, der de som går til uføretrygd kan tenkes å ha hatt høyere inntekt før AAP eller mindre avkortning mot arbeidsinntekt enn de som forblir på AAP. Vedlegg K beskriver (endringer i) regelverket for AAP og overganger fra AAP.

Samlet sett virker det som at redusert andel innvandrere med AAP kan være en betydelig driver for økningen i lavinntekt fram til 2020. Vi har imidlertid problemer med å forstå nøyaktig hvorfor andelen synker så mye. Vedlegg K prøver å nøste opp i dette, men uten å komme helt i mål. Som diskutert i vedlegget er det noen endringer i regelverket som gjør at det blir en del «ufrivillige» avganger fra AAP i 2014 og 2018. Etter korona-pandemien i 2020 kom det endringer som reduserte andelen «ufrivillige» avganger, som i noen grad kan ha bidratt til å redusere andelen fattige. Andelen med AAP og andre overføringer vil også påvirkes av sammensetningsendringer og trender i arbeidsmarkedet som vi ikke tar hensyn til.

Figur 6.7 Gjennomsnittlige pensjoner fra folketrygden til hushold med lav markedsinntekt, etter pensjonsgruppe, hushold med barn, fast demografisk sammensetning, prosentandel av median inntekt etter skatt, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år i hushold der markedsinntekten over tre år utgjør mindre enn 40 prosent av median inntekt etter skatt de samme tre årene (alt pr. forbruksenhet). Hushold med enslige fedre er utelatt. Hushold uten pensjoner fra folketrygden er også utelatt. Husholdene er vektet slik at sammensetningen av demografiske kjennetegn tilsvarer sammensetningen i 2022, for hver pensjonsgruppe (se boks 7). Figuren viser gjennomsnittlige pensjoner fra folketrygden det siste året i treårsperioden, relativt til median inntekt etter skatt (pr. forbruksenhet blant alle hushold) i ulike grupper etter hvilken ytelse de får mest av.

7. Utgifter og prisstigning

Lasse Eika

Mens de øvrige kapitlene i denne rapporten beskriver fattige barnehusholds demografiske kjennetegn og inntekter, omhandler dette kapitlet forhold knyttet til husholdenes utgifter. Spesielt bruker fattige hushold en høy andel av inntektene sin på bolig og matvarer. Vi viser hvordan boutgifter og lavinntektsandeler varierer mellom geografiske områder, og viser at lavinntektsandelen er forholdsvis høy i enkelte byer og bydeler. Dette mønsteret blir i utgangspunktet ikke forsterket om vi tar hensyn til ulikheter i boutgifter. Prisenivået på bolig later til å ha mer å si for boligene som barn i fattige hushold bor i: andelen fattige som bor trangt er vesentlig høyere i byen enn på landet.

Videre diskuterer vi hvordan fattige hushold påvirkes av inflasjon og økte renteutgifter. Fordi hushold med lav inntekt bruker en høy andel av inntektene sin på bolig og matvarer, er de særlig utsatt for økte leiepriser og matpriser. Konsumprisindeksen (KPI) viser imidlertid lite tegn til at disse prisene har økt mye mer enn andre priser om vi ser på trender over flere år. Fordi det heller ikke har vært realinntektsnedgang i bunnen av inntektsfordelingen antar vi at mange fattige hushold ikke har blitt hardt rammet av inflasjonen. Som med alle endringer rammes imidlertid forskjellige hushold ulikt: Hushold kan få store økninger i boutgiftene om de må tegne ny leiekontrakt eller det melder seg prekære vedlikeholdsbehov, hushold i store og dårlig isolerte boliger sør i Norge har fått betydelig økte strømkostnader, og hushold med mye gjeld har fått store rentekostnader. For hushold med mye gjeld vil imidlertid inflasjon isolert sett være gunstig fordi realverdien av gjelda synker (i.e. inflasjonsgevinst). For hushold med annuitetslån eller mye egenkapital kan høy rente derfor ha moderat betydning om inflasjonen og nominell lønnsvekst også er høy.

7.1. Bokostnader og geografisk fordeling av fattigdom

Fattige hushold bruker en høy andel av inntekten sin på boligutgifter, og disse varierer mellom boligeiere og leietakere, og mellom ulike geografiske områder. Høye priser for å kjøpe eller leie bolig påvirker hvilke boliger fattige bor i og muligheten for å eie, i tillegg til at de påvirker bokostnadene direkte.

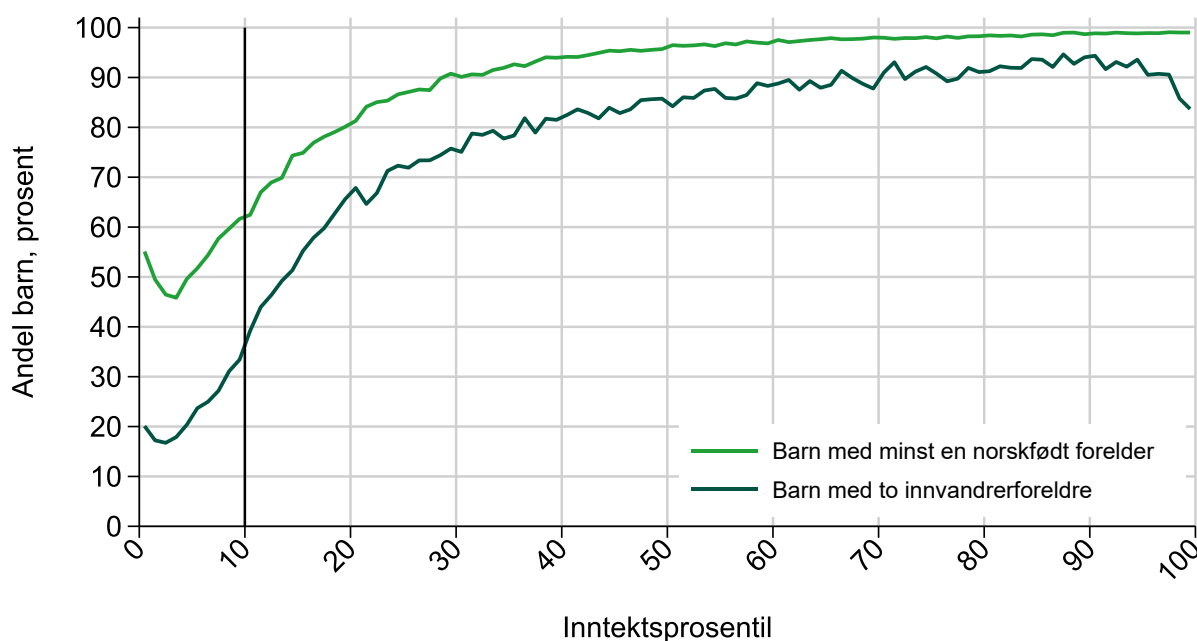
Figur 7.1 viser hvordan andelen boligeiere varierer med husholdsinntekten. Boligeiere er definert ut ifra eierstatus i SSBs registerbaserte boforholdsstatistikk eller om de står oppført med primærbolig eller gård i skattemeldingen.²⁵ Blant de 10 prosentene av barna med lavest husholdsinntekt er eierandelen 23 prosent blant barna med innvandrerforeldre og 53 prosent blant barna med minst en norskfødt forelder (35 prosent samlet for begge grupper). Andelen boligeiere stiger stort sett med inntektsprosentil, bortsett fra helt i bunnen (og toppen) av inntektsfordelingen. For husholdene i midten av inntektsfordelingen eier hhv. 96 og 85 prosent av ikke-innvandrer- og innvandrerhusholdene bolig.

For å gi en indikasjon på bostandard viser Figur 7.2 hvordan andelen barn som bor trangt varierer med husholdsinntekten. Vi følger definisjonen i SSBs statistikker, der hushold bor trangt om boligen både er mindre enn 25 kvm pr. person og det er mindre enn ett rom pr. person (eller ett rom for enslige). 63 prosent av barna med innvandrerforeldre i nederste inntektsdesil bor trangt. Andelen er også høy for høyere inntektsgrupper. 28 prosent av barna med norskfødt forelder i første

²⁵ SSBs registerbaserte boforholdsstatistikk imputerer eierskap for mange hushold (SSB Notat 2022/6), og vi stoler ikke på de imputerte verdiene. For å bedømme om hushold er eiere eller leietakere baserer vi oss bare på eierskapsopplysninger i boforholdsregisteret om de ikke er imputert, dvs. vi antar at husholdet eier bolig om de er registrert bosatt i en bolig som de er registrert å eie (SSB Notat 2022/6). Videre antar vi at hushold også eier bolig om de står oppført med primærbolig eller gård i skattemeldingen. Alle andre hushold regnes som leietakere. Sannsynligvis underdriver vi da eierskap for en begrenset andel hushold som bor i fritidsbolig eller næringseiendom som ikke er gård.

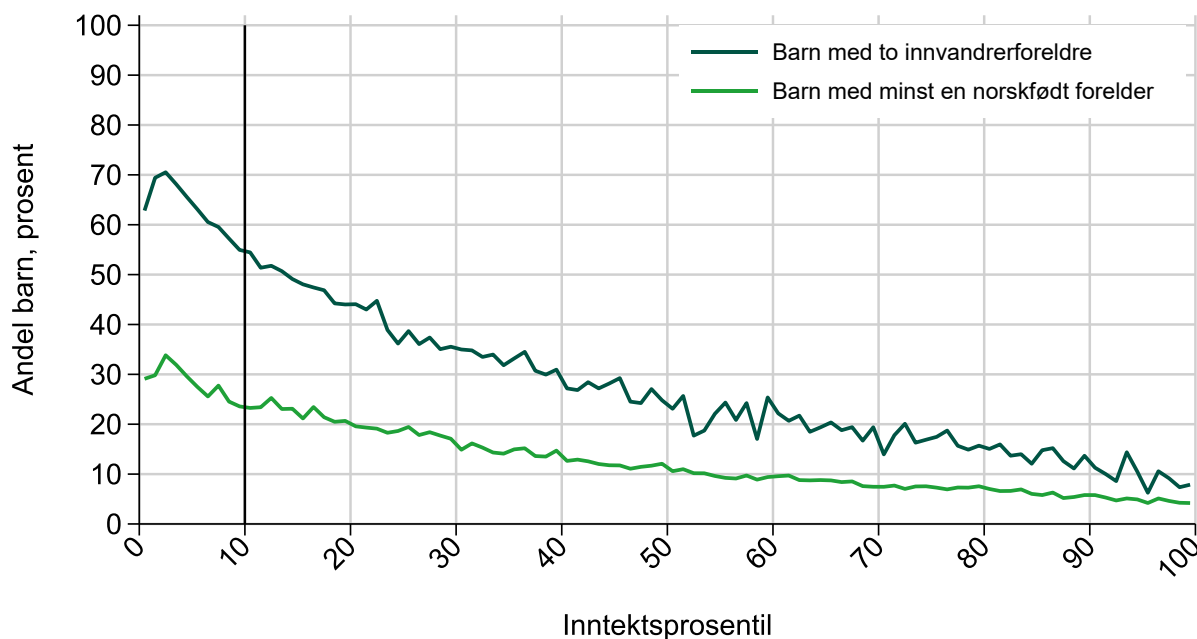
inntektsdesil bor trangt, og andelen synker med inntekt. Forholdvis mange i toppen av inntektsfordelingen regnes som trangbodd, og det kan kanskje argumenteres for at definisjon av trangbodd er i overkant raus.

Figur 7.1 Andel boligeiere i inntektsprosentil, hushold med barn, prosent, 2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020 - 2022. Barna er delt i 100 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten samlet for 2020 - 2022 (pr. forbruksenhet). Hver prosentilgruppe deles så videre i to: barn med minst en norskfødt forelder og barn med innvandrerforeldre (se kapittel 3). Figuren viser andelen boligeiere for hver inntektsprosentil- og innvandrergruppe, basert på mikrodataba fra SSBs registerbaserte boforholdsstatistikk.

Figur 7.2 Andel trangbodd i inntektsprosentil, hushold med barn, prosent, 2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020 - 2022. Barna er delt i 100 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten samlet for 2020 - 2022 (pr. forbruksenhet). Hver prosentilgruppe deles så videre i to: barn med minst en norskfødt forelder og barn med innvandrerforeldre (se kapittel 3). Figuren viser andelen trangbodd for hver inntektsprosentil- og innvandrergruppe, basert på mikrodataba fra SSBs registerbaserte boforholdsstatistikk. Hushold regnes som trangbodd om boligen både er mindre enn 25 kvm pr. person og det er mindre enn ett l rom pr. person.

Forskjellen i eierandel og trangboddhet mellom innvandrere og ikke-innvandrere kommer sannsynligvis delvis av at innvandrere sammenlignet med de uten innvandrerbakgrunn ofte bor mer urbant, har hatt kortere tid til å akkumulere egenkapital og arver mindre.

Bokostnader blant barnefamilier med lav inntekt

For å beskrive bokostnadene i ulike hushold baserer vi oss i hovedsak på Levekårsundersøkelsen EU-SILC, der respondentene rapporterer ulike bokostnader (se boks 10). Fordelen med utvalgsundersøkelser, til forskjell fra administrativ registerdata, er at man kan spørre om det man lurer på, for eksempel bokostnader. Utvalgsundersøkelser har imidlertid også noen begrensninger, for eksempel knyttet til omfanget av tilgjengelige opplysninger, størrelsen på utvalget og frafall. Vi benytter derfor registerdata med imputerte bokostnader når vi om litt viser tall for fattigdom.

I 2022 ble rundt 12 000 personer invitert til å delta i EU-SILC, og omtrent halvparten svarte på undersøkelsen. Blant disse bodde rundt 1 500 i hushold med barn under 17 år, til sammen 2 600 barn. Bare rundt 100 respondenter, med til sammen 170 barn, tilhørte imidlertid et barnehushold i den nederste inntektsdesilen – de 10 prosentene med lavest inntekt, målt med registerdata for hele befolkningen.

Dersom vi ønsker å dele inn utvalget ytterligere, for eksempel etter region eller innvandrerbakgrunn, blir antallet observasjoner svært lavt, noe som gjør det vanskelig å oppnå pålitelige resultater. For å sikre et størst mulig utvalg har vi derfor slått sammen undersøkelsene fra 2015 til 2022 og justert inntekter og kostnader med Konsumprisindeksen (KPI). Realinntektsøkningen i denne perioden var imidlertid beskjeden, som vist i figur B.3 i vedlegg B.

Det er også viktig å påpeke at det neppe er tilfeldig hvem som velger å ikke svare på undersøkelsen. Dette er særlig problematisk når vi studerer hushold med lav inntekt. Vi bruker frafallsvekter for å korrigere for dette, men de kan ikke fange opp alle skjevheter.

Når vi bruker inntektsdata fra EU-SILC, følger vi i stor grad samme metode som i resten av rapporten. Det sentrale inntektsmålet er inntekt etter skatt per forbruksenhet, som beskrevet i boks 1 og 3 i kapittel 2. Desilgrensene hentes fra registerdata, men er basert på alle hushold, ikke bare de med barn. En begrensning ved EU-SILC-filene er at de kun inneholder inntektsopplysninger for ett enkelt år, hentet fra registerdata året før undersøkelsen. Dette gjør det umulig å måle inntekten over tid eller beregne *vedvarende* lavinntekt.

Boks 10: Bokostnad i Levekårsundersøkelsen EU-SILC

For eiere omfatter bokostnader renter på boliglån, vedlikeholdsutgifter, fellesutgifter, boligforsikring, kommunale avgifter, eiendomsskatt, strøm og fyring. For leiere omfatter bokostnader husleie, vedlikeholdsutgifter og strøm og fyring. Begrepet skiller seg fra tilsvarende begrep i SSBs statistikk over boforhold ved å inkludere vedlikeholdsutgifter.

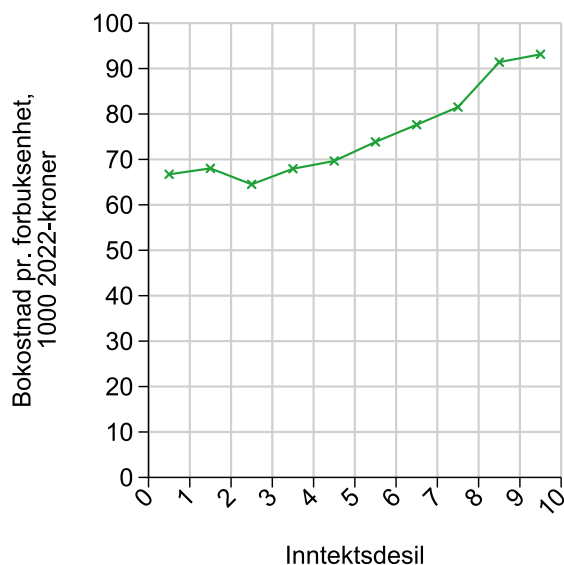
Beløpene er selvrapportert i EU-SILC eller estimert for hushold som ikke har rapportert den enkelte komponent. For vedlikeholdsutgifter har vi estimert utgiftene for alle hushold basert på rapporterte vedlikeholdsutgifter i EU-SILC, og boligens areal, antall rom, bygningstype og eierskapstype, samt husholdets inntektsdesil og antallet husholdmedlemmer. Dette er gjort fordi vi antar at utgiftene varierer mye fra år til år for hvert enkelt hushold. Variabelen for vedlikeholdsutgifter skal dekke utgifter til «materialer, frakt og arbeidskostnader de siste 12 månedene» for hushold som «i løpet av de siste 12 månedene [har] hatt utgifter til vedlikehold, reparasjoner eller oppussing av boligen» - «ta ikke med utgifter til nybygging eller tilbygging» (Dalen og Pettersen, 2021). Variabelen var i 2020 toppkodet på 300 000.

Figur 7.3 viser at bokostnadene til hushold med barn øker moderat med inntekt fra tredje desilgruppe. Bokostnadene er litt høyere i første og andre desil enn tredje, og det kommer av at relativt mange av disse er leietakere. Videre viser figur 7.4 at *andelen* av husholdenes inntekt som dekker bokostnader synker vesentlig med inntekt: Når bokostnadene er forholdsvis like mellom

inntektsgrupper blir bokostnadene relativt til inntekten veldig høy for de med lav inntekt. Barnehusholdene i 1. inntektsdesil bruker typisk 1/3 av inntekten sin på å bo, mens husholdene i midten av inntektsfordelingen bare bruker 1/6. Figur 7.5 viser at utgiftene er særlig høye for hushold som leier bolig, men også lavinntekts-hushold som eier egen bolig må bruke en stor del av inntekten sin på bolig.

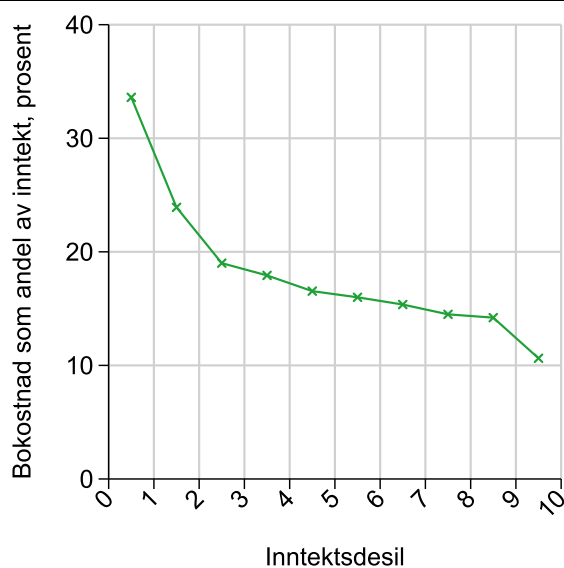
Figurene 7.2-7.5 viser bokostnader når vi har slått sammen grunnlagsdata for ulike årganger. Figur 7.6 viser at trendene for boutgift etter inntektsdesil er rimelig like når vi ser på de ulike årgangene av EU-SILC separat, men det er tegn til at boutgiftene øker over tid rundt 2. inntektsdesil.

Figur 7.3 Median årlig bokostnad (pr. forbruksenhet) etter inntektsdesil, hushold med barn, 2015-2022

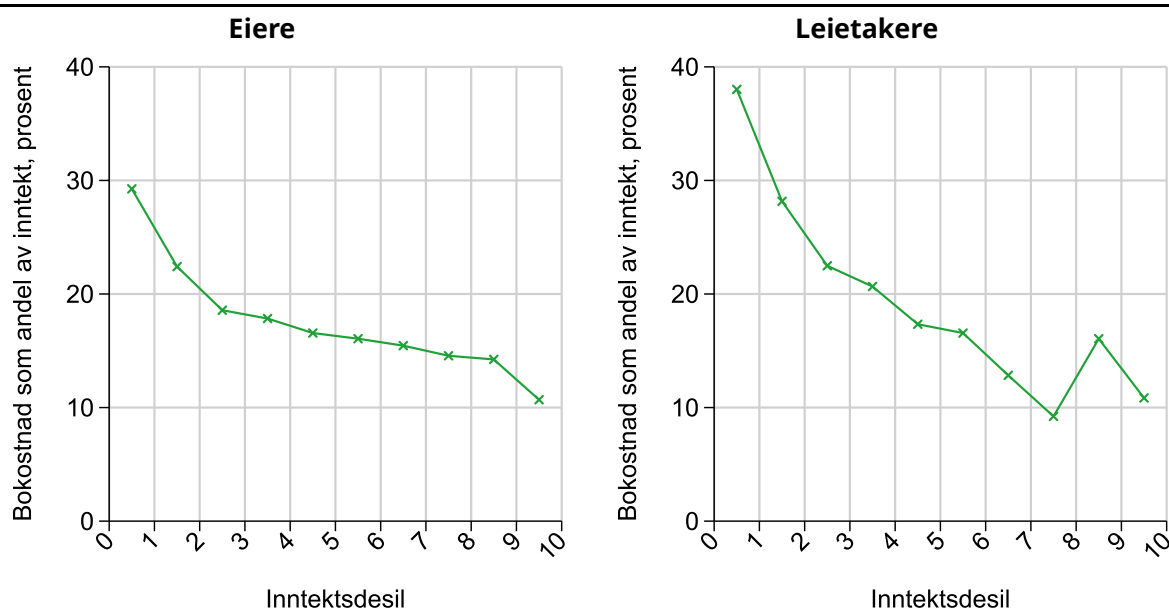
Kilde: Egne beregninger basert på EU-SILC 2015-2022. Median i hver desilgruppe for årgangene samlet. Desilgrenser beregnet separat for hvert år blant (alle) bosatte privat-hushold. Hushold er vektet med frafallsvekter og antallet barn.

Figur 7.4 Bokostnad som andel av inntekt etter skatt, median i inntektsdesil, hushold med barn, prosent, 2015-2022

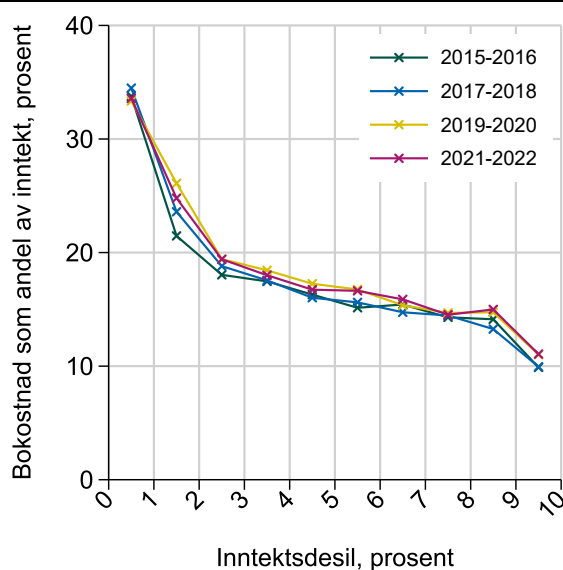
Kilde: Egne beregninger basert på EU-SILC 2015-2022. Median i hver desilgruppe for årgangene samlet. Desilgrenser beregnet separat for hvert år blant (alle) bosatte privat-hushold. Hushold er vektet med frafallsvekter og antallet barn.

Figur 7.5 Bokostnad som andel av inntekt etter skatt, eiere vs leietakere, median i inntektsdesil, hushold med barn, prosent, 2015-2022

Kilde: Egne beregninger basert på EU-SILC 2015-2022. Median andel i hver desilgruppe for årgangene samlet. Desilgrenser beregnet separat for hvert år blant (alle) bosatte privat-hushold. Hushold er vektet med frafallsvekter og antallet barn.

Figur 7.6 Bokostnad som andel av inntekt etter skatt, etter år, median i inntektsdesil, hushold med barn, prosent, 2015-2022

Kilde: Egne beregninger basert på EU-SILC 2015-2022. Median andel i hver desilgruppe. Desilgrenser beregnet separat for hvert år blant (alle) bosatte privat-hushold. Hushold er vektet med frafallsvekter og antallet medlemmer (panelet til venstre) eller antallet barn (panelet til høyre).

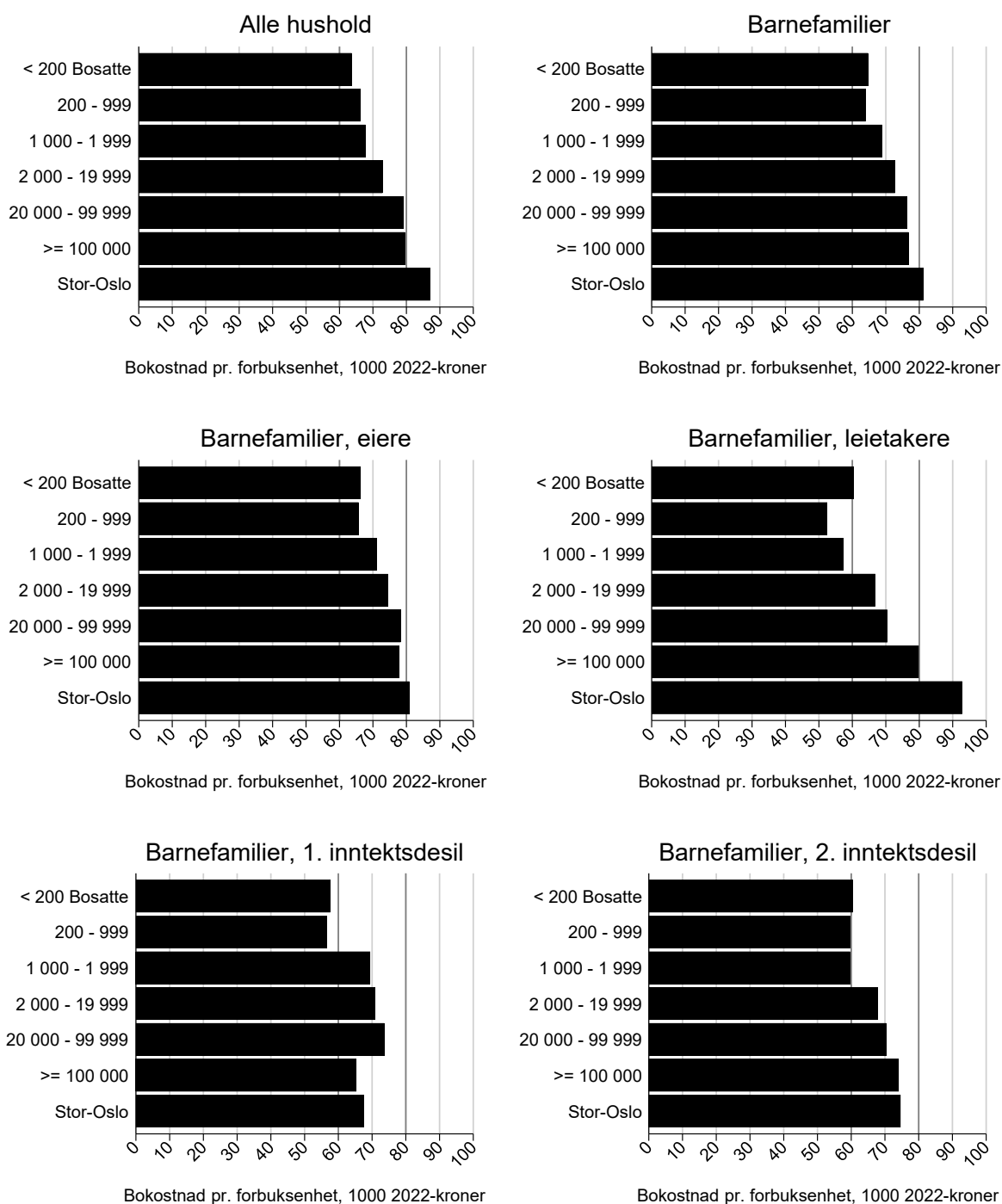
Geografiske forskjeller i bokostnader

De fleste fattige hushold bruker en stor del av inntekten sin på bolig, og disse kostnadene varierer mellom ulike deler av landet. Figur 7.7 viser boutgifter for ulike typer byer og tettsteder, for ulike typer hushold.²⁶ Det øverste høyre panelet viser at barnefamilier på steder med færre enn 2000

²⁶ Grunnlagsdataen (EU-SILC) legger begrensninger på hvilke områder som kan studeres, både pga. utvalgsstørrelse og tilgjengelige variabler.

innbyggere typisk har boutgifter på 65 000 2022-kroner pr. forbruksenhet (se boks 3 i kapitel 2 om forbruksenheter). Tilsvarende har barnehushold i Osloregionen typisk kr 81 000 i boutgifter. Panelet i midten og til høyre viser at utgiftene er særlig store for barnehushold som leier bolig i Oslo-regionen, median bokostnad for disse er 93 000 pr. forbruksenhet.

Figur 7.7 Geografiske forskjeller i faktiske bokostnader, median årlig bokostnad pr. forbruksenhet, 2015-2019

Kilde: Egne beregninger basert på EU-SILC 2015-2019. Stor-Oslo er Oslo og Akershus. 2020-2022 er ikke med fordi vi da ikke kan skille Akershus fra andre fylker i Viken. Den horisontale aksens indikere størrelse på tettsted etter antallet innbyggere. Den vertikale aksens angir gjennomsnittlig bokostnad pr. forbruksenhet (når årgangene er KPI-justert og slått sammen). Hushold er vektet med frafallsvekter og antallet medlemmer (første panel) eller antallet barn (øvrige paneler).

De nederste panelene i figur 7.7 viser bokostnadene blant barnehusholdene i de to nederste inntektsdesilen. I den første desilen er det ikke en systematisk trend at boutgiftene øker med områdets størrelse. I den andre desilen øker boutgiftene med områdets størrelse, fra 60 000 på de minste stedene til 75 000 i Osloregionen.

Samlet er det godt belegg for å hevde at bokostnadene er høyere i urbane enn rurale strøk. Også kilder som ser eksplisitt på leiepriser, som Leiemarkedsundersøkelsen, finner betydelige forskjeller (se figur N.1 i vedlegg N).

Bokostnader og geografisk fordeling av barnefattigdom

Både bokostnaden og lavinntektsandelen er høy i en del urbane områder, sammenlignet med mer rurale steder. Vi undersøker derfor den geografiske fordelingen av lavinntekt, og vurderer betydningen av geografiske forskjeller i bokostnadene. Beregningen baserer seg på registerdata, for å kunne dele hushold i presise geografiske områder, samt være konsistent med mesteparten av de øvrige kapitlene i rapporten.

Tabell 7.1 viser andelen barn i fattige hushold for ulike bydeler, byer og tettstedstyper i Norge. Andelen er over 20 prosent i Oslo øst, Gamle Oslo og Søndre Nordstrand, samt Årstad i Bergen. Også Fredrikstad, Sarpsborg, Halden og Moss har høye lavinntektsandeler. Lavinntektsandelen er lavest, rundt 6-7 prosent, i enkelte bydeler i Bergen og Oslo, samt Trondheim, Tromsø og steder som er så små at de ikke regnes som tettsteder (færre enn 200 bosatte). Tabell N.1 i vedlegg N viser tilsvarende tabell fordelt etter fylker. Lavinntektsandelen er 7-8 prosent i Møre og Romsdal og nordover, 8-9 prosent i Vestland og Rogaland, og 10-15 prosent på Øst- og Sørlandet.

For å vurdere betydningen av geografiske forskjeller i bokostnader beregner vi andeler med vedvarende lavinntekt når vi trekker estimerte boutgifter og rentekostnader fra husholdenes inntekt etter skatt. Boutgiftene estimeres som i Langørgen og Eika (2024a), og omfatter forsikring, vedlikehold, eiendomsskatt og kommunale gebyrer for boligeiere, og betalt husleie for leietakere (fratrasket kommunal bostøtte). Boutgiftene beregnes med statistikk over de ulike utgiftskomponentene og individdata fra boforholdsregisteret med informasjon om eierstatus, boligstørrelse, geografisk beliggenhet m.m. Spesielt estimeres husleien med beregninger fra Leiemarkedsundersøkelsen ([SSB tabell 09897](#)), som skiller mellom antallet rom, størrelse, og 16 geografiske områder/tettstedstype (se figur N.1).

Den tredje kolonnen i tabell 7.1 viser andelen fattige når vi justerer for rente- og boutgifter. Vi pålegger da at det *samlede antallet* fattige barn i populasjonen tilsvarer antallet med vedvarende lavinntekt, men det er husholdsinntekten fratrasket rente- og boutgifter som bestemmer *hvem* som er fattige.²⁷ Den geografiske fordelingen av fattige barn endres lite når vi gjør denne justeringen. Den tydeligste trenden er at andelen går litt ned i områder som i utgangspunktet har høy andel lavinntekt og opp i områder som i utgangspunktet har lav andel lavinntekt. Dette gjør at spredningen mellom geografiske områder blir noe mindre når vi justerer for rente- og boutgifter.

Det er overraskende at andelen som regnes som fattige ikke øker nevneverdig i de store byene når vi tar hensyn til boutgiftene, fordi leieprisene i disse områdene er forholdsvis høye. Dette har tre forklaringer:

i) For det første bor lavinntektshusholdene i urbane områder trangere enn lavinntektshusholdene i mer rurale områder. Tabell N.2 viser at andelen lavinntektshushold som bor trangt er over 70

²⁷ Som diskutert i kapittel 2 er ikke nivå-tall for vedvarende lavinntekt spesielt informative i seg selv, fordi lavinntektsgrensen ikke angir noe presist skille mellom fattig/ikke fattig. Tallene er informative om de sammenlignes med noe, f.eks. ulike årganger (i.e. tidstrend) eller ulike grupper (som vi gjør i dette kapitlet og store deler av denne rapporten).

prosent i bydelene med høyest lavinntektsandel, rundt 50 prosent i øvrige urbane områder og under 40 prosent på steder med færre en 2 000 bosatte.

ii) Bostøtte finansiert av kommunene er ikke inkludert i SSBs mål for inntekt etter skatt, som benyttes for å beregne vedvarende lavinntekt. Vi trekker imidlertid bostøtten finansiert av Oslo og Bergen fra boutgiftene når vi beregner *inntekt etter rente- og boutgifter*. Vedlegg M viser at kommunal bostøtte trekker andelen fattige leietakere ned med rundt 6 prosentpoeng i Oslo og 5 prosentpoeng i Bergen.

iii) I de rurale områdene er det en del boligeiere med lav inntekt, men med store eneboliger. Disse får beregnet høye vedlikeholdskostnader og da gjerne høye bokostnader.²⁸ Videre har en del boligeiere med lav inntekt også lave rentekostnader, og disse får beregnet lave bokostnader, spesielt om de også bor i en liten bolig. Fattige boligeiere kan tenkes å ha fått hjelp av storfamilien, eller noen kan ha lån hos familie, venner eller utlandet som ikke rapporteres i skattemeldingen. Renteutgifter som ikke rapporteres i skattemeldingen utelates fra beregningen vår.

Estimerte bokostnader bygger på antakelser, utvalgsundersøkelser og statistikk, samt registerdata om boliger. Som diskutert i Langørgen og Eika (2024a) er det rom for å forbedre disse beregningene.²⁹ Samlet virker det allikevel klart at barnefattigdom ikke er et rent storbyfenomen, heller ikke når vi tar høyde for geografiske forskjeller i bokostnader. Videre påvirker ikke prisnivået bare bokostnadene, men også boligene som barn i fattige hushold bor i: Andelen fattige som bor trangt er vesentlig høyere i byen enn på landet. Denne dimensjonen diskuteres noe mer i vedlegg M.

Tabell 7.1 Vedvarende lavinntekt og boligproblemer fordelt på region, barn, prosent, 2020-2022

Område	Populasjonsandel	Andel med vedvarende lavinntekt	... justert for rente- og bokostnader	Andel leietakere	Andel som bor trangt
Oslo: Øst, Gamle Oslo og Søndre Nordstrand	4,5	23,7	21,5	26,1	46,8
Oslo: Sentralt	2,0	16,5	17,1	32,5	43,1
Oslo: Vest, Østensjø og Nordstrand	4,9	5,9	6,6	10,5	17,5
Bergen: Årstad	0,6	22,5	20,7	30,7	40,0
Bergen: Arna, Bergenhus og Laksevåg	1,4	11,5	11,1	17,4	29,5
Bergen: Resten	3,0	6,7	6,6	9,7	17,0
Fredrikstad, Sarpsborg, Halden og Moss	4,1	16,1	15,7	20,6	20,4
Kristiansand	2,2	12,0	11,7	14,6	14,4
Stavanger	2,8	9,2	9,6	14,9	17,1
Akershus	14,1	8,0	9,3	13,5	15,5
Trondheim	3,6	7,1	8,0	12,5	19,1
Tromsø	1,4	6,5	7,8	14,0	21,3
Tettsteder med 20 000 bosatte eller flere	15,3	11,0	10,9	14,8	15,8
Tettsteder med 2 000 - 19 999 bosatte	17,3	10,6	10,0	14,6	14,2
Tettsteder med 200 - 1 999 bosatte	8,4	9,0	8,1	12,3	12,8
Ikke tettsted, dvs. <= 199 bosatte	14,3	7,3	7,6	11,1	12,8
Samlet	100,0	10,2	10,2	14,6	17,5

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020-2022.

²⁸ Blant annet er vedlikeholdskostnader antatt å øke lineært med boligstørrelse - en dobbelt så stor bolig får dobbelt så høye vedlikeholdskostnader - se Langørgen og Eika (2024a),

²⁹ En svakhet i den registerbaserte boforholdsstatistikken, som vi baserer oss på, er knyttet til tilfeller der flere hushold er registrert bosatt i samme bolig. Dette vil for eksempel være tilfellet om en hybel ikke regnes som en egen boenhet, personer bor i kollektiv eller personer som i virkeligheten er samboere ikke regnes som samboere i vår grunnlagsdata (se boks 2 i kapittel 2 om hushold). Hver bolig knyttes kun til ett hushold. Om to hushold er registrert bosatt i samme bolig plasseres ett av husholdene i en lignende bolig som er "ledig" (dvs. en bolig som ingen andre bor i). Da blir hushold som i virkeligheten bor i en liten hybel (som ikke er egen boenhet) i et stort hus, regnet som bosatt (alene) i et annet stort hus i sammen område. Vi har ingen formening om hvor mange barnehushold som plasseres i en bolig som er vesentlig ulik den de faktisk bor i og kan ikke utelukke at dette fører til målefeil av betydning.

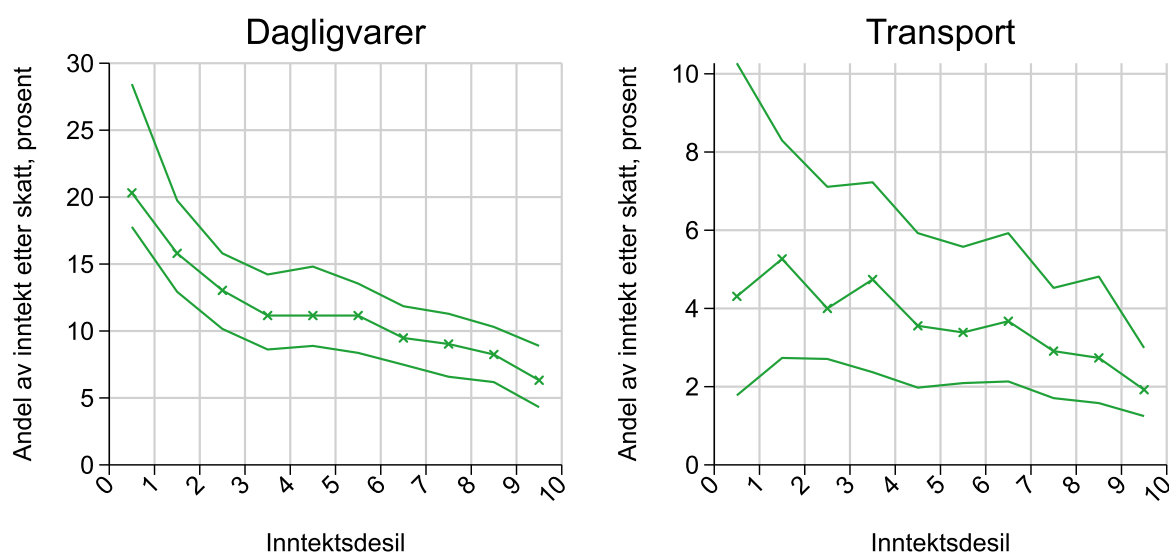
7.2. Utgifter til dagligvarer og transport

Hushold med lave inntekter bruker en forholdsvis høy andel av inntekten sin på bolig. Figur 7.8 viser at lavinntektshushold også bruker en stor andel av inntekten på dagligvarer. Et typisk hushold i første inntektsdesil rapporterte å bruke rundt 20 prosent av inntekten på dagligvarer i EU-SILC (2020).³⁰ Andelen synker til rundt 11 prosent for husholdene i midten av inntektsfordelingen.

Lavinntektshushold rapporterer vanligvis å bruke langt mindre på transport, typisk rundt 5 prosent i bunnen av inntektsfordelingen.³¹ Her er det imidlertid store forskjeller mellom husholdene og 1/4 av husholdene i bunnen bruker over 10 prosent av inntekten på transport.

Vi har vist at bokostnadene typisk er høyere i urbane enn rurale områder. Det kan imidlertid tenkes at transportkostnadene er høyere på mer landlige steder, enn i byen. Derfor har vi laget Figur 7.9 som viser hvordan transportkostnadene varierer mellom områder for ulike typer hushold. Når vi ser på *alle* hushold (også de uten barn) er det en tydelig trend at transportkostnadene er høyere på små steder enn store steder. Også blant barnefamilier rapporterer de som er bosatt på mindre steder (< 2 000 bosatte) høyere transportkostnader enn andre hushold. Når vi ser på husholdene i bunnen av inntektsfordelingen, blir utvalget veldig lite (EU-SILC spurte bare om transportkostnader i 2020). Vi kan derfor ikke slå fast nøyaktig hvor mye urbane lavinntektshushold sparer i transportkostnader, sammenlignet med de mer rurale. Det er også betydelige forskjeller mellom husholdene på lignende steder.

Figur 7.8 Utgifter til dagligvarer og transport som andel av inntekt etter skatt, p25, p50 og p75 i desilgrupper, hushold med barn, prosent, 2020

Kilde: Egne beregninger basert på EU-SILC 2020. Hushold er vektet etter frafallsvekter og antallet medlemmer (panelene til venstre) eller antallet barn (panelene til høyre).

³⁰ Beregningen er basert på svarene på spørsmålet "Omtrent hvor mye brukte du/dere på dagligvarer den siste måneden?".

³¹ Beregningen er basert på svarene på følgende spørsmål:

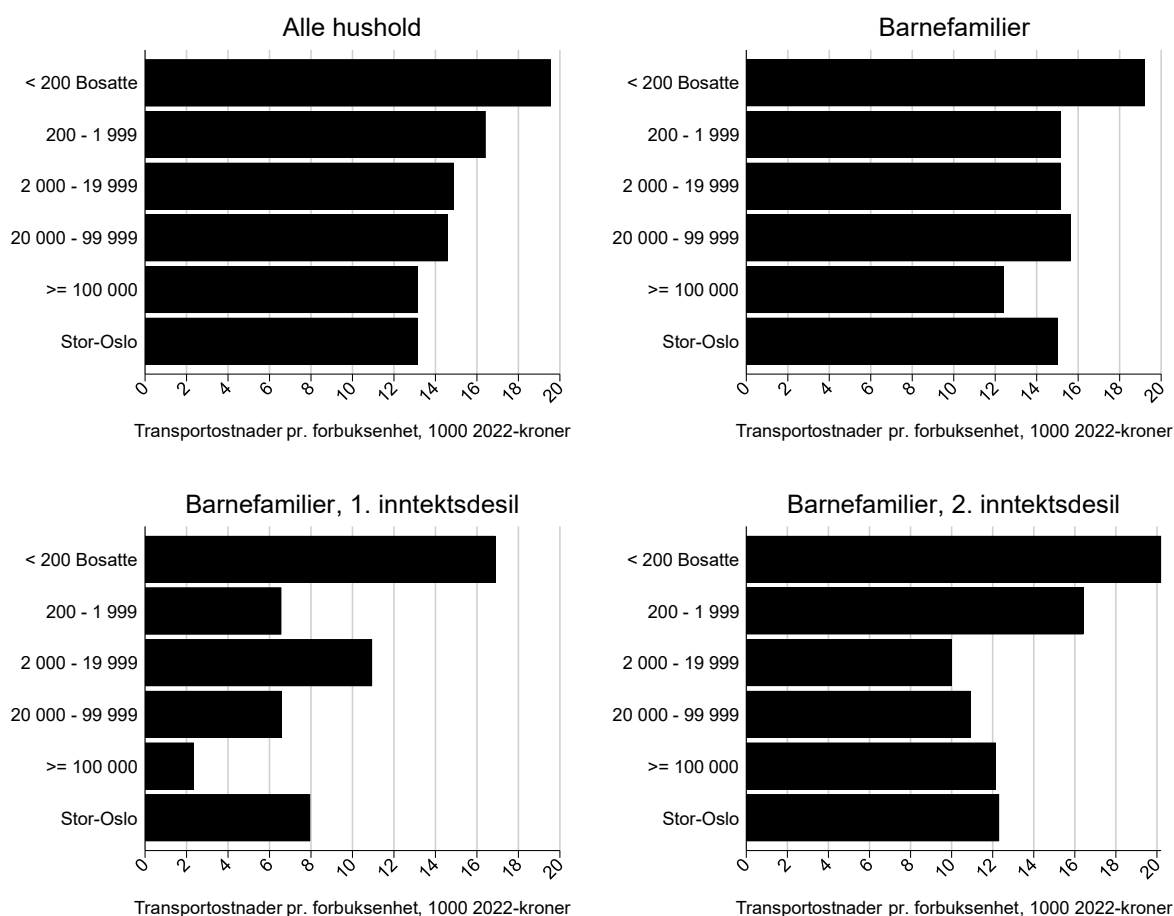
Neste spørsmål er om utgifter til offentlig transport, og inkluderer taxi, buss, trikk, t-bane, tog, båt og fly.

- Har du/dere reist med offentlig transport den siste måneden?

- Hvor mye brukte du/dere på dette sist måned?

- Har du/dere bil, sykkel, sparkesykkel eller lignende?

- Omtrent hvor mye brukte du/dere på drivstoff, lading, forsikring, reparasjoner eller andre løpende utgifter knyttet til bil, sykkel eller lignende den siste måneden? (inkluderer ikke utgifter til kjøp av ny bil, sykkel eller andre transportmidler).

Figur 7.9 Geografiske forskjeller i transportkostnader, median årlig kostnad pr. forbruksenhet, 2020

Kilde: Egne beregninger basert på EU-SILC 2020. Stor-Oslo omfatter Oslo og Viken. Den horisontale aksene indikere størrelse på tettsted etter antallet innbyggere. Den vertikale aksene angir medianmål. Hushold er vektet med frafallsvekter og antallet medlemmer (første panel) eller antallet barn (øvrige paneler).

7.3. Inflasjon

Økningen i inflasjonen etter 2021 har aktualisert spørsmålet om hvordan levekårene til de fattige og omfanget av fattigdom blir påvirket av inflasjon. For det første vil inflasjonen kunne være særlig utfordrende for fattige om inntektene stiger mindre enn inflasjonen, dvs. realinntektsnedgang. Figur B.1 i vedlegg B viser at median husholdsinntekt i faste kroner sank med omtrent 2 000 kroner mellom 2021 og 2022, men den er likevel høyere i 2022 enn i 2020 eller noe år før det. Offisiell statistikk viser også at realinntekten steg i 2023 (se [SSB tabell 05129](#)). Det virker derfor ikke å ha vært en dramatisk realinntektsnedgang for husholdene i midten av inntektsfordelingen. Om det kun var hushold i bunnen av inntektsfordelingen som hadde realinntektsnedgang ville vi sett økte andeler med lavinntekt, men vi ser det motsatte. Videre viser figur 2.2 i kapittel 2 at andelen barn i hushold med inntekt godt under lavinntektsgrensa sank vesentlig i 2022, så lite tyder på at store grupper barn med lav inntekt har hatt en markant realinntektsnedgang.³²

For det andre kan inflasjon være særlig utfordrende for fattige - om de lever fra hånd til munn - fordi inntekten gjerne bruker tid på å justere seg. Perioden før inntekten justeres kan være vanskelig for hushold med lav likviditet. Mye forskningslitteratur argumentere for at barn kan påvirkes negativt av lavinntekt fordi foreldrene blir stressa når inntekten ikke strekker til (familiestressmodellen, se Bø,

³² Statistikk for årlig lavinntekt viser typisk en økning i lavinntekt i 2022, men denne kommer av ukrainske flyktninger.

2015). Det kan derfor tenkes at fattige barn rammes negativt av inflasjon, selv om foreldrenes inntekt etter hvert tar igjen inflasjonen. SIFOs dyrtidsrapporter finner en ganske stor økning i ulike indikatorer for (selvrapportert) økonomisk stress (se f.eks. Gyüre og Lynum, 2024). Det faller imidlertid utenfor rammene for denne rapporten å vurdere slike utslag.

For det tredje kan inflasjon ramme ulike typer hushold forskjellig om prisene på ulike typer goder utvikler seg ulikt. Hushold som har relativt høye utgifter knyttet til et konsumgode som øker mer i pris enn andre goder, vil kunne få dårligere råd, selv om inntekten stiger med konsumprisindeksen (KPI). Slike utslag omtales gjerne som Inflasjonsulikhet.

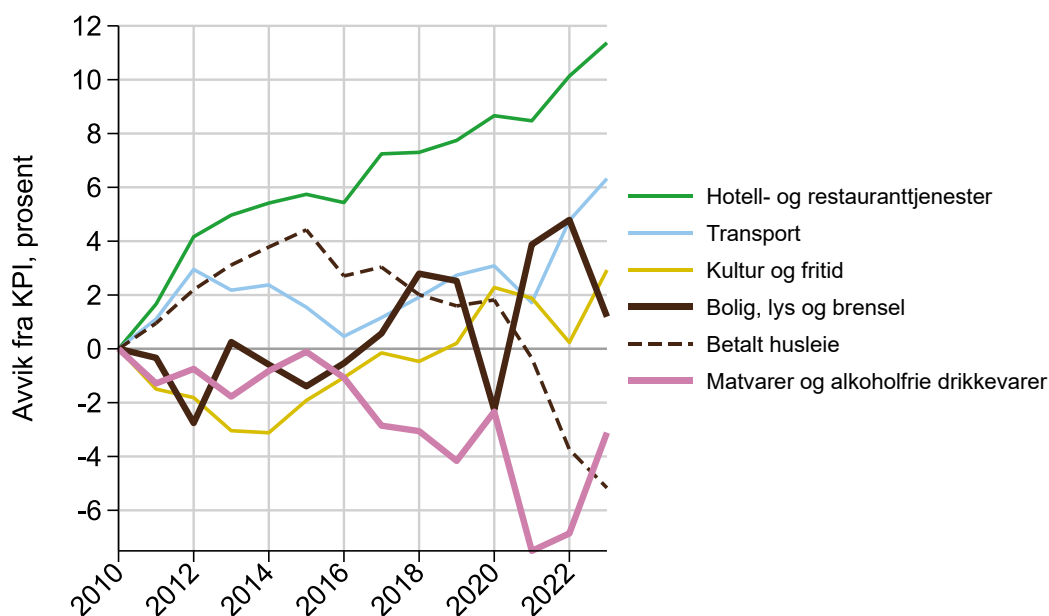
Inflasjonsulikhet

Nylige arbeider som bygger på KPI-tall for ulike konsumgrupper finner typisk moderat inflasjonsulikheten den siste tiden (Lian m.fl., 2022; Hotvedt, 2023; Langørgen, Eika og Nygård, 2024; Lian og Nygård, 2024). Kapittel 7.1 og 7.2 viser imidlertid at lavinntektsushold bruker en mye større andel av inntekten sin på bolig og dagligvarer enn hushold med høyere inntekt. Noe av forskjellene kommer nok av ulik sparerate, men det meste antas å reflektere ulike konsumandeler. Fattige hushold blir derfor rammet hardere enn andre av prisøkning på bolig og dagligvarer. Figur 7.10 viser hvorfor man likevel typisk finner moderat inflasjonsulikhet.

Figuren viser hvordan prisene har utviklet seg for ulike konsumgrupper relativt til KPI (figuren inkluderer ikke alle konsumgruppene i KPI). Når streker peker oppover betyr det at prisen stiger mer enn KPI. Figuren viser imidlertid at priser på bolig og mat ikke avviker mye fra KPI samlet over perioden 2010-2024. Priser på matvarer og boligleie har faktisk økt mindre enn KPI, mens f.eks. transportkostnader har økt mer. Merk også at prisstigningen for ulike komponenter varierer en del mellom ulike perioder. Mål for inflasjonsulikhet vil derfor være følsomme for når man starter (og slutter): Starter vi i 2021 ser vi at prisene på mat har steget betydelig mer enn KPI.

Samlet mener vi det er belegg for å hevde at inflasjonsulikheten har vært moderat i perioden vi ser på. Nedenfor diskuterer vi noen momenter som *kan* utfordre denne konklusjonen.

Figur 7.10 Ulike konsumgruppers akkumulerte avvik fra KPI, prosent, 2010-2023

Kilde: [SSB tabell 03014](#)

Matvarer

SIFO finner en større økning i matvarepriser etter 2021 enn det SSB finner (Ansteensen og Alecu, 2024), og det er fordi «handlekurvene» er ulike: KPI måler prisutviklingen for en handlekurv som skal være ett snitt for landet, og da får de «rikes» handlekurv større betydning for målet på prisutviklingen enn de fattiges handlekurv (fordi den er større). SIFO har en handlekurv knyttet til et «nøkternt» forbruk. Videre kan det tenkes at prisen på andre handlekurver har steget enda mer. Tidligere internasjonale studier finner typisk moderat inflasjonsulikhet når man baserer seg på brede konsumgrupper i KPI,³³ men nyere studier finner mer ulikhet når man ser på mer presise handlekurver (Jaravel 2019, 2021). Pågående arbeid i SSB skal vurdere denne dimensjonen mer eksplisitt.

Boutgifter

I KPI stiger husleieprisene mer enn andre priser fram til 2015, og mindre enn andre priser etter dette. Eiendom Norges utleieboligstatistikk måler imidlertid en stor økning fram til 2017, før utleieprisene utvikler seg mer som andre priser. Vi har ikke vurdert hva som er mest riktig, men svaret vil ha betydning for hvordan inflasjonsulikheten egentlig har vært, i og med at mange fattige hushold bruker en høy andel av inntekten sin på boligleie.

Videre kan utleiepriser utvikle seg ulikt for ulike hushold med samme inntekt, pga. geografiske forskjeller og flyttinger. Eksisterende leiekontrakter kan i utgangspunktet ikke øke mer enn KPI. Ved bytte av leietaker kan imidlertid prisene skrus opp til nivået som markedet er villig til å betale. Hushold som bytter leiebolig vil derfor kunne oppleve en helt annen kostnadsendring enn andre hushold. Her ligger nok også noe av årsaken til ulikhet mellom de ulike indeksene, nemlig hvordan de vekter og beregner prisøkning i gamle og nye kontrakter.

Merk for øvrig at prisene for å *kjøre* bolig har steget vesentlig mer enn KPI i perioden vi ser på, men slike utgifter inngår ikke i KPI fordi boligkjøp regnes som investering (Kristiansen, 2024). For hushold som står utenfor, men ønsker å komme inn i boligmarkedet vil imidlertid denne økningen være lite gunstig.

Strømpriser

De høye strømprisene etter 2021 har påvirket hushold svært ulikt. Figur 7.11 viser at den samlede kostnaden for strøm, inkludert avgifter og strømstøtte, typisk lå rundt 120 øre/kWh før 2021 (KPI-justert til 2022), før den økte til nesten 2 kroner i 2022 sør i Norge (her representert med Oslo, fordi andre regioner i statistikken endrer seg over tid). Prisene forble lave nord i Norge (nord for Sognefjorden og Røros), som for øvrig omtrent sammenfaller med fylkene med lavest lavinntektsandel (tabell N.1), uten at dette har en kausal sammenheng. Et tiltak for å dempe konsekvensene av høye strømpriser var en ekstraordinær strømstøtte til bostøttemottaker (ca kr 30 000 over halvannet år) og kriteriene for å få bostøtte ble myket opp. Disse endringene var uavhengig husholds strømforbruk og strømprissone. Som omtalt i kapittel 6 er den ekstraordinære strømstøtten til bostøttemottaker ikke er inkludert i inntektsmålet vårt.

Et gjennomsnittlig 4-personers hushold brukte i 2012 26 000 kWh ([SSB tabeller 10574](#)). Ekstra-kostnaden blir da omkring 10 000 kr pr. forbruksenhet pr. år om vi antar at prisene var 80 øre over normalen ($0,8 \cdot 26\,000/2,1$). Strømforbruket varierer imidlertid mye etter f.eks. boligkjenntegn (Dalen og Halvorsen, 2022). De store endringene i strømpris har derfor rammet hushold svært ulikt, avhengig av inntekt, bosted og bolig. Strømpriser inngår i KPI, så man må ha utgiftsandeler over «snittet» (og bo sør i Norge) for å være hard rammet. Fordi mange fattige bor i mindre boliger og

³³ Se Amble og Stewart (1994), Garner, Johnson og Kokoski (1996), Crawford og Smith (2002), Hobjin og Lagakos (2005), McGranahan og Paulson (2006).

mange mottar bostøtte (som fikk ekstra strømstøtte) antar vi at mange fattige ikke ble hardt rammet av de høye strømprisene.

Figur 7.11 Total pris for kraft, nettleie og avgifter, fratrasket strømstøtte, øre pr. kWh, 2010-2022

Kilde: Elektrisitetstjenestens økonomiske utvikling ([SSB tabell 11011](#)), som baserer seg på opplysninger oppgitt av selskapene. Figuren viser gjennomsnittlig total pris for husholdene, for kraft, nettleie og avgifter, fratrasket strømstøtte. Avgifter består av elavgift, merverdiavgift og tilskudd til Enova (1 øre/kWh). Nord-Norge betaler ikke mva., og Finnmark og deler av Troms betaler heller ikke el-avgift.

7.4. Renteutgifter og formue

På grunn av høy inflasjon økte styringsrenta fra 0 prosent i september 2021 til 4,5 prosent i desember 2023. Denne økningen *kan* ha vært problematisk for hushold med lav eller moderat inntekt og høy gjeld. Vi viser derfor hvordan gjeld og renteutgifter fordeler seg blant hushold med barn, og vurderer hvordan renteøkningen kan ha påvirket økonomien til lavinntekts-hushold med barn.

Figur 7.12 viser hvordan gjeldsgraden, dvs. husholds gjeld relativt til bruttoinntekten (*samlet inntekt*), varierer med husholdsinntekt, for hhv. boligeiere og leietakere. Blant boligeiere er median gjeldsgrad rundt 3 mellom 2. og 10. prosentil, og synker svakt til 2,5 for husholdene i midten av inntektsfordelingen (de over midten er ikke inkludert i figuren). Typiske leietakerhushold har lav gjeldsgrad, under 0,5. De 10 prosent av boligeierne med høyest gjeldsgrad og lav inntekt, ligger på et svært høyt nivå, godt over 5. Figur N.2 i vedlegg N viser dessuten at selve beløpene er høye, over 1,6 mill. pr. forbruksenhet. Når rentene skrus opp 4,5 prosent kan disse få en «ekstraregning» som er på et helt annet nivå enn de øvrige prisendringene og -forskjellene vi har diskutert i dette kapittelet. Som diskutert nedenfor trenger imidlertid ikke dette være så dramatisk. Men det er åpenbart problematisk å *nedbetale* et lån på 1,6 mill. pr. forbruksenhet om man har varig lav inntekt.

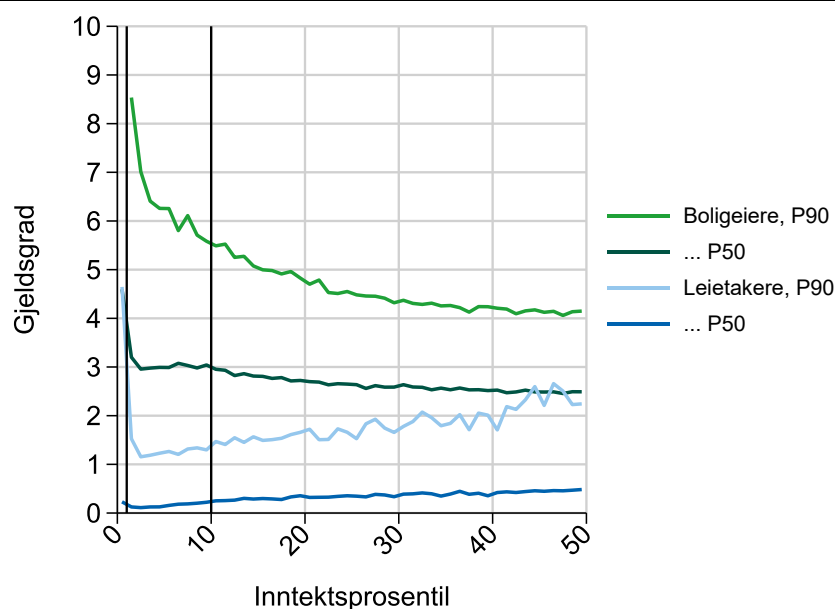
Figur 7.12 viser også at en del leietakere har høy gjeldsgrad, 90-persentilen stiger med inntekt til rundt 2,5 for de med medianinntekt. Til forskjell fra boligeierne har leietakerne som regel ikke så mye positiv formue. Vi viser derfor hvordan nettoformuen varierer med inntektsprosentil for boligeiere og leietakere. Nettoformuen er markedsverdien til realkapital som bolig og bil og finansformue som bankinnskudd og aksjer, fratrasket gjeld. For de fleste hushold med barn er bolig og gjeld de dominerende komponentene. Figur 7.13 viser at de 10 prosentene av leietakere med lavest nettoformue har betydelig negativ formue, som synker med inntekten. Videre er det få boligeierne som har vesentlig negativ formue, sannsynligvis pga. prisvekst på bolig, og egenkapitalkrav og

avdragsplikt på boliglån. Sånn sett skal vi kanskje være vel så bekymret for leietakere med høy gjeld som boligeiere med veldig høy gjeld.

Figur 7.14 beskriver fordelingen av renteutgifter i 2020-2022, altså en periode med ekstremt lav (0) og lav styringsrente – renta økte fra 0,5 til 2,5 prosent gjennom 2022. Rentene som hushold må betale er gjerne noen prosentpoeng høyere enn styringsrenta, se f.eks. [SSB tabell 10748](#). Renteutgiftene er rapportert i skattemeldingen, men er ikke inkludert i inntektsmålet i mesteparten av offisiell statistikk og denne rapporten (*inntekt etter skatt*, se boks 1). For figurene 7.14 og 7.15 har vi redusert renteutgiftene med 22 prosent for skattefordelen av renteutgifter. Figur 7.14 viser at de færreste hushold brukte en veldig høy andel av samlet inntekt (i.e. inntekten før skatt) på renteutgifter, men en del fattige boligeiere brukte over 10 prosent. Merk også at en del leietakere har forholdsvis høye renteutgifter, spesielt de i andre kvartil (25.-50. prosentil). Disse betjener ikke boliggjeld og har sannsynligvis en del usikret gjeld med høy rente.

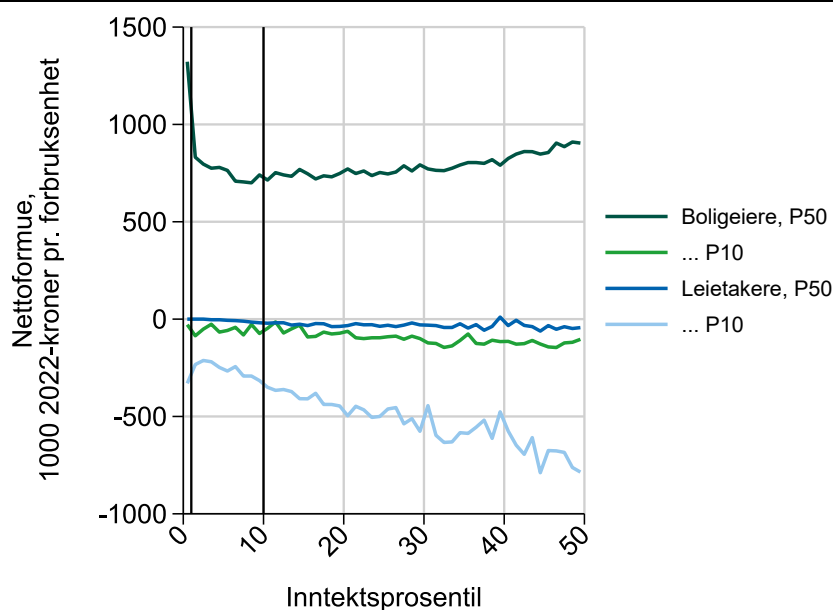
Figur 7.15 viser at renteutgiftene som andel av samlet inntekt synker gjennom perioden vi studerer i denne rapporten, 2010-2022. Nedgangen skyldes heller rentenivå enn iherdig sparing: Styringsrenta var historisk sett svært lav etter finanskrisa rundt 2009, ble satt enda lavere etter oljeprisfallet på slutten av 2014, og nådde 0 under Corona i 2020.

Figur 7.12 Gjeldsgrad for boligeiere og leietakere, p90 og p50 (median) i inntektsprosentil, hushold med barn, 2022

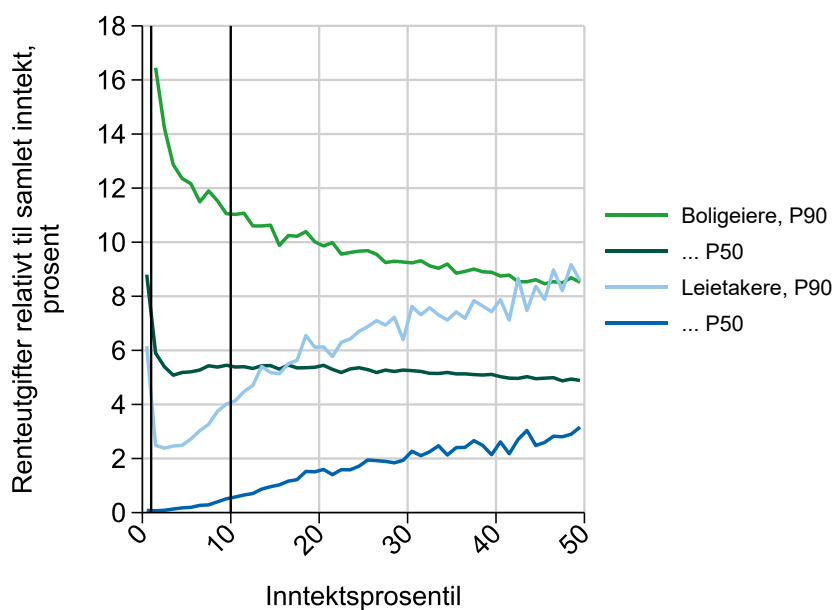
Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020 - 2022. Barna er delt i 100 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten samlet for 2020 - 2022 (pr. forbruksenhet), men de 50 høyeste gruppene er utelatt fra figuren. Hver prosentilgruppe deles så videre i to: boligeiere og leietakere. Figuren viser 90. og 50. prosentil gjeldsgrad for hver gruppe. Gjeldsgrad er husholdets samlede gjeld 31.12.2022 delt på husholdets gjennomsnittlige samlede inntekt (i.e. inntekt før skatt) i 2020-2022. p90 for boligeiere i 1. inntektsprosentil er utelatt fordi den er veldig høy.

Figur 7.13 Nettoformue pr. forbruksenhet for boligeiere og leietakere, p10 og p50 (median) i inntektsprosentil, hushold med barn, 2022

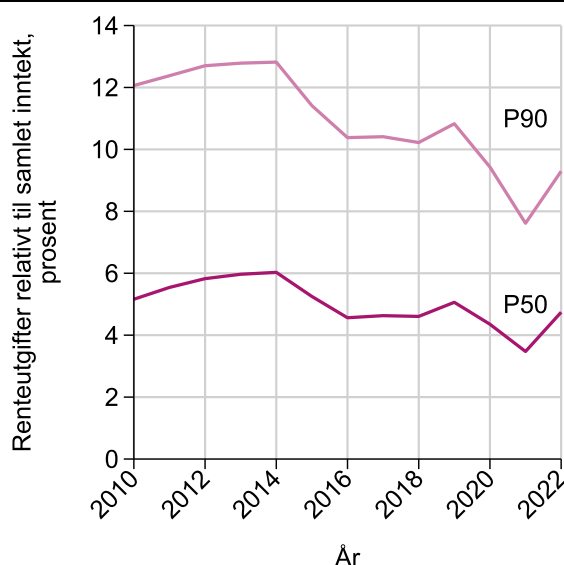
Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020 - 2022. Barna er delt i 100 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten samlet for 2020 - 2022 (pr. forbruksenhet), men de 50 høyeste gruppene er utelatt fra figuren. Hver prosentilgruppe deles så videre i to: boligeiere og leietakere. Figuren viser 10. og 50. prosentil nettoformue for hver gruppe. Nettoformuen er husholdets samlede formue og gjeld 31.12.2022 (markedsverdien for beløper oppgitt i skattemeldingen, dvs. verdien før verdsettelsesrabatter).

Figur 7.14 Renteutgifter som andel av samlet inntekt for boligeiere og leietakere, p90 og p50 (median) i inntektsprosentil, hushold med barn, prosent, 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020 - 2022. Barna er delt i 100 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten samlet for 2020 - 2022 (pr. forbruksenhet), men de 50 høyeste gruppene er utelatt fra figuren. Hver prosentilgruppe deles videre i to: boligeiere og leietakere. Figuren viser 90. og 50. prosentil renteutgifter som andel av samlet inntekt for hver gruppe. Renteutgiftene er redusert med verdien av skattefragraget (22 prosent). Husholds renteutgifter og samlede inntekt (i.e. inntekt før skatt) er summert for 2020 til 2022. P90 for boligeiere i 1. inntektsprosentil er utelatt fordi den er veldig høy.

Figur 7.15 Utviklingen i renteutgifter som andel av samlet inntekt, p90 og p50 (median) i inntektsprosentil, hushold med barn, prosent, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år. Figuren viser 90. og 50. prosentil for renteutgifter som andel av samlet inntekt i ett og ett år. Renteutgiftene er redusert med verdien av skattefragraget (22 prosent).

Renteoppgang og fattigdom

Den siste tids brå renteøkning kan være utfordrerne for mange hushold med gjeld. Økningen kan imidlertid påvirker husholds økonomi langt mindre enn det de økte renteutgiftene isolert sett skulle tilsi. Ett moment er at renteoppgangen skjedde fra et ekstremt lavt nivå. Ett annet moment er at skattefordelen av renteutgifter demper utgiftsøkningen en del (22 prosent). Viktigere er det at hushold oppnår «inflasjonsgevinst» på gjelda.

Inflasjonsgevinst på gjeld følger av at realverdien på et fast kronebeløp (pr. definisjon) går ned når det er inflasjon: Gjeld måles i kroner og når priser på arbeid og konsum øker (i.e. inflasjon) går verdien av hver krone ned, og da også aktiva som har en fast verdi i kroner (i.e. gjeld). Når nominell rente er høy er vanligvis inflasjonen også høy, fordi Norges Bank normalt setter en høy rente for å motvirke høy inflasjon. Høye rentekostnader sammenfaller derfor vanligvis med høy inflasjonsgevinst. De siste årene har endring i inflasjonsgevinst vært sammenlignbar med endring i rentekostnader.

Inflasjonsgevinst på gjeld er ikke et teoretisk fenomen - den er like reel som inflasjon. Derimot er inflasjonsgevinsten lite likvid for låntakere med moderat egenkapital, fordi låneavtaler og Utlånsforskriften ikke eksplisitt tar hensyn til denne. Hushold får dermed mest glede av inflasjonsgevinsten framover i tid. De fleste boliglån er imidlertid annuitetslån, og disse skyver også økte rentekostnader framover i tid: Økt rente øker terminbeløpene moderat på kort sikt, men gir reduserte avdrag og dermed høyere framtidige avdrag og rentekostnader. Når både renteutgiftene og inflasjonsgevinsten skyves framover i tid påvirkes husholds reelle lånekostnad moderat av høy rente og inflasjon, både på kort og lang sikt.

For barnehushold med serielån (faste avdrag) og lite egenkapital er renteøkningen langt mer uheldig: disse får økte rentekostnader mens avdragene forblir uendret. Fordi inflasjonsgevinsten ikke er likvid, gjør denne altså mest ut av seg et stykke fram i tid. For *barna* er det uheldig om deprivasjon og familiestresset øker med renta, mens inflasjonsgevinsten først realiseres etter at de har flytta hjemmefra.

Referanser

- Amble, N. og Stewart, K. (1994). *Experimental price index for elderly consumers*. Monthly Labor Review, 117. <https://www.jstor.org/stable/41844284>.
- Ansteensen, A. K. og Alecu, A. I. (2024). *Det er sluttsummen på kassalappen du betaler*. [SIFO-notat: 5-2024](#).
- Atkinson, A. B., Marlier, E. og Nolan, B. (2004). *Indicators and targets for social inclusion in the European Union*. Journal of Common Market Studies, 42. <https://doi.org/10.1111/j.0021-9886.2004.00476.x>
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2015). *Barn som lever i fattigdom. Regjeringens strategi (2015-2017)*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. <https://www.statsforvalteren.no/siteassets/fm-rogaland/dokument-fmro/helse-og-sosial/tilskot/barn-som-lever-i-fattigdom.pdf>
- Barne- og familiedepartementet (2020). *Like muligheter i oppveksten. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020-2023)*. Barne- og familiedepartementet. https://www.regjeringen.no/contentassets/bb45eed3479549719fb14c78eba35bd4/strategi-mot-barnefattigdom_web.pdf.
- Barne- og familiedepartementet (2024). *Statusdokument for videreføring av «Like muligheter i oppveksten»*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/statusdokument-for-videreforing-av-like-muligheter-i-oppveksten/id3055299/>
- Barne- og familiedepartementet m.m. (2025). *Arbeidet med stortingsmelding om sosial utjevning og mobilitet*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/arbeidet-med-stortingsmelding-om-sosial-utjevning-og-mobilitet/id3022818/>
- Bråthen, M. (2012). *Arbeidsavklaringspenger - status ved utgangen av 2011*. [Arbeid og velferd nr. 1-2012](#).
- Burkhauser, R. V., Corinth, K., Elwell, J. og Larrimore, J. (2024). *Evaluating the success of the war on poverty since 1963 using an absolute full-income poverty measure*. Journal of Political Economy, 132. <https://doi.org/10.1086/725705>
- Bøe, T. (2015). *Sosioøkonomisk status og barn og unges psykologiske utvikling: Familiestressmodellen og familieinvesteringsperspektivet*. Oslo: Helsedirektoratet. <https://www.helsebiblioteket.no/innhold/lenker/psykisk-helse/rapporter/sosiookonomisk-status-og-barn-og-unges-psykologiske-utvikling>
- Crawford, I. og Smith, Z. (2002). *Distributional aspects of inflation*. Institute for Fiscal Studies, Comment 90. <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=5ed40d2bf093de71b42137db18f17b0cba24494b>
- Dalen, H. B. og Pettersen, A. M. (2021). *Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2020 – Tema: Friluftsliv, organisasjonsaktivitet, politisk deltakelse og sosialt nettverk*. [SSB Notater 2021/23](#)
- Dalen, H. M. og Halvorsen, B. (2022). *Økonomiske konsekvenser av høye kraftpriser og strømstønad. En empirisk studie av stønadsberettigede husholdninger, jordbruks- og veksthusforetak*. [SSB Rapporter 2022/36](#).
- Garner, T. I., Johnson, D. S. og Kokoski, M. F. (1996). *An experimental consumer price index for the poor*. Monthly Labor Review, 119. <https://www.bls.gov/opub/mlr/1996/09/art5full.pdf>

- Grini, K. H. og Pettersen, M. (2021). *Få voksne i jobb i lavinntektshushold med barn*. SSB artikkel. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/fa-voksne-i-jobb-i-lavinntektshushold-med-barn>.
- Gyüre, K. og Lylum, M. (2024). *Den økonomiske (u)tryggheten har stabilisert seg. SIFOs økonomiske trygghetsbarometer 2024*. [SIFO-rapport: 9-2024](#).
- Eika, L. (2024). *Fattigdomsgrenser basert på antatte forbruksbehov*. Kapittel 10 i *Måling av barnefattigdom – Utredning av supplerende fattigdomsmål*. [SSB Rapporter 2024/7](#).
- Ekspertgruppe om barn i fattige familier (2023). *En barndom for livet. Økt tilhørighet, mestring og læring for barn i fattige familier*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/en-ny-barndom-for-livet/id3000835/>
- Ekspertgruppen om betydningen av barnehage, skole og SFO for sosial utjevning og sosial mobilitet (2024). *Et jevnere utdanningsløp – Barnehage og skole/SFO som innsats mot ulikhet blant barn*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/et-jevnere-utdanningslop/id3025513/>
- Forskningsrådet (2021) *BarnUnge21-strategien: Ut av blindsonene – Strategi for et samlet kunnskapsløft for utsatte barn og unge*. Forskningsrådet. <https://www.forskningsradet.no/siteassets/publikasjoner/2021/bu-21-strategi-ut-av-blindsonene.pdf>
- Gottschalk, P. og Moffitt, R. A. (1994). *Welfare dependence: Concepts, measures, and trends*. The American Economic Review, 84. <https://www.jstor.org/stable/2117798>
- Grambo, A. C. og Nicolaisen, H. (2015). *Engangsstønad ved fødsel*. [Arbeid og Velferd nr. 3/2015](#).
- Hobijn, B. og Lagakos, D. (2005). *Inflation inequality in the United States*. Review of Income and Wealth, 51. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4991.2005.00170.x>
- Hotvedt, N. (2023). *Norske prisindekser på tvers av inntektsgrupper og regioner for perioden 2012 til 2022*. Masteroppgave, Universitetet i Oslo. <https://www.duo.uio.no/handle/10852/103363>
- Jaravel, X. (2019). *The unequal gains from product innovations: Evidence from the us retail sector*. The Quarterly Journal of Economics, 134. <https://doi.org/10.1093/qje/qjy031>.
- Jaravel, X. (2021). *Inflation inequality: Measurement, causes, and policy implications*. Annual Review of Economics 13. <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-091520-082042>.
- Jia, Z., Larsen, B. M., Lian, B., Nesbakken, R., Nygård, O. E., Thoresen, T. O. og Vattø, T. E. (2024). *The LOTTE System of Tax Microsimulation Models*. International Journal of Microsimulation, 17. <https://doi.org/10.34196/ijm.00308>
- Kristiansen, E. (2024). *Hvordan fanges bokostnader opp i KPI?* SSB artikkel. <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/konsumpriser/artikler/hvordan-fanges-bokostnader-opp-i-kpi>
- Langørgen, A., Barstad, A., Eika, L og Wiik, K. Aa. (2024). *Måling av barnefattigdom – Utredning av supplerende fattigdomsmål*. [SSB Rapporter 2024/7](#).
- Langørgen, A., Eika, L. og Nygård, O. E. (2024). *Inflasjon, realinntekt og fattigdom*. Kapittel 6 i *Måling av barnefattigdom – Utredning av supplerende fattigdomsmål*. [SSB Rapporter 2024/7](#).
- Langørgen, A. og Eika, L. (2024a). *Disponibel inntekt, boutgifter, formue og fattigdom*. Kapittel 4 i *Måling av barnefattigdom – Utredning av supplerende fattigdomsmål*. [SSB Rapporter 2024/7](#).
- Langørgen, A. og Eika, L. (2024b). *Offentlige tjenester, utvidet inntekt og fattigdom*. Kapittel 10 i *Måling av barnefattigdom – Utredning av supplerende fattigdomsmål*. [SSB Rapporter 2024/7](#).
- Lian, B., Nygård, O. E., Thoresen, T. O. og Vattø, T. E. (2022). *De økte utgiftene for husholdningene i 2022 – hvem rammes mest?*. [SSB Rapporter 2022/46](#).

- Lian, B. og Nygård, O. E. (2024). *Inflasjonsulikhet og måling av reallønn*. [SSB Rapport 2024/18](#).
- Lima, I. og Grønlien, E. (2020). *Flere mottar uføretrygd og sosialhjelp etter innstramming i AAP-regelverket*. [Arbeid og Velferd nr. 2/2020](#).
- McGranahan, L. og Paulson, A. (2006). *Constructing the Chicago Fed Income Based Economic Index–Consumer Price Index: Inflation Experiences by Demographic Group: 1983-2005*. Federal Reserve Bank of Chicago, WP 2005-20. <https://core.ac.uk/reader/6970750>
- Meld. St. 13 (2018-2019). *Muligheter for alle – Fordeling og sosial bærekraft*. Finansdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-13-20182019/id2630508/>
- Meld. St. 5 (2022-2023) *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023–2032*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-5-20222023/id2931400/>
- Myhre, A. og Kann, I. C. (2022). *Kortere makstid på AAP ga flere i arbeid og raskere uføretrygd*. [Arbeid og velferd nr. 2/2022](#).
- NAV (2024). *Statistikken Bidragsmottakere. Kjønn og alder. Antall*. NAV. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/familie-statistikk/barnebidrag/arkiv-barnebidrag/arkiv-barnebidrag-desember-2022>
- Lavlønnsutvalget (2024) *Lavlønn i Norge*. [NOU 2024:11](#).
- Omholt, E. L. (2018). *Mindre barnetrygd, mer i sosiale stønader*. SSB artikkel. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/mindre-barnetrygd-mer-i-sosiale-stonader>
- Riksrevisjonen (2014). *Riksrevisjonens undersøking av barnefattigdom*. Riksrevisjonen, Dokument 3:11 (2013-2014). <https://www.riksrevisjonen.no/rapporter-mappe/NO-2013-2014/undersoking-av-barnefattigdom/>
- SSB (2024). *Skattepolitikken bidrag til omfordeling. Impact case forskning*. [SSB Notater 2024/25](#).
- U.S. Department of Health and Human Services (2024). *Welfare Indicators and Risk Factors*. 23rd Report to Congress. <https://aspe.hhs.gov/reports/23rd-welfare-indicators-rtc>
- Wiik, K. Aa. (2024). *Økonomi og bidrag blant foreldre som ikke bor sammen*. Kapittel 7 i *Måling av barnefattigdom – Utredning av supplerende fattigdomsmål*. [SSB Rapporter 2024/7](#).

Vedlegg A: Husholdstilhørighet før 2004

I mesteparten av denne rapporten benyttes de samme husholdene som SSBs offisielle statistikk for vedvarende lavinntekt. SSB benytter presis adresseinformasjon fra folkeregisteret og andre kilder for å bedømme om personer bor i samme bolig. Videre benyttes ulike kilder for å avgjøre om man kan anta at personene i samme bolig har samme husholdsøkonomi. For eksempel regnes personer som er i slekt eller har felles barn å tilhøre samme hushold. Videre antas personer å tilhøre samme hushold om de har flyttet på samme dato, har motsatt kjønn og aldersforskjell mindre enn 16 år, eller har rapportert å være samboere i folke- og bolig tellingen 2001.

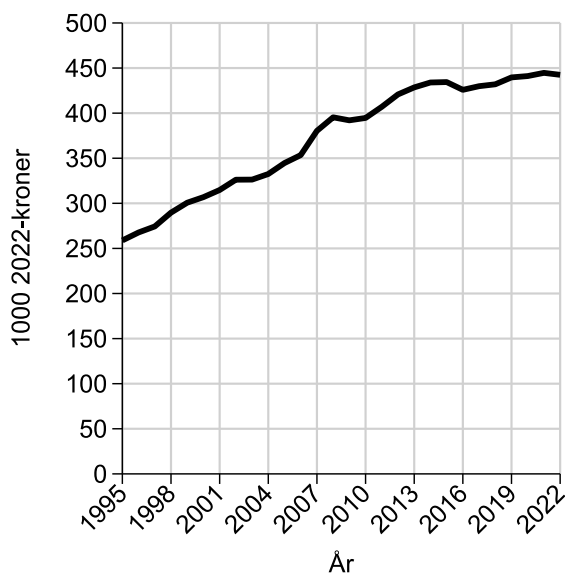
SSB har imidlertid ikke årlige variabler for husholdtilhørighet før 2004. Dette er primært fordi adresseopplysningene før 2004 mangler bolignumner (eks. H0101) som skiller mellom boliger på ellers samme adresse (eks. Eksempelveien 1A). Det er da ikke mulig å skille mellom f.eks. ulike boliger i samme oppgang i en boligblokk. For dette prosjektet har vi laget hushold før 2004 på en lignende måte som det gjort etter 2004, men altså med de mindre detaljerte adresseopplysningene. Fordelen vi har nå, sammenlignet med den løpende statistikken før 2004, er at vi har framtidig informasjon: vi vet om personer som bor på samme «grove» adresse får barn sammen, gifter seg eller er bor på samme detaljerte adresse på et senere tidspunkt.

Husholdstilhørighet før 2004 er basert på registeropplysninger om samboere med felles barn og familiekjerner i folkeregisteret. En familiekjerne består av to ektefeller og/eller foreldre-barn som bor i samme bolig. Utfordringen er da å slå sammen enslige (ev. med særkullsbarn) til samboerpar. Samboerpar må bo på samme «grove» adresse og det må være noe mer som knytter dem sammen:

- De rapporterer å være samboere i folke- og bolig tellingen 1990 eller 2001, eller regnes som samboere etter 2004.
- De gifter seg eller får barn sammen på et senere tidspunkt.
- De flyttet til samme grove adresse på samme dato, har motsatt kjønn og aldersforskjell mindre enn 16 år.

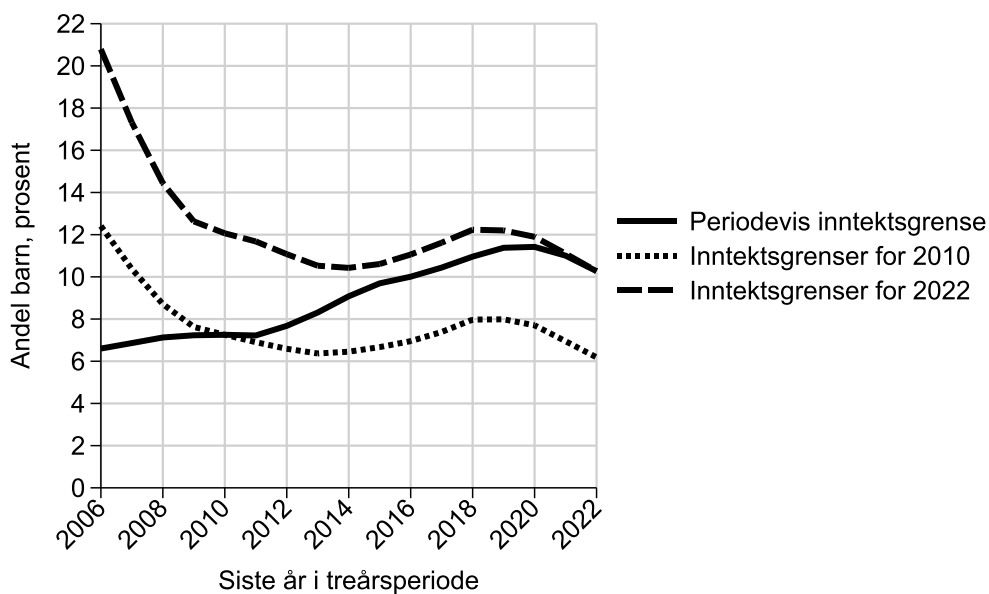
Vedlegg B: Flere figurer til kapittel 2

Figur B.1 Median husholdsinntekt etter skatt pr. forbruksenhet, KPI-justert til 2022, hushold med barn, 1995-2022

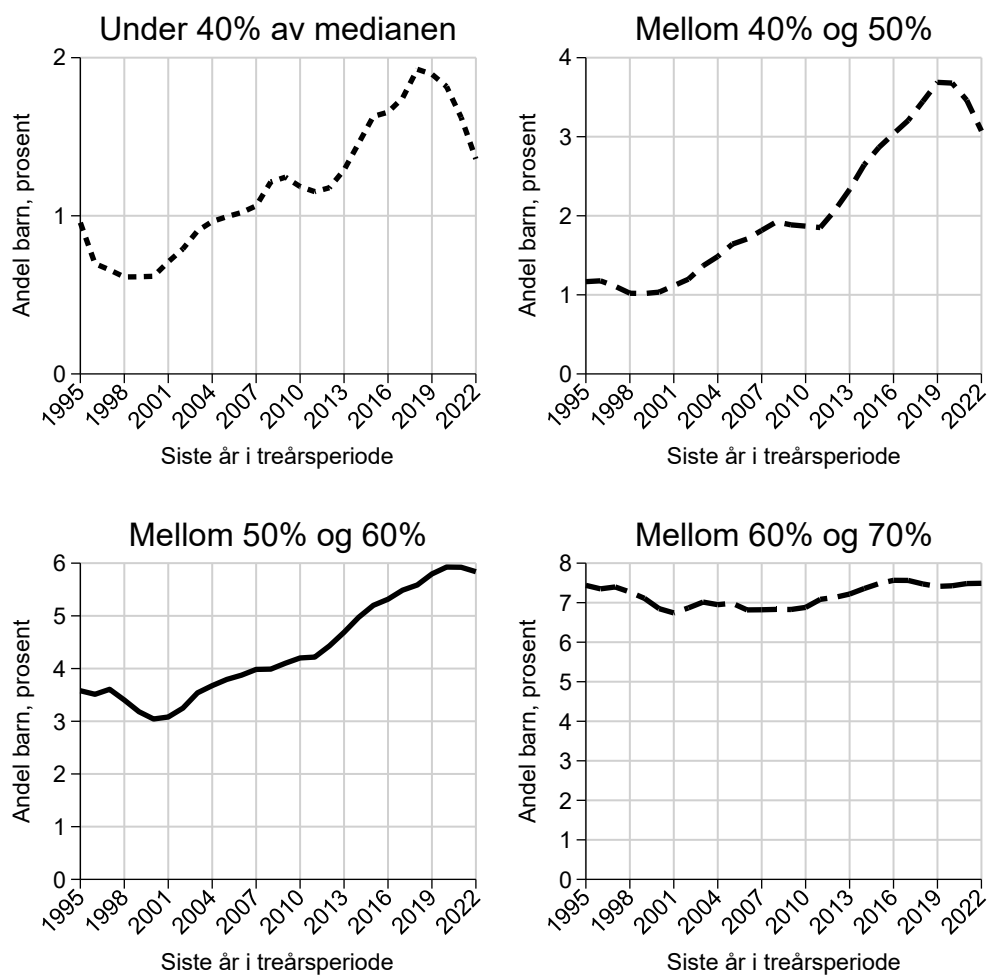
Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

Figur B.2 Utviklingen i prosentandelen barn vedvarende lavinntekt, faste lavinntektsgrenser, 2006-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

Figur B.3 Prosentandel barn etter avstand til medianen, 1995-2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

Vedlegg C: Innvandrer kjennetegn

Dette vedleggskapittelet beskriver hvordan rapporten definerer ulike innvandrer kjennetegn, og hvordan målet for vedvarende lavinntekt varierer med detaljerte innvandrer kjennetegn.

Barn som har minst én forelder eller besteforelder født i Norge regnes vanligvis å ikke ha innvandrerbakgrunn i SSBs statistikker. Vi krever imidlertid at begge foreldrene og minst en av besteforeldrene skal være norskfødt for at barnet skal regnes å ha (i) *ingen innvandrerbakgrunn*. Øvrige barn har enten (ii) en innvandrerforelder og en norskfødt forelder og minst en norskfødt besteforelder, (iii) en eller to norskfødte foreldre, men fire utenlandsfødte besteforeldre, eller (iv) to foreldre og fire besteforeldre født i utlandet. Vi skiller da ikke mellom barn som selv har kommet som innvandrere og barn født i Norge av innvandrerforeldre.

Inndelingen er gjort fordi vi i hele rapporten teller andelen *barn* med vedvarende lavinntekt, men antar at det er *foreldrenes* status som er mest relevant for i hvilken grad husholdet har lavinntekt.

Barna knyttes videre til en landbakgrunn med utgangspunkt i foreldrenes fødeland.

Gruppen (iii) med en eller to norskfødte foreldre, men fire utenlandsfødte besteforeldre, har vanligvis en norskfødt forelder, og i all hovedsak er alle besteforeldrene født utenfor Europa. Noen få barn med fire besteforeldre født utenfor Norge, men med besteforeldre født i Vest-Europa, Nord-Amerika eller Oseania, er plassert i gruppen (ii) med en innvandrerforelder.

Barn med (to) innvandrerforeldre knyttes videre til en innvandringsgrunn og botid. Prosjektet har ikke informasjon om innvandringsgrunn (f.eks. flyktningstatus) før 1990. I utgangspunktet knyttes innvandrerbakgrunn til den av foreldrene som barnet bor sammen med som har lengst botid. Om barnet bor med begge foreldrene og de ankom landet samme år, settes innvandringsgrunn i utgangspunktet lik mor, ved mindre far kom som flyktning eller mor kom som familieinnvandrer, da bestemmes innvandringsgrunn av far.

Når vi beregner vedvarende lavinntekt benyttes inntekten fra tre sammenhengende år. Botiden beregnes for utgangen av det siste året. Husholdene i utvalget har dermed i utgangspunktet ikke botid kortere enn 3 år.

Tabell C.1 viser andelen barn med vedvarende lavinntekt mellom 2020 og 2022 etter detaljert landbakgrunn, for alle land representert med mer enn 500 barn i utvalget vårt. Tabellen viser også andelen med flyktningbakgrunn og antallet barn. Tabell C.2 viser andel barn med vedvarende lavinntekt etter aggregert landbakgrunn, botid og innvandringsgrunn.

Andelen med vedvarende lavinntekt er lavest blant barn uten innvandrerbakgrunn, 4 prosent. Andelen lavinntekt er også under 10 prosent blant barn med én forelder innvandrer, ved mindre den ene forelderen er fra Afrika eller Vest-Asia, for den gruppa er lavinntektsandelen 16 prosent. Barn med en eller to norskfødte foreldre, men fire utenlandsfødte besteforeldre, har også lavinntektsandel på 16 prosent.

Blant barn med innvandrerforeldre er andelen med vedvarende lavinntekt moderat for de med bakgrunn fra Vest-Europa m.m., 11 prosent. I denne sammenheng er Vest-Europa landene som var med i EU før 2004 og/eller EØS og EFTA. M.m. omfatter USA, Canada, Australia og New Zealand.

Øvrige europeiske land, Øst-Europa, har også en moderat andel lavinntekt, 12 prosent. I 2022 består gruppen mest av arbeidsinnvandrere fra EU-land, men også en del (foreldre) har kommet som flyktninger fra Balkan. For øvrig er Russere med flyktningbakgrunn antatt å være Tsjetsjenere og er plassert i Vest-Asia, mens russere uten flyktningbakgrunn er plassert i Øst-Europa.

For denne rapporten har vi valgt å dele Asia i to: øst og vest, der grensen går mellom Pakistan og India. Øst-Asia er preget av moderate lavinntektsandeler. Innvandrerne har ulike innvandringsgrunner, men det er nesten ingen flyktninger med kort botid.

Andelen med lavinntekt er høy for de fleste landene i Vest-Asia, og de fleste herfra har flyktningbakgrunn (dvs. innvandringsgrunn *flukt* og *familie til flyktning* i tabell C.2, i tillegg har sannsynligvis en del med lang botid og innvandringsgrunn *Annet/ukjent* i realiteten flyktningbakgrunn). Tabell C.2 viser at lavinntektsandelen er forholdsvis høy også blant barn med bakgrunn fra familiegjenforening og arbeidsinnvandring, rundt 1/3. Merk for øvrig at etterkommeren etter arbeidsinnvandrerne fra Pakistan på 1970-tallet stort sett vil ha norskfødte foreldre (og er da ikke *barn med innvandrereforeldre*).

Innvandrergrupper fra Afrika har likhetstrekk med Vest-Asia i tabell C.1 og C.2: Mange har bakgrunn som flyktninger og andelen med lavinntekt er høy. Rapporten skiller derfor mellom (i) Vest-Asia og Afrika og (ii) andre land. Lavinntektsandelen samvarierer vesentlig med flyktningbakgrunn, men varierer også mellom geografiske bakgrunner utover innvandringsgrunn og botid. Landbakgrunn og botid måles konsistent bakover i tid, mens prosjektet mangler informasjon om innvandringsgrunn for de som kom før 1990 – en del foreldre i perioden vi ser har ankommet før dette.

Rapporten vurderer i liten grad årsaker til variasjonen i lavinntekt mellom innvandringsgrupper, utover sammensetning av utdanning og familietyper, og yrkesdeltakelse/overføringsavhengighet.

Tabell C.1 Andel barn med vedvarende lavinntekt etter landbakgrunn og foreldrenes botid, prosent, 2020-2022

	Andel Flyktninger	Antall	% vv. Lavinntekt	Botid: 3-5 år		Botid: 6-9 år		Botid: 10+ år	
				Antall	% vv. Lavinntekt	Antall	% vv. Lavinntekt	Antall	% vv. Lavinntekt
Barn med norskfødt forelder									
Ingen innvandrerbakgrunn		654 700	4,3						
En forelder innvandrer, Vest-Europa, m.m.		60 900	6,2						
En forelder innvandrer, øvrige land		45 000	9,1						
En forelder innvandrer, Afrika og Vest-Asia		15 700	15,6						
Fire utenlandsfødte besteforeldre		11 100	16,0						
Barn med to innvandrerforeldre									
Vest-Europa, m.m.	0,8	15 900	11,7	2 000	23,4	3 000	12,6	10 900	9,2
Portugal	0	600	16			200	15	300	18
Danmark	0	1 000	14	100	30	200	11	700	13
Spania	0	800	13	100	12	300	13	400	14
Nederland	0	1 000	13	100	42	200	15	700	9
Italia	0	500	11	100	22	200	11	300	7
Tyskland	1	3 700	11	300	35	300	13	3 000	8
Island	0	1 200	11	100	23	300	11	800	9
Storbritannia	0	900	10	200	18	200	12	500	7
Frankrike	1	800	9	100	20	100	9	500	6
Sverige	1	2 700	8,0	200	15	400	9,0	2 100	7,0
Øst-Asia	18,2	20 600	15,0	1 800	22,6	2 400	16,0	16 400	14,0
Kina	24	1 900	23	100	34	200	32	1 600	21
Myanmar	96	1 300	20					1 300	19
Thailand	4	1 700	19	300	18	400	15	1 000	21
Vietnam	16	3 900	16	100	42	100	30	3 700	15
Sri Lanka	33	2 900	14					2 800	13
Filippinene	1	3 100	11	300	22	600	13	2 300	9
India	1	3 800	7,0	600	11	700	7	2 400	6
Øst-Europa	12,3	53 400	16,0	4 400	27,6	10 600	19,2	38 400	13,7
Bulgaria	0	1 300	28	100	51	400	29	800	24
Romania	1	3 300	23	300	36	1 000	28	2 000	19
Estland	0	800	19			100	21	600	19
Kosovo	71	4 300	19			100	33	4 100	19
Latvia	0	2 300	19	200	37	500	22	1 600	15
Albania	8	800	18	300	19	300	18	200	17
Ukraina	2	1 000	18	200	27	200	28	600	12
Polen	0	18 600	16	1 100	28	3 800	20	13 700	13
Nord-Makedonia	24	900	15			100	16	700	14
Litauen	0	9 200	15	800	29	1 900	17	6 600	13
Russland*	1	2 000	14	200	27	200	20	1 600	12
Ungarn	1	600	13			200	12	400	10
Slovakia	1	600	11			100	11	500	9
Bosnia-Hercegovina	76	3 400	10	200	25	200	10	3 100	9
Kroatia	27	1 100	10	200	14	300	14	500	6
Serbia	8	1 900	10	400	16	700	7	800	8
Latin-Amerika, mm.	3,9	2 700	19,9	500	24,5	400	21,4	1 800	18,3
Chile	2	600	21					600	20
Vest-Asia	64,7	50 900	48,5	6 600	80,1	11 000	68,0	33 300	35,9
Syria	92	14 100	74	4 700	85	8 500	72	900	42
Det palestinske området	75	1 400	55					1 300	55
Russland*	95	2 200	52					2 100	51

	Andel Flyktninger	Antall	% vv. Lavinntekt	Botid: 3-5 år		Botid: 6-9 år		Botid: 10+ år	
				Antall	% vv. Lavinntekt	Antall	% vv. Lavinntekt	Antall	% vv. Lavinntekt
Libanon	38	700	44					600	41
Irak	73	9 900	43	300	67	300	61	9 300	42
Afghanistan	82	6 300	40	300	76	800	64	5 200	35
Pakistan	3	6 700	34	200	60	400	49	6 100	32
Tyrkia	16	3 800	30	500	71			3 200	23
Iran	57	3 700	23	200	55	400	37	3 200	19,0
Afrika	69,7	40 200	52,6	2 900	81,9	8 100	61,9	29 100	47,0
Sudan (inkl. Sør-Sudan)	92	2 200	71	500	95	800	74	900	56
Somalia	75	14 200	70	100	86	1 900	78	12 200	68
Kongo	94	2 100	66	1 100	93	200	60	800	29
Eritrea	91	9 500	43	600	81	3 600	55	5 300	31
Marokko	2	2 200	38			200	66	1 900	34
Etiopia	70	3 800	36	100	65	800	57	2 800	28
Nigeria	19	700	32			100	49	600	28
Burundi	88	500	32					500	28
Ghana	2	600	26					500	22

Tabell C.2 Andel barn med vedvarende lavinntekt etter landbakgrunn og foreldrenes botid og innvandringsgrunn, barn med to innvandrerforeldre, prosent, 2020-2022

			Botid: 2-5 år		Botid: 6-9 år		Botid: 10+ år	
	Antall	% vv. Lavinntekt	Antall	% vv. Lavinntekt	Antall	% vv. Lavinntekt	Antall	% vv. Lavinntekt
Vest-Europa, m.m.	15 900	11,7	2 000	23,4	3 000	12,6	10 900	9,2
Flukt	100	22,8						
Familie - til flyktning								
Familie - andre	800	26,7			100	36,0	600	21,3
Arbeid	8 100	10,5	1 300	20,4	1 700	11,4	5 100	7,7
Utdanning	800	6,0					700	5,2
Annet/ukjent	6 100	11,7	600	25,5	1 000	11,5	4 400	9,9
Øst-Asia	20 600	15,0	1 800	22,6	2 400	16,0	16 400	14,0
Flukt	3 800	22,2			100	57,0	3 600	20,8
Familie - til flyktning	1 700	19,9					1 600	19,1
Familie - andre	3 800	18,7	600	23,1	800	15,7	2 400	18,6
Arbeid	5 000	9,5	1 000	17,1	1 100	11,9	2 800	5,8
Utdanning	2 400	11,8			400	11,8	1 900	9,9
Annet/ukjent	4 200	11,2					4 100	10,6
Øst-Europa	53 400	16,0	4 400	27,6	10 600	19,2	38 400	13,7
Flukt	6 600	13,4					6 500	13,2
Familie - til flyktning	900	27,4					800	25,2
Familie - andre	4 900	24,3	500	33,3	900	31,1	3 500	21,3
Arbeid	37 300	15,4	3 800	26,5	9 300	17,8	24 200	12,8
Utdanning	2 300	9,9			200	13,5	2 100	9,1
Annet/ukjent	1 400	14,7					1 200	12,9
Vest-Asia	50 900	48,5	6 600	80,1	11 000	68,0	33 300	35,9
Flukt	32 900	56,7	5 400	83,4	9 900	70,0	17 600	41,0
Familie - til flyktning	5 700	42,7	600	80,8	300	66,5	4 700	36,0
Familie - andre	4 000	38,1			100	57,6	3 700	36,8
Arbeid	1 700	29,3	300	35,3	400	35,7	1 000	24,7
Utdanning	700	24,9					500	13,2
Annet/ukjent	5 900	24,1					5 700	23,3
Afrika	40 200	52,6	2 900	81,9	8 100	61,9	29 100	47,0
Flukt	28 000	56,4	2 200	89,4	6 700	62,7	19 100	50,5
Familie - til flyktning	4 900	58,2	300	77,7	600	73,4	3 900	54,2
Familie - andre	3 000	42,7	100	60,6	300	54,0	2 600	40,7
Arbeid	1 100	30,6	200	28,6	300	39,8	600	26,1
Utdanning	1 000	16,3			100	38,1	900	11,8
Annet/ukjent	2 200	31,8			100	54,2	2 100	29,4

Vedlegg D: Overgangssannsynligheter

Dette vedlegget beskriver overganger mellom fattigdom og ikke-fattigdom over tid. For dette formålet benytter vi et utvalg barn som er bosatt i Norge i hele perioden 2008 til 2022. Barna vi følger er født mellom 2005 og 2008, slik at de eldste er 17 år i 2022.

Figurene i vedlegget viser andelen av barna som har vedvarende lavinntekt i hver treårsperiode f.o.m. 2008-2010, for ulike grupper av barn. Barna er delt i grupper etter kjennetegn i 2010, og hvor vidt de har vedvarende lavinntekt i (2008-) 2010.

Figur D.1 viser at barn med norskfødt forelder og vedvarende lavinntekt i 2010 ofte kommer seg ut av fattigdommen forholdsvis raskt. Nesten 2 av 3 med vedvarende lavinntekt i 2010 og lav fattigdomsrisiko har ikke lengre vedvarende lavinntekt i 2013. Det samme gjelder over halvparten av barna med norskfødte foreldre og middels eller høy fattigdomsrisiko. For barn med innvandrerforeldre er fattigdommen oftere mer langvarig, og for gruppen med høy fattigdomsrisiko er halvparten av de som var fattige i 2010, også fattige i 2022. I denne gruppen er det også mange som går fra å være ikke-fattige til å bli fattige: 1 av 3 av de som ikke var fattige i 2010 var fattige rundt midten av 2010-tallet.

Figur D.2 ligner Figur D.1, men den viser andelen barn med vedvarende lavinntekt i alle periodene fram til årene på den horisontale akse. For eksempel viser den røde linja at nesten 1 av 3 barn med innvandrerforeldre og høy fattigdomsrisiko som hadde vedvarende lavinntekt 2010, hadde vedvarende lavinntekt i *alle* periodene fram til 2022. Det samme er tilfellet for under 10 prosent av barna med norskfødte foreldre, i alle eksponeringsgrupper.

Det er i og for seg ikke spesielt overraskende at hushold med høy fattigdomsrisiko har høy sannsynlighet for å forbli fattige. Det kunne imidlertid tenkes at også hushold som i utgangspunktet har lav fattigdomsrisiko ut ifra variablene vi benytter, men allikevel er fattige, har egenskaper som gjør at de i stor grad forblir fattige, f.eks. helseutfordringer. Figurene viser imidlertid at en slik mekanisme ikke er dominerende, men kan kanskje bidra til å forklare at fattigdom blant barn med innvandrerforeldre med lav fattigdomsrisiko ofte er langvarig: 20 prosent av de med vedvarende lavinntekt 2010 hadde vedvarende lavinntekt i *alle* periodene fram til 2022.

For å beskrive overganger fra ikke-fattigdom til fattigdom deler figur D.3 de ikke-fattige i 2010 i to grupper: de med husholdsinntekt i 2010 som er mellom 60 og 80 prosent av medianen og de over dette. Figuren viser at de *nesten-fattig* har høyere sannsynlighet enn andre for å senere bli fattige, spesielt om de i utgangspunktet har høy fattigdomsrisiko. Blant de som ligger over 80 prosent av medianen i 2010 og tilhører grupper med middels fattigdomsrisiko er det under 6 prosent som har vedvarende lavinntekt i 2022.

Videre beskriver vi sannsynligheten for å gå inn eller ut av fattigdom for ulike demografiske grupper. Figur D.5 viser at barn med innvandrerforeldre med kort botid og uten flyktningstatus, som hadde lavinntekt i 2010, i stor grad kom seg ut av fattigdom: allerede i 2013 var over 60 prosent av disse over grensen for vedvarende lavinntekt. Denne gruppen bestod i stor grad av arbeidsinnvandrere fra EU-land i Øst-Europa, som kom etter utvidelsene av EU etter 2004.

Figur D.6 viser klart at mulighetene for å komme ut av fattigdom er bedre jo høyere utdanning foreldrene har, men at innvandringsbakgrunn er viktigere. Merk at hushold i utgangspunktet klassifiseres ut ifra status i 2010. Hushold med lav utdanning har imidlertid muligheter for å få høyere utdanning: Økt utdanningsnivå er en mulig strategi for å komme seg ut av fattigdommen. Figur D.7 viser fattigdomsandelen blant hushold som har lav utdanning i 2010, når disse er delt videre i grupper etter utdanningen i 2022. Figuren viser tydelig at de som øker utdanningsnivået

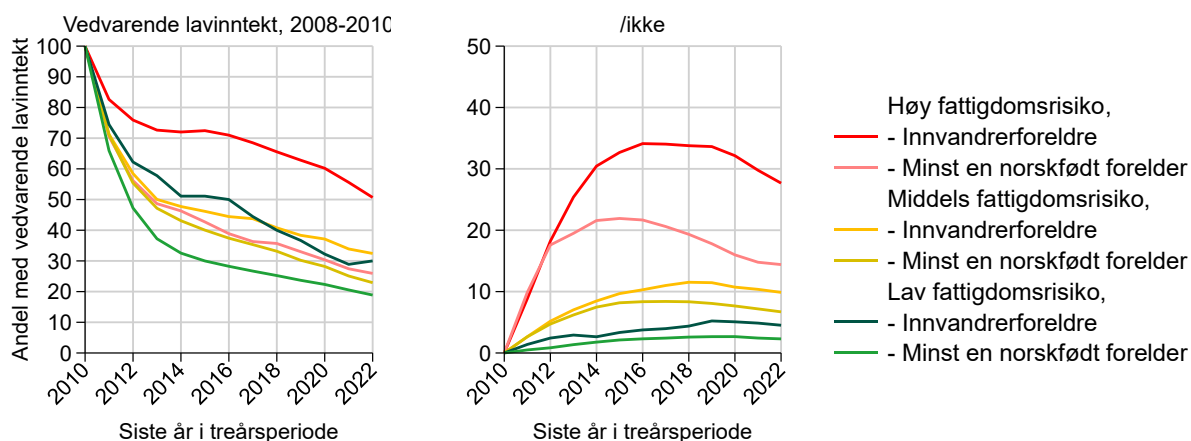
gjennom perioden har vesentlig redusert lavinntektsrisiko. Blant barna med norskfødt forelder med lav utdanning og lavinntekt i 2010 er det 42 prosent som også har lavinntekt i 2022 blant de med fortsatt lav utdanning. Tilsvarende lavinntektsandel er 13 prosent blant de som fullførte høyere utdanning i løpet av perioden. Merk at vi ikke gjør noe forsøk på å fange opp kausale sammenhenger: det er sannsynligvis mange forskjeller mellom foreldre som fullfører utdanning i løpet av perioden vs. de som ikke gjør det. ulikheter mellom høy og lav utdanning kan derfor i stor grad skyldes andre forhold enn utdanningen i seg selv.

Figur D.8 viser utviklingen i vedvarende lavinntekt for ulike husholdstyper. Over halvparten av husholdene med 1-3 barn og vedvarende lavinntekt i 2010 har ikke lengre lavinntekt i 2013. For hushold med 4+ barn er lavinntekten mer vedvarende, men den synker jevnt og trutt over perioden, delvis fordi det etter hvert bli færre barn i husholdene ettersom eldre søsken flytter hjemmefra.

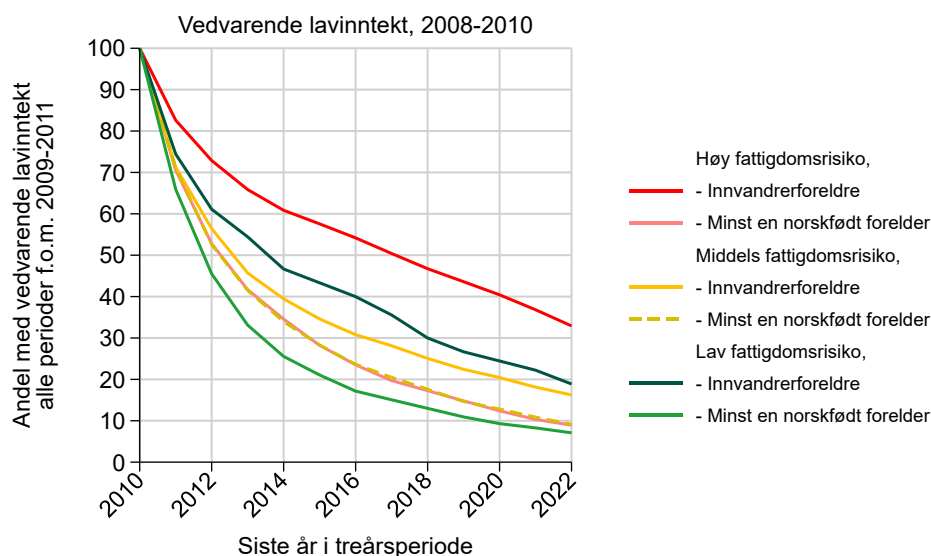
Figur D.9 viser utviklingen i vedvarende lavinntekt for barn i hushold med (i) en enslig forelder i 2010, som endres til parhushold innen 2022, eller (ii) motsatt. Andelen med lavinntekt synker markant for de som går fra enslig (fattig) til par i løpet av perioden (i). For ikke-fattige barn i parhushold i 2010 som siden opplever samlivsbrudd har om lag 12 prosent lavinntekt i 2010. Denne gruppen domineres av barn med norskfødte foreldre med middels eller høy utdanning, som i utgangspunktet har lav fattigdomsrisiko. Som diskutert i kapittel 3 antar vi at vi overdriver den reelle fattigdomsandelen blant barn med enslige foreldre noe.

Til sutt viser vi utviklingen i vedvarende lavinntekt blant hushold med lav grad av yrkesdeltakelse i 2008-2010 (<25%) og høy deltakelse i 2020-2022 (>75%). Ikke overaskende kommer de aller fleste husholdene seg ut av fattigdom når foreldrene deltar aktivt i yrkeslivet: lavinntektsandelen i 2022 er godt under 10 prosent i alle grupper som hadde lavinntekt i 2010, bortsett fra barn med innvandrerforeldre og høy fattigdomsrisiko, der tilsvarende lavinntektsandel er 16 prosent.

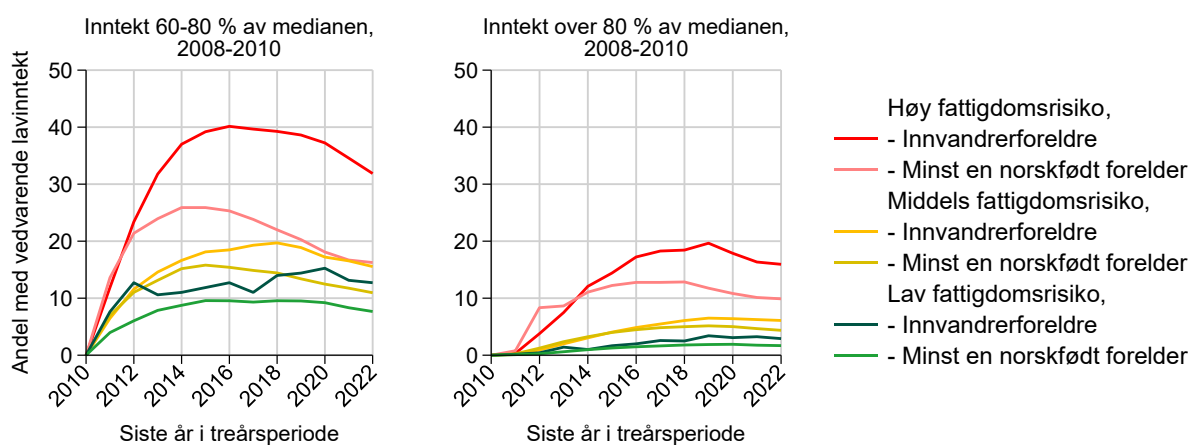
Figur D.1 Utviklingen i vedvarende lavinntekt etter status i 2010, eksponeringsgrupper, barn, 2010-2022

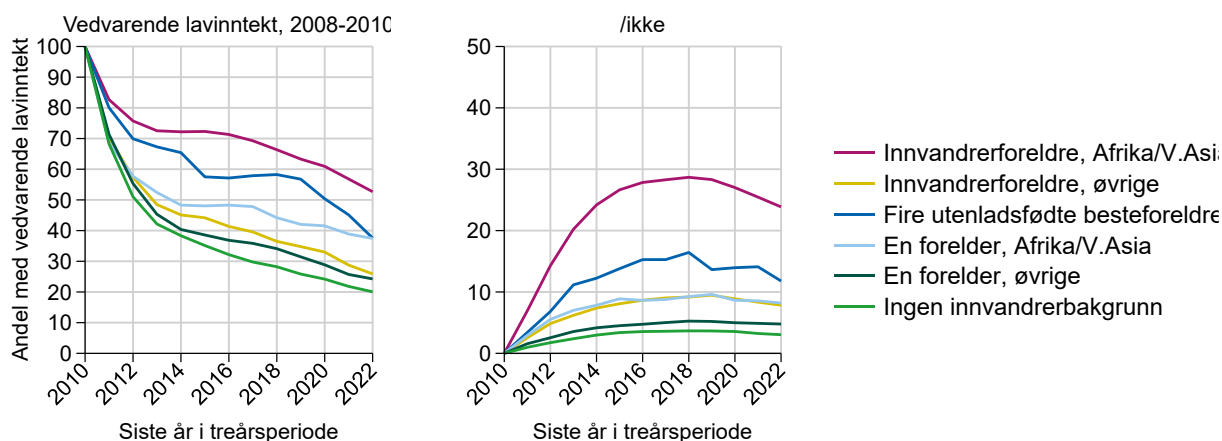
Note: Populasjonen omfatter barn født mellom 2005 og 2008 som er bosatt i Norge i hele perioden 2008–2022. De deles i eksponeringsgrupper på bakgrunn av kjennetegn i 2010, og endrer ikke gruppe etter det.

Figur D.2 Sammenhengende periode med vedvarende lavinntekt f.o.m. 2010, eksponeringsgrupper, barn, 2010-2022

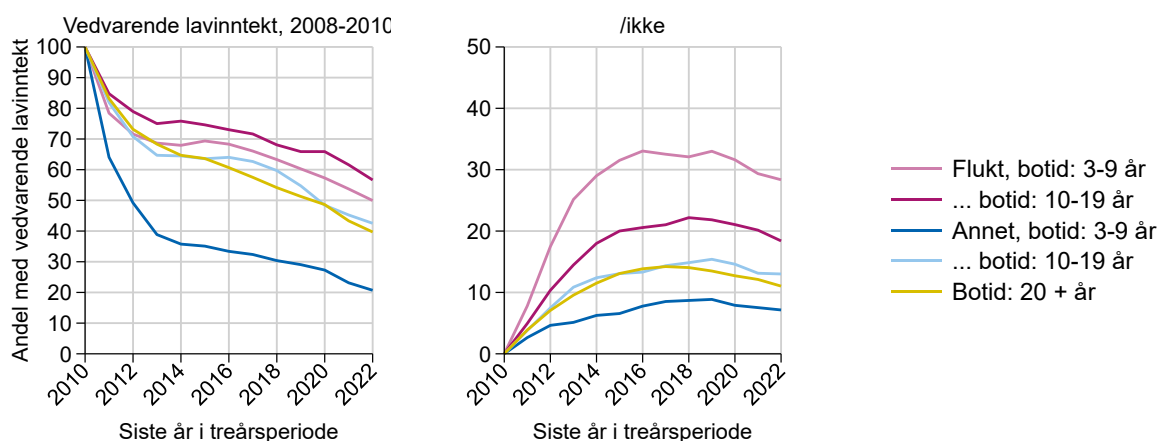
Note: Populasjonen omfatter barn født mellom 2005 og 2008 som er bosatt i Norge i hele perioden 2008–2022 og som hadde vedvarende lavinntekt i 2008-2010. De deles i eksponeringsgrupper på bakgrunn av kjennetegn i 2010, og endrer ikke gruppe etter det. Figuren viser andelen barn med vedvarende lavinntekt i alle periodene fram til årene på den horisontale akse: F.eks. punktene knyttet til 2013 viser andelen som hadde lavinntekt i alle periodene 2009-2011, 2010-2012 og 2011-2013.

Figur D.3 Utviklingen i vedvarende lavinntekt etter status i 2010, husholdsinntekt mellom 60 og 80 prosent av medianen vs. over 80 prosent, eksponeringsgrupper, barn, 2010-2022

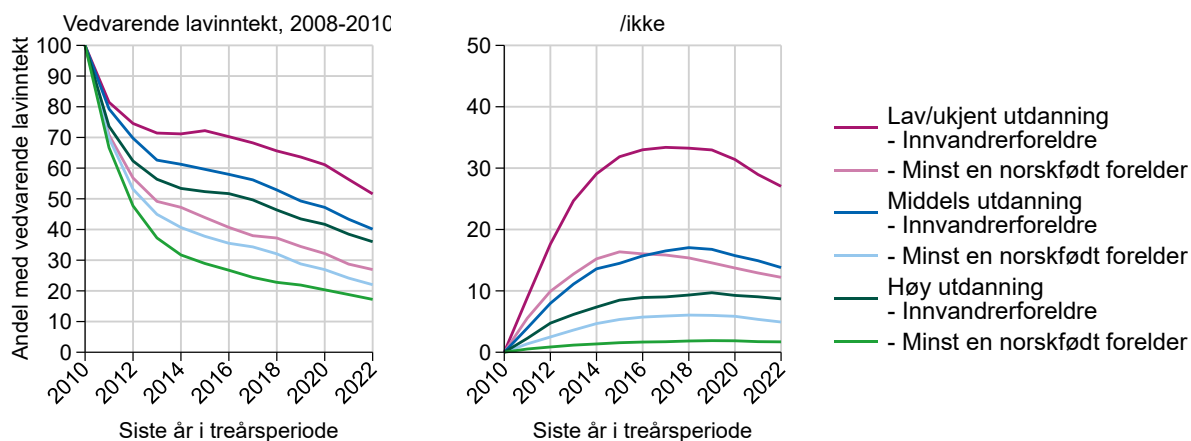
Note: Populasjonen omfatter barn født mellom 2005 og 2008 som er bosatt i Norge i hele perioden 2008–2022. De deles i eksponeringsgrupper på bakgrunn av kjennetegn i 2010, og endrer ikke gruppe etter det. Panelene skiller mellom de med husholdsinntekt i 2008-2010 som er mellom 60 og 80 prosent av medianen og de over dette (under 60 prosent av medianen tilsvarer vedvarende lavinntekt)

Figur D.4 Utviklingen i vedvarende lavinntekt etter status i 2010, innvandringsbakgrunn, barn, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter barn født mellom 2005 og 2008 som er bosatt i Norge i hele perioden 2008–2022.

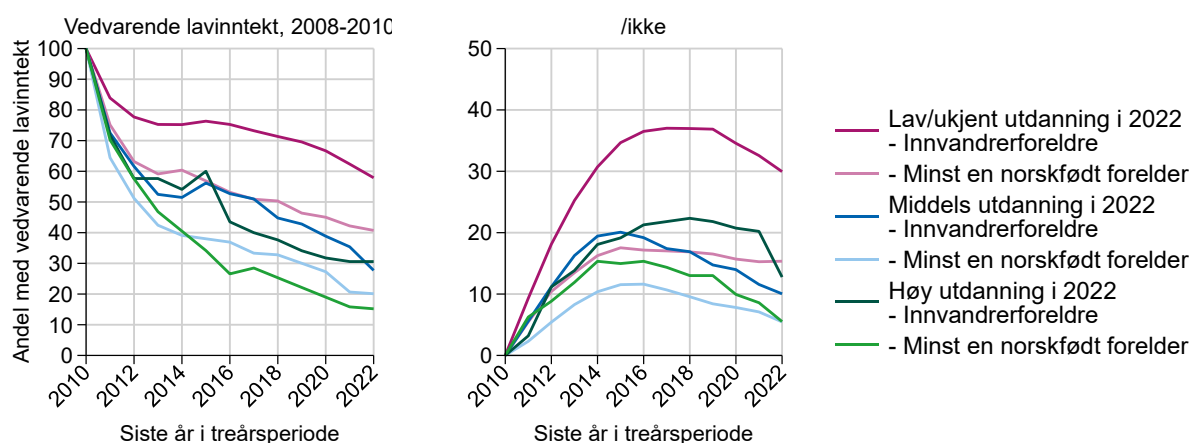
Figur D.5 Utviklingen i vedvarende lavinntekt etter status i 2010, innvandringsgrunn og botid blant barn med innvandrerforeldre, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter barn født mellom 2005 og 2008 som er bosatt i Norge i hele perioden 2008–2022. Foreldrenes botid måles i 2010.

Figur D.6 Utviklingen i vedvarende lavinntekt etter status i 2010, foreldrenes utdanningsnivå og innvandrerbakgrunn, barn, 2010-2022

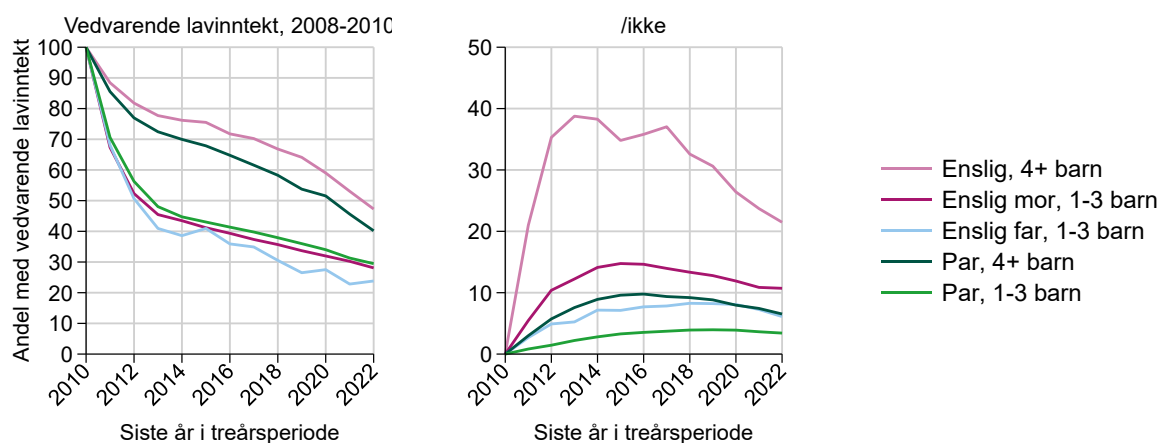
Note: Populasjonen omfatter barn født mellom 2005 og 2008 som er bosatt i Norge i hele perioden 2008–2022. Utdanningsnivå er det høyeste utdanningsnivået fullført av foreldren(e) som barnet bor med, målt i 2010.

Figur D.7 Utviklingen i vedvarende lavinntekt blant barn i hushold med lav/ukjent utdanning i 2010, etter utdanning oppnådd inne 2022 og innvandrerbakgrunn, 2010-2022

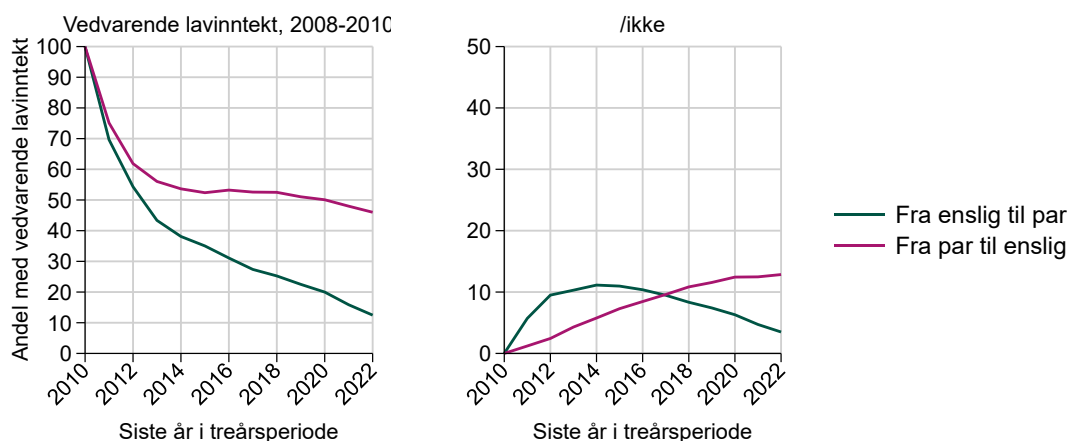

Note: Populasjonen omfatter barn født mellom 2005 og 2008 som er bosatt i Norge i hele perioden 2008–2022, og som har foreldre med lav/ukjent utdanning i 2010. Figuren viser utviklingen i vedvarende lavinntekt etter hvor høy utdanning foreldrene i husholdet har oppnådd innen 2022. Hushold må være av samme type i 2010 og 2022 (enslig/par), for å unngå f.eks. at de med økt utdanning egentlig er enslige mødre med lav utdanning i 2010, som innen 2022 har blitt sammen med en mann med høy utdanning.

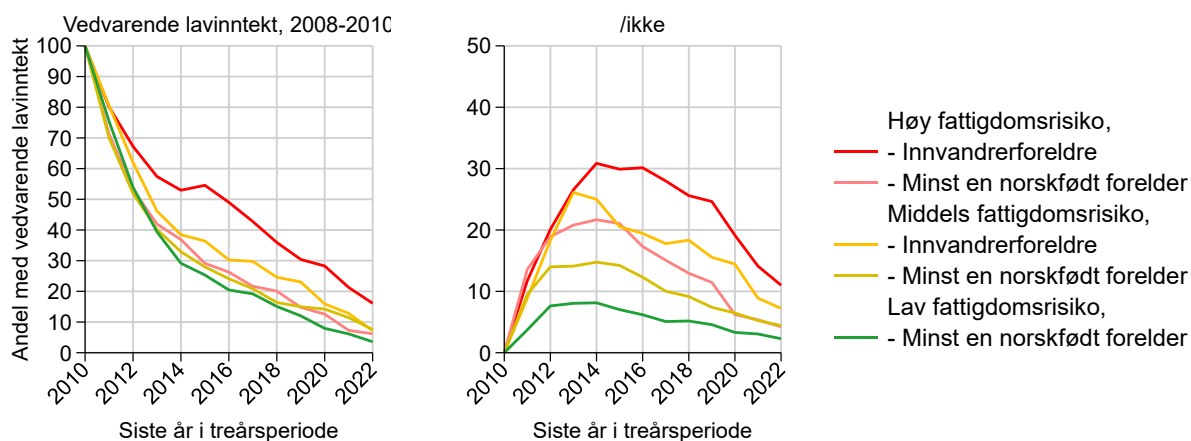
Figur D.8 Utviklingen i vedvarende lavinntekt etter status i 2010, husholdstype, barn, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter barn født mellom 2005 og 2008 som er bosatt i Norge i hele perioden 2008–2022. De deles i husholdstype-grupper på bakgrunn av kjennetegn i 2010, og endrer ikke gruppe etter det.

Figur D.9 Utviklingen i vedvarende lavinntekt etter status i 2010, endret husholdstype mellom 2010 og 2022, barn, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter barn født mellom 2005 og 2008 som er bosatt i Norge i hele perioden 2008–2022, og der husholdstypen endrer seg mellom 2010 og 2022. F.eks. «Fra enslig til par» viser vedvarende lavinntekt blant barn som bor med en enslig forelder i 2010 og et par i 2022 (f.eks. en forelder + forelders «nye» samboer).

Figur D.10 Utviklingen i vedvarende lavinntekt etter status i 2010 blant barn i hushold med lav grad av yrkesdeltakelse i 2008-2010 og høy deltakelse i 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter barn født mellom 2005 og 2008 som er bosatt i Norge i hele perioden 2008–2022. Videre begrenses utvalget til barn i hushold med under 25% yrkesdeltakelse i 2008-2010 og over 75% yrkesdeltakelse i 2020-2022.

Vedlegg E: Tabell til kapittel 3

Tabell E.1 Andel barn etter eksponeringsgruppe, prosent, 2020-2022

Panel a) Barn med minst en norskfødt forelder		1-3 barn			4+ barn	
		Par	Far	Mor	Par	Enslig
Ingen innvandrerbakgrunn	Høy utdanning	38,85	0,80	3,63	1,84	0,07
	Middels -	14,33	1,21	2,49	0,93	0,08
	Lav/ukjent -	1,31	0,37	1,29	0,13	0,06
En forelder fra øvrige land	Høy utdanning	6,59	0,19	0,70	0,29	0,01
	Middels -	1,83	0,20	0,33	0,12	
	Lav/ukjent -	0,30	0,08	0,24	0,02	0,01
En forelder fra Afrika eller Vest-Asia	Høy utdanning	0,70	0,04	0,21	0,05	0,01
	Middels -	0,26	0,03	0,11	0,02	
	Lav/ukjent -	0,06	0,03	0,09	0,01	0,01
Norskfødt forelder, men fire utenlandsfødte besteforeldre	Høy utdanning	0,52		0,03	0,04	
	Middels -	0,27	0,00	0,03	0,04	
	Lav/ukjent -	0,12	0,00	0,04	0,02	0,01

Panel b) Barn med innvandrerforeldre			1-3 barn			4+ barn	
			Par	Far	Mor	Par	Enslig
Øvrige	Botid: 20+ år	Høy utdanning	0,97	0,01	0,07	0,05	
		Middels utdanning	0,65	0,02	0,06	0,05	
		Lav/ukjent utdanning	0,22	0,01	0,06	0,03	
	Ikke flyktning	Botid 10-19 år Høy utdanning	2,47	0,03	0,20	0,09	0,00
		Middels utdanning	0,96	0,03	0,11	0,04	
		Lav/ukjent utdanning	0,31	0,02	0,10	0,02	
	Botid 3-9 år	Høy utdanning	1,28	0,01	0,09	0,04	
		Middels utdanning	0,49	0,01	0,05	0,02	
		Lav/ukjent utdanning	0,43	0,02	0,08	0,02	
	Flyktning	Botid 10-19 år Høy utdanning	0,09		0,01	0,01	
		Middels utdanning	0,09		0,02	0,01	
		Lav/ukjent utdanning	0,07	0,00	0,03	0,01	
	Botid 3-9 år	Høy utdanning	0,01		0,00		
		Middels utdanning			0,00		
		Lav/ukjent utdanning	0,00		0,00		
Afrika eller Vest-Asia	Botid: 20+ år	Høy utdanning	0,93	0,02	0,07	0,13	0,01
		Middels utdanning	0,71	0,01	0,11	0,15	
		Lav/ukjent utdanning	0,47	0,02	0,18	0,16	0,04
	Ikke flyktning	Botid 10-19 år Høy utdanning	0,23	0,00	0,03	0,03	0,00
		Middels utdanning	0,06	0,00	0,02	0,01	
		Lav/ukjent utdanning	0,04	0,00	0,05	0,01	0,01
	Botid 3-9 år	Høy utdanning	0,12		0,02	0,01	
		Middels utdanning	0,02		0,01		
		Lav/ukjent utdanning	0,04	0,00	0,03		0,01
	Flyktning	Botid 10-19 år Høy utdanning	0,57	0,01	0,08	0,14	0,01
		Middels utdanning	0,49	0,01	0,14	0,14	0,02
		Lav/ukjent utdanning	0,46	0,02	0,39	0,27	0,13
	Botid 3-9 år	Høy utdanning	0,40	0,01	0,05	0,11	0,01
		Middels utdanning	0,23	0,01	0,06	0,08	
		Lav/ukjent utdanning	0,67	0,02	0,34	0,60	0,11

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020 - 2022. Note Tall for grupper med færre enn fire fattige hushold eller fire ikke-fattige hushold er ikke rapportert

Vedlegg F: Sammenhenger mellom populasjonsandeler og fattigdomsandeler

Andelen fattige barn i populasjonen kan dekomponeres på sosiodemografiske grupper basert på følgende uttrykk:

$$\frac{m}{n} = \sum_j \frac{m_j}{n} = \sum_j \frac{n_j}{n} \frac{m_j}{n_j} = \sum_j \frac{n_j}{n} \frac{m_j}{m},$$

der m_j er antall fattige barn i gruppe j og m er antall fattige barn totalt i populasjonen. Antall barn i populasjonen som tilhører gruppe j er gitt ved n_j , og antall barn totalt i populasjonen er gitt ved n . Likningen viser sammenhenger mellom ulike populasjonsandeler og fattigdomsandeler:

- i. Aggregert fattigdomsandel - andel av populasjonen som er fattige: $\frac{m}{n}$
- ii. Populasjonsandel - andel av populasjonen som tilhører gruppe j : $\frac{n_j}{n}$
- iii. Gruppespesifikk fattigdomsandel - andel innenfor gruppe j som er fattige: $\frac{m_j}{n_j}$
- iv. Betinget gruppespesifikk fattigdomsandel - andel av de fattige som tilhører gruppe j : $\frac{m_j}{m}$

Det følger av likningen at den fjerde av disse andelene summerer seg til 100 prosent når vi benytter en gjensidig utelukkende og fullstendig inndeling av populasjonen i grupper. Sammenhengen mellom de fire andelene kan uttrykkes ved:

$$\frac{m_j}{m} = \frac{\frac{n_j}{n} \frac{m_j}{n_j}}{\frac{m}{n}}.$$

Den fjerde andelen er proporsjonal med produktet av den andre og den tredje andelen, der skalaen er standardisert i forhold til den første (aggregerte) fattigdomsandelen. Det betyr at en sosiodemografisk gruppe vil omfatte en større andel av de fattige barna jo høyere andel fattige barn som finnes innenfor gruppen, og desto høyere andel gruppen utgjør av hele barnepopulasjonen. En mindre gruppe i populasjonen kan omfatte en betydelig andel av de fattige dersom det er en svært høy fattigdomsandel innenfor gruppen. På den annen side kan en stor gruppe i populasjonen inneholde en beskjeden andel av de fattige hvis det er en spesielt lav fattigdomsandel innenfor gruppen.

Vedlegg G: Dekomponering av trenden i andelen fattige på sosiodemografiske grupper

Dekomponeringer basert på Oaxaca-Blinder-metodikk

Vi tar utgangspunkt i en uttømmende og gjensidig utelukkende inndeling av befolkningen i J sosiodemografiske grupper. Befolkningsandelen til gruppe j i år t angis ved $s_{j,t}$ og fattigdoms-andelen til gruppe j er uttrykt ved $p_{j,t}$. Fattigdomsandelen i år t for hele befolkningen er dermed gitt ved:

$$(0.1) \quad p_t = \sum_{j=1}^J s_{j,t} p_{j,t}.$$

Likning (1.1) viser at fattigdomsandelen samlet for hele befolkningen i år t er lik snittet av de gruppespesifikke fattigdomsandelene $p_{j,t}$ vektet med befolkningsandelene $s_{j,t}$. Vi ønsker å dekomponere endringen i den samlede fattigdomsandelen over tid på bidraget fra endringer i gruppenes befolkningsandeler og fattigdomsandelene. For dette formålet kan vi benytte et basisår b til å bestemme kontrafaktiske andeler som vi holder fast over tid.

I tilfellet hvor fattigdomsandelene holdes fast over tid, vil dekomponeringen svare på følgende spørsmål: Hva ville den samlede fattigdomsandelen ha vært i år t dersom sammensetningen av befolkningen var som i år b og de gruppespesifikke fattigdomsandelene var som i år b ? Denne kontrafaktiske fattigdomsandelen er definert som følger:

$$(0.2) \quad p_{t,b} = \sum_{j=1}^J s_{j,t} p_{j,b}$$

Basert på likningene (1.1) og (1.2) kan vi uttrykke endringen i den samlede fattigdomsandelen fra år b til t ved:

$$(0.3) \quad \begin{aligned} p_t - p_b &= \underbrace{p_{t,b} - p_b}_{\text{Sammensetningseffekter}} + \underbrace{p_t - p_{t,b}}_{\text{Eksponeringseffekter}} \\ &= \underbrace{\sum_{j=1}^J (s_{j,t} - s_{j,b}) p_{j,b}}_{\text{Sammensetningseffekter}} + \underbrace{\sum_{j=1}^J s_{j,t} (p_{j,t} - p_{j,b})}_{\text{Eksponeringseffekter}} \end{aligned}$$

Likning (1.3) viser at vi kan dekomponere endringen i den samlede fattigdomsandelen i to komponenter.

Den første komponenten angir forskjellen mellom den kontrafaktiske fattigdomsandelen i år t og den faktiske fattigdomsandelen i år b . Denne komponenten tolker vi som bidraget fra endringer i sammensetningen av befolkningen. Den andre komponenten angir forskjellen mellom den faktiske fattigdomsandelen i år t og den kontrafaktiske fattigdomsandelen i år t når befolkningsandelene holdes fast som i år b . Denne komponenten tolker vi som bidraget fra endringer i fattigdomsrisiko innenfor ulike befolkningsgrupper, dvs. i hvilken grad de ulike gruppene er eksponert for fattigdom. Dette er effekter som kan ikke forklares av endringer i befolkningens sammensetning basert på observerbare sosiodemografiske kjennetegn.

Komponentenes rekkefølge og endring av basisår

En alternativ definisjon av den kontrafaktiske fattigdomsandelen i år t kan avledes fra følgende spørsmål: Hva ville den samlede fattigdomsandelen ha vært i år t dersom sammensetningen av befolkningen var som i år b og de gruppespesifikke fattigdomsandelene var som i år t ?

Den kontrafaktiske fattigdomsandelen i år t med befolkningsandeler som i år b er definert som som følger:

$$(0.4) \quad p_{b,t} = \sum_{j=1}^J s_{j,b} p_{j,t},$$

Basert på likningene (1.1) og (1.4) kan vi uttrykke endringen i den samlede fattigdomsandelen fra år b til t ved:

$$(0.5) \quad \begin{aligned} p_t - p_b &= \underbrace{p_t - p_{b,t}}_{\text{Sammensetningseffekter}} + \underbrace{p_{b,t} - p_b}_{\text{Eksponeringseffekter}} \\ &= \underbrace{\sum_{j=1}^J (s_{j,t} - s_{j,b}) p_{j,t}}_{\text{Sammensetningseffekter}} + \underbrace{\sum_{j=1}^J s_{j,b} (p_{j,t} - p_{j,b})}_{\text{Eksponeringseffekter}}. \end{aligned}$$

Likning (1.5) gir en alternativ dekomponering av bidragene fra sammensetnings- og eksponeringseffekter. Forskjellen mellom dekomponeringene i (1.3) og (1.5) er ekvivalent med en ombytting av hvilket år som er hhv. basisår og beregningsår. Ved å bytte om på basis- og beregningsår i likning (1.5) følger det at:

$$(0.6) \quad p_b - p_t = \underbrace{\sum_{j=1}^J (s_{j,b} - s_{j,t}) p_{j,b}}_{\text{Sammensetningseffekter}} + \underbrace{\sum_{j=1}^J s_{j,t} (p_{j,b} - p_{j,t})}_{\text{Eksponeringseffekter}}$$

Vi ser at likningene (1.6) og (1.3) er identiske bortsett fra at bidragene til endring regnes med motsatt fortegn. Som kontrafaktisk alternativ vil vi hovedsakelig benytte definisjonen i likning (1.2) og (1.3). Sensitivitet overfor alternative kontrafaktiske definisjoner kan vi belyse gjennom å endre basisåret for beregningene. For en gitt beregningsperiode benytter vi enten første eller siste år i perioden som basisår.

Dekomponeringer på delvis overlappende grupper

Det framgår av likning (1.3) at bidraget fra sammensetningseffekter og eksponeringseffekter kan dekomponeres additivt på bidraget fra hver av de J sosiodemografiske gruppene. Et spørsmål er imidlertid hvordan vi vil dekomponere bidragene fra delvis overlappende grupper i befolkningen. For eksempel kan vi benytte en inndeling av hushold etter familiens høyeste utdanningsnivå (lav, middels, høy) og familietype (enslig forsørger, par med barn etc.). Siden disse kategoriske variablene gir opphav til delvis overlappende grupper, kan vi beskrive fattigdomsandelene i år t som følger:

$$(0.7) \quad p_t = \sum_{j=1}^J \sum_{k=1}^K s_{jk,t} p_{jk,t},$$

der vi innfører indeksen k for å ta hensyn til at det er to kategoriske variabler som benyttes for å klassifisere befolkningen i J ganger K grupper. Med to indekser kan vi tilpasse notasjonen i likning (1.2) slik at den kontrafaktiske fattigdomsandelen er definert ved:

$$(0.8) \quad \tilde{p}_{t,b} = \sum_{j=1}^J \sum_{k=1}^K s_{jk,t} p_{jk,b} .$$

Tilsvarende som i likning (1.3) kan vi foreta en dekomponering på sammensetningseffekter og eksponeringseffekter:

$$(0.9) \quad p_t - p_b = \underbrace{\sum_{j=1}^J \sum_{k=1}^K (s_{jk,t} - s_{jk,b}) p_{jk,b}}_{\text{Sammensetningseffekter}} + \underbrace{\sum_{j=1}^J \sum_{k=1}^K s_{jk,t} (p_{jk,t} - p_{jk,b})}_{\text{Eksponeringseffekter}} .$$

På disaggregert nivå finnes det J ganger K grupper som er gjensidig utelukkende, slik at bidraget fra hver gruppe kan beregnes på samme måte som i likning (1.3). Et spørsmål er hvordan vi kan dekomponere sammensetningseffektene på de to dimensjonene j og k . Vi kan definere følgende andeler:

$$(0.10) \quad s_{jk,t} = \frac{n_{jk,t}}{n_t} = \frac{n_{jk,t}}{n_{j+,t}} s_{j+,t} = \frac{n_{jk,t}}{n_{+k,t}} s_{+k,t} ,$$

der n_t er den totale populasjonen i år t , og $n_{jk,t}$ er befolkningen som tilhører snittet mellom gruppene j og k . Videre definerer vi $n_{j+,t} = \sum_k n_{jk,t}$ som er befolkningen i gruppe j og $n_{+k,t} = \sum_j n_{jk,t}$ som er befolkningen i gruppe k . Befolkningsandelene $s_{j+,t}$ og $s_{+k,t}$ er definert ved:

$$(0.11) \quad s_{j+,t} = \frac{n_{j+,t}}{n_t} ,$$

$$s_{+k,t} = \frac{n_{+k,t}}{n_t} .$$

Anta at det er rimelig å velge en rekkefølge der vi starter med aggregering over K grupper for å beregne partielle bidrag for hver av de J gruppene. Vi benytter altså en sekvens der de partielle j -effektene blir beregnet «før» k -effektene. Motsatt kan vi starte med å aggregere over de J gruppene slik at de partielle k -effektene blir beregnet «før» j -effektene. Avhengig av rekkefølgen kan bidragene til sammensetningseffekter fra de to dimensjonene uttrykkes ved:

$$(0.12) \quad \overbrace{\tilde{p}_{t,b} - p_b}^{\text{Sammensetnings-effekter totalt}} = \underbrace{\sum_{j=1}^J s_{j+,t} p_{j+,b} - p_b}_{\text{Sammensetningseffekter (j)}} + \underbrace{\tilde{p}_{t,b} - \sum_{j=1}^J s_{j+,t} p_{j+,b}}_{\text{Sammensetningseffekter (k/j)}}$$

$$= \underbrace{\sum_{k=1}^K s_{+k,t} p_{+k,b} - p_b}_{\text{Sammensetningseffekter (k)}} + \underbrace{\tilde{p}_{t,b} - \sum_{k=1}^K s_{+k,t} p_{+k,b}}_{\text{Sammensetningseffekter (j/k)}}$$

Det framgår fra likning (1.9) at når vi starter med aggregering over K grupper kan vi definere sammensetningseffektene fra de J gruppene basert på det partielle bidraget fra den tilhørende

kategoriske variabelen. I dette tilfellet har sammensetningseffektene fra de K gruppene en mer komplisert tolkning, som betingete partielle k-effekter (der j-effektene holdes konstant). Dette omfatter både de marginale partielle k-effektene og samspillseffekter mellom de to kategoriske variablene.³⁴

Som vanlig i denne typen dekomponeringer basert på Oaxaca-Blinder-metodikken finner vi at resultatet kan avhenge av rekkefølgen som benyttes i dekomponeringen på kategoriske variabler. Når de to mulige rekkefølgene behandles symmetrisk finner vi at

$$\begin{aligned}
 \overbrace{\tilde{p}_{t,b} - p_b}^{\text{Sammensetnings-effekter totalt}} &= \underbrace{\sum_{j=1}^J s_{j+,t} p_{j+,b} - p_b}_{\text{Sammensetningseffekter (j)}} + \underbrace{\sum_{k=1}^K s_{+,k,t} p_{j+,b} - p_b}_{\text{Sammensetningseffekter (k)}} \\
 (0.13) \quad &+ \underbrace{\left(\tilde{p}_{t,b} - p_b \right) - \left(\sum_{j=1}^J s_{j+,t} p_{j+,b} - p_b \right) + \left(\sum_{k=1}^K s_{+,k,t} p_{j+,b} - p_b \right)}_{\text{Sammensetningssamspill (j,k)}}.
 \end{aligned}$$

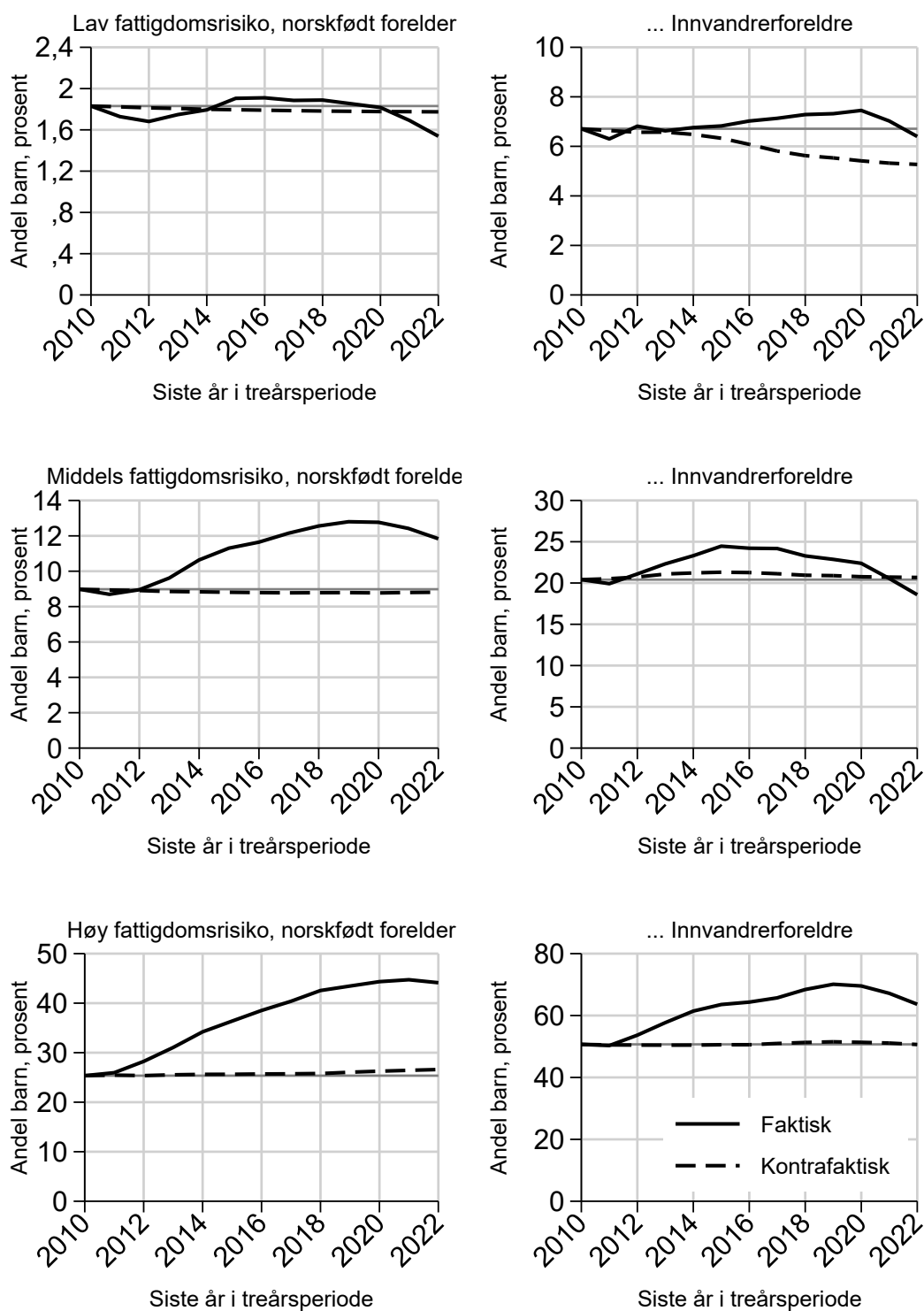
De totale sammensetningseffektene kan dermed dekomponeres på de marginale partielle bidragene fra hver av de to faktorene og på samspillseffekter mellom de to faktorene.

Det er aktuelt å benytte kontrafaktiske varianter som tar med både marginale bidrag og simultane bidrag i samme figur. Dersom samspillseffektene totalt sett er relativt små, vil summen av de marginale partielle bidragene om lag tilsvare det totale simultane bidraget der sammensetningen kontrafaktisk er konstant langs flere dimensjoner samtidig.

³⁴ Metoden kan generaliseres til tilfellet med tre eller flere kategoriske variabler. For å vise dette kan man starte med å innføre en ny indeks som representerer en ekstra kategoriske variabel, slik at vi får en mer detaljert inndeling av befolkningen i grupper.

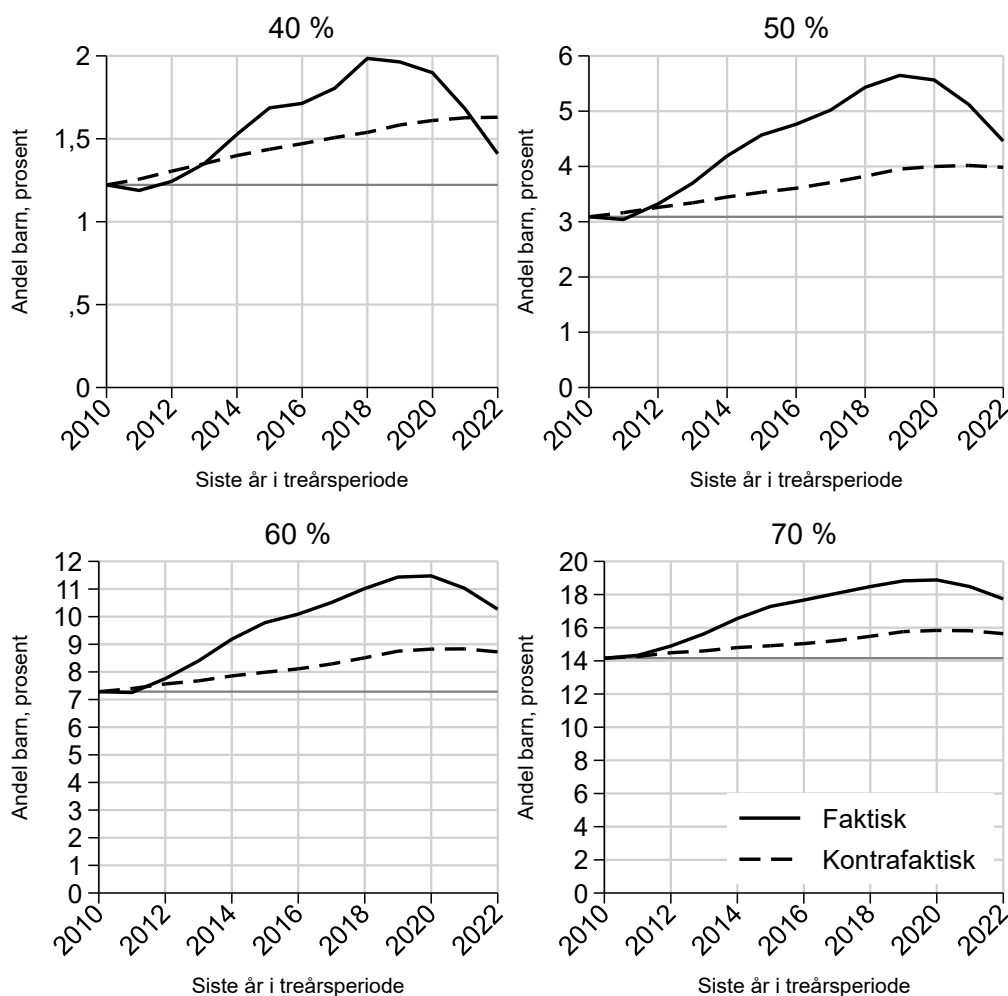
Vedlegg H: Flere figurer til kapittel 4

Figur H.1 Faktisk og kontrafaktisk trend i andelen barn med vedvarende lavinntekt i ulike eksponeringsgrupper, prosent, 2010-2022

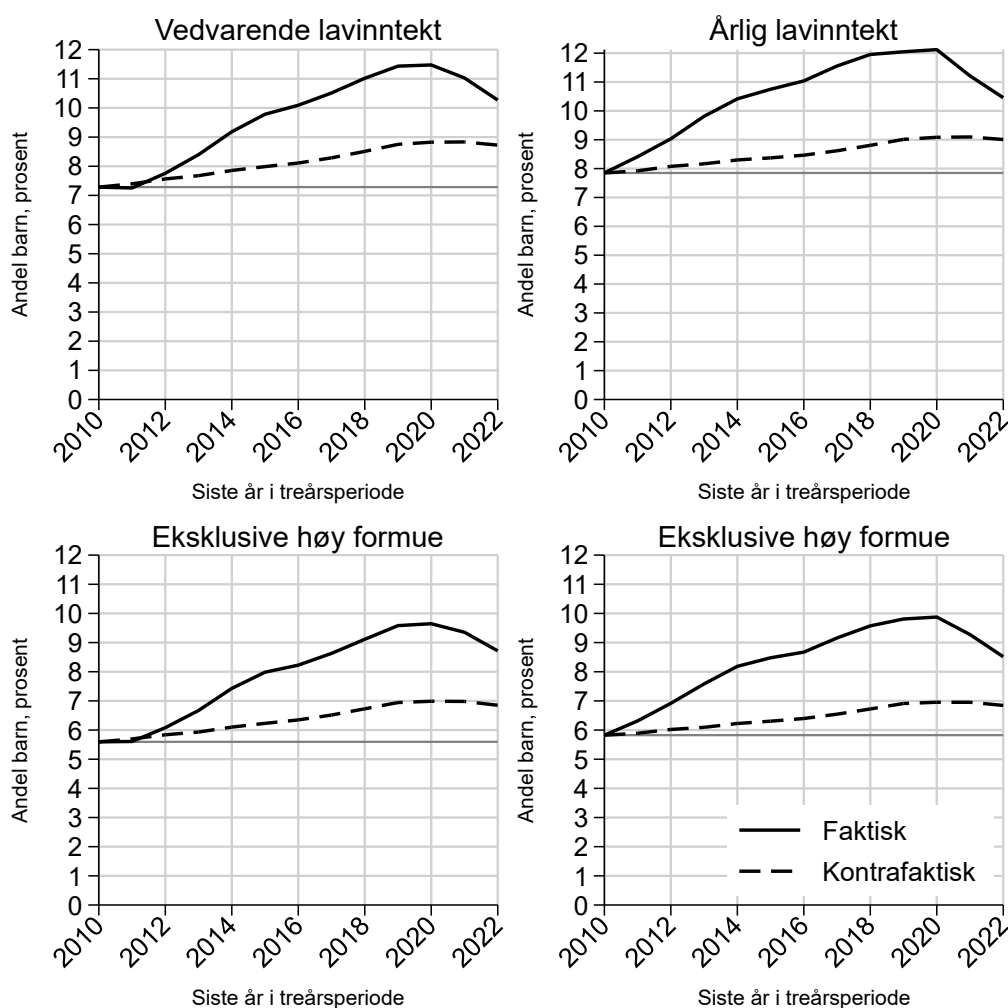
Note: Figuren viser den faktiske trenden i andelen barn med vedvarende lavinntekt, og kontrafaktiske trender når gruppespesifikke fattigdomsandelers holdes fast som i 2010 basert på en detaljert simultanfordelingen av husholdskjennetegn. Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år. Grupper med «norskfødt forelder» omfatter de med en eller to norskfødte foreldre.

Figur H.2 Faktisk og kontrafaktisk trend i andelen barn med vedvarende lavinntekt for ulike lavinntektsgrenser, prosent, 2010-2022

Note: Figuren viser faktisk og kontrafaktisk andel barn med vedvarende lavinntekt når lavinntektsgrensa settes ved 40, 50, 60 og 70 prosent av medianinntekten. 60 prosent er grensa brukt i de øvrige figurene i rapporten. De kontrafaktiske linjene holder gruppespesifikke fattigdomsandelers fast som i 2010 basert på en detaljert simultanfordelingen av husholdskjennetegn. Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

Figur H.3 Faktisk og kontrafaktisk trend i andelen barn med vedvarende og årlig lavinntekt, og når familier med høy formue ikke regnes å ha lavinntekt, prosent, 2010-2022

Note: De øverste panelene viser faktisk og kontrafaktisk andel barn med vedvarende og årlig lavinntekt. I de nederste panelene regnes hushold å ikke ha lavinntekt om de har høy formue, dvs. finansformuen og nettoformuen pr. forbruksenhet er større enn medianen i befolkningen (se Langørgen og Eika, 2024a). De kontrafaktiske linjene holder gruppespesifikke fattigdomsandel fast som i 2010 basert på en detaljert simultanfordeling av husholdskjennetegn. Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år.

Vedlegg I: Dekomponering av fattigdomsgapet etter yrkesdeltakelse

Vi er interessert i å dekomponere forskjellen i andelen fattige mellom gruppe j (som har høy fattigdomsandel) og en referansegruppe r (som har lavere fattigdomsandel). Denne forskjellen vil vi kalle for *fattigdomsgapet* mellom de to gruppene.³⁵ Videre ønsker vi å studere hvordan mellomliggende faktorer (som yrkesdeltakelse eller overføringsavhengighet) bidrar til forskjellen mellom de to sosiodemografiske eksponeringsgruppene.

Vi benytter en inndeling av hushold i tre grupper etter graden av yrkesdeltakelse:

- Høy deltakelse (0): De voksne i husholdet er i gjennomsnitt sysselsatt minst 75 prosent av fulltid
- Middels deltakelse (1): De voksne i husholdet er i gjennomsnitt sysselsatt 25-75 prosent av fulltid
- Lav deltakelse (2): De voksne i husholdet er i gjennomsnitt sysselsatt mindre enn 25 prosent av fulltid

Vi nummerer de tre gruppene $g = (0, 1, 2)$ der gruppe 0 er referansegruppen med høy deltakelse og gruppe 2 har lav deltakelse. Andelen fattige i sosiodemografisk gruppe j kan dekomponeres som følger:

$$(0.14) \quad p_{j,t} = \frac{n_{j0,t}}{n_{j,t}} p_{j0,t} + \frac{n_{j1,t}}{n_{j,t}} p_{j1,t} + \frac{n_{j2,t}}{n_{j,t}} p_{j2,t},$$

der andelen som tilhører deltakelsesgruppe g innenfor sosiodemografisk gruppe j er gitt ved $n_{jg,t}/n_{j,t}$, og andelen fattige i samme gruppe uttrykkes ved $p_{jg,t}$. For eksempel er $p_{j0,t}$ andelen fattige blant de som har høy deltakelse i arbeidsmarkedet innenfor gruppe j . Siden $n_{j,t} = n_{j0,t} + n_{j1,t} + n_{j2,t}$ per definisjon, følger det at andelen til deltakergruppene i (1.1) summerer seg til 1.

Vi kan nå definere et kontrafaktisk alternativ basert på følgende spørsmål: Hva ville den samlede fattigdomsandelen ha vært i eksponeringsgruppe j hvis fattigdomsandelene innenfor hver deltakergruppe var som i gruppe r , mens sammensetningen på deltakergrupper var som i gruppe j ? Det kontrafaktiske alternativet er definert ved

$$(0.15) \quad p_{j,t}(a) = \frac{n_{j0,t}}{n_{j,t}} p_{r0,t} + \frac{n_{j1,t}}{n_{j,t}} p_{r1,t} + \frac{n_{j2,t}}{n_{j,t}} p_{r2,t}$$

Ved å benytte dette kontrafaktiske alternativet finner vi at fattigdomsgapet i år t mellom gruppe j og r kan dekomponeres som følger:

³⁵ Dette fattigdomsgapet må ikke forveksles med inntektsgapet som blir definert av Foster, Greer og Thorbecke (1984) og som noen ganger blir omtalt som «fattigdomsgapet» i den norskspråklige litteraturen.

$$\begin{aligned}
 \overbrace{p_{j,t} - p_{r,t}}^{\text{Fattigdomsgapet}} &= \sum_{g=0}^2 \left(\frac{n_{jg,t}}{n_{j,t}} p_{jg,t} - \frac{n_{rg,t}}{n_{r,t}} p_{rg,t} \right) \\
 (0.16) \quad &= \underbrace{\sum_{g=0}^2 \frac{n_{jg,t}}{n_{j,t}} (p_{jg,t} - p_{rg,t})}_{\text{Fattigdomsgap}(0,1,2)} + \underbrace{\left(\frac{n_{j1,t}}{n_{j,t}} - \frac{n_{r1,t}}{n_{r,t}} \right) (p_{r1,t} - p_{r0,t})}_{\text{Arbeidsmarkedsgap}(1)} + \underbrace{\left(\frac{n_{j2,t}}{n_{j,t}} - \frac{n_{r2,t}}{n_{r,t}} \right) (p_{r2,t} - p_{r0,t})}_{\text{Arbeidsmarkedsgap}(2)}.
 \end{aligned}$$

Vi finner at forskjellen i andelen fattige mellom de to gruppene (det totale fattigdomsgapet) kan splittes i tre komponenter:

- Fattigdomsgap 0: Bidraget til fattigdomsgapet blant de som har høy deltakelse i arbeidsmarkedet, dvs. forskjellen i andelen fattige mellom yrkesaktive i hhv. gruppe j og gruppe r . Denne komponenten er vektet med andelen med høy yrkesdeltakelse innenfor gruppe j
- Fattigdomsgap 1: Bidraget til fattigdomsgapet blant de som delvis deltar arbeidsmarkedet, dvs. forskjellen i andelen fattige mellom delvis yrkesaktive i hhv. gruppe j og gruppe r . Denne komponenten er vektet med andelen som delvis deltar i arbeidsmarkedet innenfor gruppe j
- Fattigdomsgap 2: Bidraget til fattigdomsgapet blant de som har lav deltakelse i arbeidsmarkedet, dvs. forskjellen i andelen fattige mellom ikke-yrkesaktive i hhv. gruppe j og gruppe r . Denne komponenten er vektet med andelen med lav yrkesdeltakelse innenfor gruppe j
- Arbeidsmarkedsgap 1 og 2: Bidraget fra forskjeller i utenforskap i arbeidsmarkedet, dvs. forskjellen i andelen som står delvis eller helt utenfor arbeidsmarkedet i hhv. gruppe j og gruppe r . Disse komponentene er vektet med forskjellen i andelen fattige mellom de som står hhv. (delvis) utenfor i forhold til de som er innenfor arbeidsmarkedet i gruppe r

Merk at (1.16) gir en dekomponering av forskjeller i andelen fattige mellom to eksponeringsgrupper for et gitt år. Basert på dekomponeringen kan vi lage figurer som viser hvordan fattigdomsgapet utvikler seg over tid. Slike figurer kan vise utviklingen i nivået på andelen fattige i hver gruppe, samt trender for hvordan de fem komponentene bidrar til forskjeller mellom de to eksponeringsgruppene.

Vi kan tolke komponentene i likning (1.3) som et uttrykk for ulike kontrafaktiske scenarioer:

- Hvor stor andel fattige ville det ha vært i gruppe j hvis den hadde samme fattigdomsandel i hver av de tre deltakergruppene som i gruppe r ?
- Hvor stor andel fattige ville det ha vært i gruppe j hvis den hadde samme fattigdomsandel som i gruppe r blant hushold som har høy eller middels deltakelse i arbeidsmarkedet?
- Hvor stor andel fattige ville det ha vært i gruppe j hvis den hadde samme fattigdomsandel som i gruppe r blant hushold som har høy deltakelse i arbeidsmarkedet?

Spørsmål a) svarer til likning (1.15), mens spørsmål b) og c) definerer de følgende kontrafaktiske alternativene

$$\begin{aligned}
 (0.17) \quad p_{jt}(b) &= \frac{n_{j0,t}}{n_{0,t}} p_{r0,t} + \frac{n_{j1,t}}{n_{j,t}} p_{r1,t} + \frac{n_{j2,t}}{n_{j,t}} p_{j2,t}, \\
 p_{jt}(c) &= \frac{n_{j0,t}}{n_{0,t}} p_{r0,t} + \frac{n_{j1,t}}{n_{j,t}} p_{j1,t} + \frac{n_{j2,t}}{n_{j,t}} p_{j2,t}.
 \end{aligned}$$

Det følger at dekomponeringen kan uttrykkes ved

$$(0.18) \quad \underbrace{p_{jt} - p_{rt}}_{\text{Fattigdomsgapet}} = \underbrace{p_{jt} - p_{jt}(c)}_{\text{Fattigdomsgap(0)}} + \underbrace{p_{jt}(c) - p_{jt}(b)}_{\text{Fattigdomsgap(1)}} + \underbrace{p_{jt}(b) - p_{jt}(a)}_{\text{Fattigdomsgap(2)}} + \underbrace{p_{jt}(a) - p_{rt}}_{\text{Arbeidsmarkedsgapet}}.$$

Likning (1.5) viser hvordan komponentene av fattigdomsgapet blir definert basert på de tre kontrafaktiske scenarioene.

Likning (1.3) viser dekomponering av fattigdomsgapet mellom to ulike sosiodemografiske grupper j og r . En annen mulighet er å dekomponere trenden i andelen fattige innenfor gruppe j fordelt på bidrag fra de som er hhv. innenfor og (helt eller delvis) utenfor arbeidsmarkedet. En mulig dekomponering kan benytte et kontrafaktisk alternativ basert på at fattigdomsandel i gruppe j blant de som er hhv. innenfor og utenfor arbeidsmarkedet holdes konstant som i basisåret.

En annen metode er å rapportere tidstrendene for $p_{j,t}$, $p_{j0,t}$, $p_{j1,t}$ og $p_{j2,t}$ i samme figur. Dette vil vise både fattigdomsgapet mellom de som er hhv. utenfor og innenfor arbeidsmarkedet i gruppe j , samt hvordan dette gapet blir vektet sammen til et samlet gjennomsnitt for gruppe j (se likning (1.14)). Jo større andel av gruppe j som er innenfor arbeidsmarkedet, dess mindre avstand vil det være mellom fattigdomsandelen i gruppe j og andelen fattige i delmengden som er innenfor arbeidsmarkedet.

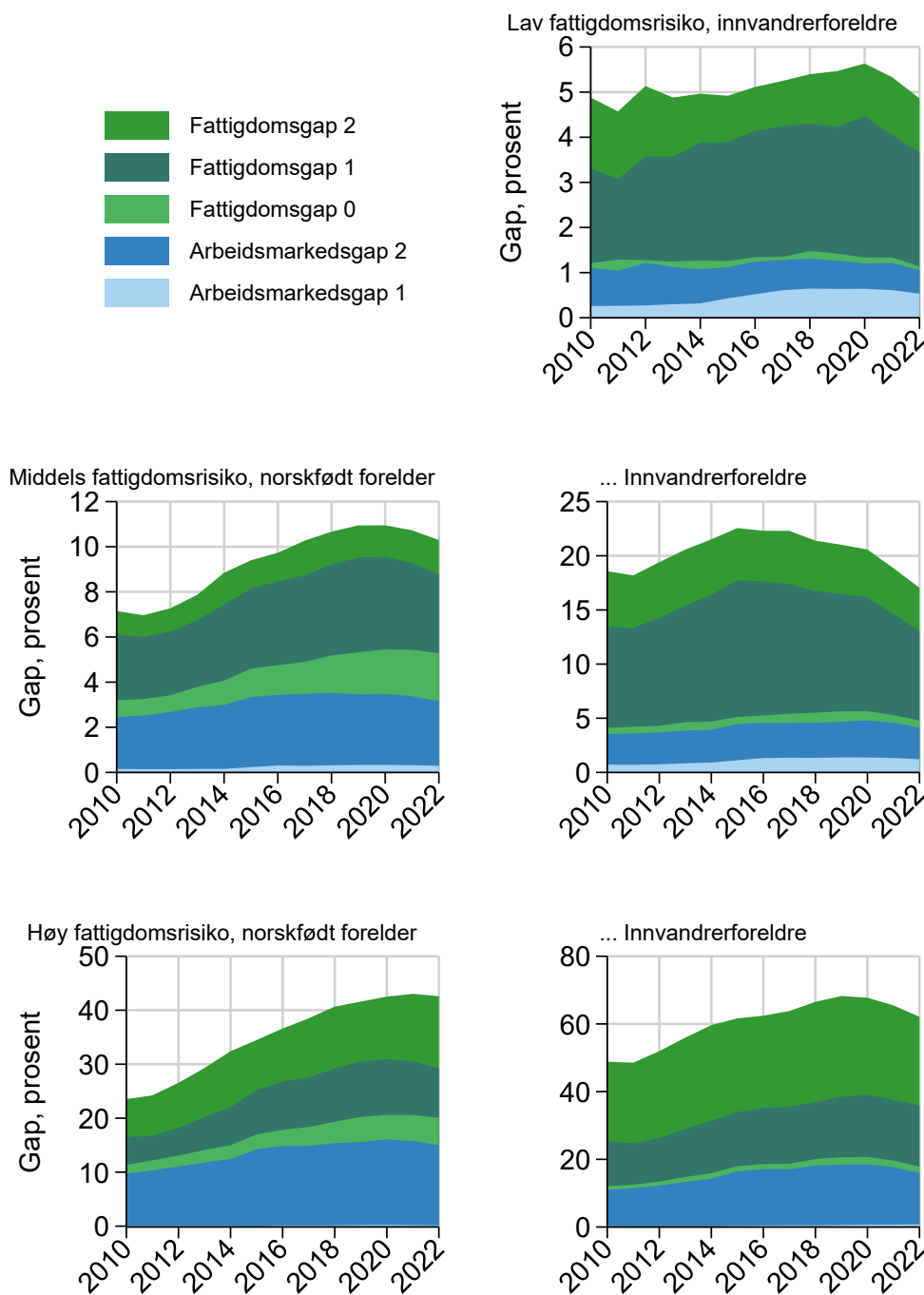
Empiriske resultater fra dekomponeringen

Figur I.1 viser resultater fra dekomponeringen av fattigdomsgapet etter graden av deltakelse i arbeidsmarkedet for fem eksponeringsgrupper i forhold til referansegruppen, der referansegruppen er definert ved barn med minst en norskfødt forelder og lav fattigdomsrisiko. Vi finner at bidragene til fattigdomsgapet fra forskjeller i yrkesdeltakelse er relativt små. Her kommer imidlertid det største bidraget fra andelen som står helt utenfor arbeidsmarkedet. Dette bidraget skyldes at det er en relativt stor andel som står helt utenfor arbeidsmarkedet i grupper med høyere fattigdomsrisiko enn i referansegruppen. Dessuten er risikoen for å være fattig større blant de som er utenfor enn innenfor arbeidsmarkedet.

I alle eksponeringsgruppene finner vi at de tre fattigdomsgapene, dvs. forskjeller i fattigdomsrater for gitt deltakelsesgruppe, bidrar til å forklare mesteparten av forskjellen i andelen fattige mellom eksponeringsgruppene. Blant barn med innvandrereforeldre og lav eller middels fattigdomsrisiko er det fattigdomsgap 1, dvs. fattigdomsgapet blant de som delvis deltar i arbeidsmarkedet, som bidrar mest til å forklare det totale fattigdomsgapet. Dette skyldes til dels at disse gruppene har høye andeler med delvis tilknytning til arbeidsmarkedet, slik at denne komponenten får en høy vekt.

I gruppene med høy fattigdomsrisiko er det fattigdomsgap 2 (blant de som ikke deltar i arbeidsmarkedet) som bidrar mest til å forklare det totale fattigdomsgapet, særlig blant barn med innvandrereforeldre. Bidraget fra denne komponenten har økt over tid. Særlig i høyrisikogruppene finner vi at fattigdomsratene øker betydelig i perioden både blant de som står helt eller delvis utenfor arbeidsmarkedet og blant familier med høy yrkesdeltakelse. Høyrisikogruppene har gitt et betydelig bidrag til den økte barnefattigdommen i perioden 2010-2020. Vi finner at dette vesentlige bidraget skyldes økte fattigdomsrater innenfor alle de tre deltakelsesgruppene med hhv. lav, middels og høy yrkesdeltakelse. Det samme er tilfellet blant barn med minst en norskfødt forelder og middels fattigdomsrisiko.

Figur I.1 Dekomponering av fattigdomsgapet etter yrkesdeltakelse, gruppe 0 har >75% deltakelse gruppe 1 har 25-75 % deltakelse og gruppe 2 har <25 % deltakelse, barn, prosent, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter alle barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år mellom 2008 og 2022.

Vedlegg J: Dekomponering av fattigdomsgapet etter avhengighetsgrad av kontantoverføringer

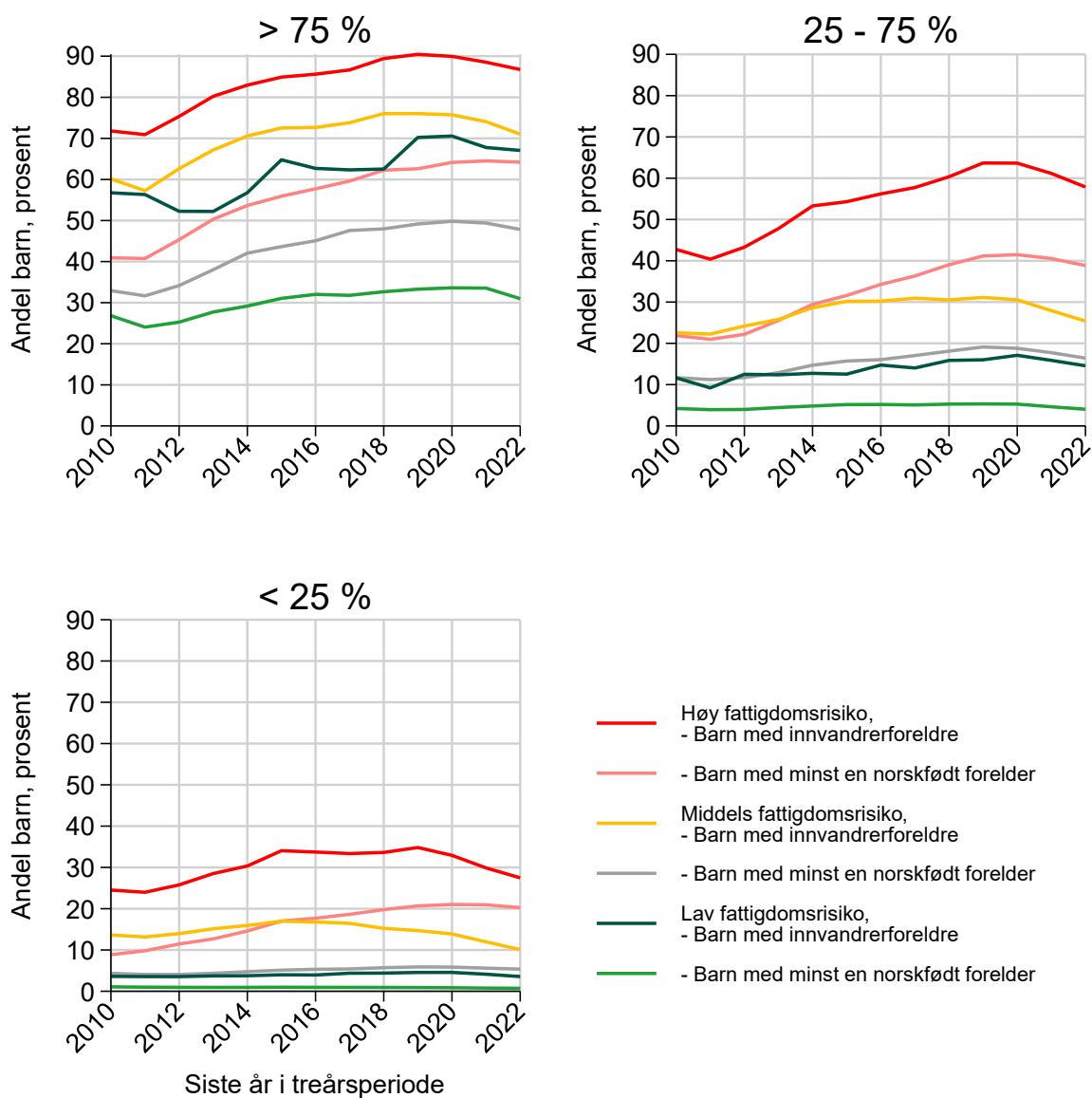
Dette vedlegget benytter samme type Oaxaca-Blinder-dekomponering som i kapittel 5.4 når husholdene er inndelt i grupper basert på avhengighetsgraden av overføringer. Vi skiller mellom hushold med hhv. lav, middels eller høy avhengighetsgrad, der middels kategorien omfatter hushold med 25 – 75 prosent avhengighetsgrad.

Figur J.1 viser utviklingen i fattigdomsandelene for hhv. lav, middels og høy avhengighetsgrad. Fattigdomsandelene er som forventet relativt høye i gruppene med høy avhengighetsgrad. Blant hushold med høy avhengighetsgrad finner vi at barn med innvandrerforeldre har relativt høye fattigdomsandeler. For eksempel har lavrisikogruppen blant barna med innvandrerforeldre en høyere andel fattige enn barna med minst en norskfødt forelder i høyrisikogruppen, betinget på høy avhengighetsgrad.

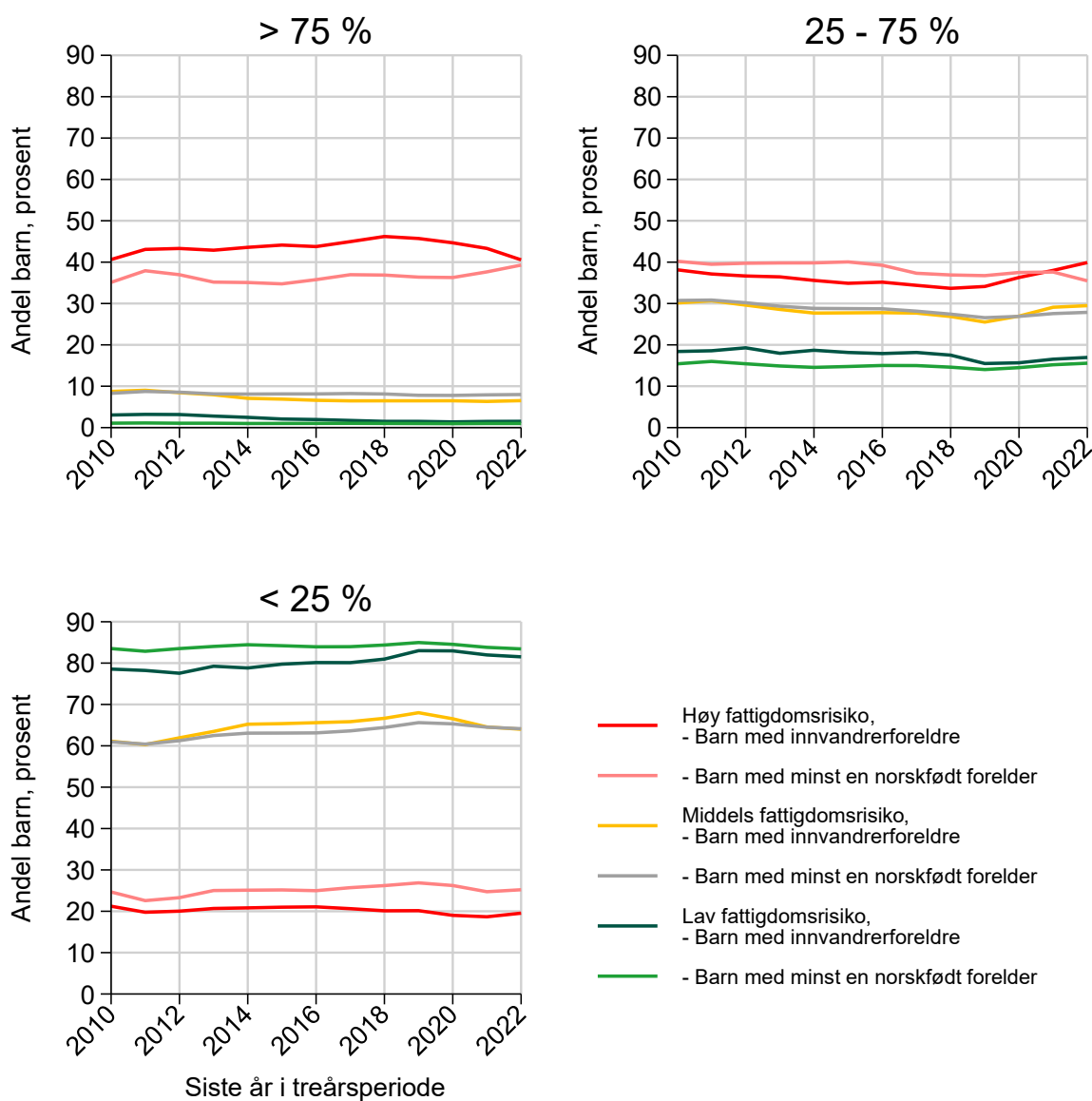
Blant barn med norskfødt forelder og høy fattigdomsrisiko finner vi en betydelig økning i andelen fattige innenfor alle tre gruppene etter avhengighetsgrad. Blant de med lav fattigdomsrisiko og middels eller lav avhengighetsgrad ligger fattigdomsandelene på et stabilt og lavt nivå. Blant barn med norskfødt forelder og lav fattigdomsrisiko og høy avhengighetsgrad er det en fattigdomsandel på over 30 prosent i perioden etter 2014.

Figur J.2 viser utviklingen i de gruppespesifikke andelene for hhv. lav, middels og høy avhengighetsgrad, der andelene summerer seg til 100 prosent innenfor hver eksponeringsgruppe. Andelen med lav avhengighetsgrad avtar med graden av fattigdomsrisiko, mens det motsatte er tilfelle for andelene høy og middels velferdsavhengighet. De gruppespesifikke andelene ligger på nokså stabile nivåer over tid. Det betyr at endringer i avhengighetsgrad innenfor eksponeringsgruppene i liten grad kan forklare økningen i barnefattigdommen over tid, som vi finner særlig for høyrisikogruppene (figur 4.16 i kapittel 4). Imidlertid finner vi at endringer i avhengighetsgraden blant barn med innvandrerforeldre og høy fattigdomsrisiko har bidratt til økningen i andelen fattige barn fra 2010 til 2019 og videre til reduksjonen i andelen fattige barn fra 2019 til 2022.

Figur J.1 Andel barn med vedvarende lavinntekt etter avhengighetsgrad og eksponeringsgruppe, prosent, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter alle barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år mellom 2008 og 2022. Figuren viser tidstrenden i andelen barn med vedvarende lavinntekt etter eksponeringsgruppe og avhengighetsgrad (<25%, 25%-75%, >75%).

Figur J.2 Andel barn etter avhengighetsgrad og eksponeringsgrupper, prosent, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter alle barn under 18 år som er bosatt i Norge i tre sammenhengende år mellom 2008 og 2022. Figuren viser for hver eksponeringsgruppe: andelen barn i grupper etter avhengighetsgrad (<25%, 25%-75%, >75%).

Vedlegg K: Mer om Arbeidsavklaringspenger (AAP)

Utviklingen over tid i andelen innvandrereforeldre som hverken har AAP, uførepensjon eller vesentlig markedsinntekt er ganske lik utviklingen i vedvarende lavinntekt. Det er ikke helt overraskende, i og med at vedvarende lavinntekt pr. definisjon innebærer fravær av markedsinntekt og overføringer. Nedenfor diskuterer vi noen trekk ved AAP som muligens kan ha betydning. Spesielt sank antallet tilganger til AAP og lignende ytelser en del i årene etter 2009. Etter det økte andelen avganger fra AAP som gikk over til å ha lave inntekter.

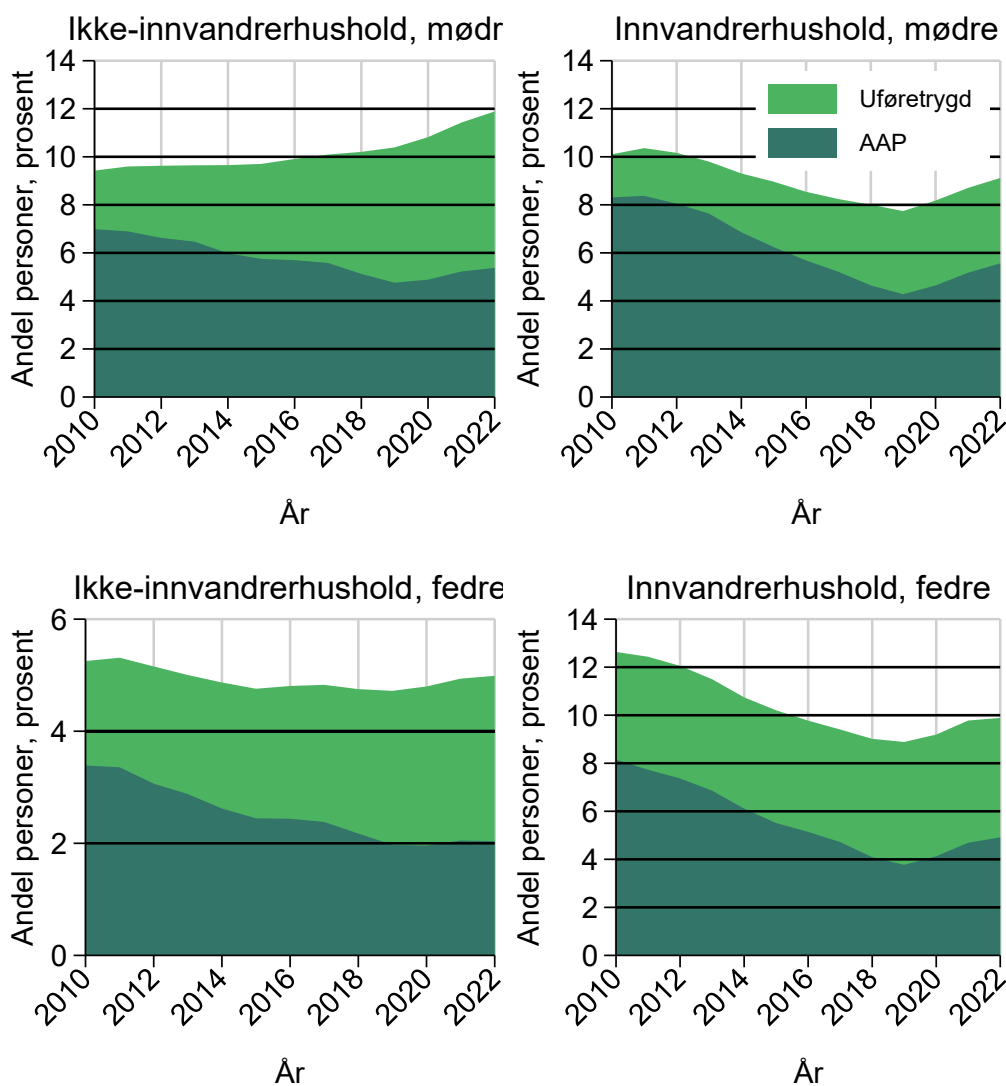
Arbeidsavklaringspenger (AAP) er rettet mot personer med nedsatt arbeidsevnen pga. sykdom eller skade, og utbetales mens restarbeidsevnen avklares mot arbeid eller uføretrygd. En betydelig andel mottakere blir overført fra sykepenges til AAP etter maksimal sykepengeperiode på ett år. Ved innføring i 2010 var ordinær ytelsestid 4 år, med muligheter for forlengelse i to år. For mange ble ytelsestiden satt til 4 år *fra* 2010, uten å ta hensyn til varighet på tidligere ytelser.³⁶ Dette førte til et «etterslep» i avklaring mot uføretrygd, da mange fikk lange stønadperioder på AAP og/eller dens forløpere. Etterslepet ble i stor grad tatt igjen i 2014 da mange nærmet seg slutten på den ordinære stønadperioden på 4 år, og videre i 2016 da dette også omfattet de med to års forlengelse. Regelverket for AAP ble strammet inn i 2018 ved at mulighetene for forlengelse ble begrenset og ytelsestiden (for nye tilfeller) ble redusert til 3 år. Det ble også innført strengere krav til aktivitet, samt en karenstid på ett år. Dette innebar at personer som hadde brukt opp maksimaltiden ikke kunne søke AAP på nytt før det var gått ett år.³⁷ I 2020 fikk imidlertid mange forlenget ytelsestid pga. korona. Ytelsen er i utgangspunktet 66 prosent av inntekten før arbeidsevnen ble redusert, med nedre og øvre grense rundt 2 og 4 G. Fra 2020 er den nedre grensa 4/3G for de under 25 år, men det er neppe mange foreldre i utvalget vårt som ble påvirket av det.

Figurene i kapittel 6 viser beregninger på husholdsnivå. Det kan imidlertid være mer naturlig å beskrive AAP og uføretrygd på individnivå, så det gjør vi her. Vi begrenser da utvalget til foreldre i parhushold, og prøver å «ta ut» sammensetningseffekter som tidligere. Vi begrenser ikke utvalget til personer med lav markedsinntekt. Videre gjør vi ingen justering for forbruksenheter, og aggregerer ikke inntekt over tre år. Figur K.1 viser andelen fedre og mødre i ikke-/innvandrerhushold med AAP og/eller uføretrygd mellom 2010 og 2022. Figuren viser en voldsom reduksjon i andelen med AAP fra 2010, spesielt blant innvandrere. Andelen uføretrygdde øker mye for mødre uten innvandrerbakgrunn og lite for fedre med innvandrerbakgrunn.

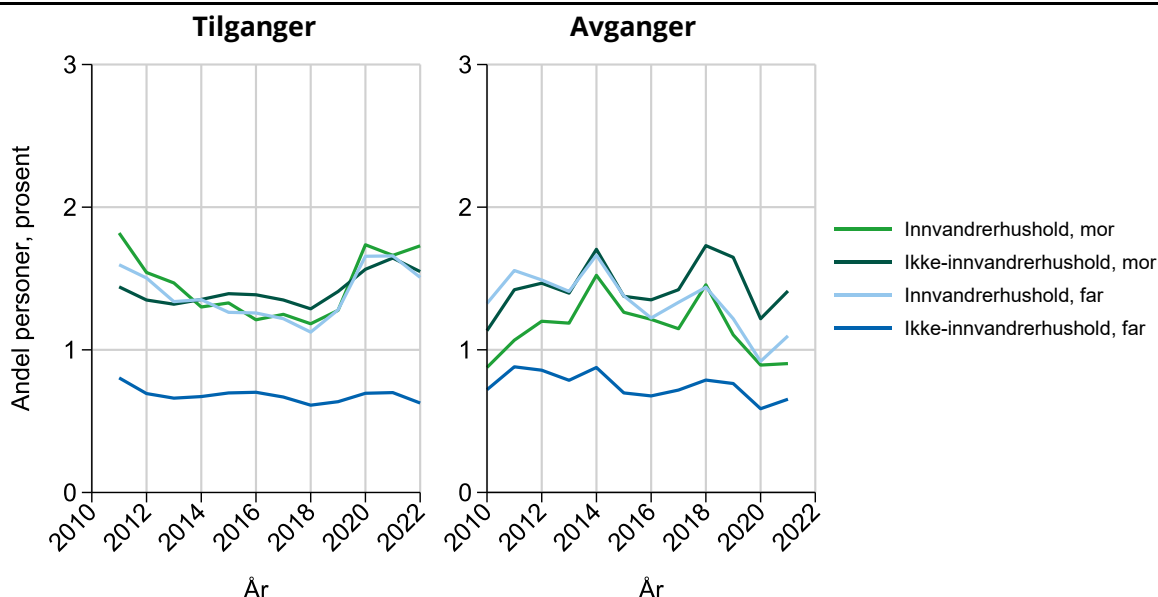
Bråthen (2012) viser at det var økende antall tilganger til forløperne til AAP gjennom 2008 og 2009, og en nedgang i AAP fra våren 2010 ut 2011. Finanskrisen har trolig en del med saken å gjøre, men forklarer neppe alt (Bråthen, 2012). Figur K.2 viser at antall tilganger til AAP, relativt til antallet fedre og mødre med/uten innvandrerbakgrunn, fortsetter å synke fram til 2018. Figuren viser også andelen avganger, og blant ikke-innvandrerne er det som forventet flere avganger enn tilganger de fleste år. For innvandrerne er ikke dette nødvendigvis tilfelle, men denne gruppen vokser svært mye: Andelen på AAP synker ikke først og fremst fordi det blir færre personer på AAP, men fordi det blir flere utenfor AAP (antall innvandrerforeldre øker, mens andelen innvandrerforeldre på AAP ikke gjør det). Figuren viser tydelig mange avganger i 2014, da ytelsestiden utløp for mange. Det er også mange avganger i 2018 da mulighetene for forlengelse ble innskrenket, og færre avganger fra 2020 da det ble lettere å få forlengelse pga. korona-pandemien (og sannsynligvis større vanskeligheter med å få jobb).

³⁶ Arbeidsavklaringspenger (AAP) erstattet attføringspenger, rehabiliteringspenger og tidsbegrenset uførestønad.

³⁷ I 2022 ble flere av regelverksendringene fra 2018 reversert. Innstrammingene i vilkårene for forlengelse ble myknet opp og karenstiden på ett år ble fjernet. Den ordinære stønadperioden på 3 år ble beholdt.

Figur K.1 Andel foreldre i overføringsgruppe, parhushold, prosent, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter foreldre i parhushold. Foreldre er vektet etter husholdskjennetegn (ikke antallet barn), så fordelingen på husholdskjennetegn holdes fast som i 2022. Foreldre med både AAP og uføretrygd regnes å være uføretrygdet.

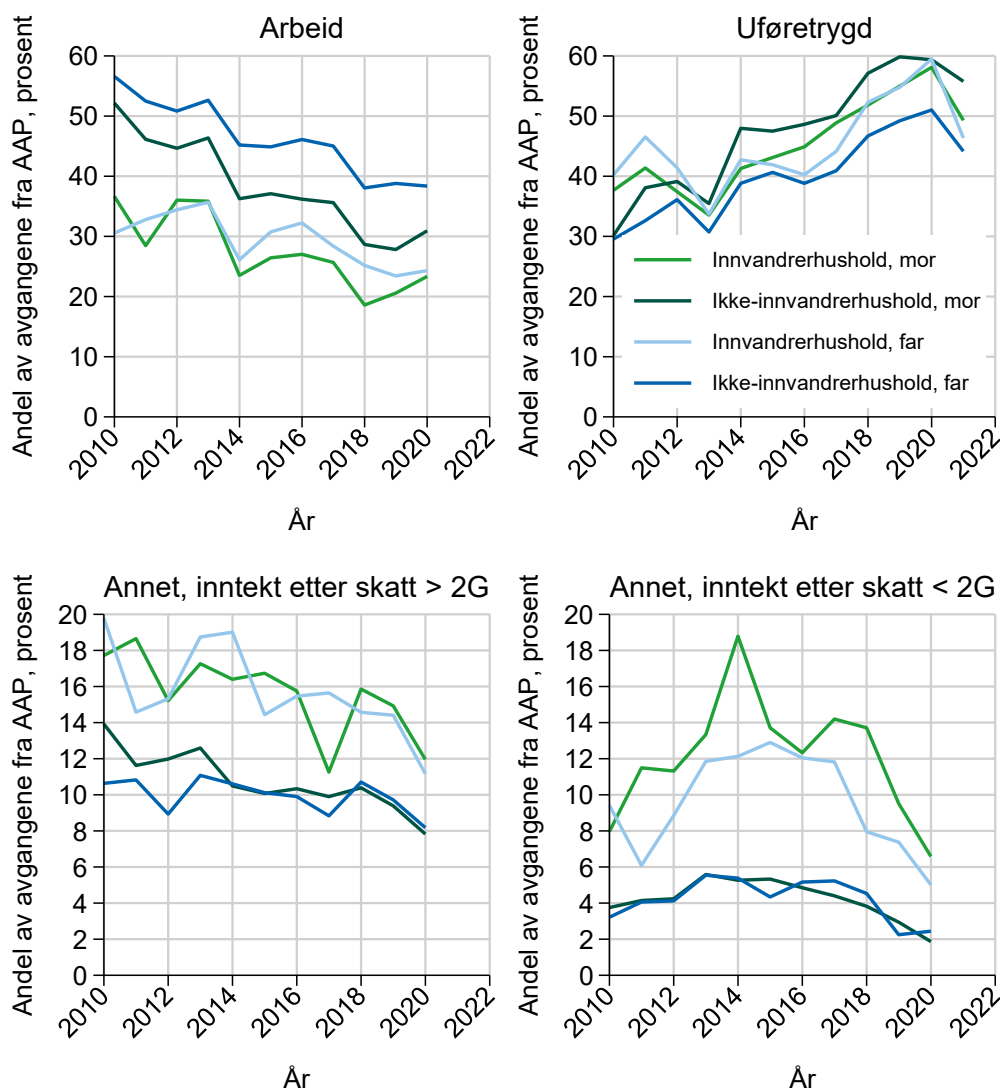
Figur K.2 Tilgang til og avgang fra arbeidsavklaringspenger, foreldre i parhushold, prosent, 2010-2022

Note: Populasjonen omfatter foreldre i parhushold. Foreldre er vektet etter husholdskjennetegn (ikke antallet barn), så fordelingen på husholdskjennetegn holdes fast som i 2022. Figuren viser andelen av foreldrene i hver gruppe (kjønn; innvandrer) som starter eller slutter på AAP.

Figur K.3 viser trender i type avgang, definert ved statusen to kalenderår etter avgangen. Alle avganger er da klassifisert til en av fire typer: (i) arbeid, dvs. yrkesinntekt over 2G og ingen uføretrygd, (ii) uføretrygd, (iii) annet med inntekt etter skatt over 2G og (iv) annet med inntekt etter skatt under 2G. Det er spesielt avganger til den siste gruppa som forventes å bidra noe til fattigdom.

Figuren viser at andelen avganger over til arbeid er over 50 prosent i starten av perioden for ikke-innvandrerne, men andelen synker markert over tid. Andelen er vesentlig lavere for innvandrere. Andelen avganger over til uføretrygd stiger vesentlig, til over 50 prosent i 2020. Dette har sammenheng med innstrammingene i regelverket for AAP i 2018 (se for eksempel Lima og Grønlien, 2020; Myhre og Kann, 2022). Andelen avganger til «annet» med inntekt etter skatt under 2G er vesentlig høyere blant innvandrere enn de uten innvandrerbakgrunn, og vi mistenker at disse avgangene kan forklare noe av økningen i andelen fattige barn. Helt sikkert er det ikke: foreldre kan ha gått fra AAP-lignende stønader til lave inntekter også før 2010.

Figur K.3 Ulike typer avganger fra arbeidsavklaringspenger definert ved status to år etter avgang, foreldre i parhushold, prosent, 2010-2020

Note: Populasjonen omfatter foreldre i parhushold med avgang fra AAP. Foreldre er vektet etter husholdskjennetegn (ikke antallet barn), så fordelingen på husholdskjennetegn holdes fast som i 2022. Figuren viser andelen av avgangene i hver gruppe (kjønn; innvandrere) som går til arbeid, uføretrygd eller annet. *Arbeid* er definert ved yrkesinntekt over 2G to år etter avgang, og ingen uføretrygd. *Uføretrygd* er definert ved at personen mottar uføretrygd to år etter avgang.

Vedlegg L: Flere tabeller og figurer til kapittel 6

Tabell L.1 tilsvarende tabell 6.1, men gir tilsvarende tall også for 2010-2012. Den tidligste perioden starter i 2010 fordi dette er året arbeidsavklaringspenger (AAP) ble introdusert, og prosjektet har ikke variabler som kan skille ut tilsvarende ytelser før dette (rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad).

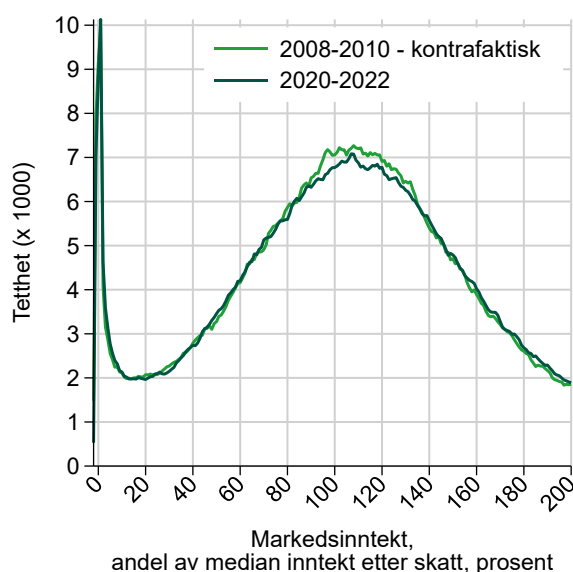
Tabellen viser at yrkesinntekt utgjør en vesentlig mindre andel av inntekten til de fattigste i 2020-2022, enn i 2010-2012. Spesielt utgjør næringsinntekter en vesentlig mindre andel av inntekten, men det har nok bl.a. sammenheng med at det generelt blir stadig færre næringsdrivende gjennom perioden (se f.eks. SSBs statistikk Inntekter, personlig næringsdrivende). For husholdene over 10. prosentil har imidlertid yrkesinntekten som andel av samlet inntekt økt over perioden vi ser på.

Som diskutert i kapittelet kan det at yrkesinntekten synker i bunnen av fordelingen ha sammenheng med at flere overføringsavhengige hushold plasseres i bunnen av inntektsfordelingen om overføringene synker, som igjen kan komme av at enkelte får tilgang til mindre gunstige overføringer (f.eks. sosialhjelp i stedet for AAP)

Tabell L.1 Inntektskomponenter etter inntektsprosentil, hushold med barn, 2010-2012 og 2020-2022

Inntektsprosentil	2010-2012					2020-2022				
	0-5	5-10	10-15	15-20	20 +	0-5	5-10	10-15	15-20	20 +
Lønnsinntekter	33,0	42,8	52,4	60,3	77,9	31,7	41,9	54,2	63,1	79,3
Næringsinntekt (+)	5,8	4,4	4,4	4,2	4,9	3,1	2,3	2,4	2,6	3,8
Kapitalinntekter (+)	1,7	0,7	0,9	0,9	2,7	1,1	0,5	0,7	0,7	3,3
Skattepliktige overføringer	27,7	30,5	27,1	23,2	10,2	28,5	30,8	28,0	24,0	10,4
Foreldrepenger	1,4	1,7	2,2	2,4	2,2	1,0	1,5	2,0	2,4	2,4
Sykepenger	2,6	3,4	4,0	4,3	2,9	2,1	3,0	3,9	4,3	2,8
Dagpenger	3,1	2,6	2,2	1,9	0,7	3,8	3,3	3,2	2,8	1,1
Kvalifiseringsstønad	1,5	1,2	0,5	0,2	0,0	1,6	1,5	0,6	0,3	0,0
Arbeidsavklaringspenger	8,5	10,3	8,7	7,3	2,2	5,8	6,6	5,6	4,3	1,3
Uføretrygd	3,0	4,0	4,1	3,3	0,9	5,2	8,3	8,6	6,9	1,7
Alderspensjon, AFP, mv.	0,7	0,7	0,8	1,0	0,8	0,9	0,8	1,0	1,2	0,9
Andre pensjoner fra folketry.	3,7	5,2	4,0	2,6	0,5	2,7	3,4	2,4	1,3	0,2
Andre skattepliktige overf.	3,4	1,3	0,5	0,2	0,0	5,2	2,5	0,8	0,4	0,1
Skattefrie overføringer	31,7	21,6	15,2	11,3	4,3	35,7	24,4	14,7	9,6	3,3
Barnetrygd	10,2	7,4	6,1	5,3	2,7	9,2	6,6	5,3	4,5	2,3
Kontantstøtte	2,2	1,2	0,8	0,6	0,2	1,0	0,6	0,5	0,5	0,2
Studiestipend	1,9	1,5	1,2	0,9	0,3	4,5	3,3	1,7	0,9	0,2
Grunn- og hjelpestønad	0,5	0,6	0,6	0,6	0,3	0,5	0,6	0,6	0,5	0,3
Bostøtte	4,1	2,5	1,3	0,6	0,1	6,0	3,2	1,2	0,4	0,0
Sosialhjelp	7,5	3,6	1,7	0,8	0,1	9,8	6,2	2,5	0,9	0,1
Andre skattefrie overf.	5,2	4,7	3,5	2,5	0,6	4,7	4,0	2,9	1,9	0,4
Skatt	11,3	13,0	15,4	17,3	24,7	11,0	13,8	16,8	18,8	25,5
Diverse negative komp.	2,8	1,1	1,2	1,2	1,0	1,9	0,9	1,0	1,2	1,0
Renteutgifter	6,7	6,5	7,8	8,5	8,4	3,7	4,1	5,5	6,3	6,3

Note: Populasjonen omfatter *alle* barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2010-2012 og/eller 2020-2022. Barna er delt i 20 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten (pr. forbruksenhet) samlet for 2010-2012 eller 2020-2022 (0-5. prosentil, 5.-10. prosentil, osv.), men de 16 øverste gruppene slås sammen (>20. prosentil). Videre er tabellen basert på samlede inntektsopplysninger for barnas hushold for 2010-2012 eller 2020-2022. Inntektskomponentene er uttrykt som andel av husholdets bruttoinntekt (lønns- og næringsinntekt, kapitalinntekt og overføringer, dvs. de positive inntektskomponentene). Tabellen viser gjennomsnittlig andel for 2010-2012 og 2020-2022. Justeringer er gjort for noen få hushold med veldig lav samlet inntekt. Kapitalinntekter og næringsinntekter er bare inkludert om de er positive. Om de er negative inkluderes de i *diverse negative komponenter*. *Andre pensjoner fra folketrygden* inkluderer bl.a. overgangsstønad. *Andre skattefrie overføringer* inkluderer engangsstønad ved fødsel, mottatt barnebidrag underlagt offentlig avtale, stønad til barnetilsyn, utdanningsstønad til enslige forsørgere, mm.

Figur L.1 Fordeling av markedsinntekt, hushold med barn, 2008-2010 vs 2020-2022

Note: Populasjonen omfatter *alle* barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2008-2010 eller 2020-2022. Figuren viser fordelingen av treårig markedsinntekt normert med median inntekt etter skatt. Dvs., summen av husholdets markedsinntekt (pr. forbruksenhet) over tre år, delt på summen av median inntekt etter skatt (pr. forbruksenhet) over de samme tre årene. Median inntekt etter skatt pr. forbruksenhet er da beregnet blant alle hushold (også de uten barn), vektet etter antallet husholdsmedlemmer. Den vertikale aksen er satt slik at arealet under linjene (når vi også inkluderer det utenfor grafen), blir 1000. Observasjonene for 2008-2010 er vektet slik at sammensetningen av husholdkjennetegn er som i 2020-2022 (se boks 7).

Hvordan tidstrenden i andelen barn i fattige hushold påvirkes av endringer i fordelingen av markedsinntekt og overføringer

Endringer over tid i fordelingen av markedsinntekt er små og påvirker derfor tidstrenden i andelen barn i fattige hushold lite. For å vise dette eksplisitt beregner vi kontrafaktiske lavinntektsandeler som bygger videre på dekomponeringsmetoden i Kapittel 4. Figur L.2 gjentar to linjer vist i Figur 4.17: Den sorte linja viser tidstrenden i faktiske andelen barn i fattige hushold, og den grønne linja viser den kontrafaktiske trenden når fattigdomsandelene i hver eksponeringsgruppe (se kapittel 3.3) holdes fast som i 2010, mens populasjonens sammensetning på eksponeringsgrupper endres over tid. Den vertikale avstanden mellom den sorte og den grønne linja tilsvarer eksponeringseffekten: endring i fattigdom som ikke skyldes sammensetningsendringer (se boks 5).

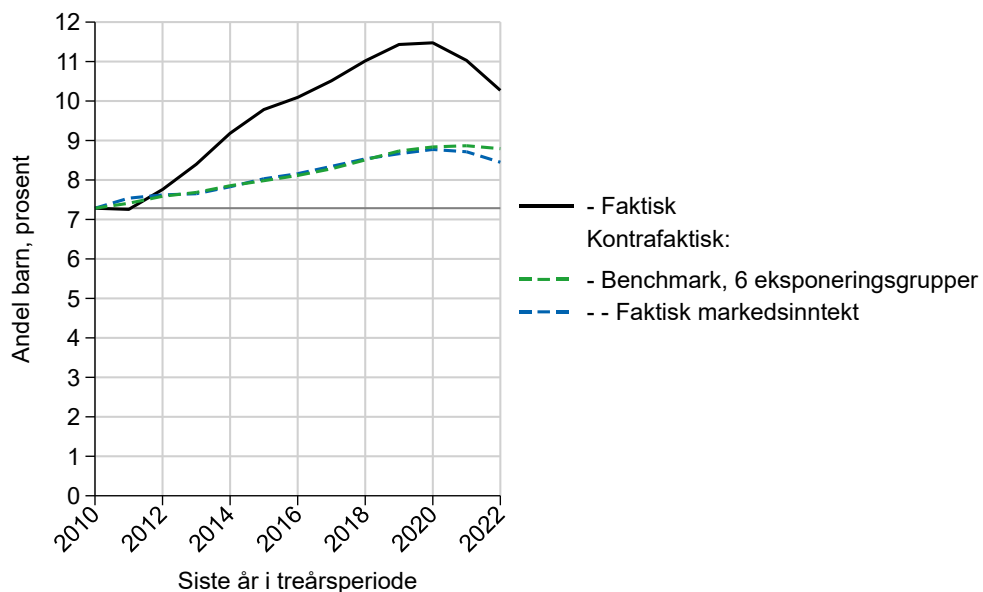
Den blå linja viser hvordan kontrafaktisk lavinntekt endrer seg når vi *både* lar sosiodemografiske grupper, og fordelingen av markedsinntekt, følge den faktiske utviklingen. Beregningen gjøres ved å dele hver av de 6 eksponeringsgruppene videre i ca. 100 grupper etter markedsinntekten relativt til median inntekt etter skatt. For de resulterende ca. 600 gruppene holdes fattigdomsandelene fast som i 2010, mens populasjonens sammensetning på grupper endres over tid. Figuren viser at kontrafaktisk lavinntekt påvirkes lite av å la fordelingen av markedsinntekt innen hver sosio-demografiske gruppe variere over tid (grønn vs. blå linje). Altså bekreftes inntrykket fra figurene 6.2 og 6.3: endringen i fordelingen av overføringer, og ikke markedsinntekt, er vesentlig for utviklingen i vedvarende lavinntekt.

Denne beregningen er grovt sett konsistent med figur 5.14, som viser at økt yrkesdeltakelse over tid isolert sett har trukket andelen lavinntekt nedover. At graden av yrkesdeltakelse har økt litt mens markedsinntekten er mer stabil kan i noen grad komme av kvalitetsforbedringer over tid i måling av yrkesdeltakelse (se boks 6). Det er også sannsynlig at markedsinntekten for gitt yrkesdeltakelse har utviklet seg svakere enn medianinntekten i enkelte grupper.

Resultatet kan også sies å være konsistent med figur 5.7 som viser at andelen hushold med høy avhengighetsgrad i bunnen av inntektsfordelingen stiger over tid: om hushold som er avhengige av

store overføringer får mindre overføringer vil de rykke nedover i inntektsfordelingen. Reduserte overføringer kan da øke overføringsgraden i bunnen av inntektsfordelingen fordi det omrokker hvilke hushold som er i bunnen.

Figur L.2 Utvikling i faktisk og kontrafaktisk andel barn med vedvarende lavinntekt, prosent, 2010-2022

Note: Figuren viser trenden i faktisk og kontrafaktisk andel barn med vedvarende lavinntekt.

Vedlegg M: Geografisk fordeling av fattigdom blant leietakere

Tabell M.1 viser andelen barn med vedvarende lavinntekt blant leietakere, for alternative inntektsmål. De to første kolonene tilsvarer beregninger gjort i hoveddelen av kapittelet, men altså uten boligeiere. Andelen leietakere som regnes som fattige går litt opp i de fleste områder når vi trekker rente- og boutgifter fra inntekten. Fordi vi holder det samlede antallet fattige uendret betyr det at det blir noe færre fattige boligeiere når vi trekker fra rente- og boutgifter. Andelen fattige leietakere går mest opp i storbyområdene som i utgangspunktet har lavest andel fattige, som Akershus, Trondheim og Tromsø.

Den tredje kolonnen i tabell M.1 viser tall for en alternativ spesifisering der vi ikke tar sikte på å beregne husleien for boligen leietakerne faktisk bor i. Vi beregner heller husleien for en «standardbolig» som, gitt husholdstørrelse, er like stor i alle regioner. «Standardboligen» tar utgangspunkt i SSBs definisjon av trangboddhet, og er da ett rom og 25 kvm. pr. husholdsmedlem (dvs. et hushold med 4 personer antas å bo i en bolig med 4 rom og 100 kvm). For denne spesifiseringen benytter vi samme *lavinntektsgrense* som hovedspesifiseringen som justerer for rente- og bokostnader (vi tillater at det totale antallet fattige endres). For denne versjonen øker andelen barn i fattige hushold med 7-10 prosentpoeng i de utsatte områdene i Oslo og Bergen. Andelen øker mer moderat i de øvrige urbane områdene, mens den synker i områdene med færre enn 20 000 innbyggere. Resultatene tilsier at fattige hushold i de urbane områdene, i større grad enn i de rurale områdene, holder boutgiftene nede ved å bo trangt.

Hvordan man bør sammenligne bokostnader for ulike hushold er ikke helt åpenbart. Egenskaper ved boligene, som størrelse og hvor de ligger geografisk, påvirker hvor mye penger leietakere har tilgjengelig for andre formål enn bolig. Isolert sett er derfor lave bokostnader gunstig. Lave bokostnader, forårsaket av trangboddhet, ugunstig geografisk plassering e.l. kan imidlertid også være uheldige konsekvenser av lav inntekt.

Den fjerde kolonnen viser andel fattige når vi ikke inkluderer kommunal bostøtte i inntekt etter renter- og boutgifter. Vi benytter samme lavinntektsgrense som hovedspesifiseringen som justerer for rente- og bokostnader (vi tillater at det totale antallet fattige endres). Sammenlignet med den andre kolonnen går andelen lavinntekt opp rundt 6 prosentpoeng i Oslo og 5 prosentpoeng i Bergen. Vi har ikke informasjon om kommunal bostøtte for andre byer, men det antas at de aller fleste mottakerne av kommunal bostøtte bor i Oslo og Bergen (minst 75 prosent, se Langørgen og Eika 2024a, s 35-36).

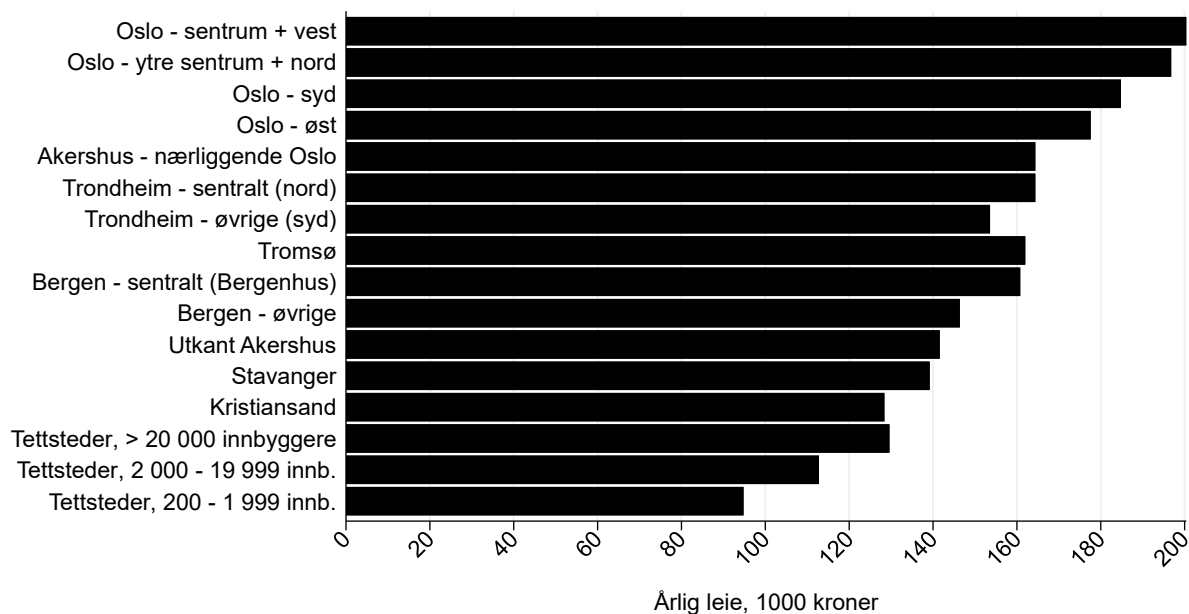
Tabell M.1 Vedvarende lavinntekt blant leietakere, barn, prosent, 2020-2022

Område	Andel med vedvarende lavinntekt	... justert for rente- og bokostnader		
		Hovedspesifikasjon	Bokostnader for «standardbolig»	Utelat kommunal bostøtte
Oslo: Øst, Gamle Oslo og Søndre Nordstrand	58,7	62,0	70,3	67,9
Oslo: Sentralt	42,8	45,8	55,2	53,4
Oslo: Vest, Østensjø og Nordstrand	39,4	47,4	52,9	51,5
Bergen: Årstad	64,5	60,7	67,5	67,0
Bergen: Arna, Bergenhus og Laksevåg	45,3	47,5	51,9	52,1
Bergen: Resten	42,5	46,5	47,2	49,0
Fredrikstad, Sarpsborg, Halden og Moss	53,9	54,6	56,1	54,6
Kristiansand	55,7	58,8	58,3	58,8
Stavanger	45,0	48,5	50,1	48,5
Akershus	39,3	48,6	49,7	48,6
Trondheim	39,7	48,5	51,8	48,5
Tromsø	32,8	43,1	45,2	43,1
Tettsteder med 20 000 bosatte eller flere	49,0	52,0	52,6	52,0
Tettsteder med 2 000 - 19 999 bosatte	47,6	46,2	45,7	46,2
Tettsteder med 200 - 1 999 bosatte	43,5	39,1	37,0	39,1
Ikke tettsted, dvs. <= 199 bosatte	29,2	29,7	25,5	29,7

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år i leietakerhushold, som er bosatt i Norge i hele perioden 2020-2022.

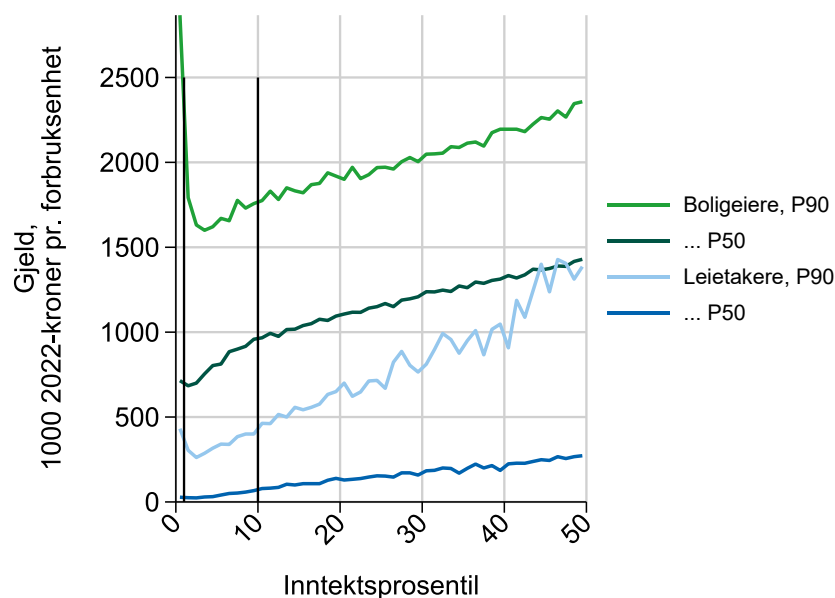
Vedlegg N: Flere tabeller og figurer til kapittel 7

Figur N.1 Geografiske forskjeller i husleie, estimert årlig leie for bolig på 80 kvm med 4 rom, 2022

Note: kilde [SSB tabell 09897](#).

Figur N.2 Gjeld pr. forbruksenhet for boligeiere og leietakere, p90 og p50 (median) i inntektsprosentil, hushold med barn, 2022

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020 - 2022. Barna er delt i 100 like store inntektsgrupper basert på husholdsinntekten samlet for 2020 - 2022 (pr. forbruksenhet), men de 50 høyeste gruppene er utelatt fra figuren. Hver prosentilgruppe deles så videre i to: boligeiere og leietakere. Figuren viser 90. og 50. prosentil i gjeld (pr. 31.12.2022) for hver gruppe.

Tabell N.1 Vedvarende lavinntekt og boligproblemer fordelt på fylker, barn, prosent, 2020-2022

Område	Populasjons- andel	Andel med vedvarende lavinntekt	... justert for rente- og bokostnader	Andel leietakere	Andel som bor trangt
Oslo	11,5	14,8	14,3	20,5	33,3
Vestfold og Telemark	7,6	12,5	12,1	16,1	15,2
Agder	6,1	12,0	11,7	13,2	13,3
Innlandet	6,1	11,3	11,3	14,2	13,6
Viken	24,8	10,2	10,7	15,3	16,5
Vestland	12,1	8,6	8,2	12,7	17,3
Rogaland	10,1	8,2	8,3	12,7	13,3
Møre og Romsdal	4,9	7,9	7,9	11,4	12,9
Nordland	4,1	7,9	7,4	13,4	16,6
Trøndelag	8,6	7,7	8,2	12,2	15,5
Troms og Finnmark	4,1	7,4	7,4	14,5	18,9
Samlet	100,0	10,2	10,2	14,6	17,5

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020-2022.

Tabell N.2 Andel leietakere og andel som bor trangt blant barn med vedvarende lavinntekt, prosent, 2020-2022

Område	Andel leietakere	Andel som bor trangt
Oslo: Øst, Gamle Oslo og Søndre Nordstrand	64,4	75,0
Oslo: Sentralt	84,4	72,3
Oslo: Vest, Østsjø og Nordstrand	69,5	57,2
Bergen: Årstad	87,9	70,4
Bergen: Arna, Bergenhus og Laksevåg	68,5	61,4
Bergen: Resten	62,1	50,9
Fredrikstad, Sarpsborg, Halden og Moss	69,1	51,7
Kristiansand	67,6	44,7
Stavanger	72,8	52,5
Akershus	66,1	49,8
Trondheim	69,2	55,6
Tromsø	70,9	55,7
Tettsteder med 20 000 bosatte eller flere	66,1	48,3
Tettsteder med 2 000 - 19 999 bosatte	65,9	43,2
Tettsteder med 200 - 1 999 bosatte	59,5	38,2
Ikke tettsted, dvs, <= 199 bosatte	44,4	26,0
Samlet	64,4	75,0

Note: Populasjonen omfatter barn under 18 år som er bosatt i Norge i hele perioden 2020-2022.

Figurregister

Figur 1.1	Utviklingen i andelen barn med vedvarende lavinntekt, 1995-2022	8
Figur 1.2	Bakenforliggende og mellomliggende faktorer som påvirker risikoen for å være fattig....	9
Figur 1.3	Utviklingen i andelen barn i fattige familier dekomponert på sammensetningseffekter og eksponeringseffekter, 2010-2022.....	12
Figur 2.1	Utviklingen i prosentandelen med vedvarende lavinntekt, 1993-1995 til 2020-2022	19
Figur 2.2	Prosentandel barn vedvarende lavinntekt, ulike lavinntektsgrenser, 1993-1995 til 2020-2022	20
Figur 3.1	Andel barn med vedvarende lavinntekt etter foreldrenes innvandringsgrunn, landbakgrunn og botid, prosent, barn med innvandrerforeldre, 2010-2022.....	23
Figur 3.2	Andel barn med vedvarende lavinntekt etter foreldrenes utdanningsnivå og innvandrerbakgrunn, prosent, 2020-2022	24
Figur 3.3	Andel barn med vedvarende lavinntekt etter husholdstype, prosent, 2020-2022	24
Figur 3.4	Andel barn etter innvandringsbakgrunn i inntektsprosentil, prosent, 2020-2022	28
Figur 3.5	Andel barn etter foreldrenes innvandringsgrunn og botid i inntektsprosentil, barn med innvandrerforeldre, prosent, 2020-2022	28
Figur 3.6	Andel barn etter foreldrenes utdanning i inntektsprosentil, prosent, 2020-2022.....	29
Figur 3.7	Andel barn etter husholdstype i inntektsprosentil, prosent, 2020-2022	30
Figur 3.8	Andel barn etter eksponeringsgruppe i inntektsprosentil, prosent, 2020-2022.....	33
Figur 4.1	Populasjonsandeler i innvandrergrupper, barn, prosent, 2010-2022.....	35
Figur 4.2	Populasjonsandeler i innvandrergrupper, barn, prosent, 2010-2022.....	36
Figur 4.3	Populasjonsandeler i utdanningsgrupper, barn, prosent, 2010-2022.....	37
Figur 4.4	Populasjonsandeler i husholdsgrupper, barn, prosent, 2010-2022	37
Figur 4.5	Andelen barn med vedvarende lavinntekt etter innvandrergruppe, prosent, 2010-2022	38
Figur 4.6	Andelen barn med vedvarende lavinntekt etter foreldrenes innvandringsgrunn og botid, barn med innvandrerforeldre, prosent, 2010-2022.....	38
Figur 4.7	Andelen barn med vedvarende lavinntekt etter utdanningsgruppe, prosent, 2010-2022	39
Figur 4.8	Andelen barn med vedvarende lavinntekt etter husholdsgruppe, prosent, 2010-2022..	40
Figur 4.9	Sammensetning av de fattige barna etter innvandrergruppe, prosent, 2010-2022.....	41
Figur 4.10	Sammensetning av de fattige barna etter utdanningsgruppe og innvandrerstatus, prosent, 2010-2022.....	41
Figur 4.11	Sammensetning av de fattige barna etter husholdstype, prosent, 2010-2022.....	42
Figur 4.12	Befolkningsandeler i eksponeringsgrupper, barn, prosent, 2010-2022.....	43
Figur 4.13	Andelen barn med vedvarende lavinntekt etter eksponeringsgruppe, prosent, 2010-2022	43
Figur 4.14	Sammensetning av de fattige barna etter eksponeringsgrupper, prosent, 2010-2022...	44
Figur 4.15	Faktisk og kontrafaktisk trend i vedvarende lavinntekt, barn, prosent, 2010-2022	45
Figur 4.16	Utviklingen i andelen fattige barn dekomponert på sammensetningseffekter og eksponeringseffekter	46
Figur 4.17	Faktisk og kontrafaktisk trend i vedvarende lavinntekt, 210 grupper vs. 6 eksponeringsgrupper, barn, prosent, 2010-2022.....	47
Figur 5.1	Andel barn etter foreldrenes yrkesdeltakelse i inntektsprosentil, prosent, 2020-2022...	50
Figur 5.2	Andel barn etter foreldrenes yrkesdeltakelse i inntektsprosentil, 2008-2010 vs 2020-2022	50
Figur 5.3	Andel barn med vedvarende lavinntekt etter foreldrenes yrkesdeltakelse, prosent, 2020-2022	51
Figur 5.4	Foreldrenes yrkesdeltakelse blant barn med vedvarende lavinntekt, tetthet, 2020-2022	52
Figur 5.5	Median månedslønn i november 2022 etter inntektsprosentil (2020-2022).....	53

Figur 5.6	Overføringsgruppe blant barn i inntektsprosentil, prosent, 2020-2022	55
Figur 5.7	Andel barn med overføringer > 50 % av samlet inntekt etter inntektsprosentil, 2008-2010 vs 2020-2022	55
Figur 5.8	Andel barn med vedvarende lavinntekt etter overføringenes inntektsandel, prosent, 2020-2022	56
Figur 5.9	Fordelingen av barn med vedvarende lavinntekt etter overføringenes inntektsandel, tetthet, 2020-2022.....	57
Figur 5.10	Simultanfordeling av yrkesdeltakelse og avhengighetsgrad, barn med vedvarende lavinntekt, 2020-2022	59
Figur 5.11	Yrkesdeltakelse og overføringenes inntektsandel, etter inntektsprosentil, prosent, 2020-2022	59
Figur 5.12	Andel barn med vedvarende lavinntekt etter foreldrenes yrkesdeltakelse og eksponeringsgruppe, prosent, 2010-2022	61
Figur 5.13	Andel barn etter foreldrenes yrkesdeltakelse og eksponeringsgruppe, prosent, 2010-2022	62
Figur 5.14	Faktisk og kontrafaktisk trend i vedvarende lavinntekt, barn, prosent, 2010-2022	63
Figur 6.1	Inntektskomponenter etter inntektsprosentil, hushold med barn, prosentandel av samlet inntekt, 2020-2022	66
Figur 6.2	Andel barn i hushold med lav markedsinntekt, fast demografisk sammensetning, prosent, 2010-2022.....	69
Figur 6.3	Overføringer og skatt som funksjon av makedsinntekt, hushold med barn, prosentandel av median inntekt etter skatt, 2008-2010 vs. 2020-2022.....	70
Figur 6.4	Gjennomsnittlige overføringer til hushold med lav markedsinntekt, hushold med barn, fast demografisk sammensetning, prosentandel av median inntekt etter skatt, 2010-2022	73
Figur 6.5	Gjennomsnittlige skattefrie overføringer til hushold med lav markedsinntekt, hushold med barn, fast demografisk sammensetning, prosentandel av median inntekt etter skatt, 2010-2022.....	74
Figur 6.6	Andel i overføringsgruppe blant hushold med lav markedsinntekt, hushold med barn, fast demografisk sammensetning, prosentandel av median inntekt etter skatt, 2010-2022	76
Figur 6.7	Gjennomsnittlige pensjoner fra folketrygden til hushold med lav markedsinntekt, etter pensjons-gruppe, hushold med barn, fast demografisk sammensetning, prosentandel av median inntekt etter skatt, 2010-2022	78
Figur 7.1	Andel boligeiere i inntektsprosentil, hushold med barn, prosent, 2022.....	80
Figur 7.2	Andel trangbodde i inntektsprosentil, hushold med barn, prosent, 2022.....	80
Figur 7.3	Median årlig bokostnad (pr. forbruksenhet) etter inntektsdesil, hushold med barn, 2015-2022	82
Figur 7.4	Bokostnad som andel av inntekt etter skatt, median i inntektsdesil, hushold med barn, prosent, 2015-2022	82
Figur 7.5	Bokostnad som andel av inntekt etter skatt, eiere vs leietakere, median i inntektsdesil, hushold med barn, prosent, 2015-2022.....	83
Figur 7.6	Bokostnad som andel av inntekt etter skatt, etter år, median i inntektsdesil, hushold med barn, prosent, 2015-2022.....	83
Figur 7.7	Geografiske forskjeller i faktiske bokostnader, median årlig bokostnad pr. forbruksenhet, 2015-2019.....	84
Figur 7.8	Utgifter til dagligvarer og transport som andel av inntekt etter skatt, p25, p50 og p75 i desilgrupper, hushold med barn, prosent, 2020.....	87
Figur 7.9	Geografiske forskjeller i transportkostnader, median årlig kostnad pr. forbruksenhet, 2020	88
Figur 7.10	Ulike konsumgruppers akkumulerte avvik fra KPI, prosent, 2010-2023.....	89

Figur 7.11	Total pris for kraft, nettleie og avgifter, fratrukket strømstøtte, øre pr. kWh, 2010-2022	91
Figur 7.12	Gjeldsgrad for boligeiere og leietakere, p90 og p50 (median) i inntektsprosentil, hushold med barn, 2022.....	92
Figur 7.13	Nettoformue pr. forbruksenhet for boligeiere og leietakere, p10 og p50 (median) i inntektsprosentil, hushold med barn, 2022.....	93
Figur 7.14	Renteutgifter som andel av samlet inntekt for boligeiere og leietakere, p90 og p50 (median) i inntektsprosentil, hushold med barn, prosent, 2020-2022.....	93
Figur 7.15	Utviklingen i renteutgifter som andel av samlet inntekt, p90 og p50 (median) i inntektsprosentil, hushold med barn, prosent, 2010-2022	94
Figur B.1	Median husholdsinntekt etter skatt pr. forbruksenhet, KPI-justert til 2022, hushold med barn, 1995-2022	99
Figur B.2	Utviklingen i prosentandelen barn vedvarende lavinntekt, faste lavinntektsgrenser, 2006-2022	99
Figur B.3	Prosentandel barn etter avstand til medianen, 1995-2022	100
Figur D.1	Utviklingen i vedvarende lavinntekt etter status i 2010, eksponeringsgrupper, barn, 2010-2022	107
Figur D.2	Sammenhengende periode med vedvarende lavinntekt f.o.m. 2010, eksponeringsgrupper, barn, 2010-2022	108
Figur D.3	Utviklingen i vedvarende lavinntekt etter status i 2010, husholdsinntekt mellom 60 og 80 prosent av medianen vs. over 80 prosent, eksponeringsgrupper, barn, 2010-2022	108
Figur D.4	Utviklingen i vedvarende lavinntekt etter status i 2010, innvandringsbakgrunn, barn, 2010-2022	109
Figur D.5	Utviklingen i vedvarende lavinntekt etter status i 2010, innvandringsgrunn og botid blant barn med innvandrerforeldre, 2010-2022.....	109
Figur D.6	Utviklingen i vedvarende lavinntekt etter status i 2010, foreldrenes utdanningsnivå og innvandrerbakgrunn, barn, 2010-2022	109
Figur D.7	Utviklingen i vedvarende lavinntekt blant barn i hushold med lav/ukjent utdanning i 2010, etter utdanning oppnådd inne 2022 og innvandrerbakgrunn, 2010-2022	110
Figur D.8	Utviklingen i vedvarende lavinntekt etter status i 2010, husholdstype, barn, 2010-2022	110
Figur D.9	Utviklingen i vedvarende lavinntekt etter status i 2010, endret husholdstype mellom 2010 og 2022, barn, 2010-2022.....	111
Figur D.10	Utviklingen i vedvarende lavinntekt etter status i 2010 blant barn i hushold med lav grad av yrkesdeltakelse i 2008-2010 og høy deltakelse i 2020-2022	111
Figur H.1	Faktisk og kontrafaktisk trend i andelen barn med vedvarende lavinntekt i ulike eksponeringsgrupper, prosent, 2010-2022.....	119
Figur H.2	Faktisk og kontrafaktisk trend i andelen barn med vedvarende lavinntekt for ulike lavinntektsgrenser, prosent, 2010-2022	120
Figur H.3	Faktisk og kontrafaktisk trend i andelen barn med vedvarende og årlig lavinntekt, og når familier med høy formue ikke regnes å ha lavinntekt, prosent, 2010-2022.....	121
Figur I.1	Dekomponering av fattigdomsgapet etter yrkesdeltakelse, gruppe 0 har >75% deltakelse gruppe 1 har 25-75 % deltakelse og gruppe 2 har <25 % deltakelse, barn, prosent, 2010-2022.....	125
Figur J.1	Andel barn med vedvarende lavinntekt etter avhengighetsgrad og eksponeringsgruppe, prosent, 2010-2022	127
Figur J.2	Andel barn etter avhengighetsgrad og eksponeringsgrupper, prosent, 2010-2022	128
Figur K.1	Andel foreldre i overføringsgruppe, parhushold, prosent, 2010-2022	130
Figur K.2	Tilganger til og avganger fra arbeidsavklaringspenger, foreldre i parhushold, prosent, 2010-2022	131
Figur K.3	Ulike typer avganger fra arbeidsavklaringspenger definert ved status to år etter avgang, foreldre i parhushold, prosent, 2010-2020.....	132

Figur L.1	Fordeling av markedsinntekt, hushold med barn, 2008-2010 vs 2020-2022	134
Figur L.2	Utvikling i faktisk og kontrafaktisk andel barn med vedvarende lavinntekt, prosent, 2010-2022	135
Figur N.1	Geografiske forskjeller i husleie, estimert årlig leie for bolig på 80 kvm med 4 rom, 2022	138
Figur N.2	Gjeld pr. forbruksenhet for boligeiere og leietakere, p90 og p50 (median) i inntektsprosentil, hushold med barn, 2022	138

Tabellregister

Tabell 3.1	Andel barn med vedvarende lavinntekt etter innvandringsbakgrunn, prosent, 2020 - 2022	22
Tabell 3.2	(Årlig) Lavinntekt blant barn med enslig mor under antakelse om delt bosted, prosent, 2020-2022.....	25
Tabell 3.3	Andel barn med vedvarende lavinntekt etter eksponeringsgruppe, prosent, 2020-2022	31
Tabell 3.4	Andel barn med vedvarende lavinntekt etter eksponeringsgruppe, prosent, 2020-2022	33
Tabell 4.1	Endring i andelen barn med vedvarende lavinntekt dekomponert på sammensetningseffekter og eksponeringseffekter, prosentpoeng, 2010-2022.....	47
Tabell 6.1	Inntektskomponenter etter inntektsprosentil, hushold med barn, prosentandel av samlet inntekt, 2020-2022	67
Tabell 7.1	Vedvarende lavinntekt og boligproblemer fordelt på region, barn, prosent, 2020-2022	86
Tabell C.1	Andel barn med vedvarende lavinntekt etter landbakgrunn og foreldrenes botid, prosent, 2020-2022.....	103
Tabell C.2	Andel barn med vedvarende lavinntekt etter landbakgrunn og foreldrenes botid og innvandringsgrunn, barn med to innvandrereforeldre, prosent, 2020-2022.....	105
Tabell E.1	Andel barn etter eksponeringsgruppe, prosent, 2020-2022.....	112
Tabell L.1	Inntektskomponenter etter inntektsprosentil, hushold med barn, 2010-2012 og 2020-2022	133
Tabell M.1	Vedvarende lavinntekt blant leietakere, barn, prosent, 2020-2022.....	137
Tabell N.1	Vedvarende lavinntekt og boligproblemer fordelt på fylker, barn, prosent, 2020-2022	139
Tabell N.2	Andel leietakere og andel som bor trangt blant barn med vedvarende lavinntekt, prosent, 2020-2022.....	139